

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2000-2001

23 november 2000

KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

**JAARVERSLAG
1999-2000**

voorwoord

K I N D E R R E C H T E N C O M M I S S A R I A A T

Voor u ligt het tweede jaarverslag van het Vlaamse Kinderrechtencommissariaat. Ik overhandig u dit jaarverslag op 20 november, de verjaardag van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Omdat ik naast volwassenen en beleidsverantwoordelijken bovendien kinderen en jongeren ernstig neem, is naast dit officiële document ook nu weer een jongerenjaarkrant aangemaakt. Uit de positieve reacties op de eerste jongerenjaarkrant weet ik immers dat minderjarigen sterk geïnteresseerd zijn in welke mate hun rechten gerespecteerd worden in Vlaanderen.

Dit jaarverslag handelt over de periode van 1 oktober 1999 tot 30 september 2000, het eerste volledige werkjaar sinds de oprichting van het Kinderrechtencommissariaat.

Als beleidsinstantie op het Vlaamse maatschappelijk forum werden in dit voorbije werkjaar de concrete invulling van de decretale opdrachten verder uitgewerkt en de prioriteiten steeds duidelijker uitgeklaard. Het Kinderrechtencommissariaat wordt immers voortdurend bevestigd vanuit diverse hoeken: kinderen en jongeren, volwassenen, het middenveld en niet het minst beleidsmakers. Doorheen al deze vragen en verwachtingen moet het team zelf bepalen welke opdrachten, op welk moment en op welke wijze uitgevoerd moeten worden. Daarbij dient het Kinderrechtencommissariaat, steeds in samenspraak met de buitenwereld, voldoende oog te houden voor de eigenlijke opdracht: het stimuleren van een kinderrechtenbeleid in Vlaanderen.

Dit kinderrechtenbeleid in Vlaanderen vormt zich niet in het luchtledige. Er is vanzelfsprekend het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Als basis is het bestaan van deze dwingende internationale rechtsnorm op zich echter niet voldoende. Ook een doorleefde aandacht, kennis en interesse zijn vereist: bij de publieke opinie, bij de politici en vooral bij de minderjarige bevolking zelf.

U zal kunnen lezen dat de werking van het Kinderrechtencommissariaat voortdurend op twee verschillende niveaus verloopt. Door informering- en sensibiliseringsactiviteiten worden de diverse geledingen in onze maatschappij bewust gemaakt van het kinderrechtenverdrag en vooral van de mogelijkheden voor minderjarigen om daar ook gebruik van te maken. Door het uitdragen van deze emanciperende boodschap worden kinderen en jongeren gestimuleerd om voor hun rechten op te komen en knelpunten aan te brengen waar het beleid een antwoord op zal moeten geven. Dit kan pas gebeuren wanneer de minderjarigen voldoende en correct geïnformeerd worden. Informatie over rechten is namelijk niet enkel een recht op zich maar tevens een basisvoorwaarde om ook iets met die rechten te gaan doen. In die zin stimuleert het Kinderrechtencommissariaat de aandacht voor kinderrechten 'van onder naar boven'.

Door beleidsadviezen te formuleren, mede gesteund op de inbreng van kinderen en jongeren zelf, wil het Kinderrechtencommissariaat tegelijk ook de Vlaamse overheid aanzetten tot het voeren van een actief kinderrechtenbeleid 'van boven naar onder'.

Bij de planning en de agendasetting maak ik samen met mijn medewerkers voortdurend keuzes tussen bepaalde thema's, strategieën en opportuniteiten. In dit jaarverslag kan u nagaan binnen welk kader en op grond van welke criteria we dergelijke keuzes maken. Binnen dit eerste mandaat van vijf jaar is het logisch dat een volgehouden aandacht voor het leggen van een basis centraal staat. Dit is met name het zo ruim mogelijk informeren en sensibiliseren, het opzetten of bestendigen van netwerken en het adviseren over kinderrechten. Pas wanneer deze grondlaag van kennis over kinderrechten en van het besef van het belang ervan aanwezig is op maatschappelijk vlak, kan in de diepte verder gebouwd worden aan een maatschappij waar ook kinderen volwaardige burgers en rechtssubjecten zijn.

inhoud

JAARVERSLAG KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

hoofdstuk 1

het Kinderrechtencommissariaat als katalysator voor een Kinderrechtenbeleid

9

1. VISIE EN MISSIE

11

1.1. Beeld van kinderen en jongeren

11

1.2. Beeld van kinderrechten

12

1.3. Missie van het Kinderrechtencommissariaat

14

2. HET DECREET

17

2.1. Informeren en sensibiliseren

18

2.2. Ombudswerk

18

2.3. Onderzoek

18

2.4. Advies aan de overheid

19

2.5. Werkingscriteria

19

3. WERKINGSMODALITEITEN

21

3.1. Begroting

21

3.2. Samenwerking met het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement

21

hoofdstuk 2

Werkjaren 1999-2000: Activiteiten

23

1. INFORMEREN EN SENSIBILISEREN

25

1.1. Situering

25

1.2. Pijlers van informeren en sensibiliseren

27

2. OMBUDSWERK

49

2.1. Begripsbepaling en werkingsprincipes

49

2.2. Het ombudsproces

51

2.3. Ombudswerk: rapportage

54

2.4. Thematiek van aanmeldingen

63

2.5. Besluiten uit ombudswerk

73

3. NETWERKING	75
3.1. Met de overheid	75
3.2. Met het middenveld	80
3.3. Studiedagen en congressen	83
3.4. Activiteiten met kinderen	84
3.5. Het internationale forum	85
4. PROJECTEN	87
4.1. Participatieproject	87
4.2. Onderzoeksproject	97

hoofdstuk 3

Adviezen en Suggesties **99**

1. ADVIEZEN AAN HET VLAAMS PARLEMENT	101
2. ADVIEZEN AAN DE VLAAMSE REGERING	113
3. ADVIEZEN OP FEDERAAL NIVEAU	118
4. SUGGESTIES	119

Bijlagen **123**

bijlage 1	125
Decreet van 15 juli 1997 houdende de oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en de instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris	
bijlage 2	129
Media-output oktober 1999 tot en met september 2000	
bijlage 3	139
Aanbevelingen aan het Vlaams Parlement	
bijlage 4	189
Aanbevolen literatuur	

tabellen

20	Tabel 1	Begroting 2000
42	Tabel 2	Overzicht van gemaild bekendmakingsmateriaal sinds 1 oktober 1999
42	Tabel 3	Overzicht andere wijzen van gerealiseerde distributie
43	Tabel 4	Kinderrechtendoolhof
54	Tabel 5	Vergelijkend overzicht aantal aanmeldingen eerste en tweede werkjaar
62	Tabel 6	Verdeling 3 P's naar herkomst van de melder
64	Tabel 7	Thematiek naar herkomst van de melder

figuren

55	Figuur 1	procentuele verdeling naar aard van de aanmelding
56	Figuur 2	procentuele verdeling naar ontvankelijkheid van de aanmelding
56	Figuur 3	procentuele verdeling van niet-ontvankelijke aanmeldingen
57	Figuur 4	procentuele verdeling van de aanmeldingen naar maand
58	Figuur 5	procentuele verdeling aanmeldingen naar regio
59	Figuur 6	procentuele verdeling naar aard van de aanmelder
59	Figuur 7	procentuele verdeling van aangemelde minderjarigen naar leeftijd
60	Figuur 8	procentuele verdeling naar wijze van aanmelding
61	Figuur 9	Procentuele verdeling van de behandeling van de aanmelding
63	Figuur 10	procentuele verdeling naar thema van aanmelding
64	Figuur 11	procentuele verdeling naar gezin
65	Figuur 12	procentuele verdeling naar (echt)scheiding
66	Figuur 13	procentuele verdeling naar opvoeding
90	Figuur 14	Denk je dat er in Vlaanderen een persoon bestaat die zo veel mogelijk opkomt voor wat kinderen en jongeren belangrijk vinden?
91	Figuur 15	Hoe denk je dan dat deze persoon dan heet?
91	Figuur 16	Hoe heb je hierover gehoord?
92	Figuur 17	Heb je al gehoord of gelezen over kinderrechten?
92	Figuur 18	Hoe heb je al over kinderrechten gelezen ?
93	Figuur 19	Hoe heb je al gehoord of gelezen over het Verdrag?
93	Figuur 20	Wens je meer over dit Verdrag te weten?
94	Figuur 21	Kennis van persoon die opkomt voor kinderen
95	Figuur 22	Kennis van het Kinderrechtenverdrag
95	Figuur 23	Wens tot informatie over het Verdrag

inleiding

JAARVERSLAG KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

In dit tweede werkjaar werden vanuit de decretale opdrachten een aantal prioriteiten vastgelegd en uitgewerkt. Zoals u zult merken in het vervolg van het verslag heeft sensibilisatie hierbij een belangrijke plaats ingenomen. Het is onze overtuiging dat door bewustmaking van het bestaan en de toepassingsmogelijkheden van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, minderjarigen gestimuleerd zullen worden om voor hun rechten op te komen. Door zoveel belang te hechten aan het uitdragen van de emancipatorische boodschap hopen we kinderen en jongeren een stem te geven opdat ze in het politieke besluitvormingsproces gehoord worden.

Dat minderjarigen een stem krijgen in het politieke debat lijkt vanzelfsprekend maar de realiteit is vaak anders. Het verbeteren van de maatschappelijke positie van minderjarigen als groep is een moeizaam proces. Uit de klachten welke ons bereiken blijkt dat de rechten van kinderen en jongeren op meerdere domeinen niet erkend worden.

Net als na het opstartjaar, krijgt u met dit jaarverslag een overzicht aangeboden van alle activiteiten die in het kader van de decretale opdracht werden ontplooid. Mede doordat er bij het begin van het tweede werkjaar een nieuwe legislatuur in het Vlaams Parlement is geïnstalleerd hebben we in een eerste hoofdstuk de visie en missie van het Kinderrechtencommissariaat geschetst. Deze is meer uitgewerkt en aangepast met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind als leidraad. De decretale opdrachten worden in dit **eerste hoofdstuk** ontleed, gekoppeld aan de emancipatorische visie en geoperationaliseerd naar een aantal activiteiten die in de loop van de voorbije maanden werden ontplooid.

In een **tweede hoofdstuk** worden deze geoperationaliseerde activiteiten uitvoerig belicht. In 'Informer en Sensibiliseren' worden de doelstellingen en de resultaten van de najaarscampagne van 1999 en de voorbereiding van de najaarscampagne 2000 besproken. In 'Ombudswerk' gaan we uitvoerig in op de belangrijkste bevindingen aangaande de ons bereikte aanmeldingen. 'Netwerking' geeft aan in hoever het Kinderrechtencommissariaat katalysator is in het overleg en de samenwerking met de verschillende organisaties in het kinderrechtenveld. Tenslotte informeert 'Projecten' de lezer via onderzoeksresultaten over de visie van kinderen en jongeren op kinderrechten.

In een **derde en laatste hoofdstuk** worden de adviezen aan het Vlaams Parlement van het voorbije werkjaar uitgebreid toegelicht. Wil het Kinderrechtencommissariaat het beleid stimuleren tot het opstellen van kindvriendelijke regelgeving, is het noodzakelijk dat de verantwoordelijke beleidsvoerders worden geadviseerd rekening te houden met de implementatie van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Het jaarverslag wordt afgesloten met enkele beschouwingen op basis van dit activiteitenverslag.

hoofdstuk 1

HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

ALS KATALYSATOR VOOR EEN KINDERRECHTENBELEID

inhoud

11	—	1. VISIE EN MISSIE
11	—	1.1. Beeld van kinderen en jongeren
12	—	1.2. Beeld van kinderrechten
14	—	1.3. Missie van het Kinderrechtencommissariaat
17	—	2. HET DECREET
18	—	2.1. Informeren en sensibiliseren
18	—	2.2. Ombudswerk
18	—	2.3. Onderzoek
19	—	2.4. Advies aan de overheid
19	—	2.5. Werkingscriteria
21	—	3. WERKINGSMODALITEITEN
21	—	3.1. Begroting
21	—	3.2. Samenwerken met het Algemeen Secretariaat van 3.2. het Vlaams Parlement

1 VISIE EN MISSIE

1.1... BEELD VAN KINDEREN EN JONGEREN

In het eerste jaarverslag^[1] gingen we reeds in op de vaststelling dat minderjarigen doorgaans incompetent geacht worden om zelf beslissingen te nemen over zaken die hen aanbelangen. Volwassenen gaan er te vaak van uit dat zij beter in staat zijn om te bepalen wat goed is voor minderjarigen en hoe dergelijke beslissingen moeten uitgevoerd worden. Het besef dat minderjarigen zelf vaak het best geplaatst zijn om de eigen belangen te verwoorden is doorgaans niet of te weinig aanwezig. Door dergelijke veronderstelling van incompetentie worden er voor minderjarigen weinig kansen gecreëerd om aan te tonen dat zij wel degelijk in staat zijn om vorm te geven aan hun eigen leven. Integendeel, als men incompetent geacht wordt, is de kans zeer groot dat men er zich ook als dusdanig naar gaat gedragen.

Binnen de kinderrechtenbeweging wordt sinds jaren gesproken over dit competentiedebat. Het Belgisch burgerlijk recht^[2], vertrekt nog steeds van het principe dat de minderjarige 'handelingsonbekwaam is, tenzij'. Vanuit de kinderrechtenbeweging wordt over het omgekeerde principe 'handelingsbekwaam, tenzij' nagedacht. Het hebben van rechten is namelijk quasi zinloos wanneer de rechthebbende geen mogelijkheden heeft om zijn rechten uit te oefenen of zelfs af te dwingen. Vertrekken vanuit een dergelijke handelingsbekwaamheid zou trouwens de facto meer overeenstemmen met het Verdrag. Minderjarigen hebben rechten en zouden niet, zoals in ons huidig rechtssysteem, eerst zelf moeten bewijzen dat ze die ook kunnen uitoefenen.

Tegelijk echter stellen we vast dat kinderen en jongeren onder invloed van grote democratiseringsgolven actiever en zichtbaarder zijn geworden. We zien de situaties toenemen waarin hen toch een zekere bekwaamheid wordt verleend op grond van welbepaalde voorwaarden of in welbepaalde omstandigheden. Dergelijke bekwaamheden slaan echter nooit op de hele persoon van de minderjarige, maar slechts op deelaspecten van hun persoon. Zo worden kinderen en jongeren steeds vaker als volwaardige consumenten beschouwd door de bank- en de commerciële wereld. Of kunnen minderjarigen via allerlei inspraakorganen (Leerlingenraden^[3], kindergemeenteraden,...) gehoord worden in een specifiek beleid. In de praktijk echter moeten we vaststellen dat ook dergelijke inspraakorganen niet altijd de nodige bevoegdheden hebben om daadwerkelijk iets te betekenen voor de groep die ze vertegenwoordigen^[4]. Verder blijkt ook dat de maatschappij door deze verhoogde bekwaamheid meer en meer verwacht dat de minderjarige weet wat ontoelaatbaar gedrag is en zich ook aan die regels houdt. Zoniet, zal de minderjarige op zijn verantwoordelijkheid gewezen en eventueel ook 'bestraft' worden. Minderjarigen als daders van misdrijven^[5] worden dus wel bekwaam geacht en gaan niet langer vrijuit op grond van de vooronderstelde onschuld, die zo lang als typische eigenschap van het kind gold.

Dergelijke dubbelzinnige maatschappelijke houding ten aanzien van minderjarigen vinden we ook terug in de negatieve reflex ten opzichte van de jeugdcultuur enerzijds en het

[1] KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (1999) Jaarverslag 1998-1999 pag. 11-14. Voor meer achtergrond bij de theorievorming inzake kinderrechten, verwijzen we naar de aanbevolen literatuur in bijlage.

[2] Over de rechtsbekwaamheid is er eensgezindheid: de minderjarige is een rechtssubject, een drager van rechten. De onduidelijkheid heerst vooral op het vlak van de handelingsbekwaamheid. Zo kunnen minderjarigen geen handel drijven, kunnen ze niet op het politieke forum aanwezig zijn of mogen ze onder de 16 jaar geen seksuele betrekkingen hebben.

[3] VLAAMSE SCHOLIERENKOEPEL (1999) Leerlingenraden in Vlaanderen. VSK: Brussel.

[4] Het Debat over kindergemeenteraden op de slotdag 'Verder kijken' van de Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenten, Dilbeek, 30 sept 1999.

[5] Gezien de principiële handelingsonbekwaamheid kunnen minderjarigen geen misdrijven plegen, wel 'als misdrijf omschreven feiten', de zogenaamde MOF uit de Bijzondere Jeugdbijstand.

ophemelen van kinderen en jongeren als zijnde de toekomst anderzijds. Volwassenen houden van kinderen als individu. Middelen noch moeite worden gespaard om de omgeving van het kind zo aangenaam en probleemloos mogelijk te maken en om specifieke kindvoorzieningen op te richten. Kinderen moeten kind kunnen zijn en alle zorgen moeten uit hun leefwereld verdwijnen. Uit liefde voor het kind als individu werd evenwel de scheiding tussen de volwassen- en de kinderwereld voltrokken. Het kind-zijn werd in eerste instantie een voorbereidende fase op de volwassenheid. Dit resulteert echter in een minder investeren in kinderen en jongeren als groep gezien hun status van minderjarige van voorbijgaande aard is. Wat er geïnvesteerd wordt blijft vooral op hun toekomst als volwassenen gericht. De minderjarigheid wordt binnen deze optiek vooral een leerperiode, een periode die voor de meeste bovendien ook korter is dan de volwassen periode. Dusdanige individuele kijk op de kindertijd heeft ook tot gevolg dat er een muur van onbegrip is ontstaan. Volwassenen en minderjarigen hebben op vele vlakken voeling met elkaar verloren. Kinderen en jongeren hebben ook steeds meer terrein verloren. Kinderen en jongeren mogen zich uitleven in de jeugdvereniging, maar liever niet op straat of op een publiek domein. Als groep worden ze al snel als overlast bestempeld, als bedreigend voor de goede orde en dus een veiligheidsprobleem. De tolerantie ten aanzien van jongeren lijkt dan ook af te nemen.

Indien men echter meer oog zou hebben voor de collectiviteit van minderjarigen zou de tolerantie wellicht toenemen; wat evenwel een grotere beleidsinput vereist. Voorzieningen voor kinderen en jongeren worden dan niet louter voorbereidend van aard, maar in eerste instantie voorzieningen die inspelen op de actuele noden, rechten, ontwikkelingsvereisten, behoeften en verlangens van kinderen en jongeren op dat moment. Tegelijk wordt de inbreng van minderjarigen verschillend gewaardeerd. De inbreng van het individuele kind zal bekeken worden in verhouding tot de volwassenheid die het kind moet bereiken. De individuele leden van een leerlingenraad bijvoorbeeld zullen leren hoe een democratie functioneert. Kijkt men naar de sociale categorie van minderjarigen, kan men meer oog hebben voor de waardevolle eigenheid van de groep voor een samenleving. Diezelfde leden van de leerlingenraad zullen als actor dan een impact kunnen hebben op het dagelijkse reilen en zeilen in de school op het ogenblik dat ze zelf nog leerling zijn.

Het moge duidelijk zijn dat het Kinderrechtencommissariaat kinderen en jongeren in de eerste plaats als competent, als drager van rechten, als waardevolle partner, als actor en zingever beschouwt. Vanuit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de decretale opdracht kiest het Kinderrechtencommissariaat dan ook ondubbelzinnig de kant van de minderjarige.

1.2... BEELD VAN KINDERRECHTEN

De Algemene Vergadering van de VN heeft op 20 november 1989 het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind^[6] unaniem aangenomen. Tien jaar later is dit Verdrag uitgegroeid tot het meest en snelst geratificeerde mensenrechteninstrument ooit. Ook de Vlaamse overheid heeft bij decreet van 15 mei 1991^[7] duidelijk gemaakt dat zij zich wil inzetten voor de opvolging en uitvoering van dit Verdrag. Hiermee wordt voor eens en altijd de vraag positief beantwoord of kinderen nu al dan niet zelf als rechtssubject kunnen

[6] Wet van 25 november 1991 houdende de goedkeuring van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen te New York op 20 november 1989. De tekst van het Verdrag verscheen samen met de goedkeuringswet in het Belgisch Staatsblad op 17 januari 1992, p. 803-826. Zoals in het decreet wordt doorheen het jaarverslag met 'het Verdrag' het Verdrag inzake de Rechten van het Kind verstaan.

[7] Decreet van 15 mei 1991 houdende goedkeuring van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen te New York op 20 november 1989 (B.S., 13 juli 1991).

en moeten beschouwd worden. Met het Verdrag wordt alle mogelijke twijfel weggenomen: niet alleen zijn kinderen drager van alle fundamentele mensenrechten, ze krijgen er precies omwille van de kwetsbaarheid die het kind-zijn inhoudt, zelfs nog ‘preferentiële’ rechten bovenop^[8].

Het Verdrag omschrijft de basisrechten van alle kinderen en is een minimum standaard, de eerste en doorslaggevende toetssteen. Letten op de uitvoering van dit Verdrag is de opdracht van het Kinderrechtencommissariaat en de inhoud ervan legitimeert het bestaan en het werk van het Kinderrechtencommissariaat. Het is uiteindelijk de overheid zelf die verantwoordelijk is voor de eigenlijke toepassing van het Verdrag, waartoe zij zich door de ratificatie verbonden heeft.

Over het belang en de inhoud van dit Verdrag werden sinds de goedkeuring ervan in 1989 talloze publicaties geschreven en colloquia georganiseerd. Toch blijft de toepassing ervan problematisch, zeker voor wat betreft het luik van de participatierechten. Dit heeft voor een deel te maken met de hardnekkige overtuiging dat kinderrechten de goede relatie tussen volwassenen en minderjarigen nadelig zou beïnvloeden. Nochtans hebben eerdere emancipatiebewegingen (de arbeiders- en de vrouwenbeweging) reeds bewezen dat alle partijen er op vooruit gaan wanneer men door een rechtenvisie meer gelijkwaardigheid (dit is niet noodzakelijk een gelijkheid) invoert in de relatie. Ook voor wie dit niet als positief beschouwd, blijft de juridische realiteit bestaan: het Verdrag is een bindende norm in ons rechtssysteem.

Het Verdrag is een enorme stap vooruit in de evolutie van de bescherming van het kind naar de rechtsbescherming van kinderen. Dit zijn twee fundamenteel verschillende zaken. De beschermende reflex is momenteel nog sterk aanwezig in de volwassen maatschappij. Vandaar dat ook de protectierechten uit het Verdrag amper nog discussie uitlokken. Dit terwijl er zeker geen tegenstelling zou moeten bestaan tussen het willen beschermen van kinderen en het beschermen van hun rechten die ze bezitten als rechtssubject. Integendeel, de verdere toepassing van het Verdrag zal kunnen bijdragen tot een grotere en anderssoortige bescherming van kinderen. Andersoortig omdat dan ook het structurele niveau aangepast zal worden aan de rechtsbescherming van kinderen, terwijl het traditionele beschermingsdenken zich vaker beperkt tot het individuele kind op zich.

Het Verdrag omvat drie categorieën van rechten (de drie P’s): recht op protectie, recht op provisie en recht op participatie. Vooral de verhouding tussen beschermingsrechten en participatierechten ligt moeilijk en maakt een vertaling naar de praktijk niet eenvoudig. Waar verdienen kinderen bescherming en waar hebben ze het recht op ruimte om zichzelf te ontplooiën?

Naast de verhouding tussen de drie categorieën is men het ook doorgaans niet over eens wat men onder de participatierechten verstaat. Dit hangt natuurlijk nauw samen met het eerder vermelde competentiedebat. Wanneer verondersteld wordt dat een minderjarige niet in staat is een eigen mening of oordeel te vormen, is het ook niet nodig enige vorm van inspraak te voorzien. Participatierechten omzetten in de praktijk vereist een andere kijk op kinderen en jongeren. Zij zijn niet langer louter voorwerp van beslissingen, maar personen die zelf mee richting geven aan hun leven, die zelf rechten hebben en dan ook hun eigen plaats moeten kunnen opeisen in het privé- en het maatschappelijk gebeuren.

Precies omwille van de achterstand in de toepassing kiest het Kinderrechtencommissariaat ervoor om extra werk te maken van het emancipatorische participatieluik van het Verdrag. Hierbij richten we ons voornamelijk op het niveau van basisstructuren en -voorzieningen

.....
 [8] Zoals art. 19 (recht op bescherming tegen kindermishandeling), art. 22 (vluchtelingenkinderen), art. 31 (recht op spel en vrije tijd).

zoals onderwijs, media en jeugdwerk. Daar begint de deelname van én de beïnvloeding door kinderen en jongeren van hun leefomgeving.

Het denken over kinderrechten beperkt zich nog te vaak tot kindproblemen in het kader van kindermishandeling, kinderhandel, kinderprostitutie, jeugdcriminaliteit, spijbelen e.d. Het is alsof kinderrechten pas bestaansrecht krijgen wanneer de minderjarige zich in een problematische situatie bevindt of wanneer hij problemen veroorzaakt. In die context gaat dan vervolgens de aandacht vooral naar de bescherming van het kind. Dit is natuurlijk ook noodzakelijk, maar toch nodigt het Verdrag uit tot een andere benadering van dergelijke problematiek. In de jeugdhulpverlening bijvoorbeeld vindt de idee steeds meer ingang dat de minderjarige een zelfstandige cliënt is met een eigen inbreng in het hulpverleningsproces, wat de kans op succes verhoogt.

Het Kinderrechtencommissariaat acht het noodzakelijk dat een kinderrechtenbeleid vorm krijgt alvorens de problemen zich voordoen. Doelstelling van zo'n proactief beleid is dan niet langer meer het bekampen van rechtsschendingen maar de promotie van kinderrechten an sich. Het preventief effect dat dergelijk beleid dan nog genereert is zeker een mooi meegenomen gevolg. Dit preventief effect mag evenwel niet de hoofdzak uitmaken. Een kinderrechtenbeleid is een beleid dat dient gevoerd te worden omdat de minderjarige daar recht op heeft zonder meer, omdat het Verdrag dat eist van de lidstaten. Daarbij dient zo'n kinderrechtenbeleid ook geëvalueerd te worden op de rechtspromotie en niet in eerste instantie op het vermijden van problemen.

Het Verdrag bevat kort samengevat een boodschap van respect voor de minderjarige burger in een democratische samenleving. De uitvoering van dit Verdrag is een voortdurend proces op lange termijn. De minderjarige burger wordt door dit Verdrag een evenwaardige burger en bezit door het Verdrag alle fundamentele mensenrechten.

1.3... MISSIE VAN HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

Het Vlaams Parlement heeft met de oprichting van het Kinderrechtencommissariaat een plaats willen geven aan minderjarigen en hun rechten op het Vlaamse beleidsniveau. Het resultaat van het werk van het Kinderrechtencommissariaat zal zichtbaar moeten worden in de vorm van politieke aandacht voor minderjarigen en hun rechten op alle beleidsdomeinen.

Een jaar na de tiende verjaardag van het Verdrag blijkt dat kinderen en jongeren nog steeds geen partij zijn in het beleid en evenmin in juridische procedures waarbinnen ze hun rechten zouden kunnen verdedigen. Op deze twee fronten staan zij dus ver achter op de volwassenen. Het gebrek aan kanalen om zelf aan rechtsbescherming (in de ruimste zin van het woord) te doen is eigen aan de status van de minderjarige. Hierin ligt de legitimatie van een instelling als het Kinderrechtencommissariaat. Het Kinderrechtencommissariaat wil van kinderrechten een realiteit helpen maken door kinderen en jongeren kennis, informatie en werkinstrumenten aan te bieden om zelf voor hun rechten op te komen. Op die wijze hoopt het Kinderrechtencommissariaat invulling te geven aan de geest van het Verdrag dat duidelijk emancipatorisch van inslag is.

Emancipatie houdt in dat er kansen gecreëerd worden om uit de minderwaardige positie te komen waarin minderjarigen zich bevinden. Dit betekent dat zij als sociale categorie erkend worden binnen onze samenleving, dat hen de rechten worden toegekend die zij verdragrechtelijk en binnen een democratisch bestel als dusdanig bezitten en dat hen middelen worden aangereikt om zelf hun rechten te kunnen uitoefenen. Meer dan enkel in te gaan op probleemmeldingen wil het Kinderrechtencommissariaat door proactief werk

aan de basis uitvoering geven aan het Verdrag en daarmee tegelijk bepaalde rechts-schendingen vermijden in de toekomst. Met emancipatorisch werken wordt tegelijk bedoeld dat we werken vanuit kindperspectief en alert blijven voor een te vanzelfsprekende ‘volwassen’ invulling van de notie kinderrechten. Hiervoor is een uitgebouwde en open communicatielijn met minderjarigen vereist en een verregaande luisterbereidheid. Niet zozeer de leden van het Kinderrechtencommissariaat bepalen waarrond gewerkt wordt maar vooral wat de minderjarigen zelf aandragen. Om echter deze actieve inbreng van minderjarigen te stimuleren, dient aanvankelijk een klimaat geschapen te worden waarin minderjarigen ook weten dat van hen een inbreng verwacht wordt. Zij moeten ook leren hoe zij dit kunnen doen. Er moet een basis van vertrouwen uitgebouwd worden zodat de minderjarige er ook van op aan kan dat met hun inbreng effectief rekening gehouden zal worden. Het gaat er in dit emancipatieproces niet om dat kinderen als antagonist tegenover andere sociale groepen gezet worden, maar veeleer dat hen de positie toegekend wordt waar zij recht op hebben, dat zij een gelijkwaardige (dit is niet hetzelfde als een ‘gelijke’) positie verwerven als die andere groepen.

Naast de inspanningen vanuit de overheid om te komen tot deze gelijkwaardige positie, blijft een afzonderlijk, onafhankelijke belangenbehartiger als het Kinderrechtencommissariaat noodzakelijk om toe te zien op het verloop van dit emancipatieproces en op de toepassing van het Verdrag. Nieuwe wetgeving zal op zich onvoldoende zijn, wanneer deze niet aangevuld wordt met een gewijzigde mentaliteit ten aanzien van kinderen^[9].

.....

[9] Zo geeft het nieuwe Grondwetsartikel 22bis kinderen expliciet het recht op fysieke, emotionele, psychische en seksuele integriteit. Hoewel dit recht nu is opgenomen in de hoogste norm van intern recht, worden nog dagelijks kinderen in hun integriteit aangetast.

Schema: De taken van het Kinderrechtencommissariaat voortvloeiend uit het decreet

DECREET	TAKEN
ARTIKEL 4 <i>De Commissaris verdedigt de rechten en behartigt de belangen van het kind</i> Hij ziet toe op de naleving van het Verdrag; Hij staat in voor de opvolging, de analyse, de evaluatie en bekendmaking van de levensomstandigheden van het kind; Hij treedt op als vertolker van de rechten, de belangen en de noden van het kind.	Advies aan de overheid Onderzoek Ombudswerk Informeren & Sensibiliseren
ARTIKEL 5 <i>Bij de uitoefening van de in art. 4 bepaalde opdrachten besteedt de Commissaris, met het Verdrag als leidraad, in het bijzonder aandacht aan:</i> De dialoog met het kind en met de organisaties actief rond individuele en collectieve dienstverlening aan of belangenbehartiging van het kind; De maatschappelijke participatie van het kind en de toegankelijkheid voor het kind van alle diensten en organisaties die met het kind te maken hebben; Het toezicht op de conformiteit met het Verdrag van de wetten, decreten, besluiten en verordeningen, met inbegrip van de procedurele regels welke een aangelegenheid regelen waarvoor de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest bevoegd is; De verspreiding van informatie over de inhoud van het Verdrag, in het bijzonder ten behoeve van het kind.	Informeren & Sensibiliseren Ombudswerk Advies aan de overheid Informeren & Sensibiliseren Advies aan de overheid Informeren en Sensibiliseren
ARTIKEL 6 <i>Bij de uitoefening van de in art. 4 bepaalde opdrachten is de Commissaris bevoegd om:</i> Op eigen initiatief of op verzoek van het Vlaams Parlement een onderzoek in te stellen met betrekking tot de naleving van het Verdrag; Klachten die betrekking hebben op de niet naleving van het Verdrag, te onderzoeken en zo mogelijk gericht door te verwijzen naar de voorzieningen.	Onderzoek Ombudswerk Ombudswerk

2 HET DECREET

Bovengeschetste visie op het kinderrechtenbeleid is mede bepaald en afgebakend door de decretale opdrachten. In het voorbije werkjaar werd meer en meer duidelijk hoe het Kinderrechtencommissariaat de decretale opdrachten interpreteert en wil uitvoeren.

Het eerste mandaat staat expliciet in het teken van de opstart en het leggen van de nodige fundamenteën. Het decreet stelt het Verdrag als vertrekpunt en leidraad voor alle onderdelen van de globale opdracht. Alle opdrachten moeten samen uitgevoerd worden en komen in essentie neer op het stimuleren van de implementatie van het Verdrag door de overheid, en dit in de eerste plaats door het Vlaams Parlement. Voor de uitvoering en de ontwikkeling van dit kinderrechtenbeleid hangt het Kinderrechtencommissariaat af van de ruimte en de middelen die het daarvoor krijgt van het Vlaams Parlement.

Uit de decretale opdracht volgt dat het Kinderrechtencommissariaat drie doelgroepen heeft: kinderen en jongeren, volwassenen en de overheid. Voor elke doelgroep dienen onderscheiden opdrachten uitgewerkt te worden.

Voor minderjarigen moet het Kinderrechtencommissariaat de vertolker van hun rechten en belangen zijn. Daartoe moet enerzijds met hen gecommuniceerd worden om input te vergaren en anderzijds dient men hen te informeren over hun rechten. Door dit tweerichtingsverkeer wordt tegelijk gewerkt aan het verhogen van hun participatiemogelijkheden als aan de opdracht om het Verdrag bekend te maken. Zonder dergelijke informatie kunnen ze niet in staat gesteld worden om zelf iets met hun rechten te gaan doen. Geïnformeerd zijn is in die zin de eerste voorwaarde om rechtsschendingen te vermijden.

Voor volwassenen en meer bepaald voor de publieke opinie dient het Kinderrechtencommissariaat de inhoud en het belang van het Verdrag bekend en duidelijk te maken. Met kinderrechtenorganisaties en andere relevante beroepsgroepen of instellingen^[10] in het bijzonder dient het Kinderrechtencommissariaat netwerken uit te bouwen, ondersteuning te bieden of gezamenlijke activiteiten op te zetten.

Voor de overheid tenslotte, dient het Kinderrechtencommissariaat beleidsadviezen te formuleren. Deze zijn gebaseerd op de letter en de geest van het Verdrag en op wat aangebracht wordt door minderjarigen, door wetenschappelijk onderzoek en door het maatschappelijk veld. Tot op heden gebeurde dit vooral op vraag van het Vlaams Parlement of op eigen initiatief naar aanleiding van thema's op de politieke agenda. Gezien het belang voor kinderen bij de initiatieven die ook door de Vlaamse regering en de federale overheid genomen worden, is de inbreng van het Kinderrechtencommissariaat ook op deze niveaus wenselijk, zoniet noodzakelijk.

In het schema op pagina 16 vindt u een overzicht van de decretale bepalingen en de taken die daaruit voortvloeien. Uit het schema blijkt dat het Kinderrechtencommissariaat door het decreet niet louter als ombudsdienst voor kinderen en jongeren beschouwd kan worden. Hoewel dit een belangrijk reactief onderdeel van het takenpakket vormt, is het zeker niet de enige opdracht. Proactieve taken die voortvloeien uit het decreet zijn: informeren en sensibiliseren, onderzoek en advies verlenen aan de overheid. Binnen de werking van het Kinderrechtencommissariaat wordt de globale opdracht met andere woorden vertaald in enerzijds thematische activiteiten (b.v. een advies aan de overheid over een decreetvoorstel) en anderzijds in strategische activiteiten (b.v. het opzetten van campagnes en netwerken i.s.m. het middenveld).

[10] Ngo's die rond kinderrechten werken (vb. de Kinderrechtswinkel, Jeugd en Stad, de Kinder- en Jongerentelefoon), Vlaamse Openbare Instellingen (vb. Kind & Gezin, Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen, Ketnet, ...)

2.1... INFORMEREN EN SENSIBILISEREN

Gezien vele kinderen niet eens weten dat zij rechten hebben, wat deze rechten inhouden en vervolgens wat zij daar zelf mee kunnen gaan doen, is het noodzakelijk dat het Kinderrechtencommissariaat erop inspeelt. Daarom staat informeren en sensibiliseren (art. 4 & art. 5) bovenaan de agenda. Bekendmaking van ten eerste het Verdrag zelf, maar ook van de functie van het Kinderrechtencommissariaat. Wanneer minderjarigen dan al hun rechten kennen, moeten zij weten hoe ze het Kinderrechtencommissariaat kunnen bereiken en wat dat voor hun rechtsbescherming kan betekenen. Zij moeten bij het Kinderrechtencommissariaat ook hun inbreng kunnen doen over maatschappelijke thema's zodat het Kinderrechtencommissariaat waarlijk hun spreekbuis kan zijn.

Om dat te bereiken moet dus eerst de basis gelegd worden, informatie en kennis verspreid worden om daarmee het vereiste klimaat te scheppen voor een succesvol kinderrechtenbeleid waarin kinderen zelf een plaats hebben. Hiertoe zal ook samenwerking met relevante organisaties in het kinderrechtenveld aangewezen zijn. Het Kinderrechtencommissariaat wil netwerking stimuleren op het vlak van informeren en sensibiliseren en wil een forum bieden aan relevante organisaties uit het kinderrechtenveld om gezamenlijke boodschappen uit te zenden. Met als uiteindelijk doel de zichtbaarheid van het hele kinderrechtenproject te optimaliseren.

2.2... OMBUDSWERK

Het publiek kan bij het Kinderrechtencommissariaat terecht met vragen, klachten over mogelijke rechtsschendingen en met suggesties. Deze behandeling van individuele aanmeldingen (art. 6) gecombineerd met structurele belangenbehartiging is eigen aan wat men 'ombudswerk' is gaan noemen. In het licht van de opdrachten, de doelgroep en de doelstellingen van het Kinderrechtencommissariaat wordt ombudswerk dan ook vertaald als: vertrekkend vanuit (individuele) aanmeldingen om deze enerzijds van een antwoord te voorzien en anderzijds om zicht te krijgen op structurele problemen, waaronder beleidsaanbevelingen geformuleerd kunnen worden. Op grond van de aangemelde thema's en problemen, worden beleidsadviezen geformuleerd die structureel kunnen bijdragen tot een verbetering van de leefsituatie en het welbevinden van kinderen in Vlaanderen. Tegelijk kan de concrete individuele tussenkomst van het Kinderrechtencommissariaat reeds een effect creëren op de leefomstandigheden van het kind: een grotere kindgerichtheid in de betrokken sector wordt aangemoedigd of een onmiddellijke verandering wordt doorgevoerd op grond van de tussenkomst.

2.3... ONDERZOEK

Onderzoek omvat zowel het onderzoek dat op eigen initiatief opgezet en uitgevoerd wordt, als het vergaren van allerhande relevante informatie over kinderen en jongeren uit ander (wetenschappelijk) onderzoek. De onderzoeksfunctie is van belang voor de inhoudelijke ondersteuning van de beleidsadviezen. Wanneer een kindvriendelijk beleid dient gestimuleerd te worden, kan die enkel op basis van een gedegen kennis van behoeften, van noden en van de belevingswereld van kinderen en jongeren. Zoniet is er het risico dat het beleid niet de correcte antwoorden geeft op de heersende vragen en behoeften van de minderjarigen. Daarnaast is het ook van belang dat het Kinderrechtencommissariaat zelf op de hoogte blijft van recente bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek over kinderen en jongeren.

2.4... ADVIES AAN DE OVERHEID

Advies aan de overheid vormt het resultaat van alle opdrachten samen. Dit is in essentie ook wat het Vlaams Parlement van een dergelijke instantie verwacht heeft bij het oprichten van het Kinderrechtencommissariaat: geadviseerd en inhoudelijk ondersteund worden bij de uitvoering van haar taak en haar verplichtingen voortvloeiend uit het Verdrag. De onderwerpen van de gegeven adviezen kan vanuit verschillende hoeken gegenereerd worden: een vraag van het Vlaams Parlement in een welbepaald dossier of rond een bepaald thema, op eigen initiatief naar aanleiding van een voorstel van decreet, op grond van de thema's die voorkomen uit aanmeldingen vanuit het ombudswerk, op basis van een bezorgdheid die leeft bij kinderen en jongeren, uit resultaten die blijken uit onderzoek, als antwoord op de hiaten die de Vlaamse regelgeving nog vertoont in verhouding tot het Verdrag, ...

De adviesfunctie zal zich dan ook vertalen in verschillende vormen. Er zijn in de eerste plaats de geschreven adviezen aan het Vlaams Parlement, die verschijnen in de officiële parlementaire stukken. De adviezen zijn echter niet enkel aan het Vlaams Parlement gericht. Zeker in een complexe staatsstructuur als de Belgische liggen de kinderrechten-thema's namelijk over diverse bevoegdheidsniveaus verspreid. Vandaar dat het Kinderrechtencommissariaat ook gevraagd wordt als adviserend lid in werkgroepen of overlegstructuren binnen de Vlaamse of federale overheid.

2.5... WERKINGSCRITERIA

Het Kinderrechtencommissariaat houdt bij de globale taakinvulling en de uitbouw van de vier pijlers rekening met de volgende werkingscriteria:

- **Beleidsgericht werken:** het resultaat van het werk van het Kinderrechtencommissariaat moet merkbaar worden in wijzigingen van regelgeving en in het zichtbaar worden van kinderen in het beleid.
- **Kindgericht werken:** om de vereiste inbreng van kinderen te kunnen genereren, dienen zij eerst en vooral aangesproken en geïnformeerd te worden. Enkel met die invoer van de minderjarigen zelf kan vanuit het vereiste kindperspectief gewerkt worden.
- **Katalysator voor het kinderrechtsveld:** het Kinderrechtencommissariaat heeft als overheidsinstantie een rechtstreekse toegang tot het beleid, in tegenstelling tot de Ngo's. Vandaar dat de krachten en het werk van Ngo's in het veld moeten versterkt worden door het Kinderrechtencommissariaat.
- **Onafhankelijk werken:** wars van alle partijpolitiek volgt het Kinderrechtencommissariaat enkel de agenda van het Verdrag.
- **proactief en reactief werken:** het Kinderrechtencommissariaat kaart enerzijds rechts-schendingen aan en werkt anderzijds aan de promotie van kinderrechten nog voor enige schending van die rechten zich voordoet.
- **Inhoudelijk ondersteuning:** via relevante informatie van kinderen, vanuit de maatschappelijke omgeving en vanuit wetenschappelijk onderzoek.

Besluitend kan men stellen dat het Kinderrechtencommissariaat werkt aan het versterken van de sociale positie van minderjarigen en het bevorderen van de maatschappelijke participatiekansen van kinderen en jongeren. Het Kinderrechtencommissariaat hanteert hierbij de stelling dat het toepassen van kinderrechten daarbij een doel op zich moet zijn. Het werk van het Kinderrechtencommissariaat zal dan ook geëvalueerd worden aan de hand van de gecreëerde maatschappelijke impact: het effect in de realiteit, op het maatschappelijk veld waarin kinderen zich bewegen. Bestaande regels zullen waar nodig veranderd moeten worden en nieuwe regelgeving zal moeten opgemaakt worden om ten volle de verdragsverplichtingen uit te voeren. Naast de regelgeving, dient ook de kijk op en de omgang met minderjarigen beïnvloed te worden door de boodschap van respect uit het

Verdrag. Pas dan zal niet enkel meer over kinderrechten geschreven en gesproken worden maar zal het verschil ook merkbaar worden in de maatschappelijke realiteit van elke dag.

Tabel 1: Begroting 2000

KOSTENPOST	BEGROTING (Bef.)
Brutolonen personeel	13.700.000
Bijdrage sociale dienst	400.000
TOTAAL PERSONEELSKOSTEN	14.100.000
Bijdrage Algemeen Secretariaat Vlaams Parlement	1.000.000
Huisvesting	3.350.000
Aankoop meubilair	200.000
Aankoop Informatica	600.000
Aankoop telefoon & reproductiemateriaal	215.000
TOTAAL INVESTERING	1.015.000
Reis, verblijf & vervoer	400.000
Telefoon	250.000
Vorming & opleiding	300.000
Kantoorartikelen	100.000
Boeken & abonnementen	250.000
Keuken	55.000
Onderzoek & expertise	1.000.000
Representatie & receptie	1.000.000
Evenementen	2.000.000
Website	1.000.000
Distributie	500.000
Drukwerk	1.700.000
Lay-outwerk	500.000
Frankeerwerk	550.000
Beheerskosten Informatica	200.000
Internet	140.000
Varia administratie	140.000
TOTAAL WERKING	10.085.000
TOTAAL	29.550.000

3 WERKINGSMODALITEITEN

3.1... BEGROTING

Voor het werkjaar 1999 keurde het Vlaams Parlement een begroting goed van 23.810.000 Bfr. Deze begroting resulteerde in de volgende uitgaven:

Personeelskosten:	13.026.545 Bfr.
Investeringskosten:	642.817 Bfr.
Werkingskosten:	10.006.960 Bfr.

Op het einde van het werkjaar 1999 (periode oktober -december) dienden evenwel een aantal begrotingsgelden verschoven te worden voor andere werkings- of investeringskosten. Geplande advertentie-uitgaven werden geannuleerd ten voordele van telefoonkosten. Door de samenwerking met bijvoorbeeld de verzendingsdienst van het departement onderwijs konden tevens op distributie gelden weggehaald worden om drukkosten te betalen. Bij de afsluiting van de jaarrekening 1999 restte er nog een bedrag van 133.678 Bfr.

Deze en andere verschuivingen laten zich uiteraard ook vertalen in een evenwichtigere begrotingsopmaak voor het werkjaar 2000. Het Kinderrechtencommissariaat kreeg na goedkeuring door het Vlaams Parlement een bedrag van 29.550.000 Bfr. ter beschikking. Het Kinderrechtencommissariaat hanteert hierbij de begrotingsopmaak weergegeven in Tabel 1.

Het budget op de onkostenpost onderzoek en expertise werd opgetrokken omdat het in de beleidsoptie ligt om meer beroep te doen op externe deskundigheid inzake het uitvoeren van onderzoeksopdrachten en op de professionele input en ondersteuning door organisaties en centra bij het uitvoeren van de decretale taken.

Daar het Kinderrechtencommissariaat binnen de werkopdracht communicatie in zijn brede betekenis als prioriteit stelt, werden ook de begrotingsgelden voor evenementen en drukwerk opgetrokken. In het bijzonder is de aanmaak en de uitbouw van een eigen website een hoge onkostenpost.

3.2... SAMENWERKING MET HET ALGEMEEN SECRETARIAAT VAN HET VLAAMS PARLEMENT

Het Kinderrechtencommissariaat is een autonome onafhankelijke instelling verbonden aan het Vlaams Parlement. Autonomie en onafhankelijkheid betekenen niet dat het Kinderrechtencommissariaat geen beroep doet op organisatorische en materiële ondersteuning door de afdelingen van het Vlaams Parlement. Daarom is er tussen het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement en het Kinderrechtencommissariaat een protocol afgesloten inzake de algemene ondersteuning. Dit protocol bevat een aantal algemene bepalingen en principes inzake dergelijke ondersteuning. Zo zijn er naast financiële en budgettaire ondersteuning in het protocol afspraken opgenomen aangaande logistiek, informatica, personeelsadministratie en eventuele samenwerking met derden. Ook afspraken over de vergoeding voor deze ondersteuning door de respectievelijke afdelingen aan het Kinderrechtencommissariaat zijn in het protocol opgenomen.

hoofdstuk 2

WERKJAAR 1999-2000: ACTIVITEITEN

inhoud

25	—	1. INFORMEREN EN SENSIBILISEREN
25	—	1.1. Situering
27	—	1.2. Pijlers van informeren en sensibiliseren
49	—	2. OMBUDSWERK
49	—	2.1. Begripsbepaling en werkingsprincipes
51	—	2.2. Het ombudsproces
54	—	2.3. Ombudswerk: rapportage
63	—	2.4. Thematiek van aanmeldingen
73	—	2.5. Besluiten uit ombudswerk
75	—	3. NETWERKING
75	—	3.1. Met de overheid
80	—	3.2. Met het middenveld
83	—	3.3. Studiedagen en congressen
84	—	3.4. Activiteiten met kinderen
85	—	3.5. Het internationale forum
87	—	4. PROJECTEN
87	—	4.1. Participatieproject
97	—	4.2. Onderzoeksproject

1 INFORMEREN EN SENSIBILISEREN

1.1... SITUERING

a. Continuïteit

Informereren en sensibiliseren was ook het afgelopen jaar een van de hoofdpdachten van het Kinderrechtencommissariaat. De richting die daarbij reeds werd ingeslagen tijdens het eerste werkjaar werd gecontinueerd en uitgebreid.

Doel van het informeren en het sensibiliseren blijft het kinderrechtendiscours, het Verdrag en het Kinderrechtencommissariaat bekend te maken, en minderjarigen te sensibiliseren om hun participatierechten effectief uit te oefenen.

evenwicht tussen permanente bekendmaking en campagnematige sensibiliseren

Het Kinderrechtencommissariaat wil haar bekendmakingsopdracht het hele jaar rond waarmaken. Dat doet ze via klassieke communicatiekanalen: verspreiding van gedrukte informatiedragers, representaties en mediawerk. Het emancipatorische sensibiliseringswerk heeft echter ook nood aan concentratieperiodes van verhoogde zichtbaarheid.

Daarom voert het Kinderrechtencommissariaat elk najaar een geïntegreerde campagne. In 1999 werd de campagne '10 jaar Kinderrechtenverdrag' afgewerkt en in het werkjaar 2000 werd een nieuwe campagne voorbereid en opgestart onder de titel 'Rechten in je buurt en gemeente'.

doelgroephiërarchie

Het bekendmakingswerk van het Kinderrechtencommissariaat is gericht naar kinderen (6-12 jaar) en naar jongeren (12-18 jaar). Het sensibiliserende campagnewerk is enkel gericht naar kinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat wil het competentiedebat in het kader van het Verdrag immers zo emancipatorisch mogelijk invullen. Het achterliggende idee is dat ge-emancipeerde kinderen van vandaag kunnen groeien tot de geëmancipeerde jongeren van morgen. Het Kinderrechtencommissariaat wordt door haar beperkte mankracht en middelen gedwongen om een doelgroep te bepalen. Emancipatorisch sensibiliseren vraagt immers om een intense en jarenlang volgehouden inspanning. Het Kinderrechtencommissariaat kan die inspanning onmogelijk voor twee doelgroepen realiseren.

Volwassenen zijn niet de prioritaire doelgroep van het bekendmakings- en campagnewerk van het Kinderrechtencommissariaat. Het Kinderrechtencommissariaat streeft er wél naar dat minderjarigen en volwassenen constructieve participatie- en overlegpartners zouden worden.

laagdrempelige communicatie

Het Vlaams Parlement heeft aan het Kinderrechtencommissariaat de opdracht gegeven tot 'het verspreiden van informatie (...) ten behoeve van het kind'. Het Kinderrechtencommissariaat rekent het dan ook tot zijn opdracht om zodanig te communiceren dat in principe en potentieel alle kinderen in Vlaanderen bereikt worden. Om dat te realiseren communiceert het Kinderrechtencommissariaat laagdrempelig.

netwerking

De decretale opdracht bepaalt ook dat het Kinderrechtencommissariaat 'haar taken uitvoert in dialoog met organisaties actief rond individuele en collectieve dienstverlening aan of belangenbehartiging van het kind'. Het Kinderrechtencommissariaat maakt die netwerking onder meer waar bij het uittekenen van haar campagnes. Netwerking werd tijdens de campagnes '10 jaar Kinderrechtenverdrag' en 'Rechten in je buurt en gemeente' waar

gemaakt door de katalysatorrol van het Kinderrechtencommissariaat. Het Kinder-rechten-commissariaat bood onder meer met het Kinderrechtenfestival 1999 en 2000 een forum aan tal van kinderrechtenorganisaties, en werkte voor haar posteractie (campagne '10 jaar Kinderrechtenverdrag') en Megafoonproject (campagne 'Rechten in je buurt en gemeente') samen met een aantal relevante kinderrechtenorganisaties (zie verder).

b. Accenten tijdens het voorbije werkjaar

emancipatorische sensibiliseringscampagne 'Rechten in je buurt en gemeente'

Tijdens het afgelopen werkjaar startte het Kinderrechtencommissariaat een grootse emancipatorische sensibiliseringscampagne voor kinderen onder de titel 'Rechten in je buurt en gemeente'. Kinderen worden niet alleen geïnformeerd over hun rechten, ze kunnen via een referendum hun mening te kennen geven over gewenste veranderingen in het beleid van hun gemeente, ze kunnen experimenteren met hun participatierechten in een unieke 'ideale' gemeente-van-één-dag, ze krijgen een emancipatie-instrument -de Megafoon-aangeboden die hen vertelt hoe ze hun rechten in hun buurt en gemeente kunnen uitoefenen. Rond de Megafoon wordt een permanente ondersteuningsstructuur uitgebouwd. Zes Vlaamse gemeenten stappen tot ver na het einde van de campagne, tot in juni 2001, mee in een Megafoontrefpunt-pilootproject.

informatiedragers

Het bestaande gedrukte informatiemateriaal van het Kinderrechtencommissariaat werd vernieuwd. Het Kinderrechtencommissariaat werkte samen met de Departementen Onderwijs, Cultuur-Jeugd en Welzijn van de Vlaamse Gemeenschap een distributieplan uit. Dat leidde tot concrete mailings.

De informatiedragers werden uitgebreid met een kinderrechtendoolhof.

representaties

Het Kinderrechtencommissariaat koos resoluut voor gemedieerde representatie. Alleen waar de representatie een meerwaarde kon genereren gaf de Kinderrechtencommissaris voordrachten.

mediawerk

Het Kinderrechtencommissariaat startte het afgelopen jaar structurele samenwerking met de publieke kinder-en jongerenzender Ketnet met betrekking tot de campagne 'Rechten in je buurt en gemeente'. Voor onderdelen van die campagne werd projectmatig samengewerkt met onder meer de Ketnetkrant.

Het Kinderrechtencommissariaat nam deel aan het brede maatschappelijke debat door haar aanwezigheid in de actualiteitsmedia. Het Kinderrechtencommissariaat was zichtbaar voor het lezerspubliek van relevante tijdschriften van professionele organisaties.

website

Tijdens het voorbije jaar startte het Kinderrechtencommissariaat de voorbereidingen voor een informatieve website voor kinderen, jongeren en volwassenen. Op 11 september lanceerde het Kinderrechtencommissariaat haar campagnewebsite. Die moet kinderen informatie en feedback geven over onderdelen van de campagne 'Rechten in je buurt en gemeente'.

1.2... PIJLERS VAN INFORMEREN EN SENSIBILISEREN

a. Sensibiliseringscampagnes

a.1. campagne 1999 '10 jaar Kinderrechtenverdrag' (18 september 1999-9 januari 2000)

In het najaar 1999 organiseerde het Kinderrechtencommissariaat een grootse emancipatorische sensibiliseringscampagne voor kinderen van 8 tot 12 jaar ter gelegenheid van de 10 de verjaardag van het Verdrag. Onderdelen van de campagne waren het Kinderrechtenfestival 1999, de posteractie, de Verjaardagsviering van het Verdrag in het Vlaams Parlement en Ketnetcool 2000.

Het Kinderrechtenfestival 1999 (18 september 1999)

Het Kinderrechtenfestival 1999 was de tweede editie van het Kinderrechtenfestival. Het was de eerste editie van het festival dat conceptueel uitgewerkt werd door het Kinderrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtenfestival is een kinderrechtenvrijplaats en een kinderrechten-doeplaats. Op het festival staan rechten van kinderen centraal. Het festival wil die rechten van kinderen vertalen naar de Vlaamse en actuele context. Kinderen worden op het festival geïnformeerd over hun rechten, maar kinderen krijgen op het festival vooral de mogelijkheid om rechten uit te oefenen. Op die manier biedt het Kinderrechtenfestival aan kinderen een unieke experimenteerruimte. Kinderen kunnen hun rechten uitoefenen op een amusante, interactieve en speelse manier. Het festival is een emancipatorisch project. Participatierechten van kinderen staan centraal. Het festival wil niet polariseren tussen kinderen en volwassenen. Kinderen en volwassenen moeten constructieve onderhandelingspartners worden.

De editie 1999 van het Kinderrechtenfestival ontving ongeveer 5.000 bezoekers (kinderen en volwassenen). Na afloop van het festival vulden 299 bezoekende kinderen een evaluatieformulier in. Uit die enquête bleek dat 73% van de kinderen in gezinsverband naar het festival kwamen. 67% van de kinderen waren meisjes. De gemiddelde leeftijd van de bezoekende kinderen was 9,5 jaar. 64% van de bezoekende kinderen woont in de provincie Antwerpen, 2% woont in Limburg, 4% woont in West-Vlaanderen, 18% in Oost-Vlaanderen, 12% woont in Vlaams-Brabant. 53% van de kinderen zegt naar het festival gekomen te zijn omwille van de kinderrechtenactiviteiten. 84% van de kinderen antwoordden dat ze langer dan 4 uur op het festival bleven. 79% vond de inkomprijs (100 BEF) goed. 64% geeft aan volgend jaar zeker weer naar het festival te komen, 34% weet het niet. De kinderen gaven het festival een gemiddeld waarderingscijfer van 9,4 op 10.

De posteractie (18 september - 20 november 1999)

In het kader van de 10de verjaardag van het Verdrag realiseerde het Kinderrechtencommissariaat in samenwerking met Kinder- en Jongerentelefoon en Kinderrechtswinkels een in te kleuren poster. De poster is een visualisering van de belangrijkste rechten uit het Verdrag.

De poster werd gedrukt op 50.000 exemplaren. In een eerste fase werd de poster bekend gemaakt en werd hij voor basisschoolklassen opvraagbaar gemaakt via de posteractie, tegelijkertijd werd een paginagrote afdruk van de poster in Vlaamse kranten gepubliceerd.

De posteractie werd gerealiseerd in samenwerking met Ketnetkrant en Stipkrant. De aankondiging en de spaarbon (waarmee basisschoolkinderen in klasverband de poster gratis konden opvragen) verschenen op 6, 13, 20 en 27 oktober 1999 in die kranten. Op 27 oktober publiceerden Ketnetkrant en Stipkrant een krantenpaginagrootte afdruk van de poster in

hun respectievelijke themanummers over 10 jaar Verdrag. Ketnetkrant (bijlage bij Het Volk, Gazet van Antwerpen en Belang van Limburg) en Stipkrant (bijlage bij Het Nieuwsblad en De Gentenaar) verschenen samen op een oplage van ongeveer 600.000 exemplaren. De bedoeling van de actie was om tegen 20 november 1999 de poster in alle klassen van alle lagere scholen van Vlaanderen te hebben. Ongeveer 2.000 klassen vroegen de poster op. Daarnaast maakten vele klassen gebruik van de posterafdruk in Ketnetkrant of Stipkrant.

Campagneposter '10 jaar Kinderrechtenverdrag'

De poster werd in een tweede fase - na 20 november 1999 - gratis opvraagbaar gemaakt voor individuele kinderen en organisaties. In december 1999 werden 25.000 exemplaren gemaakd naar alle Vlaamse basisscholen met behulp van het Departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. In januari 2000 werden 20.000 exemplaren gemaakd met de hulp van het Departement Cultuur-Jeugd van de Vlaamse Gemeenschap.

Verjaardagsviering Verdrag in het Vlaams Parlement (20 november 1999)

Op 20 november 1999 organiseerde het Kinderrechtencommissariaat een discussiedag in het Vlaams Parlement naar aanleiding van 10 jaar Verdrag, in samenwerking met het Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen.

Onderzoekscentra, beleidsorganisaties en het brede middenveld werden uitgenodigd om een paper in te dienen voor de discussiedag. Die papers moesten een blik werpen op verwezenlijkingen en uitdagingen na 10 jaar Verdrag. Van de aangezochte organisaties hebben ongeveer 40 organisaties effectief een paper ingediend.

Tijdens de voormiddagssessie van de discussiedag werden de papers per thema besproken. Zo werden de verwezenlijkingen en uitdagingen na 10 jaar Verdrag uiteengezet op het niveau van het wetenschappelijk onderzoek, op het niveau van het beleid en op het niveau van het brede middenveld. Tijdens de namiddag werden de opmerkingen geconfronteerd met een panel waaraan de volgende Vlaamse ministers deelnamen: Bert Anciaux (Cultuur, Jeugd, Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking) Mieke Vogels (Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen), Steve Stevaert (Mobiliteit, Openbare Werken en Energie) en Marleen Vanderpoorten (Onderwijs en Vorming).

De papers en de conclusies van de discussiedag werden gebundeld en uitgegeven door het Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen^[11].

Ketnetcool 2000 (2 tot 9 januari 2000)

De decreetgever wil dat het Kinderrechtencommissariaat potentieel alle kinderen in Vlaanderen informeert en sensibiliseert over kinderrechten. Om die brede informering te realiseren en de informatieopdracht niet te beperken tot specifieke geprivilegieerde subgroepen kinderen, wil het Kinderrechtencommissariaat de kinderrechtenboodschap ook zichtbaar maken op laagdrempelige publieksconcentraties van kinderen.

Deelnemen aan een evenement als Ketnetcool is voor het Kinderrechtencommissariaat belangrijk om de instap van niet geïnformeerde kinderen en ouders in het kinderrechten-discours te vergemakkelijken. Het Kinderrechtencommissariaat wil een dichotome samenleving ('kansrijke' kinderen die weten dat ze rechten hebben versus 'kansarme' kinderen die dat niet weten) absoluut vermijden.

Het Kinderrechtencommissariaat wist voor het kinderrechtenproject een zichtbare plaats te bekomen in het Antwerpse Sportpaleis. De aanwezigheid van kinderrechtenorganisaties werd gestimuleerd en gecoördineerd door het Kinderrechtencommissariaat. De werkgroep kinderrechten die Ketnetcool voorbereidde bestond uit het Kinderrechtencommissariaat, Jeugd&Vrede, Kind&Gezin, Plan International, Kinder- en Jongerentelefoon, Amnesty International en Unicef.

Het Kinderrechtencommissariaat, Kind&Gezin en Jeugd&Vrede lieten ter gelegenheid van Ketnetcool een kinderrechtereendoelhof ontwerpen. Het kinderrechtereendoelhof werd ingebed in een klimparcours. Meer over het kinderrechtereendoelhof in punt b2 van dit deel.

Ketnetcool 2000 trok ongeveer 40.000 bezoekers (kinderen en volwassenen). Enkele duizenden kinderen bezochten het kinderrechtereendoelhof. Vele ouders en kinderen vertelden het Kinderrechtencommissariaat 'blij te zijn iets te horen over kinderrechten'.

.....
 [11] VLAAMS CENTRUM VOOR DE BEVORDERING VAN HET WELZIJN VAN KINDEREN EN GEZINNEN. (1999) *Tien jaar Kinderrechtenverdrag: Verwezenlijkingen en uitdagingen*. Brussel: Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn.

Bij het verlaten van het evenement kregen kinderen een informatiebundel met onder meer een bekendmakingsfolder van het Kinderrechtencommissariaat. Door bemiddeling van het Kinderrechtencommissariaat konden ook Kinder-en Jongerentelefoon, Unicef en Amnesty International informatiemateriaal kwijt. In totaal werden 20.000 informatiebundels verdeeld.

a.2. campagne 2000 ‘Rechten in je buurt en gemeente’(18 september-20 november 2000)

situering en doelstellingen

In 2000 organiseerde het Kinderrechtencommissariaat opnieuw een grootse emancipatorische sensibiliseringscampagne voor kinderen van 8 tot 12 jaar, onder de titel ‘Rechten in je buurt en gemeente’. Deze eerste echt thematische campagne vertrekt vanaf het punt waar de rechtsuitoefening begint voor kinderen: hun directe leefwereld, hun buurt en hun gemeente.

Het Verdrag garandeert kinderen onder meer participatierechten. In de Verdragstekst wordt gesteld dat elke minderjarige het recht heeft om zijn mening te kennen te geven en dat elke minderjarige recht heeft op inspraak. Kinderen hebben volgens het Verdrag het recht om geïnformeerd te worden. Ook de gemeentelijke overheden zijn gehouden uitvoering te geven aan dat Verdrag.

Daartegenover staat de maatschappelijke realiteit op gemeentelijk niveau. Participatie en inspraak van minderjarigen zitten de laatste jaren weliswaar in de lift. Maar het zijn vooral jongeren (12-18 jaar) die geïnformeerd worden over en gebruik kunnen maken van allereerste (nieuwe) gemeentelijke inspraakkanalen. Kinderen (jonger dan 12 jaar) hebben veel minder participatiemogelijkheden in hun buurt en gemeente.

Het Kinderrechtencommissariaat bracht de volgende problemen in kaart. De campagne wil een antwoord bieden op de hier gestelde problemen:

- Kinderen worden te weinig geïnformeerd over hun rechten, gemeentelijke informatiecampagnes ontbreken vaak;
- Gemeenten bevragen hun kinderen te weinig voor ze beleidsbeslissingen nemen. Als ze het wél doen beperken ze zich meestal tot het bevragen van een klein aantal kinderen;
- Kinderen kunnen in hun buurt en gemeente weinig experimenteren met participatievormen;
- Kinderen worden in de meeste gemeenten te weinig gestimuleerd om zelf het initiatief te nemen bij het uitoefenen van hun rechten. Wanneer kinderen toch initiatieven nemen vinden ze vaak weinig gehoor bij hun gemeentebestuur, of ontbreekt adequate ondersteuning.

Daarom zijn de doelstellingen van de campagne:

- Kinderen informeren over hun participatierechten in hun buurt en gemeente;
- Kinderen de mogelijkheid geven om hun mening te uiten over de weg die hun nieuwe gemeentebestuur moet bewandelen naar een kindvriendelijker beleid. De meningen van kinderen effectief aankaarten bij de Vlaamse gemeenten;
- Kinderen laten experimenteren met participatierechten en hen kennis laten nemen van bestaande participatie-initiatieven in Vlaanderen;
- Kinderen een instrument geven dat hen stimuleert om participatie-initiatieven te ontwikkelen, en dat hen vertelt hoe ze hun rechten in hun buurt en gemeente kunnen uitoefenen. Kinderen daarbij de nodige ondersteuning bieden.

De campagne heeft twee doelgroepen. Kinderen van 8 tot 12 jaar zijn de prioritaire doelgroep van de campagne. Omdat het Kinderrechtencommissariaat de emancipatie van kinderen beoogt, is de campagne (uiteraard) rechtstreeks naar hen gericht. Het is niet alleen een campagne over kinderen, het is vooral een campagne voor kinderen.

De gemeentelijke overheid is de secundaire doelgroep van deze campagne. De Vlaamse gemeenten worden uitgebreid geïnformeerd over de campagne en over de rechten van kinderen.

Om de informering van de Vlaamse gemeenten waar te maken werden en worden voorafgaand en tijdens de campagne drie informatieve mailings georganiseerd. In juli 2000 ontvingen alle Vlaamse gemeenten en alle gemeentelijke jeugddiensten een basispakket waarin het waarom en de onderdelen van de campagne werden uitgelegd. Op 11 september 2000 werd de persmap van de lancering van de campagne verstuurd naar alle gemeentelijke jeugddiensten. Op 24 oktober 2000 ontvangen de Vlaamse gemeenten én de gemeentelijke jeugddiensten het 'stem'-rapport van de 'stem'-biljet-actie en exemplaren van de Megafoon. De dubbele communicatie naar gemeenten én gemeentelijke jeugddiensten is bewust gekozen. Jeugddiensten zijn aanspreekpunten voor kinderen in de gemeente. De gemeentebesturen zijn verantwoordelijk voor het lokaal beleid. Het Kinderrechtencommissariaat wil de dialoog kinderen-jeugddiensten-gemeentebesturen stimuleren en versterken.

Pijlers van de campagne:

In de periode voor de gemeenteraadsverkiezingen ligt de klemtoon op de bewustmaking van kinderen, op hun meningsuiting en op het experimenteren met hun rechten in een veilige ruimte. In de periode na de gemeenteraadsverkiezingen, wanneer de nieuwe gemeentelijke bestuurscoalities duidelijk worden, ligt de klemtoon op de initiatieven van de kinderen in hun feitelijke gemeente en op hun signalen naar hun gemeentelijke overheid.

■ *Eerste pijler: de -stem'-biljet-actie (18 tot 22 september 2000)*

Kinderen kunnen op 8 oktober 2000 niet deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen. Kinderen wonen nochtans ook in hun gemeente. Het Kinderrechtencommissariaat organiseerde daarom -voorafgaandelijk aan de gemeenteraadsverkiezingen- een gemeentereferendum voor kinderen. Kinderen kregen de kans om aan te geven welke thema's zij belangrijk vinden in hun gemeente en wat zij willen veranderd zien.

Het Kinderrechtencommissariaat wilde principieel alle kinderen in de homogene leeftijdsgroep van 9 tot 12 jaar kunnen bereiken. Daarom werd er voor gekozen om het referendum via het schoolcircuit te laten verlopen. De actie liep in alle klassen van het 4de, 5de en 6de leerjaar van alle basisscholen in Vlaanderen. De distributie van de 'stem'-biljetten gebeurde door het Departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. Schooldirecties werden uitgenodigd de 'stem'-biljetten aan hun leerlingen te bezorgen. De 'stem'-biljet-actie was (uiteraard) anoniem en niet-verplicht.

Het Kinderrechtencommissariaat zal de resultaten aan alle Vlaamse gemeentebesturen en aan alle gemeentelijke jeugddiensten bezorgen. Omdat kinderen ook de postcode van hun gemeente invullen op het 'stem'-biljet, kunnen de resultaten weergegeven worden per gemeente. Vlaamse gemeentebesturen zullen op die manier geïnformeerd worden over de specifieke meningen van de kinderen in hun eigen gemeente. Het Kinderrechtencommissariaat zal de Vlaamse gemeenten per brief expliciet vragen met de meningen van de kinderen rekening te houden bij het uittekenen van hun toekomstig beleid.

Kinderen lazen op hun 'stem'-biljet 10 uitspraken over wat zij in hun gemeente belangrijk vinden en willen veranderd zien. Die uitspraken verwijzen naar 10 thema's en aspecten van participatie. Kinderen duiden die drie thema's en aspecten aan die zij persoonlijk het belangrijkste vinden.

De thema's werden indirect door kinderen aangebracht. Het Kinderrechtencommissariaat vond heel wat inspiratie in de vele vragen en klachten die kinderen aan de ombudsdienst van het Kinderrechtencommissariaat meldden. Het onderzoeksrapport van Kind & Samenleving vormde een tweede inspiratiebron^[12].

.....
^[12] VAN GILS, J. (1999) 3000 kinderen aan het woord op de Kinderrechtenboot. Een praktijkonderzoek naar kinderopparticipatie en de bezorgdheden van kinderen. Brussel: NDO.

Bij de opstelling van het concrete ‘stem’-biljet werden de thema’s vertaald naar een relatief concrete uitspraak.

Een omzetting levert de volgende uitspraken op: Ik wil in mijn gemeente...

- meer plaats om te spelen.
- meer mijn mening kunnen zeggen over wat in mijn buurt moet veranderen.
- een meer verzorgde buurt.
- dat kinderen meer mee kunnen besturen.
- een veiliger verkeer.
- meer informatie krijgen over wat er allemaal gebeurt.
- dat kinderen die zelf iets organiseren, steun krijgen.
- altijd met vragen, ideeën en problemen ergens terecht kunnen.
- meer informatie krijgen over mijn rechten en plichten.
- dat kinderen meer mogen rondhangen op plaatsen die zij zelf kiezen.

In bijna elke uitspraak werd het woordje ‘meer’ gebruikt om in te spelen op de beleving van kinderen. Zo is er in hun buurt misschien reeds de mogelijkheid dat kinderen ergens terecht kunnen met hun vragen of problemen. Maar volgens de perceptie van kinderen kan dit onvoldoende zijn. Het is dus geen bevraging naar de feitelijkheid van wat in een gemeente bestaat, maar naar de wens van kinderen.

‘Stem’-biljet / Verso

ik wil in mijn gemeente...

- 1 meer plaats om te spelen
- 2 meer mijn mening kunnen zeggen over wat in mijn buurt moet veranderen
- 3 een meer verzorgde buurt
- 4 dat kinderen meer mee kunnen besturen
- 5 een veiliger verkeer
- 6 meer informatie krijgen over wat er allemaal gebeurt
- 7 dat kinderen die zelf iets organiseren, steun krijgen
- 8 altijd met vragen, ideeën en problemen ergens terecht kunnen
- 9 meer informatie krijgen over mijn rechten en plichten
- 10 dat kinderen meer mogen rondhangen op plaatsen die zij zelf kiezen

MIJN EERSTE KEUZE IS NUMMER

MIJN TWEEDE KEUZE IS NUMMER

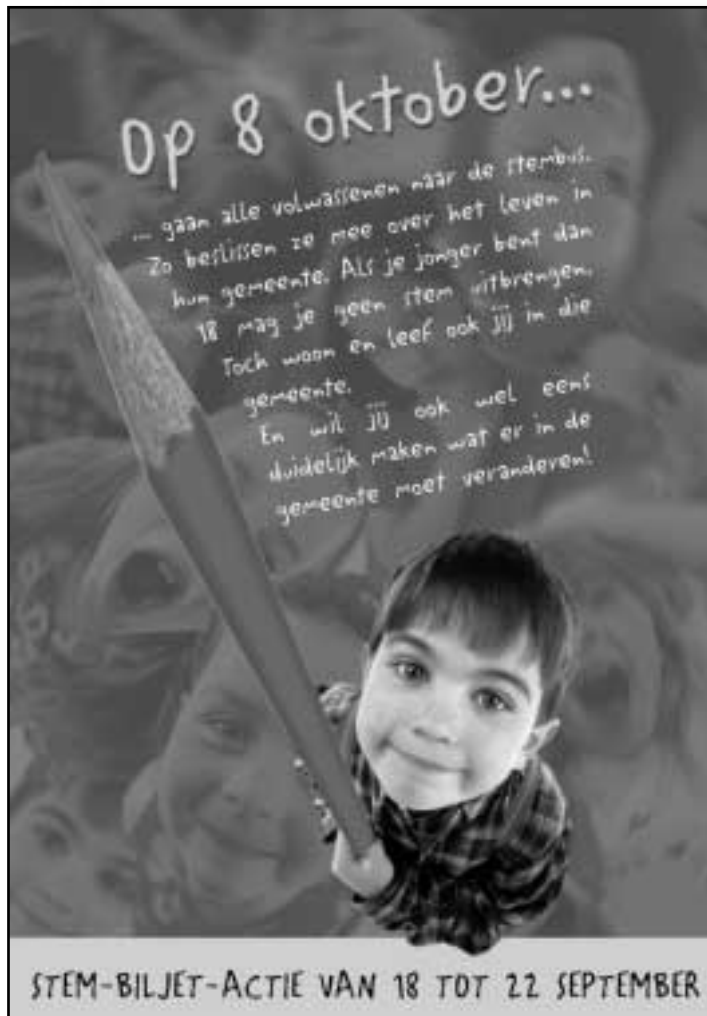
MIJN DERDE KEUZE IS NUMMER

☐ ik ben een jongen van 8 / 9 / 10 / 11 / 12 jaar

☐ ik ben een meisje van 8 / 9 / 10 / 11 / 12 jaar

De postcode van mijn gemeente/stad is

‘Stem’-biljet / Recto

De teruggestuurde ‘stem’-biljetten worden geregistreerd en geanalyseerd. De gegevensanalyse mondt dan tenslotte uit in een ‘stem’-rapport. Het rapport zal op basis van een aantal variabelen (leeftijd, geslacht, postcode gemeente en de rangordening van drie uitspraken) samengesteld worden. Deze variabelen maken het mogelijk om tot op gemeentelijk niveau aan te geven wat kinderen belangrijk vinden.

Het ontwerp van het ‘stem’-biljet werd gefinaliseerd in juni 2000. Het ‘stem’-biljet werd gedrukt op een oplage van 210.000 exemplaren. Het ‘stem’-biljet werd, samen met een begeleidend schrijven en instructies van het Kinderrechtencommissariaat, met de hulp van het Departement Onderwijs begin september 2000 verspreid naar alle basisscholen in Vlaanderen. Na afloop van de actie werden alle ingevulde en geretourneerde ‘stem’-biljetten verzameld door het Kinderrechtencommissariaat.

De ‘stem’-resultaten zullen op 24 oktober 2000 op een persconferentie gepresenteerd worden aan het grote publiek. Op diezelfde dag organiseert Ketnet in samenwerking met het Kinderrechtencommissariaat een verkiezingsshow.

■ *Tweede pijler: Kinderrechtenfestival 2000 (23 september 2000)*

Het Kinderrechtenfestival 2000 werd, net als de editie 1999, gestuurd door de stuurgroep van het Kinderrechtenfestival. Die stuurgroep bestond uit organisaties die een groot deel van het Vlaamse kinder(rechten)werkveld omvatten^[13]. De stuurgroep werd gecoördineerd en geleid door het Kinderrechtencommissariaat.

De vzw Kids&Co is eigenaar van de naam 'Kinderrechtenfestival'. Zij is juridisch de organisator van het festival. In de praktijk organiseert Kids&Co het logistieke kader voor het festival, zoekt fondsen voor het festival en huurt randactiviteiten en organiseert de podiumprogrammering.

Voor het Kinderrechtenfestival 2000 werd de groei van de organisatiestructuur van vorig jaar verder gezet. De stuurgroep stond in 2000 -weliswaar op uitnodiging- open voor organisaties die het festival mee vorm willen geven. De vergaderingen van de stuurgroep werden dit jaar, buiten de organisaties die er vorig jaar reeds deel van uitmaakten, ook bijgewoond door Vives, Jeugddienst Provincie Antwerpen, Jeugddienst Provincie Limburg, Jeugd Rode Kruis. Het Kinderrechtencommissariaat had verder als coördinator van de stuurgroep gesprekken met Uit De Marge, de Comités Bijzondere Jeugdbijstand en het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding.

Interessant aan de samenstelling van de stuurgroep zijn de dwarsverbanden tussen de organisaties. Zowel kinderrechtenorganisaties, organisaties landelijk jeugdwerk, het Kinderrechtencommissariaat van het Vlaams Parlement, provinciale jeugddiensten, en welzijnsorganisaties maken er deel van uit.

Het ligt in de lijn der verwachtingen dat de stuurgroep in de toekomst het organisatorische groeiproces verder zet. De vergaderingen van de stuurgroep werden vooral bijgewoond door landelijke organisaties en instellingen. Die stuurgroep nodigde ook andere organisaties uit om op het festival een activiteit te ontplooien. Voor de editie 1999 werden vooral landelijke organisaties uitgenodigd. Voor de editie 2000 werden ook een beperkt aantal exemplarische inspirerende lokale participatie-initiatieven uitgenodigd om van het festivalforum gebruik te maken. Het is de bedoeling om die participatie-initiatieven -en de kinderen die daar bij betrokken zijn- bij de voorbereiding van de volgende edities van het festival op te nemen in een bredere stuurgroep. Op die manier zal ook in de organisatie-structuur van het festival emancipatie en participatie waar gemaakt worden.

De doelstellingen van het Kinderrechtenfestival 2000 waren:

- Kinderen informeren over hun rechten;
- Kinderen op een interactieve en speelse manier bewust maken van hun competentie voor het uitoefenen van hun rechten in hun buurt/gemeente, en de schroom wegnemen om die rechten effectief uit te oefenen;
- Volwassenen bewust maken van de rechten van kinderen in de gemeente, en van de competentie van kinderen om die rechten uit te oefenen;
- Een kindvriendelijk emancipatorisch lokaal kinderbeleid stimuleren.

Het Kinderrechtenfestival 2000 bouwde verder op het basisconcept van de vorige editie. Omdat uit de bevraging van kinderen na afloop van het Kinderrechtenfestival 1999 bleek dat kinderen de participatieactiviteiten nogal gefragmenteerd en versnipperd vonden, werd besloten het concept homogener en meer herkenbaar uit te werken.

.....
[13] De stuurgroep voor de editie 1999 bestond uit het Kinderrechtencommissariaat, Unicef, Kind & Samenleving, Vlaamse Dienst Speelpleinwerking, Amnesty International, Kinderrechtswinkels en Kinder & Jongerentelefoon.

Om al die redenen werd op de festivalweide een heuse 'ééndagsgemeente' neergezet: Kitsegem. Aan specifieke locaties in de gemeente werden participatieactiviteiten gekoppeld. Kitsegem was een 'ideale' kinderrechtengemeente. Het was een gemeente waar kinderen voluit konden participeren en een groot aantal bruikbare en potentieel bruikbare participatie-ideeën aangereikt kregen. Kitsegem was 'veilige experimenteerruimte' omdat Kitsegem na een dag weer verdwijnt.

Bedoeling was dat kinderen deze gemeente-van-een-dag herkenden als 'hun' gemeente en actief ervaarden welke participatiekansen er aanwezig waren in dergelijke gemeentelijke context. Bedoeling was dat kinderen wanneer ze het festival verlieten dat participatiegevoel meenamen naar hun echte gemeente, en daar hun rechten gaan opeisen en participatie-initiatieven ontwikkelen. Op die manier overschrijdt het festival de grenzen van het één-dagsevenement.

De activiteiten die aan de kinderen werden aangeboden, waren een mix van in de realiteit bestaande participatie-initiatieven en nieuwe/fictieve, maar inspirerende initiatieven. Bedoeling is dat in de toekomst steeds meer lokale door kinderen geïnspireerde participatie-initiatieven hun plaats krijgen op de festivalweide. In deze fase van de groei van het festival stond het sensibiliseren en inspireren van de bezoekende kinderen voorop. Bedoeling is dat geïnspireerde kinderen concreet aan het leven in hun gemeente zullen participeren. Het festival wil in de toekomst steeds meer een forum worden waarop kinderen mekaar kunnen inspireren en stimuleren.

Een greep uit de activiteiten op het festival 2000: Gemeentehuis-met-inspraak, school-met-inspraak, vluchtelingencentrum, kindermuseum met maquettes van voorstellen van de kinderprovincieraad Antwerpen en van Limburgse kindergemeenteraden, kindercinema met kinderrechtenfilms, kinderperscentrum, kinderrechtenwinkel, kinderpostkantoor, ouderopvang, speelhuis voor jonge kinderen, consultatiebureau voor poppen en knuffels, kindercafé. Kinderen konden een deel van de gemeente naar eigen inzicht ruimtelijk inrichten.

De activiteiten werden door een verscheidenheid van lokale, provinciale en landelijke organisaties uitgewerkt. Organisaties die een activiteit organiseerden op het festival waren: het Kinderrechtencommissariaat, Provinciale Jeugddienst Antwerpen, Provinciale Jeugddienst Limburg, Comités Bijzondere Jeugdbijstand, gemeente Boom, Kind en Gezin, Amnesty International, Vives, Jeugd Rode Kruis, Kind en Samenleving, Kinderrechten-winkels, Kinder- en Jongerentelefoon, Centrum Informatieve Spelen, Jeugd en Stad, Belgisch Comité voor Unicef, Jeugd en Vrede, VCOK, Bond van Grote en Jonge Gezinnen, Crefi, Welzijnszorg, Jekino, Mozaiek, Vlaamse Dienst Speelpleinwerking, Uit De Marge, Mooj, Ketnet, Ketnetkrant, Radio2, Klasse.

De keuze van de podiumpresentatoren en van de podiumoptredens werd gedaan vanuit kindperspectief.

Het Kinderrechtencommissariaat fungeerde als motor van de stuurgroep van het Kinderrechtenfestival. Het Kinderrechtencommissariaat vervulde de brugfunctie tussen de stuurgroep en de vzw Kids&Co. Het schreef samen met de vzw Kids&Co de subsidiedossiers. Het Kinderrechtenfestival werd onder meer gesubsidieerd door de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking voor een bedrag van 1 miljoen BEF. De Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen subsidieerde voor een bedrag van 500.000 BEF. Het Kinderrechtencommissariaat bouwde relaties uit met de deelnemende organisaties van het festival en was verantwoordelijk voor de interne en externe communicatie van het festival.

Het Kinderrechtencommissariaat bouwde ook een eigen stand op het festival. Die stand bestond uit een kinderloket en een stemcontainer. In het kinderloket konden kinderen terecht met hun vragen over het festival en met vragen en klachten over hun rechten. In de

stemcontainer werd de ‘stem’-biljet-actie, speciaal voor Kitsegem, nog een keer overgedaan.

Het Kinderrechtenfestival telde op 23 september 2000 ongeveer 10.000 bezoekers (kinderen én volwassenen). Dat is een verdubbeling van het bezoekersaantal van vorig jaar.

Het Kinderrechtenfestival verwelkomde de Vlaamse ministers Anciaux (Cultuur, Jeugd, Brusselse Aangelegenheden en Ontwikkelingssamenwerking) en Vogels (Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen).

■ *Derde pijler: Megafoonproject*

Echte emancipatie betekent dat kinderen de instrumenten moeten aangereikt krijgen die hen helpen om hun rechten uit te oefenen. Daarom werd het Megafoonproject uitgewerkt.

De grondtoon van het project is de dialoog en coöperatie tussen kinderen en volwassen in buurt en gemeente stimuleren. Om dat waar te maken zijn geëmancipeerde kinderen nodig die sterke participatiepartners zijn voor volwassenen.

Met haar uitgangspunt is het Megafoonproject behoorlijk uniek in Vlaanderen. Het Megafoonproject is er prioritair op gericht kinderen te informeren en aan te zetten hun rechten uit te oefenen in hun buurt en gemeente. Het Megafoonproject is er secundair op gericht gemeentelijke overheden te bewegen om in samenspraak met kinderen een kindvriendelijk beleid te voeren. De begrippen primair en secundair zijn erg belangrijk. Rechten van kinderen mogen niet afhankelijk zijn van de goodwill van volwassenen. Zelfs als volwassenen (beleidsmakers) de dialoog met de kinderen niet zouden willen aangaan mag dat principieel de emancipatiestrijd van kinderen niet stoppen.

De Megafoon

De Megafoon is een boekje met actietips voor kinderen die hun rechten willen uitoefenen in hun buurt en gemeente.

Kinderen kunnen emancipatie op één of meerdere niveaus uitwerken. Kinderen kunnen volwassenen (beleidsmakers) vragen om iets voor hen te doen. Ze lezen doorheen het boekje hoe ze dat kunnen doen. Het boekje vertelt kinderen die een stap verder willen gaan, dat ze zich kunnen organiseren om volwassenen (beleidsmakers) te vragen iets voor hen te doen. Het boekje sensibiliseert ook en vooral tot de derde stap in de emancipatie: dat kinderen zelf dingen kunnen doen en veranderen. Het geeft meer bepaald een opsomming van actietips waar kinderen aan moeten denken als ze actie willen voeren of iets willen veranderen.

De Megafoon is opgebouwd in verhaalvorm. Die vorm maakt het mogelijk om herkenbaar en dicht aan te sluiten bij de leefwereld van kinderen. Dat maakt het boekje laagdrempelig.

De ondersteuningsstructuur

Om kinderen te helpen bij het uitoefenen van hun rechten werd een permanente ondersteuningsstructuur opgericht. De Kinder- & Jongerentelefoon zal telefonisch de vragen van kinderen beantwoorden. De Kinder- & Jongerentelefoon werkte voor haar vrijwillige medewerkers in haar provinciale secretariaten een praktisch informatiepakket uit. Een vertegenwoordiger van het Kinderrechtencommissariaat en een vertegenwoordiger van het nationaal secretariaat van Kinder- & jongerentelefoon organiseren informatiesessies voor de vrijwilligers van de provinciale afdelingen van Kinder- & jongerentelefoon.

Megafoon

Het pilootgemeenten-project

Er wordt een pilootproject uitgebouwd. Zes gemeenten, één per provincie (In provincie Antwerpen waren dat er twee) werden aangezocht om het Megafoonproject te steunen. Aan elke gemeente wordt een organisatie gekoppeld die (mee) voor de uitwerking van het project in de gemeente zal zorgen. Met de gemeenten Antwerpen-Ekeren, Edegem, Lanaken, Hoeilaart, Gent en Brugge werd een overeenkomst gesloten. Voor elke gemeente is er een organisatie die de overeenkomst praktisch zal uitwerken. Voor Antwerpen-Ekeren is dat de Jeugddienst, voor Brugge en Gent de Kinderrechtswinkel, voor Edegem de Gemeentebibliotheek, voor Hoeilaart en Lanaken de Jeugddienst. Ook die organisaties hebben de overeenkomst mee ondertekend.

De overeenkomst tussen de gemeenten, de organisaties en het Kinderrechtencommissariaat stipuleert dat gemeenten en organisaties zich engageren voor de periode van 24 oktober 2000 tot 30 juni 2001.

Het engagement van de gemeenten behelst dat zij de organisatie toelaat op haar grondgebied te fungeren als laagdrempelig fysiek aanspreekpunt voor kinderen. De gemeenten beloven dat de gemeentelijke diensten dat aanspreekpunt logistiek zullen steunen. Het engagement van de organisaties ligt in het organiseren van een fysiek megafoontrefpunt, de coaching van de zich aanmeldende kinderen, het registreren van alle vragen van kinderen, het verspreiden van het megafoonboekje naar alle kinderen van 9 tot 13 jaar in de gemeente en het Megafoonproject bekend maken in de gemeente.

Het Megafoonproject werd uitgewerkt in samenwerking met Kinder- & Jongerentelefoon, Kinderrechtswinkels en Jeugd & Stad. De Megafoon wordt gedrukt op een oplage van 100.000 exemplaren. Er worden ook 10.000 bekendmakingsaffiches gedrukt. Ongeveer 70.000 Megafoonexemplaren zullen gemaild worden via de Departementen Onderwijs en Cultuur-jeugd van de Vlaamse Gemeenschap. Ongeveer 21.000 Megafoonexemplaren worden verspreid door de 6 pilootgemeenten. 9.000 Megafoonexemplaren zijn opvraagbaar bij het Kinderrechtencommissariaat. De teksten van de Megafoon zijn vanaf 24 oktober ook te vinden op de websites van het Kinderrechtencommissariaat, Kinder- & Jongerentelefoon, Kinderrechtswinkels en Jeugd & Stad.

Bekendmakingsaffiche Megafoon

Kinderen hebben rechten!

Megafoon

ACTIETIPS VOOR KINDEREN MET IDEEËN

Je woont in een gemeente. Je hebt rechten. Ook jij mag je mening zeggen. Ook jij kan dingen veranderen in je gemeente. Hoe kan je iets doen met die rechten? Dat leer je allemaal in de Megafoon. Snel halen, dat boekje.

JE WIL DE MEGAFOON ALS EEN MOOI UITGEGEVEN BOEKJE?

Neem contact op met de jeugddienst in jouw gemeente. Of Schrijf, mail of fax naar: Kinderrechtencommissariaat, Hertogstraat 67, 1000 Brussel. Tel: 02/55 29 800. Fax: 02/55 29 801. kinderrechten@vlaamsparlement.be

JE VINDT DE VOLLEDIGE TEKST VAN DE MEGAFOON OOK OP DEZE WEBSITES:

DEF Kinderrechtencommissariaat
www.kinderrechtencommissariaat.be

De Kinder- & Jongerentelefoon
www.kjt.org

De Kinderrechtswinkels
www.kinderrechtswinkel.be

Jeugd & Stad
www.jeugdstad.be

JE HEBT VRAGEN OF JE WIL IETS DOEN MET DE ACTIETIPS UIT HET BOEKJE?

In je eigen gemeente kan je aankloppen bij de Jeugddienst. Woon je in één van de volgende gemeenten dan kan je terecht bij:

Antwerpen-Ekeren: Jeugddienst
Brugge: Kinderrechtswinkel
Edegem: Gemeentebibliotheek
Gent: Kinderrechtswinkel
Hoellaart: Jeugddienst
Lanaken: Jeugddienst

KETNET

VRAGEN? BEL 078/15 14 13

b. Informatiedragers

b.1. Aanmaak en distributie van gedrukte informatiedragers

Aanmaak

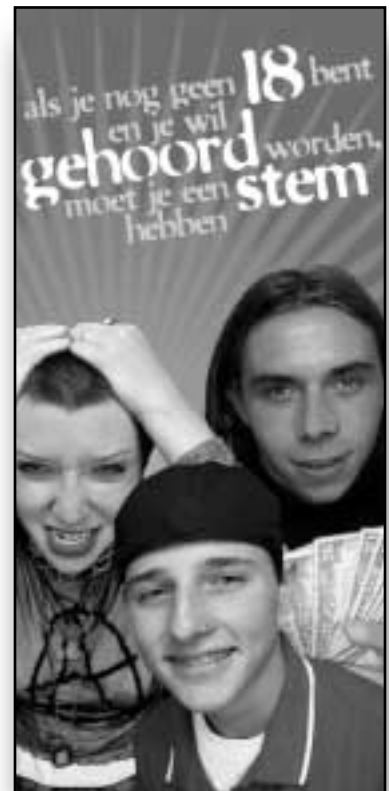
■ Bekendmakingsfolders (voor kinderen, voor jongeren)

De folders informeren kinderen of jongeren over het feit dat ze rechten hebben, over het Verdrag en over het Kinderrechtencommissariaat. Kinderen worden geïnformeerd over het feit dat het Kinderrechtencommissariaat de stem van kinderen versterkt naar het Vlaams Parlement. Kinderen worden gesensibiliseerd om van hun rechten gebruik te maken en om het Kinderrechtencommissariaat te contacteren met vragen, klachten en suggesties.

In de nieuwe versie van de folder voor kinderen werd het website-adres van het Kinderrechtencommissariaat toegevoegd. De nieuwe kinderfolder werd gedrukt op 35.000 exemplaren.

In de nieuwe versie van de folder voor jongeren werd de service naar jongeren sterker beklemtoond en werd het website-adres toegevoegd. Het ontwerp van de folder werd gefinaliseerd in augustus 2000. De folder werd gedrukt op een oplage van 100.000 exemplaren.

Bekendmakingsfolder 6-12 jarigen en 12-18 jarigen

■ Jongerenjaarkrant

Het Kinderrechtencommissariaat legitimeert haar activiteiten van het voorbije werkjaar door het neerleggen van een jaarverslag bij het Vlaams Parlement. Het Kinderrechtencommissariaat wil niet enkel aan het Vlaams Parlement, maar ook aan jongeren in Vlaanderen duidelijk maken wat tijdens het voorbije werkjaar gepresteerd werd. Om haar

■ *Folder en affiche Kinderrechtenfestival 2000 (voor kinderen)*

De Kinderrechtenfestivalfolder roept kinderen op om de 'ideale' kinderrechtengemeente Kitsegem te bezoeken. Maar de folder doet nog meer. Kinderen wordt uitgelegd dat Kitsegem een gemeente is zoals een gemeente zou moeten zijn. Kinderen worden opgeroepen om zelf hun rechten uit te oefenen in hun buurt en gemeente. Op die manier is de bekendmakingsfolder voor het Kinderrechtenfestival ook een sensibiliseringsfolder om rechten uit te oefenen.

Folder Kinderrechtenfestival 2000

Het ontwerp van de folder en de affiche werd gefinaliseerd in juni 2000. De folder werd gedrukt op een oplage van 350.000 exemplaren. De affiche van het festival werd gedrukt op een oplage van 25.000 exemplaren. Drukkosten voor folder en affiche werden betaald door de Provincie Antwerpen in het kader van de samenwerking tussen die provincie en het Kinderrechtenfestival.

De Megafoon en de Megafoonaffiche (voor kinderen)^[14]

Het ontwerp van de Megafoon en van de Megafoonaffiche werd gefinaliseerd in augustus 2000. Het boekje werd gedrukt op een oplage van 100.000 exemplaren. De Megafoonaffiche werd gedrukt op een oplage van 10.000 exemplaren.

Distributie

Het bekendmakingsmateriaal moet zo efficiënt mogelijk zichtbaar en beschikbaar zijn voor zo veel mogelijk kinderen en jongeren.

.....
^[14] zie ook campagne 'Rechten in je buurt en gemeente'.

Het Kinderrechtencommissariaat koos voor een gedifferentieerde distributiemix. Het materiaal wordt systematisch verspreid naar relevante intermediaire contactpunten, wordt beschikbaar gesteld op geselecteerde publieksevenementen, wordt verspreid met behulp van de media en is permanent opvraagbaar.

Het zwaartepunt van de distributiemix ligt bij de mailings. Die mailings moeten gebeuren naar een zo breed en gedifferentieerd mogelijke selectie van intermediaire contactpunten. Die contactpunten kunnen dan ofwel zelf een doorgeefluik zijn naar kinderen of jongeren ofwel een informatiepunt zijn dat door kinderen of jongeren gefrequenteerd wordt. Hoe dan ook, het informeren via intermediaire contactpunten zal voor een deel staan of vallen met de bereidheid van de verantwoordelijken van die contactpunten om het materiaal ook effectief zichtbaar en beschikbaar te stellen. De verantwoordelijkheid van het Kinderrechtencommissariaat gaat tot op het punt van aflevering van het materiaal bij die contactpunten.

Om haar mailings te realiseren zocht het Kinderrechtencommissariaat naar structurele samenwerking met het Departement Onderwijs, het Departement Cultuur-Jeugd en het Departement Welzijn van de Vlaamse Gemeenschap. Het Kinderrechtencommissariaat wees op de informatieplicht die het Verdrag oplegt aan overheden (artikel 42 van het Verdrag). Het Kinderrechtencommissariaat stelde voor om voor die informatieopdracht de krachten te bundelen. Volgens het voorstel zou het Kinderrechtencommissariaat informatiemateriaal aanmaken (concept, tekst, lay-out en druk) en zouden de Departementen de mailings voorbereiden en uitvoeren. Die samenwerking kreeg de steun van de respectievelijke Vlaamse ministers Vanderpoorten, Anciaux en Vogels.

Afgesproken werd dat het Kinderrechtencommissariaat driemaal per jaar een mailing kan versturen via de verzendingsdiensten van de genoemde Departementen. In principe gaat het om een mailing in het voorjaar (bekendmakingsfolders voor kinderen en jongeren), een mailing in de zomer (folder en affiche Kinderrechtenfestival) en het najaar (campagnemateriaal en jongerenjaarkrant)

Mailings via het Departement Onderwijs gaan naar alle Vlaamse basisscholen, secundaire scholen en de Centra voor Leerlingenbegeleiding.

Mailings via het Departement Cultuur-Jeugd gaan naar alle erkende bibliotheken, Jip's, Jac's, gemeentelijke jeugddiensten, landelijke jeugdwerkorganisaties, speelpleinen en jeugthuizen.

Tabel 2: Overzicht van gemaild bekendmakingsmateriaal sinds 1 oktober 1999

WAT	AANTAL	GEMAILD IN	KANAAL
poster '10 jaar Verdrag'	25.000 ex.	december 1999	Dep. Onderwijs
jongerenjaarkrant 98-99	40.000 ex.	januari 2000	Dep. Cultuur-jeugd
poster '10 jaar Verdrag'	20.000 ex.	januari 2000	Dep. Cultuur-jeugd
bekendmakingsfolder -12	100.000 ex.	juni 2000	Dep. Cultuur-jeugd en Welzijn
bekendmakingsfolder +12	70.000 ex.	juni 2000	Dep. Cultuur-jeugd en Welzijn
folder kinderrechtenfestival	215.000 ex.	aug/sept 2000	Dep. Cultuur-jeugd, Onderwijs
affiche kinderrechtenfestival	10.500 ex.	aug/sept 2000	Dep. Cultuur-jeugd, Onderwijs
'stem'-biljet met aankondiging Megafoon	210.000 ex.	september 2000	Dep. Onderwijs

Mailings via het Departement Welzijn gaan naar CAW's, Comités Bijzondere Jeugdbijstand, Begeleidingstehuizen, Gezinstehuizen, Onthaal-orientatie-en observatiecentra, Dagcentra, Centra Kind & Gezinsondersteuning, Ziekenhuizen met kinderafdelingen, sociale diensten jeugdrechtsbanken, buurtopbouwwerk, Gemeenschapsinstellingen Bijzondere Jeugdbijstand, Thuisbegeleidingsdiensten, Diensten begeleid zelfstandig wonen, Diensten voor Pleegzorg, Lokale en provinciale integratiecentra, Kansarmenbeleid, Centra voor Ontwikkelingsstoornissen, Centra Integrale Gezinszorg en Bemiddelingscommissies Bijzondere Jeugdbijstand.

Tabel 3: Overzicht andere wijzen van gerealiseerde distributie

WAT	AANTAL	GEMAILD IN	KANAAL
poster '10 jaar Verdrag'	2.000 ex.	okt/nov 1999	Actie Ketnet- en Stipkrant
bekendsmakingsfolder -12	20.000 ex.	januari 2000	Ketnetcool
bekendsmakingsfolder +12	2.000 ex.	september 2000	Kinderrechtenfestival
bekendsmakingsfolder -12 bekendsmakingsfolder +12	2.500 ex.	okt 1999 - 2000	Groepsbezoeken aan het Vlaams Parlement

b.2. Het Kinderrechtendoelhof

Het Kinderrechtencommissariaat probeert haar informatie-en sensibiliseringsopdracht naar kinderen zo creatief en gedifferentieerd mogelijk waar te maken. Zo sloegen het Kinderrechtencommissariaat, Kind & Gezin en Jeugd & Vrede het afgelopen jaar de handen in elkaar voor de aanmaak van een kinderrechtendoelhof. Het is een houten constructie van 60 vierkante meter die speciaal gemaakt is voor laagdrempelige informering van kinderen op grote evenementen. Door te antwoorden op vragen over hun rechten vinden kinderen de uitgang van de doelhof.

De drie eigenaars gebruiken de doelhof gemeenschappelijk bij grote manifestaties. Daarnaast kan het doelhof ook door derden in bruikleen genomen worden. Enkel de werkelijke kosten voor transport en opstellen/afbreken van de constructie worden aangerekend.

Het kinderrechtendoelhof werd in de voorbije periode op de volgende plaatsen opgesteld:

Tabel 4: Kinderrechtendoelhof

WAT	WANNEER	KANAAL
Ketnetcool 2000 Antwerpen	januari 2000	door eigenaars
Pennezakrock Mol	juni 2000	op vraag van derden
Flikkendag Gent	september 2000	op vraag van derden
Kinderrechtenfestival 2000 Boom	september 2000	door eigenaars

c. representaties

Het Kinderrechtencommissariaat kiest waar mogelijk voor de gemedieerde representatie (dat zijn alle andere pijlers van de communicatiemix). Waar gemedieerde representatie niet zinvol was, verzorgde de Kinderrechtencommissaris voordrachten over kinderrechten in het algemeen en de functie van het Kinderrechtencommissariaat in het bijzonder voor de volgende groepen:

- 12 oktober 1999: gespreksavond te Ninove voor een beroepsvereniging van verpleegkundigen, samen met Prof.Dr.P.Adriaenssens, advocaat J.Vermassen en senator K. Lindekens;
- 25 oktober 1999: lunchdebat voor Amazone te Brussel;
- 30 januari 2000: voordracht voor de Alumni van de Universiteit Gent;
- 15 februari 2000: gespreksavond voor het oudercomité van de scholengemeenschap Deinze;
- 17 februari 2000: representatie bij de Rijkswacht te Brussel over de opvang van slachtoffers van fysisch en seksueel geweld;
- 20 juni 2000: lunchdebat voor de Nederlandstalige Vrouwenraad te Brussel.

De Kinderrechtencommissaris of een van haar vertegenwoordigers was tevens aanwezig op meer formele gelegenheden als:

- 19 november 1999: debat en persvoorstelling van het boek 'Veer10-acht10', verslag over het gelijknamige congres Gent;
- 3 mei 2000: voorstelling van Filo-kids van het Comité Bijzondere Jeugdzorg Brussel;
- 12 mei 2000: Scholierenparlement in het Vlaams Parlement;
- 17 mei 2000: voorstelling van de Slotverklaring en de Agenda voor Actie van ECPAT in het Vlaams Parlement;
- 20 mei 2000: het Sextival in Antwerpen ter gelegenheid van 10 jaar Vrijen Courant;
- 13 juni 2000: de voorstelling van de VZW Vormen, het nieuwe centrum voor mensenrechteneducatie te Brussel;
- 15 juni 2000: de uitreiking van de prijs Lydia Chagoll op de Koning Boudewijnstichting;
- 16 juni 2000: de opening van de nieuwe afdeling voor minderjarigen in het Klein Kasteeltje.

d. mediawerk

In totaal telde het Kinderrechtencommissariaat in het afgelopen werkjaar (1999-2000) 133 media-items. 86 items in actualiteitsmedia, 25 items in kindermidia, 22 items in tijdschriften van professionele organisaties. In vergelijking met het werkjaar 1998-1999 zijn dat ongeveer evenveel items (de referteperiode telde toen 16 maanden in plaats van de 12 maanden van het afgelopen werkjaar)^[15].

d.1. Doelgroepmedia

Omdat emancipatie van kinderen voor het Kinderrechtencommissariaat prioritair is, werd in campagnecontext structureel en projectmatig samengewerkt met de media die zich rechtstreeks naar die doelgroep richten.

.....
 [15] Zie bijlage voor een gedetailleerd overzicht.

Met de publieke kindertelevisiezender Ketnet wordt reeds twee jaar structureel samengewerkt. Ook tijdens de campagne 2000 'Rechten in je buurt en gemeente' was Ketnet een structurele mediapartner van het Kinderrechtencommissariaat. Tijdens de campagne 2000 geeft Ketnet ruime redactionele aandacht aan de campagne-onderdelen. Ketnet was ook met een activiteit aanwezig op het Kinderrechtenfestival 2000.

Met andere kindermidia werd projectmatig samengewerkt. De posteractie van de campagne '10 jaar Kinderrechtenverdrag' werd samen uitgewerkt met Ketnetkrant en Stipkrant. Het Kinderrechtenfestival 2000 had onder meer Ketnetkrant als partner.

Het aantal items in doelgroepmedia lag het afgelopen werkjaar (25 items) hoger dan het aantal doelgroepmedia-items in het vorige werkjaar (14 items).

d.2. Actualiteitsmedia

Het Kinderrechtencommissariaat maakte haar campagnes 1999 - 2000, en haar standpunten bekend aan de actualiteitsmedia via persberichten en persconferenties. Het Kinderrechtencommissariaat steunde ook de boodschap van andere relevante actoren door participatie aan hun persconferenties.

Overzicht persconferenties:

- 10 november 1999: *Participatie aan persconferentie van Bond Zonder Naam Kindermishandeling 'Een Titanic vol kinderen'*
- 19 november 1999: *Persconferentie Kinderrechtencommissariaat Voorstelling van het jaarverslag 1998-1999 en de jongerenjaarkrant 1998-1999*
- 28 maart 2000: *Participatie aan persconferentie van de Vlaamse Gemeenschap, Adm. Welzijn. Vijfde verjaardag van het tijdschrift Weliswaar*
- 28 april 2000: *Participatie aan persconferentie van de Kinderrechtswinkels Nieuwe huisvesting van de kinderrechtswinkel Gent*
- 31 augustus 2000: *Participatie aan persconferentie van de Vlaamse Scholierenkoepel. Vlaamse Scholierenkoepel stelt leerlingenstatuut voor*
- 11 september 2000: *Persconferentie Kinderrechtencommissariaat, in samenwerking met Ketnet. Voorstelling van de sensibiliseringscampagne 'rechten in je buurt en gemeente'. Voorstelling van de 'stem'-biljet-actie en het Kinderrechtenfestival 2000.*
- 22 september 2000: *Participatie aan persconferentie van een buurtcomité van Gentse kinderen. Kinderen willen Groene Vallei behouden.*

Het aantal items in actualiteitsmedia lag het afgelopen werkjaar (86 items) iets lager dan het aantal items in het vorige werkjaar (95 items). Men moet er echter rekening mee houden dat die items van vorig werkjaar in belangrijke mate een voorstelling waren van het pas opgerichte Kinderrechtencommissariaat. Daarbij komt dat specifieke inhoudelijke stellingen namen over maatschappelijke actualiteitskwesties ook tijdens het afgelopen werkjaar overwegend reactief werden benaderd.

d.3. Tijdschriften professionele organisaties

De Kinderrechtencommissaris is lid van de redactie van het Tijdschrift voor de Rechten van het Kind. Sinds afgelopen jaar is de Kinderrechtencommissaris ook redactielid van het Tijdschrift voor Kinder- en Jongerenrechten (uitgeverij Mys&Breesch). Dit juridisch tijdschrift is nieuw in Vlaanderen en vult een leemte in de juridische vakliteratuur. De Kinderrechtencommissaris verzorgt een column in elk nummer.

Het Kinderrechtencommissariaat werkte projectmatig samen met Klasse voor Ouders en Klasse voor Leerkrachten. Beide zijn tijdschriften van het Departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. De tijdschriften zijn voor het Kinderrechtencommissariaat in die zin uniek doordat ze potentieel verspreid worden naar alle leerkrachten en naar alle ouders

van alle schoolgaande kinderen in Vlaanderen. Tijdens de campagne 2000 besteedden Klasse voor Ouders en Klasse voor Leerkrachten aandacht aan de ‘stem’-biljet-actie en aan het Kinderrechtenfestival.

Het aantal items in tijdschriften van professionele organisaties lag het afgelopen werkjaar (22 items) hoger dan het aantal items in het vorige werkjaar (19 items).

e. websites

e.1. informatieve website

Het Kinderrechtencommissariaat heeft zoals gesteld vier hoofdp opdrachten: informeren en sensibiliseren, ombudswerk, beleidsadvies en onderzoek. Het Kinderrechtencommissariaat besloot het afgelopen jaar een website voor te bereiden. De website kan voor elk van die opdrachten een belangrijke rol spelen.

- De website wordt een rechtstreeks en interactief communicatiekanaal naar kinderen en jongeren. In die zin wordt het een unieke pijler van de communicatiemix.
- De website wordt een extra communicatiekanaal waarmee kinderen en jongeren de ombudsdienst van het Kinderrechtencommissariaat kunnen contacteren. De website kan antwoorden bieden op veel voorkomende vragen van kinderen en jongeren. Op die manier kunnen de ombudswerkers van het Kinderrechtencommissariaat in de toekomst meer tijd vrijmaken voor behandeling van klachten en suggesties. De website kan kinderen en jongeren voorbereiden om klachten en suggesties zo te formuleren dat ze efficiënter kunnen behandeld worden door de ombudsdienst. Dat alles kan de kwaliteit van het ombudswerk ook in de toekomst helpen waarborgen.
- De website wordt een tweewegs-communicatiekanaal om kinderen en jongeren systematisch te bevragen, en op die manier de spreekbuisfunctie naar het beleid waar te maken (zie verder onder ‘Participatieproject’). De website kan het onderzoekswerk steunen.

Het voorbereiden van een informatieve website is in termen van informatie en sensibilisering gestart vanuit de nood aan een eigen, rechtstreeks, interactief, permanent en snel aanpasbaar communicatiekanaal naar kinderen en jongeren.

De belangrijkste functies van de website werden gedefinieerd als volgt: kinderen en jongeren informeren over hun rechten en over het Verdrag; kinderen en jongeren antwoorden aanbieden op de door hen meest gestelde vragen over kinderrechten; kinderen en jongeren uitnodigen en aanzetten tot het efficiënt formuleren van vragen, (beleids)suggesties en klachten aan het Kinderrechtencommissariaat; kinderen en jongeren bevragen; kinderen informeren en uitnodigen deel te nemen aan campagnes van het Kinderrechtencommissariaat; kinderen en jongeren en volwassenen toegang geven tot de volledige tekst van het Verdrag en de output van het Kinderrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtencommissariaat richt haar campagnes voorlopig prioritair naar de doelgroep kinderen. Haar basiscommunicatiekanalen waarmee ze bekendmaking realiseert zijn gericht naar kinderen én jongeren. Een website wordt door het Kinderrechtencommissariaat beschouwd als een dergelijk basiskanaal. Daarom wil het Kinderrechtencommissariaat dat haar website 2 sites omvat: één voor kinderen en één voor jongeren.

Omwille van de opdracht van het Kinderrechtencommissariaat om zoveel mogelijk kinderen en jongeren te informeren stelt het Kinderrechtencommissariaat dat de website technisch en inhoudelijk makkelijk toegankelijk moet zijn. Elk lid van de doelgroepen die over

een gewone pc en een Internetaansluiting beschikt, moet de website kunnen openen. Daarbij moet de website in verwoording en vorm dicht aansluiten bij de leefwereld van de doelgroepen.

Het Kinderrechtencommissariaat had reeds sinds 1999 een pagina op de website van het Vlaams Parlement. Het Kinderrechtencommissariaat startte in het voorjaar 2000 met de voorbereiding van haar eigen informatieve website. Concept, structuur en de definitieve teksten van de website werden door het Kinderrechtencommissariaat gegenereerd. Ondertussen werd een offerteprocedure gestart. In mei 2000 werd een webbouwer aangesteld. Het ontwerp van het Kinderrechtencommissariaat wordt door de webbouwer op Internet geïmplementeerd na systematisch overleg en feedback van het Kinderrechtencommissariaat op 20 november 2000. Het Kinderrechtencommissariaat liet de domeinnaam 'www.kinderrechtencommissariaat.be' registreren.

e.2. campagnewebsite

De sensibiliseringscampagne 'Rechten in je buurt en gemeente' had behoefte aan een eigen rechtstreeks communicatiekanaal naar kinderen (de doelgroep van de campagne). Om dat te realiseren werd een campagnewebsite ontwikkeld.

Kinderen worden via de website op de hoogte gehouden van en krijgen feedback over de onderdelen van de campagne: 'stem'-biljet-actie, Kinderrechtenfestival en het Megafoonproject. Het Megafoonboekje is vanaf 24 oktober volledig consulteerbaar via de website. Vanaf diezelfde dag wordt een databestand, met de uitslagen van de 'stem'-biljet-actie per gemeente, aan de website gekoppeld. Kinderen, maar ook jongeren, kunnen via een e-mailformulier contact opnemen met het Kinderrechtencommissariaat. Ze kunnen dat doen in verband met de campagne of ze kunnen met persoonlijke vragen, klachten en (beleids)suggesties de ombudswerkers contacteren.

Op 11 september 2000 werd de campagnewebsite 'Rechten in je buurt en gemeente' gelanceerd. Tijdens de periode van 11 tot 30 september 2000 bezochten 1146 bezoekers de website. Die bezoekers noteerden in totaal 8393 hits (aantal maal waarop de website én haar subpagina's werden aangeklikt). De campagnewebsite werd onder meer gelinkt met de website van Ketnet.

2 OMBUDSWERK

2.1... BEGRIPSBEPALING EN WERKINGSPRINCIPES

Het decreet voorziet dat de Kinderrechtencommissaris de rechten verdedigt en de belangen behartigt van kinderen. Het decreet geeft de Kinderrechtencommissaris hierbij onderzoeksbevoegdheid om klachten te onderzoeken en zo mogelijk gericht door te verwijzen naar de bevoegde voorzieningen. Het decreet bepaalt verder dat het Kinderrechtencommissariaat bij de uitoefening van haar opdracht instaat voor het verspreiden van informatie over de inhoud van het Verdrag.

Ten gevolge beantwoordt het Kinderrechtencommissariaat, inspelend op de reële behoefte van de aanmelder, naast klachten ook vragen en suggesties.

Uit deze aanmeldingen put het Kinderrechtencommissariaat onder meer informatie over de leefomstandigheden van kinderen en mogelijke structurele tekorten in de wetgeving.

Deze combinatie van behandeling van individuele aanmeldingen met structurele belangenbehartiging is eigen aan wat men ‘ombudswerk’ is gaan noemen. In het licht van de opdrachten, de doelgroep en de doelstellingen wordt de ombudsfunctie van het Kinderrechtencommissariaat door de Kinderrechtencommissaris als volgt vertaald:

Het ombudswerk van het Kinderrechtencommissariaat vertrekt vanuit (individuele) aanmeldingen om deze enerzijds van een antwoord te voorzien en anderzijds aan te wenden om zicht te krijgen op structurele problemen, waarrond beleidsaanbevelingen geformuleerd kunnen worden.

Het Kinderrechtencommissariaat hanteert bij haar ombudswerk de algemene ombudsprincipes zoals geformuleerd door POOL^[16], (Permanent Overleg OmbudsLieden).

Deze principes zijn:

- De ombudsdienst staat per definitie ten dienste van het publiek en treedt op als beroepsinstantie wanneer een eerste contact is fout gelopen;
- De ombudsdienst werkt in volle onafhankelijkheid en beschikt daarbij over de nodige middelen. Daartoe behoren o.m. een reële onderzoeksbevoegdheid en de mogelijkheid om aanbevelingen te formuleren, bedoeld om de herhaling van de vastgestelde gebreken te voorkomen;
- De ombudsdienst rapporteert jaarlijks omtrent de activiteiten, bevindingen en resultaten. Dit verslag is ook ter inzage van het publiek;
- De ombudsdienst respecteert het beroepsgeheim en hanteert een strikte discretieplicht. Onderzoek gebeurt in volle objectiviteit en op grond van wettelijke teksten of reglementen en het beginsel van de billijkheid.

Daarnaast heeft het Kinderrechtencommissariaat in haar huishoudelijk reglement nog eigen werkingsprincipes uitgewerkt:

- Het mandaat komt van de minderjarige;
- Alle aanmeldingen worden binnen een redelijke termijn beantwoord;
- De niet-ontvankelijkheidsgronden worden gedefinieerd:
 - er is een gerechtelijke of administratieve procedure hangende;
 - het handelt niet over de thema's waarvoor het Kinderrechtencommissariaat bevoegd is;

.....
 [16] POOL (1998) *De Ombudsfunctie in haar maatschappelijk omgeving*. Brussel: Onuitgegeven Verslag.

- het valt buiten de Vlaamse bevoegdheidssfeer;
- de aanmelder, of tenminste zijn/haar hoedanigheid is niet gekend;
- de aanmelding wordt ingediend door een persoon van wie de belangen/rechten lijnrecht ingaan tegen die van de minderjarige.
- De gegrondheidscriteria zijn duidelijk:
 - het Verdrag;
 - de Vlaamse regelgeving;
 - de Algemene Beginselen van Behoorlijk Bestuur;
 - het recht van verdediging;
 - de motiveringsplicht;
 - de informatieplicht;
 - de goede trouw.

In de eigenlijke uitoefening van haar taak hanteert de ombudsdienst enkele pijlers in haar dienstverlening:

Een ruime doelgroep

Het Kinderrechtencommissariaat verleent haar diensten aan alle inwoners van Vlaanderen en aan alle Nederlandstalige inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het ombudswerk richt zich zowel naar de individuele aanmelder, als naar organisaties, verenigingen, professionelen en administraties.

Klantvriendelijk en laagdrempelig

Gezien de heterogene doelgroep tracht het Kinderrechtencommissariaat haar dienstverlening zo goed mogelijk aan te passen aan de aard van de aanmelder. Voornamelijk op gebied van taal kan dit van belang zijn. Het Kinderrechtencommissariaat biedt tevens een vlotte bereikbaarheid en een eenvoudige toegang via verschillende kanalen: telefonisch, per post, per fax, per e-mail en via de website.

Kennis en documentatie

Om efficiënte dienstverlening te verschaffen beschikken de ombudswerkers over een uitgebreid kennis- en documentatiebestand, dat continu wordt bijgewerkt. Adequate kennisvergaring is tegelijk ook een zaak van efficiënte interne samenwerking. Elke discipline binnen het team is voor de ombudswerkers consulteerbaar. Daarnaast besteedt het Kinderrechtencommissariaat veel aandacht aan de voortdurende netwerkvorming en het verzamelen van kennis bij externe diensten.

Structurele aanpak en registratie: een zaak van het hele team

Het ontdekken van structurele tekorten die blijken uit de ombudsdossiers is een zaak van de ombudswerkers. Om tekorten op te sporen is een adequate en bijgewerkte registratie van de aanmeldingen vereist. De opbouw en fundering van een structureel dossier dat aanleiding geeft tot suggesties en aanbevelingen naar het beleid toe daarentegen is gebaseerd op interne samenwerking van het team.

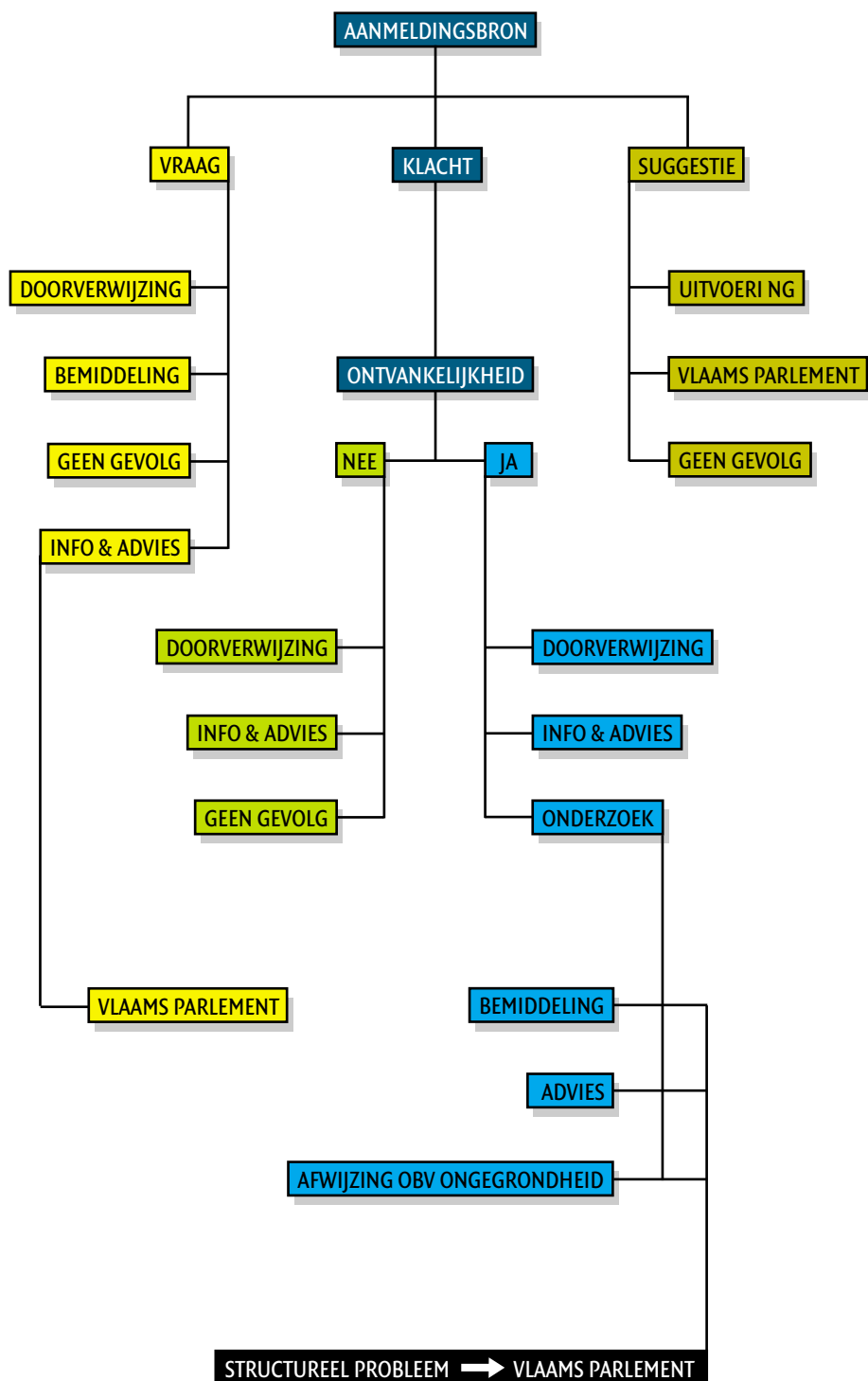
Het Kinderrechtencommissariaat is geen hulpverleningsinstantie

Het Kinderrechtencommissariaat is geen hulpverleningsinstantie. Waar mogelijk wordt doorverwezen naar bestaande diensten. De behandeling van klachten door die diensten wordt wel opgevolgd door het Kinderrechtencommissariaat.

2.2... HET OMBUDSPROCES

Onderstaand schema geeft weer hoe een aanmelding het ombudsproces kan doorlopen.

Schema Ombudswerk

a. De aanmelder en de aanmelding

Wie het Kinderrechtencommissariaat contacteert, kan dit doen om zeer uiteenlopende redenen. De aard van de melding en de verwachting van de aanmelder is bepalend voor de manier waarop de aanmelding het ombudsproces zal doorlopen.

Een aanmelding kan de vorm aannemen van een vraag, een klacht of een suggestie in verband met kinderrechten of schendingen ervan en kan betrekking hebben op een persoonsgebonden aangelegenheid of een aangelegenheid van algemeen belang.

Vragen betreffen informatieve vragen, vragen om bemiddeling en vragen om deelname aan een activiteit. Klachten hebben te maken met een mogelijke schending van kinderrechten of een onbehoorlijk optreden van een dienst of instantie.

Suggesties zijn ideeën of voorstellen rond kinderrechten of de uitoefening ervan.

Na deze eerste taxatie en selectie is de verwachting van de aanmelder omtrent de dienstverlening en het gewicht van de aanmelding bepalend voor de verdere behandeling.

b. Behandeling van de aanmelding

b.1. Behandeling van vragen

Vragen worden altijd als ontvankelijk beschouwd. Indien de ombudswerkers over de nodige kennis en gegevens beschikken geven vragen aanleiding tot onmiddellijke dienstverlening door het verstrekken van informatie en/of advies. De verstrekte informatie of adviezen kunnen de vorm aannemen van:

- voorlichtingsinformatie: informatie betreffende het Kinderrechtencommissariaat en haar bevoegdheden en basisinformatie over het Verdrag;
- wegwijsinformatie: informatie over organisaties en diensten actief op het kinderrechtenveld;
- objectieve dossiergebonden informatie: materie specifieke vragen over de interpretatie van kinderrechten en over kinderrechtegebonden thematieken;
- actualiteitsinformatie: informatie over actuele thema's en lopende acties en campagnes van het Kinderrechtencommissariaat;
- bestelpunt voor informatiedragers van het Kinderrechtencommissariaat.

Vragen om bemiddeling kunnen leiden tot een effectieve bemiddeling van de ombudswerkers, een advies of een doorverwijzing indien blijkt dat het Kinderrechtencommissariaat niet bevoegd is of deze bemiddeling reeds behoort tot het takenpakket van een bestaande voorziening.

In principe wordt elke vraag behandeld. Enkel in die gevallen waarin de ombudswerker niet over de nodige persoonsgegevens van de aanmelder beschikt om zijn vraag van een antwoord te kunnen voorzien, wordt de vraag zonder gevolg gelaten.

b.2. Behandeling van klachten

Bij klachten speelt de vraag naar ontvankelijkheid een belangrijke rol. Een klacht wordt eerst onderzocht in het kader van de decretale bevoegdheid van het Kinderrechtencommissariaat. Redenen van niet-ontvankelijkheid werden reeds eerder opgesomd.

Ook niet-ontvankelijke klachten doorlopen verder het ombudsproces en kunnen aanleiding geven tot een doorverwijzing, tot het verstrekken van informatie en/of advies of kan zonder gevolg blijven bij gebrek aan persoonsgegevens. In elk geval wordt de aanmelder ingelicht over de reden van niet-ontvankelijkheid.

Ontvankelijke klachten kunnen afhankelijk van de complexiteit van de klacht onmiddellijk beantwoord worden door informatie en/of advies of worden doorverwezen naar de adequate of bevoegde voorziening indien blijkt dat de behandeling ervan reeds behoort tot het takenpakket van een andere voorziening.

In alle andere gevallen voert het Kinderrechtencommissariaat een klachtenonderzoek uit, met inachtneming van volgende werkingsprincipes:

- het akkoord van de aanmelder is vereist;
- het akkoord van de minderjarige (indien deze niet zelf de aanmelder is) waarop de klacht van toepassing is, is vereist in de mate van het mogelijke;
- de aanvang van het onderzoek moet binnen een redelijke termijn gebeuren;
- de instantie of persoon waarover de klacht werd geuit wordt geïnformeerd van het lopende onderzoek;
- binnen de decretale bevoegdheid (art 6.1°) kan de Kinderrechtencommissaris alle nodige stukken opvragen en inzien.

Het resultaat van het onderzoek kan leiden tot een bemiddeling, een advies of een afwijzing indien de klacht blijkt ongegrond te zijn.

b.3. Behandeling van suggesties

Elke suggestie wordt getaxeerd op haar waarde. Op basis daarvan kan ze worden uitgevoerd of bijgehouden voor een meer gepast moment. Suggesties met betrekkelijk weinig inhoudelijke waarde blijven zonder gevolg. In elk geval wordt elke suggestie door de ombudswerkers geregistreerd. Suggesties, van welke aard ook, kunnen immers een indicatie zijn voor de leefwereld van kinderen en jongeren.

b.4. De structurele aanpak

Een vraag, klacht of suggestie of een bundeling ervan kunnen dermate ernstig, frequent of problematisch zijn dat het Kinderrechtencommissariaat besluit de zaak op een meer structureel niveau aan te pakken. In de meest gevallen gebeurt dit onder de vorm van een advies naar het Vlaams Parlement.

2.3... OMBUDSPROCES: RAPPORTAGE

a. Inleiding

Na het eerste werkjaar en het eerste jaarverslag drong een evaluatie van het ombudswerk zich op. Naast een verder uitgewerkt denkkader rond de werkingsprincipes (zie vorig punt) drong ook een verfijning van de registratiemethode zich op. De belangrijkste aanpassing bestaat er in dat het begrip ‘aanmeldingen’ werd geherformuleerd. Een aanmelding is een contactname door een individu of groep die tot doel heeft informatie te krijgen, een klacht te formuleren of een suggestie te doen, met betrekking tot zichzelf of tot meerdere individuen. Bijgevolg kan één aanmelding betrekking hebben op meerdere individuen. Daarom blijven we eveneens cijfermateriaal verzamelen omtrent het aantal effectief ‘betrokken minderjarigen’ en het absoluut aantal ‘betrokken minderjarigen en volwassenen’.

b. Aantal aanmeldingen

Het rapportagejaar behelst een periode van 12 maanden zijnde: van 1 oktober 1999 tot en met 30 september 2000. In deze referteperiode werden 878 aanmeldingen geregistreerd. Ter vergelijking: in het eerste werkjaar van 16 maanden (juni 1998 tot en met 30 september 1999) noteerden we 621 aanmeldingen.

Omgerekend naar het concrete aantal individuen (zowel kinderen, jongeren als volwassenen) waarop de aanmeldingen betrekking hebben tekenen we 1490 aanmeldingen op. Het aantal in het eerste refertejaar bedroeg 899 betrokkenen.

Vertrekkende vanuit dit aantal individuen (1490) stellen we vast dat hierbij 1091 kinderen (73%) betrokken waren, hetzij aangemeld door een volwassene (714 kinderen of 48%), hetzij doordat zij zelf het Kinderrechtencommissariaat hebben gecontacteerd (377 minderjarigen of 25%). Van de overige 399 (27%) aanmeldingen was de koppeling met een concreet kind moeilijk te maken of betrof het aanmeldingen van algemeen belang.

Ter vergelijking met de langere registratieperiode van vorige jaar merken we dat de verhoudingen tussen de verschillende groepen gelijkaardig blijven. Er waren van de 899 individuen 652 kinderen (73%) betrokken, waarvan 403 (45%) gemeld door volwassenen en 249 (28%) door kinderen zelf. Ook het aandeel aanmeldingen (247 of 27%) waarbij de koppeling met een concreet kind moeilijk te maken was, lag vorig refertejaar gelijkaardig. Tabel 5 geeft een vergelijkend overzicht.

Tabel 5: *Vergelijkend overzicht aantal aanmeldingen eerste en tweede werkjaar*

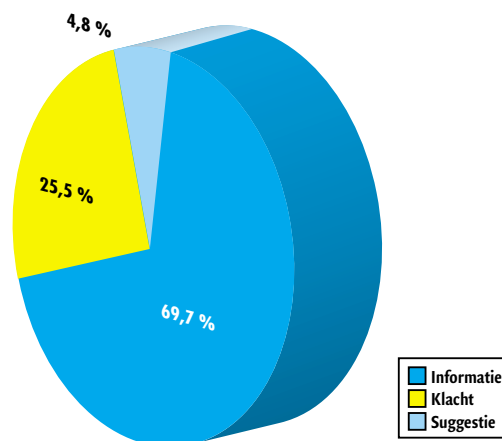
	1998-1999		1999-2000	
Registratieperiode	16 maand		12 maand	
Aantal aanmeldingen	621 (100%)		878 (141%)	
Aantal betrokken individuen	899 (100%)		1490 (160%)	
	Aandeel 98-99		Aandeel 99-2000	
Aantal minderj. (zelf melder)	249 (100%)	(28%)	377 (166%)	(25%)
Aantal minderj. gemeld door volw.	403 (100%)	(45%)	714 (156%)	(48%)
Totaal aantal betrokken minderj.	652 (100%)	(73%)	1091 (159%)	(73%)
Aantal volwassenen	247 (100%)	(27%)	399 (161%)	(27%)

Concluderend kan men stellen dat er zowel een stijging in het aantal aanmeldingen (stijging met 41%) als een stijging in het aantal betrokken individuen (stijging met 60%) is. Rekening houdende met de vier maand kortere registratieperiode is dit een gevoelige toename. Daarnaast kan men ook vaststellen dat het aantal aanmeldingen waarbij minderjarigen betrokken zijn gevoelig is gestegen (stijging met 59%). Niet alleen worden we dus bekender en meer gecontacteerd, we worden meer door onze doelgroep gecontacteerd en meer gecontacteerd voor onderwerpen die individuele minderjarigen aanbelangen.

c. De aard van de aanmeldingen

Een aanmelding kan de vorm aannemen van een vraag, een klacht of een suggestie. Onderstaande Figuur 1 verduidelijkt de verhouding binnen de aard van de aanmeldingen.

Figuur 1: procentuele verdeling naar aard van de aanmelding (n=878)

Zoals uit de Figuur 1 blijkt behelzen ‘vragen’ het overgrote deel van de aanmeldingen (612 of 69.7%). In vergelijking met het vorige registratiejaar lijkt dit aandeel te stagneren (71%). De opdeling van de vragen naar soort zoals deze in het vorige jaarverslag werden gehanteerd (informatieve vragen, vragen om tussenkomst en vragen om deelname aan een activiteit) werd niet verder weerhouden. De huidige definitie van de categorie ‘vragen’, reeds gegeven in de beschrijving van het ombudsproces, heeft als gevolg dat vragen om deelname aan een activiteit niet meer binnen het ombudswerk worden geregistreerd. Hierdoor worden de eigenlijke vragen in zijn essentie beperkt tot vragen om informatie en/of advies.

Een vaak gehoorde opmerking bij allerlei (kinderrechten)organisaties is dat zij frequent gecontacteerd worden met vragen die kaderen binnen een schoolopdracht. Ook bij het Kinderrechtencommissariaat gebeurden 31% van de ‘vragen naar informatie’ vanuit een schoolopdracht, zowel in klassikaal verband, als voor het maken van een eindwerk of project. Dit gegeven toont aan dat ook scholen in stijgende mate aandacht besteden aan kinderrechteneducatie.

Het aandeel ‘Klachten’ neemt een vierde van het totaal aantal aanmeldingen in beslag (224 of 25.5%), wat in vergelijking met het aandeel in het vorig registratiejaar (18%) een stijging inhoudt.

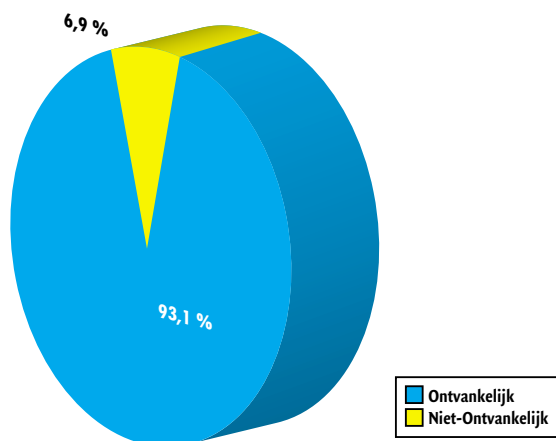
Het aandeel ‘Suggesties’ blijft, ook in het verlengde van het vorige registratiejaar, het kleinste deel uitmaken van de aanmeldingen. Het aandeel is zelfs gedaald van 11% naar 4.8%. De daling ten aanzien van vorige registratie is te verklaren door het feit dat bij de opstart van het Kinderrechtencommissariaat een oproep werd gedaan naar naamsuggestie ter vervanging van het woord ‘Kinderrechtencommissariaat’.

d. De ontvankelijkheid van de aanmeldingen

Zoals beschreven in het ombudsproces dient elke aanmelding getaxeerd te worden op haar ontvankelijkheid, aangezien dat gevolgen heeft op het verdere verloop binnen het ombudsproces. Eerder vermeldden we reeds dat vragen en suggesties altijd als ontvankelijk worden beschouwd en de ontvankelijkheidvraag zich voornamelijk stelt wat klachten betreft.

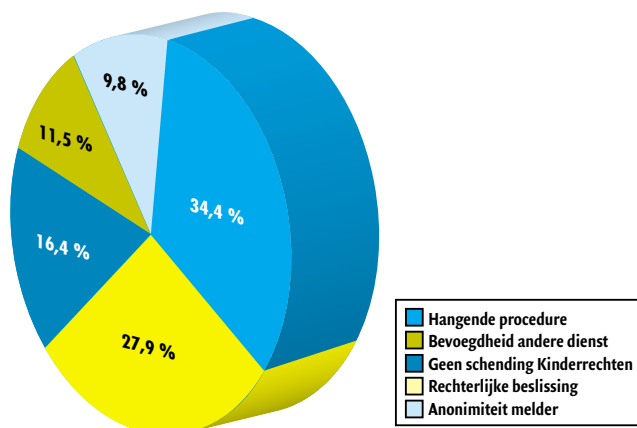
Onderstaande Figuur 2 toont aan dat 817 van de 878 aanmeldingen (93.1%) als ontvankelijk konden worden beschouwd. Dit is een procentuele stijging van 8.6% in vergelijking met het vorige registratiejaar.

Figuur 2: procentuele verdeling naar ontvankelijkheid van de aanmelding (n=878)

De overige 61 aanmeldingen (6.9%) konden niet als ontvankelijk worden beschouwd. De niet-ontvankelijkheidsgronden werden reeds gedefinieerd onder het punt ‘Begripsbepaling en werkingsprincipes’. Onderstaande Figuur 3 geeft de verdeling weer van de redenen van niet-ontvankelijkheid.

Figuur 3: procentuele verdeling van niet-ontvankelijke aanmeldingen (n=61)

Een van de belangrijkste niet-ontvankelijkheidsgronden betreft vragen en klachten die betrekking hebben op een lopende gerechtelijke procedure of een rechterlijke beslissing. Het betreft hier voornamelijk situaties waarbij kinderen betrokken zijn in echtscheidingsprocedures of het voorwerp uitmaken van een rechterlijke beslissing of procedure binnen de Bijzondere Jeugdbijstand. In 21 aanmeldingen (34.4%) was er een gerechtelijke procedure hangende en in 7 aanmeldingen (11.5%) betrof de vraag of klacht een eerder getroffen rechterlijke beslissing. 17 aanmeldingen (27.9%) konden niet worden weerhouden omwille van de aard van de materie waarop de vraag of klacht betrekking had en deze materie reeds behoort tot de bevoegdheid van een andere dienst. In 10 aanmeldingen (16.4%) had de melding geen betrekking op schending van kinderrechten of was de melding tegen het belang van het kind. 6 aanmeldingen (9.8%) tenslotte konden niet worden behandeld omwille van de anonimiteit van de melder.

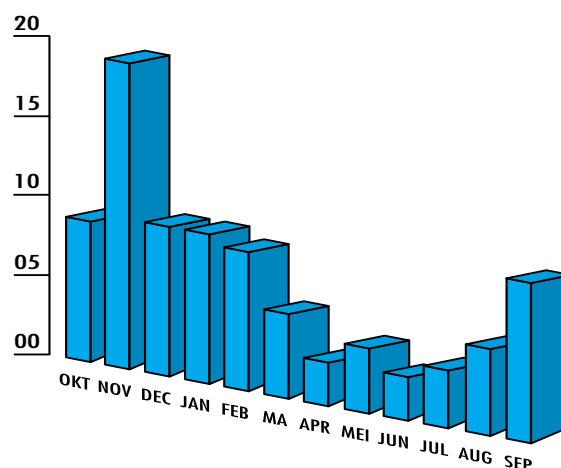
Er is een duidelijke verschuiving waar te nemen in de aard van de niet-ontvankelijke aanmeldingen in vergelijking met het vorige referentiejaar. Opvallend is dat het aantal aanmeldingen waarvoor het Kinderrechtencommissariaat niet bevoegd is omwille van een hangende procedure of rechterlijke beslissing met de helft is afgenomen. In de periode 1998-1999 betrof dit nog 90.6% van de niet-ontvankelijke aanmeldingen. Het aantal vragen om tussenkomst in hangende procedures is fors gedaald en heeft meer de vorm aangenomen van informatieve vragen over het verloop van gerechtelijke procedures en het bestaan van mogelijke alternatieve wegen. We stellen ook vast dat het geheel van de aanmeldingen veel gericht is gebeurd, wat te maken kan hebben met een betere kennis van het Kinderrechtencommissariaat en haar bevoegdheden.

e. Tijdstip van aanmelding

Wanneer we het totale aantal aanmeldingen beschouwen naar tijdstip van aanmelding zien we een duidelijke stijging in de periode waarop het Kinderrechtencommissariaat actief in beeld kwam. In de periode van oktober 1999 tot en met januari 2000 stellen we een forse stijging vast van het aantal aanmeldingen. In deze periode van vier maanden werden reeds 50.5% van alle aanmeldingen geregistreerd. Deze stijging is ontegensprekelijk te verklaren door de grote najaarscampagne die het Kinderrechtencommissariaat heeft gevoerd, met onder meer het Kinderrechtenfestival in september 1999 en de viering van de tiende verjaardag van het Verdrag in november 1999.

Een zelfde stijging stellen we vast in september 2000, de start van de nieuwe najaarscampagne met het Kinderrechtenfestival op 18 september.

Figuur 4: procentuele verdeling aanmeldingen naar maand (n=878)

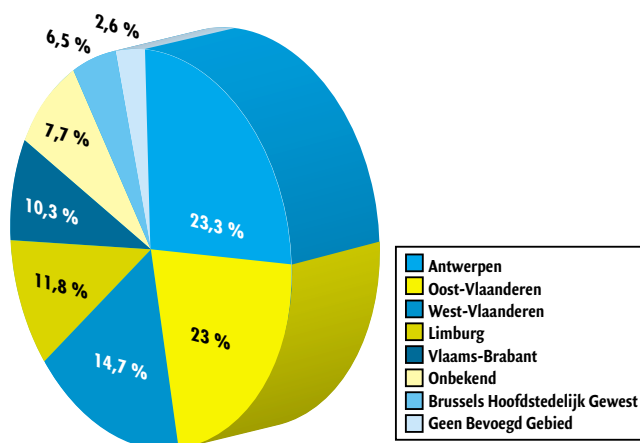

f. Spreiding van de aanmeldingen naar provincie

Een indeling van de aanmeldingen naar plaats van herkomst toont een duidelijk overwicht van de provincies Oost-Vlaanderen en Antwerpen. Van de overige plaatsen van herkomst valt enkel op dat het aandeel van aanmeldingen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de provincie West-Vlaanderen een kleine daling (ongeveer 4%) kent in vergelijking tot het vorige registratiejaar.

Het aantal aanmeldingen waarbij de plaats van herkomst onbekend was daarentegen is licht gestegen. Dit is te verklaren door het gebruik van de computer om het Kinderrechtencommissariaat te contacteren via e-mail. In de meeste gevallen gaat dit om vragen naar informatie en laat de aanmelder geen adres na en wordt zijn vraag ook enkel via e-mail beantwoord. Door de lancering van de website van het Kinderrechtencommissariaat in november 2000 verwachten we een stijging van het aantal niet lokaliseerbare oproepen.

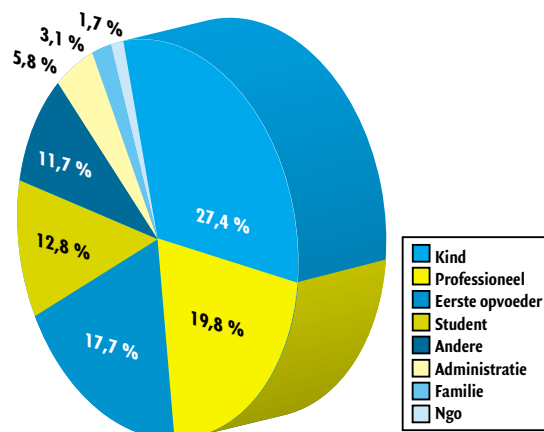
Figuur 5: procentuele verdeling aanmeldingen naar regio (n=878)

g. De aanmelder

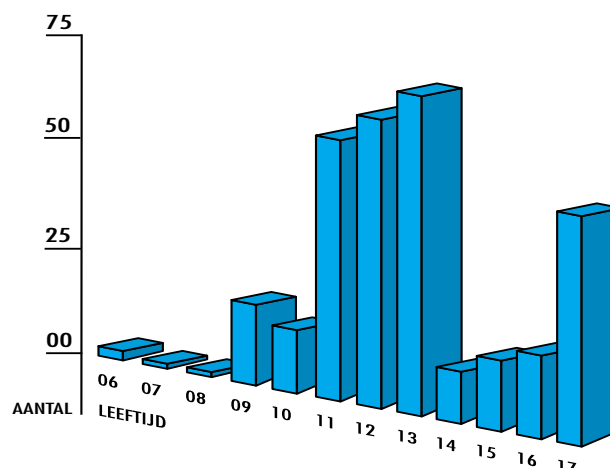
Meer dan een vierde (241 of 27.4%) van de aanmeldingen kwam van minderjarigen zelf. Dit komt overeen met 377 betrokken minderjarigen. In 238 (27.1%) van de aanmeldingen werd het Kinderrechtencommissariaat gecontacteerd door een volwassene in functie van een vraag of klacht rond één of meerdere welbepaalde minderjarigen. Deze aanmeldingen hadden betrekking op 714 minderjarigen. De overige 45.4% (399) van de aanmeldingen gebeurden door volwassenen met vragen of klachten die niet van toepassing waren op een welbepaalde minderjarige, maar eerder betrekking hadden op onderwerpen van algemeen belang.

Figuur 6: procentuele verdeling naar aard van de aanmelder (n=878)

Nemen we de 377 minderjarigen in beschouwing die in eigen persoon het Kinderrechtencommissariaat hebben gecontacteerd, dan stellen we vast dat de grootste groep minderjarigen zich situeert rond de leeftijd van 11 tot 13 jaar (215 minderjarigen of 57%) (zie Figuur 7). De gemiddelde leeftijd van de minderjarigen bedraagt 13 jaar, wat een verhoging betekent met het vorige registratiejaar waar de gemiddelde leeftijd lag op 11.9 jaar. We stellen ook vast dat kinderen uit het basisonderwijs niet meer de grootste groep vertegenwoordigen, in tegenstelling tot vorig jaar. Leggen we de grens op 12-jarige leeftijd dan hebben we een zowat gelijkmatige verdeling van het aantal kinderen uit het basisonderwijs (47.5% of 179 kinderen) en uit het middelbaar onderwijs (52.5% of 198 jongeren).

Figuur 7: aantal minderjarigen naar leeftijd (n=377)

Bij de volwassen aanmelders onderscheiden we volgende categorieën: eerste opvoeders^[17], familie^[18], niet-gouvernementele organisaties^[19], administraties^[20],

[17] Onder 'Eerste opvoeders' verstaan we alle personen die de rechtstreekse opvoedingszorg dragen over de minderjarige (de ouders in eerste instantie, maar ook pleegouders en stiefouders).

[18] Onder de categorie 'Familie' vallen alle andere familiale aanverwanten in relatie tot de minderjarige (broers en zussen, grootouders, tantes en ooms,...).

[19] De categorie 'NGO' verwijst naar alle niet-gouvernementele organisaties (de Bond van Grote en Jonge Gezinnen,...).

[20] Onder 'Administratie' vallen alle overheden die belast zijn met het beheer van een bepaald aspect van de samenleving: gemeenten, provincies, de federale overheid, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

professionelen^[21], studenten^[22] en een categorie ‘Anderen’^[23].

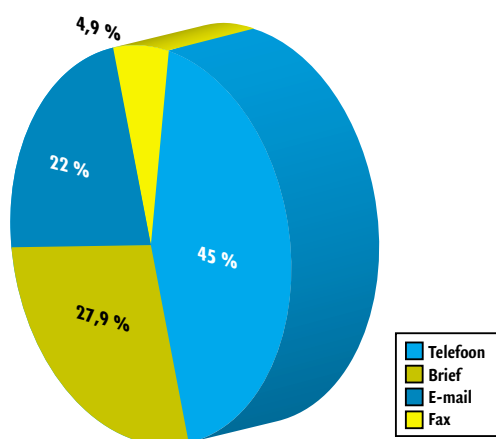
Bij de beschouwing van Figuur 6 valt op dat niet meer de eerste opvoeders (155 aanmeldingen of 17.7%), zoals dit in het eerste werkjaar het geval was, maar wel de professionele aanmelders de grootste groep uitmaken (174 of 19.8%). Door de verfijning van de registratie hebben we kunnen vaststellen dat het Kinderrechtencommissariaat binnen deze categorie voornamelijk geconsulteerd werd door leerkrachten en schooldirecties (83 aanmeldingen) en door hulpverleners (63 aanmeldingen).

Binnen de categorie ‘Administraties’ (51 aanmeldingen of 5.8%) stelden we vast dat de meeste aanmeldingen gebeurden door diensten op gemeentelijk niveau (23 aanmeldingen), gevolgd door de Vlaamse Gemeenschap (11 aanmeldingen).

h. De wijze van aanmelding

Onderstaande Figuur 8 geeft weer op welke wijze aanmeldingen toekomen op het Kinderrechtencommissariaat.

Figuur 8: procentuele verdeling naar wijze van aanmelding (n=878)

De wijze van aanmelding wordt geregistreerd op basis van het eerste contact dat gelegd wordt met het Kinderrechtencommissariaat. Dit impliceert dat ook indien de aanmelder in tweede instantie zijn vraag of klacht schriftelijk zou formuleren, de aanmelding beschouwd wordt als een telefonische oproep.

De meeste aanmeldingen gebeuren telefonisch (395 aanmeldingen of 45%). In vergelijking met het vorig referentiejaar is dit bijna een verdubbeling. Wij hopen hieruit te kunnen afleiden dat de drempel om het Kinderrechtencommissariaat te contacteren, in hoofdzaak door de betere bekendheid met de dienst, verlaagd is. In tweede instantie werd onze dienst gecontacteerd per brief (245 aanmeldingen of 27.9%).

[21] Onder ‘Professionele melders’ hebben volgende beroepscategorieën zich aangemeld: opvoeders, leerkrachten en schooldirecties, juristen, hulpverleners, artsen, onderzoekers, ombudslieden en journalisten.

[22] Onder ‘Studenten’ verstaan we alle personen ouder dan 18 jaar die zich aanmelden met een vraag in het kader van een opleiding of vorming.

[23] De categorie ‘Anderen’ tot slot omvat alle aanmelders die niet konden worden geïdentificeerd of ondergebracht onder één van de vorige categorieën. Voornamelijk betrof het personen waarvan de identiteit onbekend was of privé-personen zonder rechtstreekse band met een minderjarige of een problematiek.

Opvallend is de stijging van het aantal e-mails (22.2% of 195 aanmeldingen tegen 5.7% bij de eerste registratie). Die stijging is niet verwonderlijk om twee redenen: het frequenter en algemeen aanvaard gebruik van de computer en de lancering van de website van het Kinderrechtencommissariaat van waaruit men rechtstreeks een e-mail kan zenden.

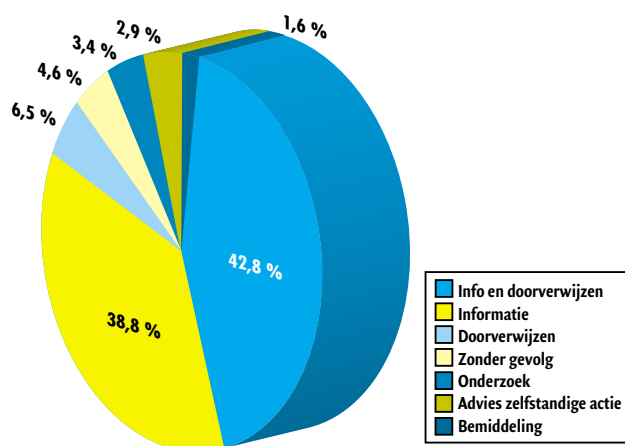
Minderjarigen maakten het meest gebruik van briefwisseling en e-mail.

Aanmeldingen via de fax blijven een minderheid (43 aanmeldingen).

i. Behandeling van de aanmelding

Bij het beschouwen van het ombudsproces zien we dat een aanmelding op verschillende wijzen tot uiteindelijke afhandeling kan komen. Onderstaande Figuur 9 geeft de verdeling van behandelingswijze weer.

Figuur 9: procentuele verdeling naar behandeling van de aanmelding (n=878)

Het grootste aandeel van de aanmeldingen werden behandeld door het geven van informatie. Bij 38.8% van de aanmeldingen volstond het louter verschaffen van informatie, terwijl iets meer aanmeldingen (42.8%) ook werd doorverwezen naar een andere dienst of organisatie indien werd geoordeeld dat de melder ook daar terecht kon met zijn vraag.

In 56 van de aanmeldingen (6.5%) diende het Kinderrechtencommissariaat rechtstreeks door te verwijzen naar een andere dienst of organisatie indien bleek dat het Kinderrechtencommissariaat niet bevoegd was of de vraag behoort tot het takenpakket van een andere dienst of organisatie.

In 29 aanmeldingen (3.4%) startte het Kinderrechtencommissariaat een onderzoek teneinde meer relevante informatie te bekomen naar aanleiding van een klacht of een klacht te evalueren naar haar gegrondheid.

In 13 aanmeldingen (1.6%) was een bemiddeling noodzakelijk.

In 25 aanmeldingen (2.9%) werd de melder geadviseerd over de mogelijkheden waarop hij zelf actie kan ondernemen. Hoofdzakelijk gebeurde dit in het kader van suggesties.

Slechts 4.6% van de aanmeldingen werd zonder gevolg gelaten, in tegenstelling tot 13.8% in 1998-1999. De anonimiteit van de melder was de voornaamste reden, naast suggesties waarop niet kon worden ingegaan (b.v.: "Ik wil dat het verkeer beter georganiseerd wordt, dan voel ik me veiliger").

Wat de klachten betreft werd nagegaan in welke mate zij al dan niet gegrond waren. Van de 224 klachten bleken er 91 (40.6%) na onderzoek gegrond. Slechts 13 klachten (5.8%) waren ongegrond. De overige 120 (53.6%) werden om diverse redenen niet onderzocht omwille van de anonimiteit van de melder, de onbevoegdheid van het Kinderrechtencommissariaat, het geen schending van kinderrechten betrof, het akkoord van de melder of van de minderjarige in kwestie ontbrak of omwille van rechtstreekse doorverwijzing naar een andere dienst of organisatie.

j. Participatie, Protectie en Provisie

Nieuw in de huidige registratie is het onderverdelen van de aanmeldingen naar de aard van de kinderrechten waarop zij betrekking hebben. In navolging van het Verdrag werd een opdeling gemaakt naar de drie P's: participatie, protectie en provisie. Omdat een aanmelding vaak betrekking heeft op meerdere kinderrechten impliceert dit dat binnen één aanmelding meerdere P's kunnen bevraagd worden.

Tabel 6: Verdeling 3 P's naar herkomst van de melder (n=878)

	MINDERJ.	MINDERJ.+VOLW.	VOLW.	TOTAAL
Participatie	53	20	36	109
Protectie	28	92	44	164
Provisie	21	37	14	72
Participatie & Protectie	10	26	6	42
Participatie & Provisie	14	6	10	30
Protectie & Provisie	4	20	6	30
3 P's	103	24	273	400
Niet van Toepassing	8	13	10	31
Totaal	241	238	399	878

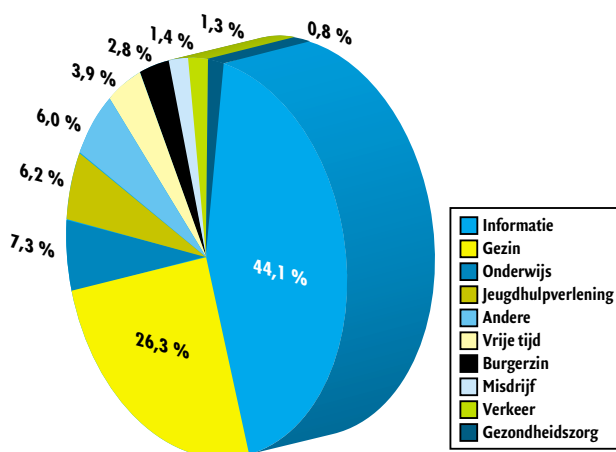
Op het eerste zicht lijkt het moeilijk om conclusies te trekken uit de geregistreerde cijfers. Een ontleding echter van deze verdeling geeft volgend overzicht: 581 keer (33.2%) werd verwezen naar participatierechten (het betreft hier de combinatie van de gegevens waar enkel participatierechten werden bevraagd met de aanmeldingen waarbij participatierechten samen met een ander recht voorkomen), 636 keer (36.4%) naar protectierechten en 532 keer (30.4%) naar provisierechten.

Op dezelfde manier werd nagegaan in welke mate minderjarigen in vergelijking met volwassenen kinderrechten hebben bevraagd (Tabel niet weergegeven). Voornaamste conclusie is dat minderjarigen in eerste instantie vragen hebben naar participatierechten (38.5%) terwijl volwassenen kinderrechten eerder in verband brengen met protectierechten (38.3%). In tweede instantie zien we bij minderjarigen de vraag naar protectierechten (31.1%) tegen de vraag naar participatierechten bij volwassenen (31.3%). Op de derde plaats komen zowel bij minderjarigen als bij volwassenen de provisierechten aan bod (beide voor 30.4%).

2.4... THEMATIEK VAN AANMELDINGEN

Het in kaart brengen van de aanmeldingen naar inhoud geeft een duidelijk overzicht van de thema's die het meest in verband werden gebracht met kinderrechten.

Figuur 10: procentuele verdeling naar thema van aanmelding (n = 878)

Het Kinderrechtencommissariaat werd het meest (44.1%) geconsulteerd in functie van informatieve vragen over kinderrechten, over algemene onderwerpen gekoppeld aan kinderrechten (o.a. kinderarbeid, kindermishandeling...), over het Kinderrechtencommissariaat en haar werking en over organisaties werkzaam op het kinderrechtenveld. We zien hier een duidelijke overeenkomst met het vorige referentiejaar waar een gelijkaardig aandeel van de aanmeldingen (43%) betrekking hadden op informatievragen.

Met zijn 231 aanmeldingen is ook nu weer het gezin het tweede belangrijkste thema (26.3%). In het registratiejaar 1998-1999 betrof dit gezinsthema 28.7% van alle aanmeldingen.

Verder kunnen we uit Figuur 10 in afdalende mate de volgende thema's onderscheiden: onderwijs (7.3%), jeugdhulpverlening (6.2%), vrije tijd (3.9%), burgerzin (2.8%), minderjarigen als slachtoffer van misdrijven (1.4%), verkeer (1.3%) en gezondheidszorg (0.8%). Een laatste categorie 'Andere' (6%) is een bundeling van allerhande thema's. Ze omvat onder meer: aanmeldingen rond milieu (4 aanmeldingen), economische uitbuiting (4 aanmeldingen), de positie van kinderen van asielzoekers (4 aanmeldingen), kinderen in oorlogssituaties (3 aanmeldingen), een vraag rond kindergeld en één rond huisvesting.

De relatie tussen de aard van de melder en de inhoud van de aanmelding toont aan dat zowel minderjarigen als volwassenen zich vooral aanmelden met informatieve vragen (resp. 42.7% en 44.6%) en met vragen of klachten in verband met hun gezinssituatie (resp. 18.3% en 29.4%).

Verder hebben minderjarigen vooral aandacht voor de vrije tijdsbesteding (8.7%) en onderwijs (7.5%).

Bij volwassenen zien we onderwijs (7.2%) gevolgd door jeugdhulpverlening (6.1%) als belangrijke thema's.

Tabel 7: Thematiek naar herkomst van de melder

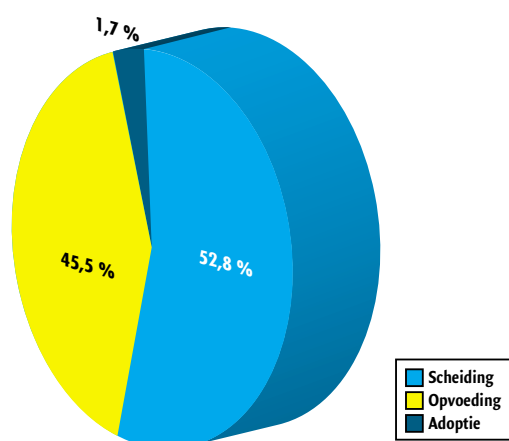
	MINDERJ.	MINDERJ.+VOLW.	VOLW.	TOTAAL
Informatie	1 0 3	1 0	2 7 4	3 8 7
Gezin	4 4	1 4 6	4 1	2 3 1
Onderwijs	1 8	2 7	1 9	6 4
Jeugdhulpverlening	1 5	2 7	1 2	5 4
Vrije Tijd	2 1	4	9	3 4
Burgerzin	6	2	1 7	2 5
Verkeer	1 0		1	1 1
Minderj. als slachtoffer	1	6	5	1 2
Gezondheidszorg		4	3	7
Andere	2 3	1 2	1 8	5 3
Totaal	2 4 1	2 3 8	3 9 9	8 7 8

a. Gezin

231 aanmeldingen (26.3%) hadden betrekking op de gezinssituatie.

Om een duidelijker zicht te krijgen op welk aspect binnen de gezinssituatie bevestigd werd, werden drie grote categorieën onderscheiden: scheiding, opvoeding en adoptie (Zie Figuur 11). Deze opdeling gebeurde de facto en is enkel een gevolg van de aangemelde thematieken. Binnen elke basiscategorie werden deeltthematieken omschreven.

Figuur 11: procentuele verdeling naar gezin (n = 231)

a.1. (Echt)scheiding van de ouders

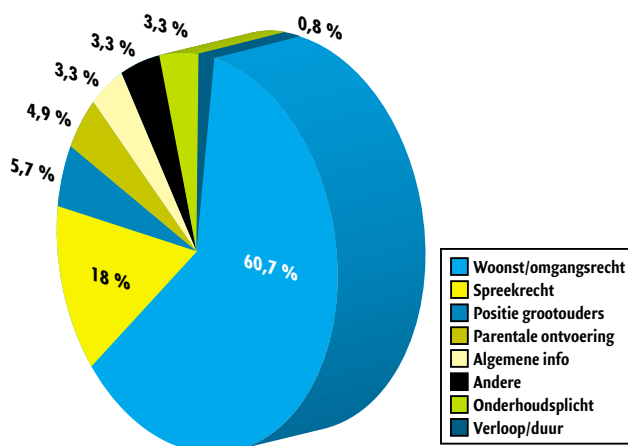
Binnen de gezinssituatie situeerden de meeste vragen of klachten zich rond (echt)scheiding van de ouders. Er werd bij de registratie geen rekening gehouden met het feit of de ouders al dan niet samenwoonden in huwelijksverband.

122 aanmeldingen (52.8%) hadden betrekking op scheidingssituaties.

De aanmeldingen hadden meer specifiek betrekking op: het verloop en de duur van de procedure (1 aanmelding), het spreekrecht van minderjarigen (22 aanmeldingen), het

omgangsrecht (74 aanmeldingen), de onderhoudsplicht (4 aanmeldingen), de positie van de grootouders na de scheiding (7 aanmeldingen), parentale ontvoering na een scheiding (6 aanmeldingen) en algemene informatie over gerechtelijke procedures en alternatieven (8 aanmeldingen).

Figuur 12: procentuele verdeling naar (echt)scheiding (n=122)

De meeste aanmeldingen hadden betrekking op een ontevredenheid met de getroffen regeling naar omgangsrecht en het verblijf van de kinderen bij de ene of de andere ouder (74 aanmeldingen of 60.7%). Vragen en klachten omtrent het spreekrecht van kinderen komen op de tweede plaats (22 aanmeldingen). De meeste aanmeldingen rond spreekrecht kwamen van minderjarigen zelf. Niet enkel beklagen de minderjarigen zich over het feit dat zij niet werden gehoord, maar ook over de wijze waarop ze gehoord werden. Ook bleken heel wat minderjarigen en hun ouders niet op de hoogte van de wettelijke regeling inzake spreekrecht en konden hiervoor in vele gevallen ook niet terecht bij de eventuele advocaat van de ouders. Terzijde merken we op dat 8 advocaten en magistraten het Kinderrechtencommissariaat hebben gecontacteerd voor advies in verband met spreekrecht en het Verdrag.

Een meisje van 13 jaar meldt ons dat haar ouders enkele maanden geleden zijn gescheiden. Ondanks dat er geen aanslepende en pijnlijke gerechtelijke procedures zijn geweest, voelt zij zich ontevreden. Haar ouders kozen voor het systeem van co-ouderschap. Voor haar weegt het systeem van afwisselend verblijf bij moeder en bij vader zwaar. Haar mening werd immers niet gevraagd bij de getroffen regeling omdat haar ouders er van uitgingen dat dit ook haar wens was. Het meisje vraagt zich af waar zij terecht kan met haar gevoelens en wat haar rechten zijn binnen de scheiding van haar ouders.

Een jongen van net geen 12 jaar beklaagt zich over het feit dat hij tijdens de echtscheidingsprocedure van zijn ouders niet werd gehoord. Zijn zus (15 jaar) en zijn broer (13 jaar) werden wel gehoord. De jongen wenste ook zijn mening te kunnen uiten aangezien deze volgens hem verschilt van die van zijn broer en zus.

We herhalen nogmaals dat het Kinderrechtencommissariaat niet bevoegd is op het vlak van juridische procedures, maatregelen of uitspraken van rechters waardoor de behandeling van dergelijke aanmeldingen zich beperkt tot het verlenen van advies of verstrekken van informatie.

Ook dit jaar wensen we tevens te benadrukken dat vragen en klachten omtrent scheiding van de ouders altijd bekeken wordt in functie van het belang van het kind. Het zal duidelijk zijn dat aanmeldingen van volwassenen omtrent welbepaalde minderjarigen steeds met de nodige voorzichtigheid worden behandeld. Immers, de eerste overweging blijft of de vraag of klacht betrekking heeft op het welzijn van het kind of op het belang van de ouder. Zonder de mening van de minderjarige in kwestie te kennen blijft dit een open vraag.

a.2. Opvoeding

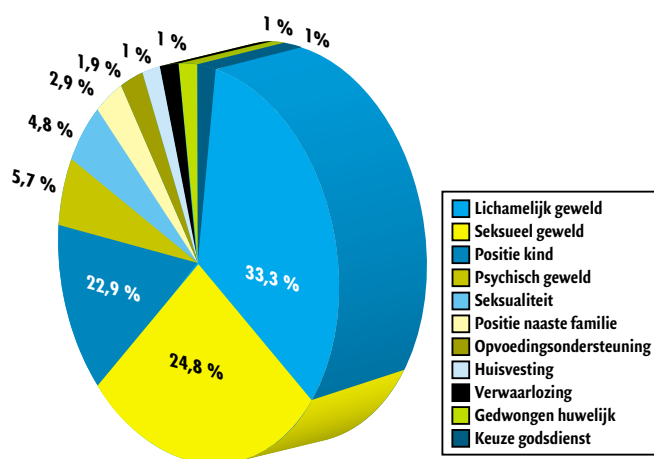
De aanmeldingen die in verband kunnen gebracht worden met de opvoeding hebben voornamelijk betrekking op protectie- en participatierechten.

Onder de gemelde rechtschendingen die kunnen ondergebracht worden in protectierechten (69 of 65,7% van de aanmeldingen rond opvoeding) onderscheiden we: lichamelijk geweld (35 aanmeldingen), seksueel geweld (6 aanmeldingen), psychisch geweld (26 aanmeldingen), verwaarlozing (1 aanmelding), gedwongen huwelijk (1 aanmelding).

Onder de participatierechten (33 aanmeldingen of 31,4%) werden volgende items aangemeld: de positie van de minderjarige binnen het gezin (24 aanmeldingen), positie van de naaste familie ten aanzien van de minderjarige (3 aanmeldingen), de keuze van de eigen geloofsovertuiging (1 aanmelding), seksualiteitsbeleving (5 aanmeldingen).

In slechts drie aanmeldingen werd verwezen naar provisierechten (2,8%).

Figuur 13: procentuele verdeling naar opvoeding (n=105)

Het overgrote deel van de aanmeldingen (93 aanmeldingen of 88%) houden verband met rechtstreeks geweld op kinderen. Bijna alle aanmeldingen van geweld werden aangebracht door minderjarigen of door de eerste opvoeders. Aanmeldingen vanuit ouders kaderden vaak binnen een scheidingssituatie en hebben betrekking op het omgangsrecht. Ouders beklagen zich over het feit dat hun kinderen tijdens het bezoek aan de andere ouder vaak met geweld worden behandeld of slachtoffer zijn van seksueel misbruik. Vaak wordt op deze manier, onder vermomde vorm, een uitspraak gedaan over het ongenoegen van deze ouders rond de rechterlijke beslissing. Aanmeldingen van minderjarigen met betrekking tot geweld in de thuissituatie kunnen ook verband houden met scheidingssituaties. Zij zijn echter een minderheid. De vraag van minderjarigen is meestal gericht op de mogelijkheden tot hulpverlening of steun.

Aanmeldingen van seksueel geweld (26 aanmeldingen) komen allen van volwassenen en hebben meestal betrekking op zeer jonge kinderen (<6 jarigen). Buiten de bezorgdheid rond de ontwikkeling van hun kinderen, hebben ouders vooral vragen of klachten die betrekking hebben op de gerechtelijke procedures, de hulpverlening en de nood aan informatie over de

problematiek van misbruikte kinderen. Door de hiaten op al deze terreinen voelen ouders zich niet in staat hun kinderen bescherming te bieden tegen deze vorm van lichamelijk geweld.

Een groep van hulpverleners uit een bepaalde regio wordt systematisch geconfronteerd met klachten omtrent het onderzoek naar kindermishandeling. Vaak worden zij ingeschakeld voor de diagnosestelling binnen gerechtelijke onderzoeken. Zij stellen vast dat de verschillende diensten onderling zeer verscheidene manieren hanteren bij de ondervraging van de kinderen die vermoedelijk slachtoffer zijn geweest.

Niet altijd gebeurt dit op een kindvriendelijke manier, het gebeurt zonder kennis van zaken. Zij besluiten een deontologische code op te stellen in verband met kindermishandeling en vragen hierbij de hulp van het Kinderrechtencommissariaat.

Aanmeldingen met betrekking op participatierechten kwamen in de meeste gevallen van minderjarigen zelf. 24 meldingen (22.9%) betroffen vragen omtrent de eigenlijke positie van de minderjarige binnen het gezin. Vragen rond inspraak betroffen alle mogelijke discussiepunten tussen ouders en minderjarigen (zakgeld, uitgaan, vrienden, hulp in het huishouden, kleding, roken...).

5 meldingen (4.8%) hadden betrekking op de seksualiteitsbeleving. Altijd betrof het conflictsituaties tussen ouders en minderjarigen, waarbij het Kinderrechtencommissariaat werd geconsulteerd rond de wettelijke bepalingen ter zake.

In 1 melding werd geïnformeerd naar het recht op de eigen keuze van geloofsbeleving en 3 situaties hadden betrekking op de vrijheid van contact met overige familieleden.

Een jongen van 15 jaar vraagt onze hulp. Sinds kort worstelt de jongen met zijn seksuele identiteit. Hij is er zeker van dat hij zich seksueel aangetrokken voelt tot andere jongens. Hij wil dit echter niet geheim houden voor zijn ouders, maar weet niet hoe hij hen dit moet vertellen. Hij kent immers de afkeer van zijn vader ten aanzien van homoseksuele relaties. De jongen heeft in het Kinderrechtenverdrag gelezen dat hij recht heeft op een eigen mening, inspraak en ontwikkeling, maar hij begrijpt niet hoe hij die rechten thuis kan uitoefenen.

Vragen naar provisierechten komen binnen de gezinssituatie het minst aan bod.

2 meldingen betroffen een vraag naar mogelijkheden tot opvoedingsondersteuning. In 1 situatie werd een klacht geuit rond gebrekkige huisvesting, waarbij een kind klaagde over een te beperkte woonruimte voor een groot gezin.

a.3. Adoptie

Aanmeldingen rond adoptie zijn een beperkte groep. Slechts in vier gevallen werd het Kinderrechtencommissariaat gecontacteerd, steeds door volwassenen en in alle meldingen betrof het een informatieve vraag. Drie vragen kwamen van kandidaat-adoptieouders rond buitenlandse adoptieprocedures. Eén vraag betrof het recht van behoud van identiteit na adoptie.

Een medewerkster uit een dienst voor thuisbegeleiding meldt ons volgend probleem. Een kind van 7 jaar, waarvan de natuurlijke vader onbekend is, leeft al sinds zijn geboorte bij zijn moeder. De moeder heeft nu een nieuwe relatie en zij wenst het kind te laten adopteren door haar vriend. Het kind zelf is niet akkoord met de adoptie. Wettelijk gezien heeft het kind, gezien zijn leeftijd, echter geen inspraak in de adoptieregeling. De medewerkster klaagt dit aan als een schending van het recht op inspraak.

b. Onderwijs

64 aanmeldingen (7.3%) hadden betrekking op het thema onderwijs. Dit is een gelijkaardig aandeel in de aanmeldingen in vergelijking met het vorige refertejaar (7.2%).

De meeste aanmeldingen (51 of 79.7%) hadden betrekking op inhoudelijke aspecten van het onderwijs. Onder 'inhoud' verstaan we alle thematieken die deel uitmaken van het pedagogisch concept dat door een school wordt uitgetekend of die een onderdeel kunnen zijn van het school- of huishoudelijk reglement.

Het betrof klachten waarbij minderjarigen het slachtoffer waren van pesterijen of intimidaties door leerkrachten (7 aanmeldingen) of door medeleerlingen (5 aanmeldingen). 1 aanmelding maakte gewag van seksueel misbruik door een leerkracht. Alle klachten werden geuit door volwassenen, in hoofdzaak de eerste opvoeders. Slechts in een minderheid van deze klachten kon het Kinderrechtencommissariaat overgaan tot een onderzoek. Vaak wensten de melders immers hun anonimiteit te bewaren ten aanzien van de school waarop de klacht betrekking had. Bijgevolg kon geen klachtenprocedure worden gestart. Klachten die wel werden weerhouden voor onderzoek bleken allen na afloop gegrond.

Andere klachten die geregistreerd werden zijn:

- het teveel aan huistaken, dat altijd gemeld werd door minderjarigen zelf (6 aanmeldingen);
- klachten over genomen sancties ten aanzien van leerlingen en het gebrek aan inspraak of verdedigingsmogelijkheden van de leerling hierbij (6 aanmeldingen);
- het ontbreken of de gebrekkige werking van inspraakorganen voor leerlingen binnen de eigen school (6 aanmeldingen);
- betwistingen over bepalingen uit het schoolreglement en het niet naleven van procedures uit dit reglement door de schooldirectie (3 aanmeldingen);
- diverse betwistingen of klachten van onder meer een schooluitslag, het gewicht van de boekentas, de kwaliteit van de schoolmaaltijden, de te lange schooluren, over de hygiëne van de schoollokalen,...(17 aanmeldingen)

10 aanmeldingen (15.6%) hadden betrekking op de 'organisatie' van het onderwijs, met name deze aspecten van het onderwijs die eerder steunen op algemene reglementeringen en niet noodzakelijk gekoppeld kunnen worden aan een welbepaalde onderwijsinrichting. Twee thematieken werden hier aangemeld: klachten omtrent de weigering tot inschrijving (7 aanmeldingen) en vragen of klachten omtrent inclusief onderwijs (3 aanmeldingen).

De klachten omtrent weigering tot inschrijving betekenen proportioneel gezien op het eerste zicht slechts een minderheid van het totale pakket aanmeldingen. Gespreid over de 7 aanmeldingen spreken we hier echter over meer dan 200 betrokken minderjarigen. We komen hierop terug in een volgende paragraaf. Aanmeldingen omtrent inclusief onderwijs betroffen in twee gevallen het recht op aangepast onderwijs voor hoogbegaafde kinderen een zelfde vraag omtrent de toegang van een kind met een handicap tot het gewone onderwijs.

Tot slot hadden 3 aanmeldingen (4.7%) betrekking op de 'begeleiding van leerlingen' buiten de school. Twee klachten verwezen naar een gebrekkige dienstverlening door P.M.S.-centra (de huidige Centra voor Leerlingenbegeleiding) en 1 klacht betrof het gebrek aan Centra voor Orthopedagogische Revalidatie.

Een leerling krijgt op het einde van het schooljaar te horen dat hij volgende schooljaar de lessen niet mag hervatten in zijn school. De school verwijst naar zijn voorkomen dat niet zou passen binnen de 'stijl' van de school. Bovendien wordt hem zijn 'onaangepast' gedrag verweten. Hoewel het schoolreglement een orde- en tuchtreglement bevat, bedient de school zich van een heel andere wijze om de leerling te sanctioneren. De leerling informeert zich naar zijn rechten en wenst tussenkomst van het Kinderrechtencommissariaat.

Discriminatie binnen het onderwijs

Naast de inhoudelijke of organisatorische opsplitsing van de aanmeldingen, konden we vaststellen dat 17 aanmeldingen (26.6%) binnen het onderwijs ook gekoppeld konden worden aan discriminatie. We onderscheiden discriminatie op basis van geloof, van handicap of ziekte en van etnische afkomst. De meeste klachten van discriminatie situeren zich op het vlak van weigering tot inschrijving op basis van etnische afkomst (10 aanmeldingen). Bekijken we deze aanmeldingen naar absoluut aantal betrokken minderjarigen, dan beschikt het Kinderrechtencommissariaat over gegevens met betrekking tot 215 minderjarigen. Dit gaf aanleiding tot een onderzoek naar deze problematiek, waarvan onder meer de adviesnota betreffende 'Non-discriminatie in het onderwijs' het resultaat werd (zie verder Hoofdstuk 3: adviezen).

Aanmeldingen omtrent discriminatie op basis van handicap of ziekte (5 aanmeldingen) hadden betrekking op een gebrek aan inclusief onderwijs (zie voorgaande) en de weigering aan minderjarigen met bepaalde ziektebeelden (diabetes, astma...) om deel te nemen aan extra-muros activiteiten van hun klas.

c. Jeugdhulpverlening

Onder jeugdhulpverlening verstaan wij elke vorm van hulpverlening ter bevordering van het welzijn van minderjarigen in ruime zin. Welzijn vertaalt zich zowel naar algemene sociale welzijnszorg of dienstverlening, als naar dienstverlening met betrekking tot beschermrechten, zoals we die terug vinden binnen de Bijzondere Jeugdbijstand.

Het Kinderrechtencommissariaat ontving 54 aanmeldingen (6.2%) aangaande jeugdhulpverlening, een lichte daling in het aandeel van thema's in vergelijking met het vorige referentiejaar (8.8%). De onderlinge verhouding van aanmeldingen binnen de jeugdhulpverlening omtrent de Bijzondere Jeugdbijstand (46 aanmeldingen) is beduidend groter dan deze met betrekking tot de algemene sociale welzijnszorg voor minderjarigen (8 aanmeldingen).

Bekijken we de aanmeldingen in verband met de Bijzondere Jeugdbijstand, dan zien we dat bijna de helft van de vragen of klachten betrekking heeft op het verloop van de gevolgde procedures of een betwisting van de maatregel (20 aanmeldingen). Bijna alle aanmeldingen kwamen van minderjarigen zelf. Zij hebben vragen naar adequate informatie-verstrekking omtrent de procedures en beklagen zich over een gebrek aan inspraak.

Meer dan een kwart (14 aanmeldingen) betrof het gehanteerde pedagogische regime binnen een voorziening. De aanmeldingen komen zowel van minderjarigen als van volwassenen. Minderjarigen beklagen zich over het gebrek aan inspraak, de huishoudelijke afspraken en de gehanteerde sancties. Volwassenen beklagen zich vooral over het niet meer of te weinig betrokken worden bij de opvoeding van hun kinderen.

Tot slot vinden we hier ook, naast een vijftal vragen die betrekking hebben op algemene informatie omtrent de Bijzondere Jeugdbijstand, een zevental aanmeldingen over het bestaande aanbod van de hulpverlening terug. De uiteindelijke keuze van de geboden hulpverlening was in deze situatie het gevolg van plaatsgebrek binnen voorzieningen of diensten. De minderjarige kan dan niet opgevangen worden binnen de hulpverleningsvorm die op zijn problematiek betrekking heeft, waardoor de uiteindelijk opgelegde hulpverlening niet aansluit bij de hulpvraag van de minderjarige.

De meeste klachten werden niet verder afgehandeld door het Kinderrechtencommissariaat, maar werden doorverwezen naar de daartoe bevoegde JO-lijn.

Een meisje contacteert het Kinderrechtencommissariaat. Zij klaagt aan dat het recht op contact met haar moeder haar door de instelling wordt ontzegd. Zij kan pas op weekendbezoek bij haar moeder, nadat een lopend psychologisch onderzoek wordt afgerond. Dit onderzoek heeft plaats bij een externe

psycholoog, die de tijd niet vindt om zijn verslag over te maken aan de instelling. Daardoor worden de weekends binnen de thuissituatie onnodig lang uitgesteld.

Naast de klachten over de Bijzondere Jeugdbijstand, noteren we 8 aanmeldingen aangaande algemene sociale welzijnszorg aan minderjarigen. Hieronder vallen diensten zoals de Jongerenadviescentra en de Kinder- en Jongerentelefoon. De aanmeldingen hadden betrekking op een gebrek aan toegankelijkheid van diensten (4 aanmeldingen), een gebrek aan efficiëntie van de diensten (2 aanmeldingen) en een gebrek aan informatie over het hulpverleningsaanbod op dit niveau (2 aanmeldingen). Dit is opvallend, gezien de veronderstelde laagdrempeligheid bij de diensten uit het jeugdwelzijnswerk.

Een alleenstaande moeder heeft problemen rond het gedrag van haar tienerzoon. Zij en haar zoon slagen er niet meer in hierin op een constructieve manier met elkaar in gesprek te gaan. De moeder is op zoek naar een laagdrempelige dienst waar haar zoon zelfstandig terecht kan voor steun en hulp. In haar zoektocht heeft zij contact met de Vlaamse infolijn, de dienst Inlichtingen van Belgacom en verscheidene welzijnsorganisaties en -diensten. Uiteindelijk wordt ze doorverwezen naar een adequate dienst, waarvan de ligging en de openingsuren voor haar zoon dan nog moeilijk blijken. De moeder beklagt zich over de ontoegankelijkheid van en het tekort in aanbod aan dergelijke diensten.

d. Vrije tijd

Het Kinderrechtencommissariaat behandelde 34 aanmeldingen (3,9%) die betrekking hebben op het thema 'vrije tijd'. In vergelijking met het vorige referentiejaar (24 aanmeldingen) is dit een stijging in absolute aantallen. Meer dan de helft van de melders waren minderjarigen, in tegenstelling tot vorig jaar waar dit voornamelijk volwassenen betrof. Naar inhoud van de aanmeldingen kunnen we drie onderverdelingen maken. We onderscheiden: aanmeldingen die verband houden met vrije tijdsbesteding binnen de gezinscontext, aanmeldingen in verband met vrije tijdsbesteding buitenshuis en aanmeldingen met betrekking tot het georganiseerde jeugdwerk.

Aanmeldingen rond de vrije tijdsbesteding binnen de gezinscontext (10 aanmeldingen) hebben veelal te maken met de invulling van deze tijd. Het is ook binnen deze context dat de meeste minderjarigen zich hebben aangemeld. Zij beklagen zich voornamelijk over het gebrek aan keuzemogelijkheden en inspraak om de vrije tijd zelf in te vullen. Het is hier niet zozeer het gebrek aan 'fysieke' ruimte, maar veeleer het gebrek aan eigen 'psychische' ruimte binnen de vrijetijdsbesteding dat wordt aangekaart. Volwassenen beklagen zich eerder over het feit dat minderjarigen hun vrije tijd niet zinvol invullen.

Aanmeldingen in verband met de vrije tijdsbesteding buitenshuis (13 aanmeldingen) omhelzen onder meer: de soms vage grens tussen vrije tijdsbesteding en kinderarbeid, een gebrek aan speelruimte in de buurt waar kinderen wonen en de intolerantie van buurtbewoners ten aanzien van spelende kinderen of groepjes jongeren.

Een derde van de aanmeldingen had betrekking op het georganiseerde jeugdwerk (11 aanmeldingen). Zowat alle meldingen kwamen van volwassenen. Het betreft klachten over de subsidiereglementering voor het lokale jeugdwerk dat kleine gemeenten zou benadelen, de relatie tussen jeugdbeweging en lokale overheden of problemen tussen de organisatie en de minderjarigen.

Kinderen in een grote stad maken al jaren gebruik van een braakliggend terrein als speelterrein. Er bestaan plannen om dit terrein gedeeltelijk te bebouwen en de rest aan te leggen als aangelegd park. De kinderen vrezen hun speelterrein te verliezen. Zij menen dat hun recht op spel en vrije tijd in het gedrang komt. Bovendien vinden zij het erg dat de mening van volwassenen werd gevraagd en niet ook die van hen. Zij verenigen zich in een kinderactiecomité, vragen het Kinderrechtencommissariaat om morele steun en tussenkomst bij het stadsbestuur en organiseren een ludieke protestactie en een persconferentie.

e. Burgerzin

25 aanmeldingen (2.8%) duiden op de burgerzin van minderjarigen en kunnen expliciet gekoppeld worden aan een bestuursniveau waarmee men in ons land in aanraking kan komen. In vergelijking met vorig jaar (14 aanmeldingen) zien we ook hier een lichte stijging.

De meldingen situeren zich op het niveau van de gemeenten, de Vlaamse Gemeenschap en de Federale overheid. Voornamelijk ging het om informatieve vragen en kwamen de meldingen van minderjarigen zelf.

Meer dan de helft van de aanmeldingen (15 aanmeldingen) slaat op vragen van minderjarigen, voornamelijk 10 tot 12-jarigen, om op gemeentelijk niveau te kunnen meewerken in een participatieorgaan voor kinderen. Zij informeren zich vooral naar het bestaan, het functioneren en het oprichten van kindergemeenteraden.

Gelijkaardige vragen vinden we terug op federaal niveau (4 aanmeldingen): vragen naar informatie over de 'kinderregering' en een 'kinderparlement' en vragen over het opnemen van kinderrechten in de grondwet.

Slechts enkele aanmeldingen verwijzen naar het niveau van de Vlaamse Gemeenschap (6 aanmeldingen) en kwamen van volwassenen. In hoofdzaak werd geïnformeerd naar de invoering en mogelijke verslaggeving omtrent het Kindeffectrapport (KER).

Een meisje dient namens enkele kinderen klacht in tegen haar gemeentebestuur omdat dit niet wil ingaan op de vraag om een kindergemeenteraad op te richten. De gemeente stelt andere participatie instrumenten voor, maar dit wordt afgewezen door de kinderen. De gemeente zou wel openstaan voor de suggesties van kinderen omtrent activiteiten of feestelijkheden die voor hen worden georganiseerd, maar ziet geen heil in de inspraak van kinderen op andere gemeentelijke domeinen (zoals verkeer, ruimtelijke ordening,...). De kinderen vragen het Kinderrechtencommissariaat om advies en steun.

f. Verkeer

Meldingen omtrent de verkeerssituatie (11 aanmeldingen) kaderen allemaal in de problematiek van de verkeersveiligheid. Bijna alle meldingen kwamen van minderjarigen en de inhoud is steeds dezelfde. Minderjarigen voelen zich niet veilig op straat op het ogenblik dat zij zich zonder begeleiding in het verkeer begeven, per fiets of te voet. Ook klagen zij het feit aan dat andere weggebruikers de voorgeschreven snelheidsbeperkingen van maximaal 30 km in woonwijken niet respecteren.

Een jongen rijdt dagelijks met de fiets naar school. Hij moet telkens anderhalve kilometer omrijden omdat hij anders een stuk rijweg moet gebruiken waar zeer snel gereden wordt en geen fietspad werd aangelegd. Hij vraagt meer aandacht voor de verkeersveiligheid van kinderen en vraagt zich af waar hij met deze klacht terecht kan.

g. De minderjarige als dader of slachtoffer van misdrijven

Het Kinderrechtencommissariaat behandelde 12 meldingen (1.4%) waarbij minderjarigen het slachtoffer waren van misdrijven. Minderjarigen als slachtoffers van intrafamiliaal seksueel misbruik werden niet ondergebracht binnen deze categorie maar zijn terug te vinden onder het thema ‘Gezin: a.2. opvoeding’.

In tegenstelling tot de vorige referentieperiode werd geen enkele melding gedaan in het kader van minderjarigen als daders van misdrijven.

De meldingen hadden betrekking op:

- het ontbreken van rechtsbekwaamheid van minderjarigen om als slachtoffer een klacht in te dienen, een gerechtelijke procedure in te leiden ten aanzien van de dader of betrokken te worden bij een lopende procedure (3 meldingen);
- het gebrek aan adequate slachtofferhulp voor minderjarigen (6 meldingen);
- het gebrek aan respect in omgang van politiediensten ten aanzien van minderjarigen (2 meldingen);
- informatie over het verloop van gerechtelijke procedures na neerlegging van een klacht bij de politiediensten (1 melding).

Een vader contacteert ons in verband met een klacht naar aanleiding van een poging tot aanranding van zijn minderjarige dochter. De dader is de 19-jarige neef van haar vriendin en op het ogenblik van de feiten was enkel haar vriendin getuige. De vader dient, op vraag van zijn dochter, klacht in bij de politiediensten maar na ondervraging van de dader wordt geen verder gevolg gegeven aan de klacht. Men stelt dat minderjarige meisjes de feiten nogal kunnen overdrijven. Sinds dat ogenblik wordt het meisje geïntimideerd en achtervolgd door de dader. Een nieuwe klacht bij de politie levert niets op. Het meisje voelt zich voor de tweede maal geïntimideerd, maar dan ten gevolge van de bejegening door de politiedienst.

h. Gezondheidszorg

Vragen of klachten omtrent de gezondheidszorg ten aanzien van minderjarigen blijven in het verlengde van vorige registratie een klein deel uitmaken van de meldingen. Het betreft hier 7 meldingen (0.8%) binnen de aangemelde thema's. Meestal betreffen het vragen of klachten waaraan niet kan worden tegemoetgekomen door het Kinderrechtencommissariaat omwille van de aard van de materie.

De gemelde situaties hadden betrekking op: financiële tegemoetkomingen van het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van personen met een Handicap, de positie van de minderjarige in de gezondheidszorg (b.v.: het feit dat men als minderjarige niet zonder toestemming van de ouders kan beroep doen op een arts), euthanasie en de bejegening van minderjarigen door artsen (b.v.: artsen bespreken de wijze van behandeling enkel met de ouders en niet met de minderjarige zelf).

Een jongen verblijft in een pleeggezin en moet een heelkundige ingreep ondergaan. Hoewel de ingreep niet hoogdringend is, blijkt zij essentieel te zijn voor het welzijn van de jongen. De natuurlijke ouders van de jongen zijn spoorloos. Daardoor kan men ook geen toestemming vragen om de jongen onder narcose te brengen, wat wettelijk vereist wordt. Noch het pleeggezin, noch de jongen kan toestemming geven voor de ingreep. De pleegouders vragen zich af hoe de jongen toegang kan krijgen tot de medische zorgen die hij nodig heeft.

i. Andere

De categorie ‘Andere’ omvat 53 meldingen (6%) van zeer diverse aard. Omwille van hun inhoud en frequentie van voorkomen was het onmogelijk deze meldingen onder te brengen in gegroepeerde onderwerpen. Dit betekent evenwel niet dat ze daarom minder belangrijk zijn. Om de lezer toch een idee te geven van de diverse aard van deze groep meldingen sommen we hier rudimentair een aantal klachten en vragen op:

- een klacht rond vervuiling in de omgeving van een afvalverbrandingsoven met duidelijk effect op de gezondheid van jonge kinderen;
- een klacht rond commercialisering van kinderevenementen;
- een klacht rond sociale huisvesting, waarbij een groot gezin te lang moet wachten op een geschikte woning;
- een klacht rond economische uitbuiting van kinderen in de reclamewereld;
- een klacht rond het gebrek aan toegang tot kinderbezoek voor kinderen van asielzoekers;
- een klacht rond de negatieve berichtgeving over minderjarigen in de media;
- een klacht over het toegangsverbod voor kinderen jonger dan 12 jaar in een bepaalde winkelketen;
- een klacht over het organiseren van een baby-kruipwedstrijd;
- een informatievraag rond de mogelijkheden tot meewerken aan ontwikkelingsprojecten in verband met kinderen;
- een informatievraag aangaande kinderprostitutie;
- een informatievraag aangaande de wetgeving omtrent reclame op televisie tijdens kinderprogramma's;

2.5... BESLUITEN UIT OMBUDSWERK

Algemeen kan men uit zowel de stijging van het aantal meldingen als uit de stijging van het aantal betrokken individuen opmaken dat het Kinderrechtencommissariaat bekender wordt. Zeker als we de vier maand kortere registratieperiode mee in rekening nemen. Daarnaast is het verheugend te kunnen vaststellen dat het aantal meldingen waarbij minderjarigen betrokken zijn gevoelig is gestegen. Het Kinderrechtencommissariaat wordt met andere woorden niet alleen meer gecontacteerd, we worden meer door onze doelgroep gecontacteerd en meer gecontacteerd voor onderwerpen die individuele minderjarigen aanbelangen.

Dit stijgend aantal meldingen van minderjarigen geeft het recht aandacht alsook regulerend optreden te vragen van de overheid. Los van het feit dat bepaalde thema's reeds op de politieke agenda staan en worden besproken bij de adviezen van het Kinderrechtencommissariaat, komen de volgende knelpunten uit de meldingen naar voren:

- Uit het gezinsthema kan men afleiden dat er een nood bestaat aan gezinsondersteuning. Ook de dialoog met de minderjarige in de dagelijkse gezinscontext moet verder doorgevoerd worden en de minderjarige heeft een duidelijke behoefte aan de invulling van het recht op inspraak, specifiek in familierechtelijke conflicten en procedures.
- In het onderwijs blijkt de toegang tot de onderwijsinstellingen, het recht OP onderwijs, niet steeds gegarandeerd. Dit is vooral een probleem voor leerlingen van allochtone afkomst, maar ook voor sommige autochtone leerlingen. Ook de rechten IN het onderwijssysteem worden nog onvoldoende beschermd. Een respectvolle omgang met de leerling en het respectvol toepassen van de eigen schoolreglementen is geen evidentie. Hoewel de inspraakmogelijkheden meer en meer duidelijk op papier staan, zijn ze in realiteit soms nog een lege doos.
- Een zelfde gebrek aan dialoog, respect en inspraak voor de minderjarige blijkt ook uit de aanmeldingen inzake gezondheidszorg. De minderjarige patiënt is daar nog te vaak een te behandelen object van zorg.
- Uit de aanmeldingen inzake jeugdhulpverlening worden problemen inzake toegang en het gebrek aan gepast aanbod duidelijk. De jeugdhulpverlening dient uitgebreid én gediversifieerd te worden om aan de bestaande zorg- en bijstandbehoeften van kinderen en jongeren te kunnen voldoen.
- Kinderen en jongeren hebben in hun vrije tijd duidelijk behoefte aan meer ruimte. Het gaat hier dan zowel over fysieke ruimte in de zin van speelruimte en plaats om zich uit te leven als over psychische ruimte. Minderjarigen hebben nood aan een plek waar ze zichzelf kunnen zijn zonder onmiddellijk als overlast bestempeld te worden.
- Onder de noemer burgerzin komt de inspraakbehoefte van minderjarigen sterk tot uiting. Ook al betreft het hier niet zoveel aanmeldingen, is het toch opvallend dat deze vraag gesteld wordt naar alle beleidsniveaus toe.
- Verkeersveiligheid op straat en in de directe leefomgeving is een zorg van kinderen. Opvallend hierbij is dat alle aanmeldingen van kinderen zelf afkomstig waren. Volwassenen mogen dit dan wel een probleem vinden, het wordt door hen niet als dusdanig onder de aandacht van het Kinderrechtencommissariaat gebracht. Het is duidelijk dat kinderen in het verkeer letterlijk en figuurlijk de 'kleinsten' zijn.
- Kinderen en jongeren die slachtoffer waren van een misdrijf krijgen onvoldoende ondersteuning en begeleiding. Waar de laatste jaren de aandacht vooral ging naar de minderjarige dader, is een inhaalbeweging naar de minderjarige als slachtoffer aan de orde.

3 NETWERKING

Op het kinderrechtenveld is het Kinderrechtencommissariaat de enige actor met een officiële status en decretale opdracht. Art. 5.1 van het decreet vraagt bijzondere aandacht voor ‘de dialoog met de organisaties actief rond individuele en collectieve dienstverlening aan of belangenbehartiging van het kind’.

Naast het parlementaire werk binnenshuis, is het Kinderrechtencommissariaat dan ook actief in de buitenwereld. Er wordt met het middenveld samengewerkt, het Kinderrechtencommissariaat zit in diverse werkgroepen en overlegorganen en neemt deel aan congressen. Het Kinderrechtencommissariaat wordt eveneens regelmatig gevraagd voor informatieve voordrachten. Hieronder volgt een overzicht van de externe activiteiten.

3.1... MET DE OVERHEID

a. Vlaamse regering, administraties van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en afgeleide overheidsorganen

Binnen de diverse kabinetten worden vaak belangrijke ontwerpdecreten voorbereid. Het Kinderrechtencommissariaat is echter aangesteld door het Vlaams Parlement, waardoor een directe verbinding met het regeringsniveau niet evident is. Het Kinderrechtencommissariaat geeft doorgaans de adviezen tot het moment dat de ontwerpdecreten aan het Vlaams Parlement voorgelegd worden^[24]. Sommige dossiers zijn echter fundamenteel en hebben rechtsreeks te maken met de uitvoering van het Verdrag. Wanneer dan de medewerking van het Kinderrechtencommissariaat gevraagd wordt in de ontwerpfase kan het opportuun zijn om daarop in te gaan. Enerzijds om redenen van tijdsinvestering en efficiëntie, anderzijds om tijdens het opmaakproces inhoudelijk mee toe te zien op de naleving van het Verdrag. Dit gebeurt doorgaans in werk- of reflectiegroepen of via schriftelijke informatie.

a.1. Departement Welzijn, Gezondheid en Gelijke kansen

Met het kabinet Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen werden op 18 oktober 1999 in een verkennend onderhoud met de Minister volgende onderwerpen behandeld: de opvang van Niet Begeleide Minderjarigen (NBM), de Kindeffectrapportage, het rapport van de regering inzake Kinderrechten en de (integrale) jeugdhulpverlening.

In het voorjaar van 2000 werd vervolgens rond de problematiek van de Niet Begeleide Minderjarigen een ‘ad hoc’ werkgroep opgericht in de schoot van de ICEM^[25]. Ook de Kinderrechtencommissaris zetelde daarin. Deze werkgroep bracht recentelijk een advies uit over de opvang en begeleiding van deze groep uiterst kwetsbare minderjarigen. Op dit ogenblik is echter nog niet geweten of de Minister dat advies ook zal opvolgen. Beslissingen inzake de opvang van Niet Begeleide Minderjarigen is uitgesteld tot november 2000.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft in deze consequent gepleit voor:

- kleinschalige opvang;
- intensieve begeleiding gericht op de noden van de individuele minderjarige en rekening houdend met hun bijzondere positie en kwetsbaarheid;
- binnen een niet-gesloten setting;
- met opvanglocaties verspreid over Vlaanderen.

[24] Vb. advies inzake het beleidsplan kinderopvang (zie Hoofdstuk 3: Adviezen)

[25] Interdepartementale Commissie Etnisch-Culturele Minderheden van de Vlaamse Gemeenschap.

Deze criteria garanderen een vertaling van de vereisten die voortvloeien uit het Verdrag^[26] enerzijds en relevante richtlijnen vanuit de Verenigde Naties anderzijds^[27].

De Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen is tevens coördinerend Minister Kinderrechten. In die hoedanigheid dient zij jaarlijks een verslag op te maken over de beleidsinitiatieven van de Vlaamse Regering inzake kinderrechten. Deze verplichting vloeit voort uit art. 8 van het decreet van 15 juli 1997 houdende instelling van het Kindeffect-rapport en de toepassing van het regeringsbeleid aan de naleving van de rechten van het kind^[28]. Dit verslag wordt overgemaakt aan het Vlaams Parlement en aan de Kinderrechtencommissaris.

Het decreet zelf vermeldt verder niet wat met dit verslag moet gebeuren. In de commissie Welzijn werd dit verslag besproken op 17 februari 2000^[29] en de Kinderrechtencommissaris heeft daarover een schriftelijke commentaar overgemaakt aan de Minister en aan de administratie. Het zou aangewezen zijn, in de toekomst de mogelijkheid te scheppen om dergelijke verslagen te kunnen behandelen met inbreng van het Kinderrechtencommissariaat.

De feitelijke verslaggeving wordt verzorgd door de aanspreekpunten kinderrechten. Deze ambtenaren van de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Openbare Instellingen die instaan voor het verzamelen van de inhoud voor het jaarlijks verslag. In 1999 werd met de aanspreekpunten afgesproken dat zij twee maal per jaar een overleg hebben met de Kinderrechtencommissaris. Op die bijeenkomsten gaat het vooral over de inhoud van het Verdrag en de techniek van rapporteren. Het is namelijk niet de bedoeling dat de Kinderrechtencommissaris inhoudelijk tussenkomt in het regeringsbeleid en de rapportering daarover.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft bij het college van secretarissen-generaal ervoor gepleit dat de aanspreekpunten voldoende tijd en ruimte krijgen om deze opdracht te vervullen. De functie dient gecombineerd te worden met hun reeds bestaande opdrachten. Dit is niet altijd evident. Tegelijk bepleit het Kinderrechtencommissariaat dat zij een gedegen vorming zouden krijgen inzake kinderrechten en de link met hun administratie of afdeling en dat zij binnen hun werkkring ook het kinderrechten denken verder kunnen gaan stimuleren.

Voor wat de jeugdhulpverlening betreft, werd in juni 2000 het concept 'integrale Jeugdhulpverlening' voorgesteld in een Rondetafelconferentie^[30]. De Minister heeft daarbij nadrukkelijk gesteld dat over de uitwerking van dit concept op regelmatige tijdstippen feedback zal gegeven worden aan de deelnemers van die Rondetafelconferentie. Het concept wordt vanaf het najaar uitgewerkt in 6 thematische commissies. Dit zijn werkgroepen die samengesteld zijn uit de betrokken sectoren van het werkveld. De thema-commissies zullen rapporteren aan de Centrale Commissie inzake Integrale Jeugdzorg, waarin de Kinderrechtencommissaris zitting heeft.

Op het werkveld werd tijdens het eerste werkjaar reeds overlegd met de JO-lijn. De JO-lijn fungeert als klachten en infolijn voor jongeren en hun ouders die vragen of klachten hebben over de werking van de Bijzondere Jeugdbijstand. In deze positie is de JO-lijn uniek binnen het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Klachten over de Bijzondere Jeugdbijstand die

[26] Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, meer bepaald art. 22 (recht op bescherming als vluchteling). Slotbeschouwingen van het Comité voor de Rechten van het Kind bij het eerste Belgisch Rapport. Gepubliceerd in HOLMSTROM, L. *Concluding observations of the UN Committee on the Rights of the Child*. London: Martinus Nijhof Publishers.

[27] UNHCR (1994). *Refugee Children. Guidelines on protection and care*. Geneve: UNHCR.

[28] B.S., 7 okt. 1997, 26297.

[29] PARL. ST., nr. 219 (1999-2000)- nr. 1

[30] Dit is een uitloper van de Commissie ad hoc Bijzondere Jeugdzorg van de vorige legislatuur.

gemeld worden op het Kinderrechtencommissariaat, worden door ons -met akkoord van de jongere- doorverwezen naar de JO-lijn. Slechts wanneer de jongere dit niet wenst of wanneer een doorverwijzing onnodige vertragingen zou teweeg brengen in transparante en eenvoudige dossiers, behandelt het Kinderrechtencommissariaat een aanmelding over de Bijzondere Jeugdbijstand zelf. Het Kinderrechtencommissariaat ziet toe op de afhandeling van de klacht.

a.2. Departement Jeugd

Ook inzake deze materie ligt het voor de hand dat het Kinderrechtencommissariaat met het kabinet van de Minister contacten onderhoudt. Niet in het minst omdat er nu voor het eerst een Minister van Jeugd is; hetgeen door de Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenschap sterk bepleit werd, hierbij volmondig ondersteund door het Kinderrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtencommissariaat maakt deel uit van de reflectiegroep Jeugdwerkbeleid/jeugdbeleid. De Minister wenst de bestaande regelgeving omtrent het jeugdwerkbeleid -lokaal, provinciaal en gewestelijk- te wijzigen en wil dit zeer duidelijk op een participatieve wijze doen. Er zijn voortdurend overlegmomenten met alle geledingen binnen de sector en binnen de reflectiegroep brengt de Kinderrechtencommissaris de relevante kinderrechtenbepalingen in het debat.

De Kinderrechtencommissaris heeft de Minister van Jeugd eveneens aangesproken om vanuit zijn functie bepaalde knelpunten te bespreken met de federale overheid. Waar dit niet (langer) kan in de Interministriële Conferentie voor de Rechten van het Kind^[31], moeten op andere fora thema's kunnen behandeld worden die de Vlaamse bevoegdheids-sfeer te buiten gaan^[32].

De Kinderrechtencommissaris werd tevens uitgenodigd op een studienamiddag op het kabinet over kindvriendelijke steden. Qua thema paste dit perfect in de campagne die het Kinderrechtencommissariaat opzet voor het najaar 2000 'rechten in de buurt en de gemeente'. Het sluit ook aan bij de visie van het Kinderrechtencommissariaat om vooral op basisvoorzieningen te gaan inspelen.

a.3. Departement Onderwijs

Vanuit het vertrekpunt om vooral in te werken op de basisvoorzieningen voor kinderen heeft het Kinderrechtencommissariaat ook contacten met het kabinet onderwijs, waarin vooral gesproken wordt over de toepassing van kinderrechten op school. In deze context ondersteunde het Kinderrechtencommissariaat de vraag van de Vlaamse Scholierenkoepel voor een leerlingenstatuut bij de Minister.

Het Kinderrechtencommissariaat nam ook deel aan de werkgroep binnen onderwijs rond het recht op onderwijs voor minderjarige vluchtelingen of niet-begeleide minderjarigen zonder papieren. Deze themawerkgroep kadert in een groter geheel van werkgroepen op Vlaams en op federaal niveau ter uitvoering van de asielnota van de federale regering. In Vlaanderen wordt in ieder geval het recht op onderwijs in de mate van het mogelijke gegarandeerd voor alle kinderen, ongeacht hun status.

Verder op het beleidsdomein onderwijs zetelt de Kinderrechtencommissaris ook in de Commissie Laakbare Praktijken; voornamelijk om op die manier toe te zien op het recht op kosteloos basisonderwijs.

.....
^[31] Het is onduidelijk of deze conferentie nog bestaat of operationeel is sinds de nieuwe legislatuur.

^[32] Vb.: spreekrecht van de minderjarige in procedures, status van Niet Begeleide Minderjarigen, uitbreiding van het ledenaantal van het Comité voor de Rechten van het Kind.

Naar aanleiding van diverse klachten over weigering tot inschrijvingen van leerlingen van allochtone afkomst, is de Kinderrechtencommissaris ook waarnemend lid van de BEOBEMI, de Beoordelings- en Bemiddelingscommissie, opgericht in de schoot van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR). Met de BEOBEMI werd afgesproken dat het Kinderrechtencommissariaat dergelijke klachten in eerste instantie naar de BEOBEMI doorverwijst gezien dit de geëigende instantie is voor de behandeling van dergelijke problemen.

Als waarnemend lid van deze Commissie wordt toegezien of een bevredigende oplossing gevonden wordt voor de betrokken leerlingen. De problematiek rond de inschrijvingen en de toepassing van de non-discriminatieverklaring heeft geleid tot een advies van het Kinderrechtencommissariaat en een bespreking daarvan in de Commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement op 10 februari. Voor de minister van Onderwijs geniet deze problematiek een hoge prioriteit.

Eveneens in de context van de VLOR is de Kinderrechtencommissaris lid van de werkgroep kinderrechten van dit adviesorgaan. In de loop van 2000 werd in deze werkgroep gesleuteld aan een werkbaar toetsingsinstrument ‘kinderrechten’. De VLOR wil voor haar adviezen systematisch nagaan of voldoende rekening gehouden wordt met de principes van het Verdrag. Een hanteerbaar werkinstrument is daarvoor onontbeerlijk. In afwachting van een duidelijke antwoord op enkele fundamentele vragen is op dit ogenblik nog geen definitieve vorm van dit toetsingsinstrument goedgekeurd. De discussie gaat vooral om vragen naar directe werking van bepaalde artikelen van het Verdrag, alsook om de vraag in hoeverre de vrij gesubsidieerde en officieel gesubsidieerde schoolnetten door dit Verdrag gebonden zouden zijn.

b. De federale overheid

Bij het begin van de nieuwe legislatuur maakte het Kinderrechtencommissariaat haar ‘memorandum’ ook over aan de Eerste Minister. In december volgde daaruit een overleg met enkele kabinetsmedewerkers over de verdragsverplichtingen van de federale overheid.

b.1. Ministerie van Justitie

Het kabinet Justitie behandelt verschillende kinderrechtenthema’s waarbij het Kinderrechtencommissariaat betrokken werd.

Op 16 december 1999 vond een bespreking plaats over de praktische uitvoering van de afschaffing van art. 53 van de Wet op de Jeugdbescherming. Op grond van dit artikel kon de minderjarige die een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, voor een bepaalde periode gedetineerd worden indien geen plaats gevonden werd in een jeugdvoorziening. Om te voldoen aan de aanbeveling van het Comité voor de Rechten van het Kind, dat over de toepassing van dit artikel haar bezorgdheid had geuit^[33], werd dit artikel afgeschaft. Vanaf 2002 zullen minderjarigen niet langer in de ‘volwassen’ gevangenissen opgesloten kunnen worden en zullen alternatieven moeten gezocht worden. Het Kinderrechtencommissariaat verwijst daarbij nadrukkelijk naar de bepalingen in art. 37 van het Verdrag. Het opnemen van minderjarigen in een gesloten setting dient volgens dat artikel aan bepaalde voorwaarden te voldoen: met respect voor de fundamentele rechtswaarborgen, geen vernederende behandeling, geen levenslange opsluiting, mogelijkheden van contact met familie e.d.

De Kinderrechtencommissaris was ook betrokken bij de bespreking rond de oprichting van een Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, eveneens als antwoord op een aanbeveling van het Comité voor de Rechten van het Kind. Dit orgaan, samengesteld uit vertegenwoordigers van de verschillende bevoegdheidsniveaus zou onder meer dienen in te staan voor de vijfjaarlijkse rapportering en verzameling van gegevens over minderjarigen

[33] Slotbeschouwingen van het Comité voor de Rechten van het Kind, o.c., p 47.

en hun rechten. Gezien geen akkoord kon bekomen worden tussen alle bevoegde ministers en omwille van begrotingsredenen werd een dergelijke Commissie (nog) niet geïnstalleerd. Volgens het Kinderrechtencommissariaat is daar echter wel degelijk nood aan, zeker in België, waar de bevoegdheden op het vlak van kinderrechten zo versnipperd liggen en zeker nu de voormalige Interministeriële Conferentie Kinderrechten niet langer operationeel is. Dit maakt dat een geïntegreerde aanpak van kinderrechten op alle bevoegdheidsdomeinen momenteel in België nergens op de agenda kan staan.

b.2. Ministerie van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu

Op vraag van het kabinet werd de problematiek van de verregaande commercialisering rond kinderfeesten door het Kinderrechtencommissariaat nader geduid vanuit kindperspectief. Ook binnen het Vlaams Parlement werd hieromtrent een resolutie positief door het Kinderrechtencommissariaat geadviseerd^[34]. De regulerende bevoegdheid terzake ligt echter op federaal niveau. De minister heeft hier geopteerd voor een zelfregulerend initiatief vanuit de sector en zal toezien op de uitvoering daarvan. Indien dit onvoldoende zou blijken zou alsnog een dwingender regulering van overheidswege mogelijk zijn.

b.3. Het federaal parlement

Op 28 maart 2000 werden de Kinderrechtencommissaris en de Délégué général de la Communauté française aux droits de l'enfant uitgenodigd voor een gesprek met de voorzitters van Kamer en Senaat en enkele leden van de volksvertegenwoordiging. Daarin werd vooral gepleit voor een vorm van (informeel) overleg of communicatie waar beide instanties federale thema's zouden kunnen aankaarten die buiten hun strikte bevoegdheid vallen. Inzake kinderrechten is het namelijk moeilijk om op Vlaams of Waals niveau de juiste oplossingen af te dwingen gezien daarvoor de bevoegdheden ontbreken. Dit is vooral het geval inzake enkele fundamentele vraagstukken zoals de rechtspositie van de minderjarige, de juridische handelingsonbekwaamheid, het gebrek aan procedurele rechten van de minderjarige e.d. Tevens werd over de vraag gediscussieerd of een federale 'ombudsdienst' voor minderjarigen niet vereist is. De Kinderrechtencommissaris en haar Franstalige evenknie zijn daar momenteel pragmatisch in. De oprichting van een dergelijke nieuwe instantie mag in geen geval de duidelijkheid voor de minderjarige bedreigen of de verwarring vergroten. Voor kinderen en jongeren zou het quasi onmogelijk zijn om eerst na te moeten gaan tot welk bevoegdheidsniveau zij zich moeten richten met hun vraag. Beide instanties blijven het echter wel belangrijk vinden dat zij problemen op federaal niveau bij de federale overheid kunnen aankaarten, hetzij rechtsreeks, hetzij via een federale 'collega'.

De Kinderrechtencommissaris was eveneens betrokken bij de opmaak van het wetsvoorstel Jeugdadvocaten^[35] dat in de Senaat werd ingediend. De concrete invulling van het recht op rechtsbijstand voor minderjarigen is een noodzakelijk middel om de minderjarige in de mogelijkheid te stellen de rechten die hij/zij heeft ook effectief te kunnen gaan afdwingen waar nodig. Tegelijk zal dit echter ook nieuwe vragen oproepen omtrent de handelings- en procesbekwaamheid van de minderjarige.

In het verlengde hiervan werd door de Kinderrechtencommissaris dan ook voorgesteld een coherente rechtspositie voor de minderjarige uit te werken binnen het Burgerlijk en Gerechtelijk Wetboek. Zelfs wanneer er al jeugdadvocaten zouden zijn, blijft het bijvoorbeeld voor de minderjarige onmogelijk om zelf een procedure in te leiden. De aanstelling van jeugdadvocaten zou de positie van de minderjarige al sterk kunnen verbeteren, maar dit blijft vooralsnog beperkt tot reeds hangende procedures, ingeleid door een volwassene.

[34] Resolutie van mevrouw R. Van Cleuvenbergen c.s. betreffende het vrijwillig respecteren van een sperperiode voor de grote kinderfeesten. Parl. St., Stuk 77 (1999-2000)-nr. 1 (voorstel), nr. 2 (advies Kinderrechtencommissariaat) en nr. 4 (verslag).

[35] Wetsvoorstel van 22 dec. 1999 van Mevrouw Kathy Lindekens tot instelling van jeugdadvocaten voor minderjarigen, Parl.St., Senaat, stuk 2-256/1.

3.2... MET HET MIDDENVELD

Het Kinderrechtencommissariaat werkt ook samen met diverse private organisaties die op het middenveld actief zijn inzake kinder- en jongerenrechten. Deze samenwerking krijgt vorm in gezamenlijke projecten (Kinderrechtenfestival, Megafoon e.d.), in het elkaar op de hoogte houden van de activiteiten of in inhoudelijk overleg om de werking zo goed als mogelijk op elkaar af te stemmen.

a. De Kinderrechtencoalitie

Als koepel voor niet-gouvernementele organisaties in het kinderrechtenveld blijft de Kinderrechtencoalitie een belangrijke gesprekspartner. Dit partnerschap uit zich in het halfjaarlijks structureel overleg. In dit overleg wordt nagegaan welke gezamenlijke activiteiten er gepland en welke standpunten er gedeeld kunnen worden. Ook beschouwt het Kinderrechtencommissariaat de coalitie als een potentiële bron om informatie te verkrijgen over de actuele leefsituatie van kinderen en jongeren en over de diverse thema's die hen aanbelangen.

In het voorbije werkjaar werd voor de Kinderrechtencoalitie als prioriteit de alternatieve rapportage inzake kinderrechten vooropgesteld. De koepel als dusdanig stapt dan ook niet mee in de campagne 'Rechten in mijn directe buurt' van het Kinderrechtencommissariaat. De Kinderrechtencoalitie telt momenteel een zestiental leden die elk op hun eigen wijze verbonden zijn met de kinderrechtenthematiek. Deze constellatie vormt blijkbaar wel eens een hindernis om zich krachtig te profileren naar de buitenwereld. Nochtans blijft het Kinderrechtencommissariaat het ontzettend belangrijk vinden om het kinderrechtenproject krachtdadig uit te dragen en is frontvorming hierbij een essentiële strategie.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt bovendien vast dat een kwalitatieve werking van de coalitie momenteel al te veel wordt ondermijnd door het blijvend gebrek aan personele ondersteuning en middelen. Het Kinderrechtencommissariaat ijvert er in zijn contacten voor dat hieraan zou tegemoet gekomen worden door de verantwoordelijke overheid.

Vanzelfsprekend heeft het Kinderrechtencommissariaat met meerdere individuele leden van de Kinderrechtencoalitie een werkrelatie in het kader van initiatieven die gedurende de campagne ontplooid worden. Zo is er een intens samenwerkingsverband met Kinderrechtswinkels en met Kinder- en Jongerentelefoon rond het Megafoonproject (zie ook in dit hoofdstuk: 1. Informeren en Sensibiliseren).

b. Ecpat

Ecpat is een internationaal netwerk van meer dan 300 organisaties in 50 landen die ijvert voor de eliminatie van seksuele commerciële uitbuiting van kinderen en jongeren. ECPAT was een belangrijke actor in het eerste wereldcongres tegen kinderprostitutie en uitbuiting van kinderen te Stockholm in 1996.

De tweede editie van dit wereldcongres vond plaats in mei 2000 te Manilla. In deze editie staat de deelname van jongeren uit de 29 deelnemende landen centraal, als gevolg van de oproep tot actieve deelname van jongeren die te lezen staat in de Slotverklaring en de Agenda voor Actie van het Wereldcongres te Stockholm.

ECPAT verzorgde de voorbereiding van de Belgische deelname en kreeg hiervoor onder meer de actieve steun van het Kinderrechtencommissariaat. Op korte termijn diende vorm gegeven te worden aan de Belgische delegatie door het opstellen van een nationaal actieprogramma, de selectie van de jongeren die ons land zullen vertegenwoordigen en de voorbereiding van deze jongeren op hun deelname aan het wereldcongres.

Om dit doel te bereiken organiseerde ECPAT samen met de leden van de stuurgroep een nationaal jongerencongres '*Jongeren nemen het woord - Jongeren uit de marge*' op 5 november 1999 te Heverlee. Doel van het congres was om op Belgisch vlak jongeren die kwetsbaar zijn voor alle vormen van (seksueel) geweld samen te brengen om te luisteren naar hun getuigenissen en hun voorstellen tot betere bescherming en inspraak binnen hun kwetsbare positie. Ruim 200 jongeren participeerden actief aan het congres, waaruit uiteindelijk 5 jongeren werden geselecteerd als vertegenwoordigers van de Belgische jongeren.

Op 17 mei 2000 werd in het Vlaams Parlement de Belgische delegatie die deelneemt aan het Wereldcongres in Manilla voorgesteld aan de politieke verantwoordelijken. De platformtekst met jongereneisen werd hen voorgesteld en overhandigd in aanwezigheid van het Kinderrechtencommissariaat.

Van 21 mei tot 25 mei 2000 vond uiteindelijk het Wereldcongres '*International Conference on Young People's Participation against Commercial Sexual Exploitation of Children*' plaats te Manilla. Aan het congres namen 180 delegaties uit 29 landen en een honderdtal Filippijnse jongeren deel. Ook uit dit congres ressorteerden acties en aanbevelingen ten aanzien van de politieke verantwoordelijken uit de verschillende deelnemende landen.

c. Overlegplatform Bijzondere Jeugdbijstand

Naar aanleiding van de debatten in de Commissie ad hoc Bijzondere Jeugdzorg in het Vlaams Parlement achtte het Kinderrechtencommissariaat het opportuun om verder met de verschillende partners inzake jeugdhulpverlening te dialogeren. Hier ontstond het Overlegplatform Bijzonder Jeugdbijstand. Dit platform functioneerde als semi-formeel ontmoetingsforum, teneinde structurele thema's in hun globaliteit te kunnen bespreken. Tijdens het voorbije werkjaar nam de Vlaams Regering het initiatief om te starten met de uitvoering van de aanbevelingen uit de maatschappelijke beleidsnota van de Commissie ad hoc Bijzondere Jeugdzorg. Hierdoor verdween de noodzaak om specifiek rond Bijzondere Jeugdbijstand samen te komen, vermits alles zich toespitst op de toekomstige Integrale Jeugdhulpverlening (zie ook 1.a1. Departement Welzijn, Gezondheid & Gelijke Kansen). Andere thema's, zoals de discussie rond de opvang van Niet Begeleide Minderjarigen in de in de Bijzondere Jeugdbijstand, werden op nieuw opgerichte fora besproken, waaraan ook het Kinderrechtencommissariaat deelnam als neutrale instantie.

Deze evoluties maakten het overbodig verder te gaan met het organiseren van aparte ontmoetingsmomenten. Het overlegplatform werd dan ook opgeschort. Naarmate zich thema's opdringen waarbij overleg nodig is kunnen de verschillende partners uitgenodigd worden; teneinde de rechten of belangen van minderjarigen in de Bijzondere Jeugdbijstand te vrijwaren.

d. Ondersteunende contacten

Daarnaast zijn er de contacten met instanties waarvan het Kinderrechtencommissariaat bepaalde activiteiten wenst te ondersteunen, hetzij moreel, hetzij inhoudelijk. Voorbeelden hiervan zijn:

- de Vlaamse Scholierenkoepel (leerlingenstatuut);
- de Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenschap;
- het Vlaams Overleg straathoekwerk (de aanpak van jeugddelinquentie);
- het forum Familiale Bemiddeling (spreekrecht van de minderjarige);
- het steunpunt Algemeen welzijnswerk;
- In Petto jeugddienst.

Het Kinderrechtencommissariaat maakt tenslotte ook nog deel uit van drie stuurgroepen:

- de stuurgroep bij het onderzoek van Prof. D. Wildemeersch (KUL) en Prof. M. Bouverne-De Bie (UG): 'Het Jeugdwerkbeleidsplan als instrument voor de ontwikkeling van een lokaal jeugdbeleid. Indicatoren voor een longitudinale benadering.' In dit onderzoek wordt gepeild naar de mogelijke kwaliteitsverhoging door een systeem van zelfevaluatie en een open dialoog over wat 'goed' jeugdwerk kan en moet zijn. Expliciet wordt hierin ook aandacht besteed aan de participatie van kinderen en jongeren. Dit niet enkel als methodisch principe maar tevens als beleidsprincipe.
- De stuurgroep rond What Do You Think^[36]. Dit is een internationaal opgezet project van Unicef. Het Kinderrechtencommissariaat was daar betrokken bij de literatuurstudie en ondersteunt mee de Mars voor Kinderrechten op 19 november 2000.
- De stuurgroep in de schoot van de Koning Boudewijnstichting inzake de oprichting van een 'Steunpunt Leerlingenparticipatie'. Hierin werden de functies, de doelstellingen en de vorm van een dergelijk steunpunt uitgewerkt, samen met scholen, de Vlaamse Scholierenkoepel en het departement Onderwijs. Dit steunpunt zal in de vorm van een vzw opgericht worden om de praktijk van de leerlingenraden en andere participatiemodellen in onderwijs te gaan ondersteunen en verder te stimuleren.

^[36] In de toekomst zal hier ook nog samengewerkt worden rond de mogelijke deelname van minderjarigen bij de bespreking van het tweede Belgisch rapport Kinderrechten in Genève, gepland voor 2001.

3.3... STUDIEDAGEN EN CONGRESSEN

In het kader van de jaarlijkse campagne^[37] heeft het Kinderrechtencommissariaat samen met het Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen op 20 november de themadag^[38] georganiseerd rond de tiende verjaardag van het Verdrag. Het Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen organiseerde reeds enkele jaren themadagen rond het onderwerp van de jaarlijkse 'general discussion day' van het Comité voor de Rechten van het Kind in Genève. In 1999 was de tiende verjaardag van het Verdrag het uitgelezen thema. Voor die gelegenheid besloten het Kinderrechtencommissariaat en het Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen samen te werken. Sprekers en deelnemers vanuit het beleid, het middenveld en het wetenschappelijk onderzoek werden bijeen gebracht om na te gaan wat er nu inzake kinderrechten reeds bereikt werd en wat de uitdagingen voor de toekomst nog zijn. Da dag werd afgerond met een debat tussen de Ministers Vogels, Anciaux, Vanderpoorten en Stevaert.

Het Kinderrechtencommissariaat is regelmatig aanwezig op vormingsmomenten, hetzij met een eigen bijdrage, hetzij in het kader van de eigen vormingsbehoefte. Van 6 tot 11 februari 2000 nam een medewerker van het Kinderrechtencommissariaat deel aan een seminarie 'Children's Rights Moving Forward' georganiseerd door The British Council.

Het Kinderrechtencommissariaat wordt vaak gevraagd om deel te nemen aan diverse vormingsactiviteiten. Het is intussen onmogelijk geworden om op al deze aanvragen positief in te gaan, gezien de investering van tijd en personeel daarvoor te belastend geworden is voor de dagelijkse werking. Het Kinderrechtencommissariaat dient dus te selecteren en hanteert daarbij criteria als de grootte van de groep toehoorders, de relevantie van de sector en het mogelijke multiplicatoreffect.

Het Kinderrechtencommissariaat deed een actieve inbreng op de volgende studiedagen/congressen:

- 20 okt.: de preventiebeurs van het Comité Bijzondere Jeugdzorg en VIVES in Oostende over participatie;
- 28-31 okt.: Congres 'Childhood and Child Culture' in Denemarken, University of Southern Denmark Odense;
- 21 okt.: een studienamiddag voor gemeentelijke ambtenaren over doelgroepenbeleid aan de KUL, Departement Bestuurskunde;
- 23 okt.: reflectiegroep rond de redactie van Klasse, bestaande uit verschillende gebruikersgroepen over de uitgaven van het tijdschrift, Kasteel van Ham;
- 5 nov.: het jongerencongres van ECPAT 'Jongeren uit de marge' in Heverlee;
- 11 nov.: een seminarie over kinderrechten voor leerkrachten uit de Raad van Europa, georganiseerd door de UG;
- 24 nov.: een voordracht en gesprek over kinderrechten met de vakgroep orthopedagogiek van de KUL;
- 30 nov.: een workshop op de participatiebeurs te Malle, georganiseerd door de provincie Antwerpen, Kind & Samenleving en Jeugd & Stad;

[37] Zie ook in dit hoofdstuk: 1. Informeren en Sensibiliseren.

[38] VLAAMS CENTRUM VOOR DE BEVORDERING VAN HET WELZIJN VAN KINDEREN EN GEZINNEN (2000). *Tien jaar Kinderrechtenverdrag. Verwezenlijkingen en uitdagingen*. Schaarbeek: Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen. In dit boek zijn alle bijdragen van de themadag gebundeld, alsook een slotbeschouwing van de Kinderrechtencommissaris.

- 8 dec.: een voordracht over kinderrechten en onderwijs voor de koepel van PMS-medewerkers te Brussel;
- 12 dec.: een voordracht over kinderbudswerk in het kader van de internationale interdisciplinaire cursus Kinderrechten van het Centrum voor de Rechten van het Kind;
- 21 jan. en 19 mei: een inleiding over kinderrechten aan de politie-academie te Antwerpen;
- 21 maart: een inleiding over kinderrechten en jeugdwerk voor jeugdconsulenten, georganiseerd door de Vlaamse Dienst speelpleinwerking;
- 16-17 mei: een workshop over kinderrechten en kinderbudswerk op de conferentie van het European Forum for Child Welfare in Salzburg;
- 23 mei: lezing over kinderrechten in de hulpverlening op de studiemiddag 'Geboeide hulpverlening', Centrum voor Ethiek en Zingeving te Leuven;
- 13 sept.: een videoconferentie met Erasmusstudenten tijdens een kinderrechtenvorming in Italië.

Medewerkers van het Kinderrechtencommissariaat gingen zich bijscholen rond volgende thema's:

- cursus 'Jongeren in beeld' aan de KVMW te Gent;
- 27 nov.: het 'JePmoment'^[39] te Gent, waar jongeren met politici in gesprek gingen;
- 3 dec.: de voorstelling van de onderzoeksresultaten van de TOR-groep, VUB, o.l.v. Prof. M. Elchardus, 'Zonder maskers', over jongeren vandaag;
- 17 dec.: 'Gekneld, gekweld', een studiedag over geestelijk geweld op kinderen;
- 15 sept.: een studiedag over medicinaal en recreatief cannabisgebruik in de Schelp van het Vlaams Parlement, georganiseerd door VU-ID.

3.4... ACTIVITEITEN MET KINDEREN

Het Kinderrechtencommissariaat nam actief deel aan verschillende projecten die voor of door kinderen opgezet worden in Vlaanderen:

- 4 okt.: de eerste kinderrechtenwandeling in Gent, een project van de Kinderrechtswinkel, de VZW Vizit en het Vredeshuis;
- 6 okt.: bezoek aan de participatieklassen^[40] van het Kinderrechtencommissariaat;
- 9 okt.: de eerste zitting van de nieuwe Kindergemeenteraad te Bredene;
- 16 nov.: een workshop met kinderen op het Kinderrechtenfeest te Beringen, georganiseerd door de provincie Limburg;
- 3-7 jan.: Ketnet-Cool in Antwerpen, waar we het kinderrechtdoolhof opstelden voor het jonge publiek;
- 24 jan.: klasbezoek op het Kinderrechtencommissariaat;
- 2 maart: ontmoeting met een klas in het Vlaams Parlement;
- 3 mei: bezoek Kinderrechtencommissariaat van de participatieklas uit Merelbeke;
- 19 mei: klasbezoek op het Kinderrechtencommissariaat;
- 2 sept.: openingsweekend van de Kindergebruikersraad van de bibliotheek in Eeklo;
- 22 sept.: persconferentie en actie van een buurtcomité van kinderen rond de Groene Vallei te Gent;
- 23 sept.: het Kinderrechtenfestival.

[39] 'Jongeren en Participatie', een project van verschillende Vlaamse jeugddiensten.

[40] 5e leerjaar van het gemeenschapsonderwijs te Merelbeke en 4e jaar Latijn-Griekse van de St.-Bavo-humaniora te Gent.

3.5... HET INTERNATIONALE FORUM

a. ENOC

Het Kinderrechtencommissariaat is lid van het Europese netwerk van kindermobudsdiensten (ENOC). Elk jaar komen de leden van ENOC samen om ervaringen uit te wisselen, elkaar professionele ondersteuning te bieden en 'good practices' te bespreken. Kindermobudswerk, in de ruime zin van het woord, is een werkvorm die wereldwijd aan belang toeneemt. In de eerste drie jaar van het bestaan heeft ENOC dit kunnen vaststellen door het stijgend aantal nieuwe leden. Op dit ogenblik brengt ENOC verschillende soorten kindermobudsdiensten uit twaalf landen^[41] bij elkaar. De vorm van deze instanties varieert maar allen voldoen ze aan de basiscriteria voor lidmaatschap:

- een publieke instantie, opgericht bij 'wet';
- met als hoofddoel het toezicht op de naleving van het Verdrag en de belangenbehartiging voor minderjarigen;
- met een inhoudelijk onafhankelijke werking.

Tijdens de vergadering in Madrid in oktober 1999 werd de Kinderrechtencommissaris verkozen tot nieuwe voorzitter. Het voorzitterschap van ENOC bestaat telkens uit de huidige, de voormalige en de toekomstige voorzitter. De Kinderrechtencommissaris zal het toegekende mandaat effectief opnemen vanaf de komende jaarlijkse ENOC-vergadering, die door het Kinderrechtencommissariaat te Brussel zal verzorgd worden in oktober 2000. Binnen ENOC werd de afspraak gemaakt dat elk van de drie voorzitters ENOC kan vertegenwoordigen. In deze context werd aan de Kinderrechtencommissaris reeds verschillende malen gevraagd om ENOC te vertegenwoordigen:

- 30 sept.-1 okt. 1999: workshop over de kwaliteitseisen van kindermobudswerk op de officiële viering van de tiende verjaardag van het Verdrag, georganiseerd te Genève door het VN-Comité voor de Rechten van het Kind;
- 7 juni: vergadering met EU-parlementsleden en Unicef over een kinderrechtenbeleid binnen de EU;
- 25 sept.: vergadering bij Save the Children Alliance, een NGO-koepel op Europees niveau;
- 29 sept.: uiteenzetting over kindermobudswerk en het Kinderrechtencommissariaat in het bijzonder in Utrecht voor het Nederlandse Kinderrechtencollectief, een koepel van kinderrechtenorganisaties.

b. Save the Children

Net als in 1999 nam het Kinderrechtencommissariaat actief deel aan een vormingscyclus van Save the Children^[42], waarin de nieuwe democratieën in het voormalig Oostblok gevormd worden in mensenrechteneducatie en kinderrechten. Van 6 tot 9 oktober werd een vorming opgezet rond kinderrechten op school in Sofia (Bulgarije).

[41] Nationale kindermobudsdiensten bestaan in Noorwegen, Zweden, Denemarken, IJsland, Rusland, Portugal, Hongarije, Frankrijk en Macedonië. Regionale varianten vinden we terug in België, Spanje en Oostenrijk.

[42] Een internationale Ngo.

c. Noorse Kinderombudsdienst

Van 6 tot 8 maart bezochten twee medewerkers van het Kinderrechtencommissariaat de Noorse Kinderombudsdienst (Barneombudet), het boegbeeld van kinderombudswerk, dat tevens model stond voor het Kinderrechtencommissariaat. Het was de bedoeling om uit de aanwezige kennis en jarenlange ervaring leerpunten te distilleren teneinde de eigen werking te optimaliseren.

Tevens werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om ter plekke een aantal non-gouvernementele organisaties te bezoeken. Hierbij stond vooral de wijze van netwerking op de agenda. Tot slot werden ook twee interessante participatieprojecten bezocht.

Uit het bezoek bij de ombudsdienst weerhouden we de volgende interessante werkingsaspecten.

De ombudsdienst hanteert een groen nummer (gratis telefoonlijn) waarop inbellers hun vraag, boodschap of klacht kunnen meedelen. Dagelijks worden deze meldingen door medewerkers geanalyseerd en worden een aantal algemene antwoorden op teletekst (Tv) geplaatst. Deze teletekstopagina's worden gekocht bij de officiële openbare zenders en worden massaal geconsulteerd.

Via de website wordt hetzelfde basisidee gebruikt om rond een aantal thema's informatie te verstrekken. Daarnaast worden er allerlei links aangemaakt naar relevante organisaties in functie van het onderwerp. De ombudsdienst maakt gebruik van hoorzittingen ('hearings'), gebaseerd op een netwerk van leerkrachten, vertegenwoordigers uit de onderwijsadministratie en aantal jongeren. Dergelijke hearings gebeuren zowel op lokaal als op nationaal niveau. De behandelde thema's dienen steeds binnen de politieke context en actuele agenda gesitueerd te worden.

Rond de interne werking van de ombudsdienst ging nog aandacht naar het registratiesysteem van meldingen, het opstellen van beleidsadviezen, de personeelsbezetting en financiële middelen.

Tijdens het driedaags verblijf werd er ook overleg gepleegd met een aantal Ngo's om de structurele samenwerkingsverbanden met de ombudsdienst van naderbij te bekijken.

Doorheen de verschillende werkbezoeken (Kindertelefoon van Rode Kruis, de Norwegian Youth Council, Save the Children,...) bleek dat de samenwerking met de ombudsdienst niet altijd voor de hand liggend is omwille van andere belangen en agendasettings. Er werd gewezen op het belang van een onafhankelijkheidspositie van de ombudsdienst. De kleine ngo's willen uiteraard gehoord en erkend worden door de officiële instanties. Zij voelen een nood aan een gezamenlijke lange termijnplanning, waardoor ze hun beperkte(re) middelen ook beter inpassen.

Tevens werden twee interessante participatieprojecten (Press, Porsgrunn-modelle) bestudeerd. Press werkt actief met kinderen en jongeren. Het wil hen informeren en aanzetten tot actie om voor hun rechten op te komen. De focus is het ontwikkelen van plaatselijke groepen die seminars organiseren rond lokale problematieken (migranten, NBM's). Hun leidraad is het Verdrag en de methodiek is gebaseerd op participatie, leren en actie.

Het Porsgrunn-model wil een participatieproces installeren op lokaal niveau. Het model werd gestart in 1992 in de gemeente Porsgrunn waar men trachtte het gemeentelijk negatieve imago (hoge werkloosheid, criminaliteit,...) om te buigen door het plaatselijk bestuur van de gemeente mee te laten organiseren door een intensere betrokkenheid van kinderen en jongeren. De participatiegedachte en de dialoog tussen kinderen, volwassenen en professionele mediators stond hierbij centraal. Er wordt nu gewerkt om dit model van participatief denken ook te gebruiken voor andere probleemgebieden waaronder de school.

4 PROJECTEN

4.1... ONDERZOEKSPROJECT

a. Situering

Eind 1999 werd er vanuit het Kinderrechtencommissariaat met het grootschalig representatief onderzoek 'Leefsituatie Jongeren' gestart in samenwerking met het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie (CBGS). Daar werd door Dr. Bea Van den Bergh in 1995 een eerste grootschalig representatief onderzoek verricht naar de leefsituatie en de competentie van kinderen op lagere schoolleeftijd^[43]. Vandaar dat het Kinderrechtencommissariaat in het CBGS een ideale bondgenoot zag om naast afzonderlijke vragen voor ouders, leerkrachten en kinderen & jongeren tot 18 jaar uitvoerig te bevragen naar hun leefomgeving. Vooral in functie van de decretaal opgelegde onderzoeksopdracht is het belangrijk een goed contact te houden met wetenschappelijke instellingen. Binnen het Kinderrechtencommissariaat is het onmogelijk om alle nodige en wenselijke onderzoeken zelf uit te voeren en bestaat een deel van de onderzoeksopdracht er precies in om bestaande resultaten te bundelen en te toetsen aan de praktijk.

Door deze studie willen we tegemoet komen aan de nood aan systematisch verzamelde gegevens over de leefsituatie van kinderen en jongeren^[44]. Kinderen worden in onderzoek zelden als eenheid van analyse beschouwd. Nog al te vaak worden gegevens verzameld voor het gezin als eenheid; op zich ook niet onbelangrijk maar om een duidelijk beeld te krijgen op de situatie van kinderen en jongeren als sociale categorie is het noodzakelijk dat gegevens worden aangelegd vanuit het standpunt van kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren beleven situaties immers helemaal anders dan volwassenen.

b. Kenmerken van de steekproef

Voor het onderzoek werd ervoor geopteerd zowel kinderen uit de basisschool als jongeren uit het secundair onderwijs te bevragen. Om de bevindingen te kunnen veralgemenen naar alle 10 - 18 jarigen, werd uit het bestand van alle scholen in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een representatieve steekproef van 52 scholen getrokken (19 basisscholen en 33 scholen uit het secundair onderwijs).

De steekproeftrekking gebeurde door een marketingbureau, mede uit praktische overwegingen. Hierbij werd uitgegaan van een tweetrapssteekproef: in eerste instantie werden de scholen geselecteerd, vervolgens werden binnen elke school twee klassen gekozen. Voor de verdeling van de 52 scholen werd een evenredigheid over provincie, onderwijsnet, grootte van de school en de onderwijsrichting (Bso, Tso, Aso) in de totale populatie van Vlaamse scholen nagestreefd. Van de 795 geselecteerden in het basisonderwijs namen in totaal 722 kinderen (respons rate 91%) uit het vijfde en het zesde leerjaar deel aan het onderzoek.

[43] VAN DEN BERGH, B. (1997) *Kindertijd. Kinderen en ouders over de leefsituatie op lagere schoolleeftijd in Vlaanderen*. Leuven: Garant.

[44] Zo stelt het Comité Bijzondere Jeugdzorg (Halle-Vilvoorde): "Vanuit de Comités voor Bijzonder Jeugdzorg is er een grote vraag naar kennis over de beleving van jonge mensen; de Comités willen vooral weten wat de noden en behoeften zijn van jonge mensen in hun regio zoals ze door jonge mensen zelf worden aangevoeld. Het is heel moeilijk om dit soort gegevens te vinden" (p 15) COMITÉ BIJZONDERE JEUGDZORG (Halle- Vilvoorde) i.s.m. VLAAMS CENTRUM VOOR DE BEVORDERING VAN HET WELZIJN VAN KINDEREN EN GEZINNEN. (1999) *Met Kennis Van Kinderen*. Brussel: Aanbevelingsnota, 24 p.

Van de 1368 geselecteerde leerlingen uit het secundair onderwijs vulden 1233 leerlingen (respons rate 90%) de vragenlijst in. In totaal werkten 1995 basisschoolkinderen en jongeren uit het middelbaar onderwijs mee aan het onderzoek.

c. Onderzoeksopzet: het gebruik van pc

Kaderend binnen de beleidslijn om methodieken te ontwikkelen om op een eenvoudige, efficiënte en uniforme wijze kinderen te bevragen, werd beslist in samenspraak met het CBGS, deze studie te verrichten met behulp van personal computers^[45]. Zo werd het op basis van ervaringen uit het hierboven vermelde CBGS-onderzoek het belangrijk geacht zo 'respondentvriendelijk' mogelijk te werken. Voor verschillende vragen bij de jongste kinderen werd dan ook gebruik gemaakt van 'smiley scales' (zie onderstaand figuur).

Bij andere vragen werd gebruik gemaakt van figuren. Naast het respondent (lees kind-) vriendelijk maken is een groot voordeel van dergelijke bevragswijze dat binnen de context van anonieme aard van de gegevens, respondenten een groter gevoel hebben dat de privacy gerespecteerd wordt. Onderzoek bij volwassenen toont aan dat respondenten dan ook een grotere openheid vertonen bij gevoelige vragen in vergelijking tot de traditionele schriftelijke enquêtes. Met als gevolg dat de zelfrapportage op deze manier duidelijk accurater wordt.

Andere groot voordeel van deze vorm van bevraging, is dat de computer de rol van de interviewer overneemt waardoor mogelijke beïnvloeding door de interviewer geneutraliseerd wordt. Daardoor wordt het ondervragen gestandaardiseerd op een meer effectieve manier dan bij persoonlijke interviews. Wat leidt tot een verhoogde replicerbaarheid. Ook de mogelijke vermoeidheid van een interviewer bij lange interviews wordt door het gebruik van een interactief beeldscherm vermeden. Bijkomend voordeel is verder dat het gebruik van de computer meer een stimulus-respons situatie creëert; waardoor de neiging om te rationaliseren kleiner wordt.

Naar de verwerking van de gegevens toe heeft de CAPI- methode het grote voordeel dat de datakwaliteit merkkelijk verhoogd wordt in vergelijking tot de traditionele schriftelijke enquêtes. Zo worden de deelnemers niet verveeld met voor hen irrelevante vragen (bv. kinderen van gescheiden ouders krijgen geen vragen aangeboden over kerngezinnen en vice versa). En worden de gegevens onmiddellijk op hun juistheid gecontroleerd (bv. een 6de antwoordcategorie aangeven op een 5-punten-schaal is onmogelijk). Respondenten zien ook niet welke vragen volgen en kunnen dus niet anticiperen; omdat terugschakelen in de vragenlijst niet mogelijk is.

[45] Meer bepaald gebeurde de inzameling van de gegevens onder de vorm van 'computer-aided personal interviewing' (CAPI). Hierbij werd een interactief programma (NIPO Interview System) gebruikt om de vragenlijst aan te bieden op PC.

Een andere mogelijk belangrijk foutenfactor bij traditioneel onderzoek die te maken met het coderen en het overbrengen van de gegevens in statistische pakketten wordt eveneens tot een minimum beperkt. Het exporteren van dit databestand naar een statistisch pakket gebeurt volledig automatisch. Door dit gebrek aan manuele inbreng of manipulatie in het gehele proces van data-inzameling en -bewerking worden van toevallige (inpons tikfouten) en systematische fouten (verkeerde codes) volledig vermeden. Het programma dwingt de respondenten immers te antwoorden binnen de aangegeven variatiebreedte. Waarden die buiten de mogelijkheden vallen, worden niet aanvaard. De respondent wordt hierop attent gemaakt en gevraagd zijn antwoord te herformuleren.

De deelnemers alsook de onderzoekers vonden het gebruik van de PC bij dit onderzoek een aangename innovatie. De onderzoekers hadden trouwens de indruk dat de vragen telkens met een zekere nieuwsgierigheid werden afgewacht. De kinderen en jongeren vonden het deelnemen aan onderzoek 'erg leuk'. De interviews duurden gemiddeld 1 lesuur; de tijd die door de meeste scholen ter beschikking werd gesteld.

d. De ontwikkeling van de vragenlijst

Eind november 1999 werd in een eerste fase een gestructureerde vragenlijst uitgewerkt met uitsluitend gesloten vragen. Voor enkele vragen werd evenwel een open antwoordcategorie 'andere' voorzien. De thema's die in deze vragenlijst naar voren kwamen betroffen visies over communicatie met broer, zus en ouders; welke autonomie kinderen thuis en in school verkregen; welke relatie ze hadden met hun ouders en vrienden en wat hun houding en hun kennis was tegenover kinderrechten in het algemeen en het Kinderrechtencommissariaat in het bijzonder. Deze vragen werden in het bijzijn van de onderzoekers in de loop van de maanden januari en februari getest bij kinderen vanaf de leeftijd van 8 jaar.

Na de nodige aanpassingen werd in een tweede fase overgegaan tot de programmering van de vragenlijst in het CAPI-systeem. Hierbij werd vooral gelet op de presentatie van de vragenlijst. Het ging hierbij om: de algemene vormgeving, de opbouw van de verschillende schermen, de verwoording van de instructies en het gebruik van een aantal figuurtjes om de vragenlijst kindvriendelijker te maken. De programmering en de technische ondersteuning gebeurden door het marketingbureau.

Uit de pré-testing van de CAPI-vragenlijst in twee voorgeselecteerde scholen bleek dat zowel kinderen van tien als jongeren van vijftien jaar het CAPI bevragingssysteem zeer snel en enthousiast onder de knie kregen. Alle geteste respondenten konden zonder veel technische problemen de vragen die op het scherm werden aangeboden invullen. In dezelfde periode bleek uit individuele pre-testing bij jongere kinderen (8-9 jaar) evenwel dat de bevraging binnen een aanvaardbaar tijdsbestek wel een probleem te zijn. Jongere kinderen hadden te veel tijd nodig om de vragen van het scherm af te lezen. Bijkomende begeleiding drong zich hier op. Om praktische (en financiële) redenen werd dan ook beslist pas vanaf het vijfde leerjaar de bevraging door te voeren; temeer deze leeftijd sterk aanleunt bij de doelgroep. Daarnaast werd de vragenlijst waar nodig aangepast voor de kinderen van het vijfde en zesde leerjaar. Een tweede vragenlijst voor de leerlingen van het secundair onderwijs werd ontwikkeld. Uiteindelijk werden de gegevens verzameld vanaf midden maart tot eind juni in de verschillende scholen doorheen het Vlaamse land.

e. Onderzoeksvragen

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het vanuit een emancipatorische basisfilosofie belangrijk kinderen en jongeren zelf inspraak te geven in het ontwikkelen van degelijke methodieken. Zonder systematisch onderzoek bij minderjarigen zal het immers voor

deskundigen aangaande kindmateries zeer moeilijk zijn die onderwerpen te detecteren die kinderen en jongeren nauw aan het hart liggen. Onderzoek naar de ervaringen van kinderen en jongeren i.v.m. hun rechten kan dus nuttig zijn om minderjarigen een bijkomende stem te geven in wat zij belangrijk vinden. Het maakt het tevens mogelijk de meest kritische problemen waar kinderen en jongeren vandaag de dag mee geconfronteerd worden objectiever en explicieter te kaderen binnen de maatschappelijke context.

Opzet van een deel van het onderzoek was inzicht te verwerven in de manier waarop kinderen en jongeren hun rechten en het Kinderrechtencommissariaat percipiëren. Willen we inzicht krijgen in hoe wij ons Kinderrechtencommissariaat dienen bekend te maken, is het belangrijk na te gaan hoe kinderen en jongeren onze instelling percipiëren. We vonden hun bevindingen dan ook niet misstaan in het jaarverslag. Andere onderzoeksresultaten over vraagstellingen zoals de predictoren van welzijn bij kinderen, de gevolgen voor kinderen van bepaalde opvoedingsstijlen en de evaluatie van de CAPI-methodiek, zullen op andere momenten en in samenspraak met het CBGS gerapporteerd worden.

f. Onderzoeksresultaten

Hoofddoel van dit luik van het onderzoek, was nagaan in hoeverre kinderen en jongeren anderhalf jaar na het opstarten van het Kinderrechtencommissariaat reeds vertrouwd waren met de termen ‘kinderrechten’, ‘het Verdrag’ en ‘de Kinderrechtencommissaris’. Om die reden werd in het inleidende gesprek ter voorbereiding van de afname van de enquête vrij neutraal gesproken over een onderzoek naar leefsituaties van kinderen en jongeren, zonder te verwijzen naar beide opdrachtgevers.

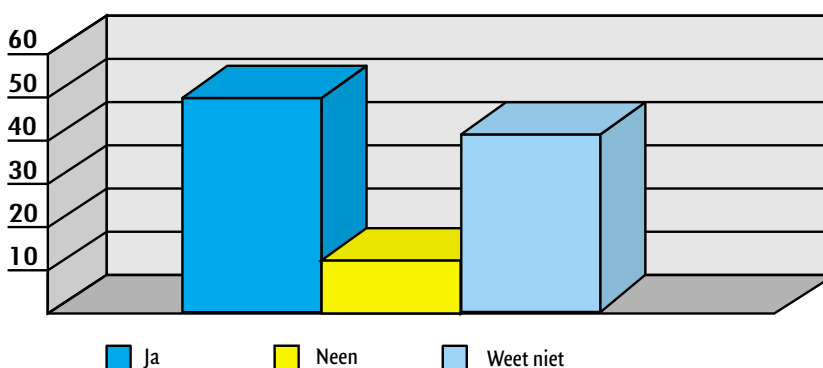
1. Kennis over het bestaan van het ambt van Kinderrechtencommissaris

Om te polsen naar de naambekendheid van de Kinderrechtencommissaris werd gebruik gemaakt van twee vragen: “Denk je dat er in Vlaanderen een persoon bestaat die zoveel mogelijk opkomt voor wat kinderen/jongeren belangrijk vinden?”^[46] en “Hoe denk je dan dat deze persoon dan heet” voor degene die daar positief op antwoordden.

Uit figuur 14 blijkt dat 957 (49%) kinderen en jongeren beweren te weten dat er in Vlaanderen een persoon bestaat die zoveel mogelijk opkomt voor wat kinderen en jongeren belangrijk vinden. 215 (11%) respondenten antwoorden negatief op deze vraag. Een grote groep, 781 respondenten (40%), weet het niet.

Figuur 14: Procentuele verdeling

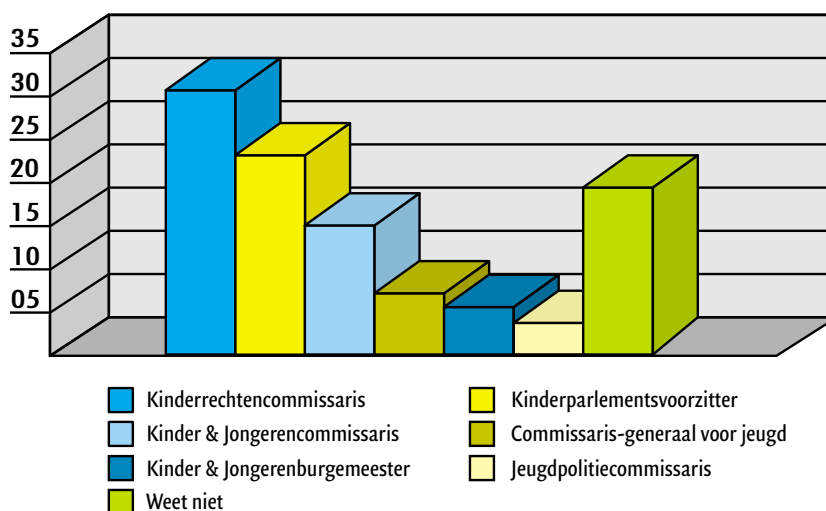
Denk je dat er in Vlaanderen een persoon bestaat die zo veel mogelijk opkomt voor wat kinderen en jongeren belangrijk vinden? (n=1955)

[46] Voor de kinderen in het basisonderwijs werden de vragen in taalgebruik aangepast. Vandaar dat er hier twee vragen worden samengevat voor kinderen/jongeren.

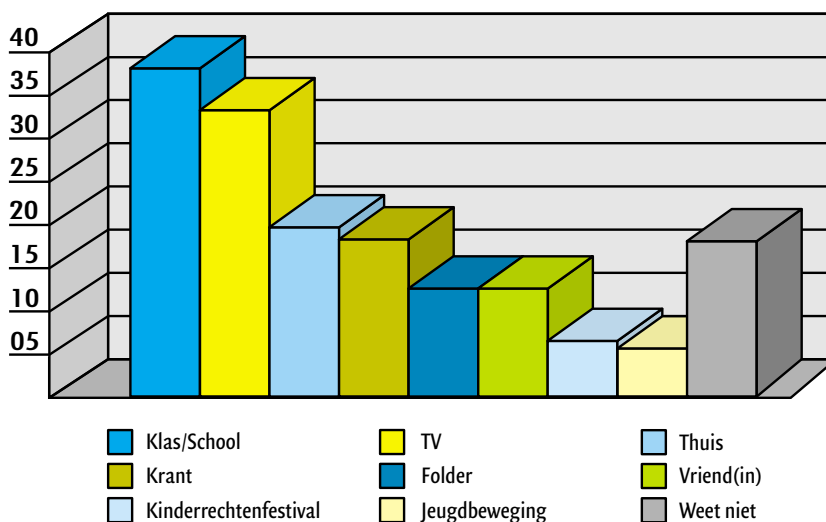
Als we de 957 respondenten die ja hebben geantwoord op de vraag of er een persoon bestaat die opkomt voor hun rechten, de bijkomende vraag stellen hoe die persoon dan heet krijgen we 288 (30%) juiste antwoorden (Zie Figuur 15). Vele van de ondervraagde leerlingen denken verkeerdelijk dat het om een kinderpalementsvoorzitter gaat (22.4%), een kinder en jongerencommissaris (14.3%), een commissaris-generaal voor de jeugd (6.7%), een kinder- en jongerenburgemeester (5%) of een jeugdpolitiecommissaris (3%). 18.4% meent het zelfs niet te weten. Kortom, qua naambekendheid weet slechts een klein percentage (14%) van de totale steekproef van kinderen en jongeren met zekerheid te stellen dat het over de Kinderrechtencommissaris gaat.

Figuur 15: Procentuele verdeling: Hoe denk je dan dat deze persoon dan heet? (n=957)

Op de vraag via welke kanalen deze 288 kinderen en jongeren over de Kinderrechtencommissaris gehoord hebben blijkt uit Figuur 16 dat de klas of school de belangrijkste bron van informatie is. 108 respondenten (37.7%) geeft de school op als informatiebron. Andere belangrijke informatiekanalen zijn TV (32%), ouders (18.7%) en kranten of tijdschriften (17.7%).

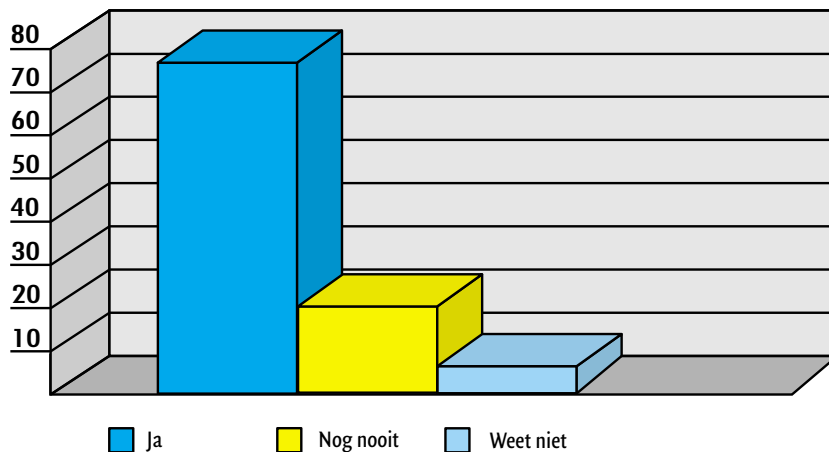
Figuur 16: Procentuele verdeling: Hoe heb je hierover gehoord? (n=288)

2. Kennis over het bestaan van kinderrechten

Om meer algemeen te weten of kinderen en jongeren al over kinderrechten hebben gehoord werd de vraag gesteld of ze ooit al gehoord of gelezen hadden over kinderrechten. Figuur 17 geeft aan dat dit veel meer het geval is dan het ambt van Kinderrechtencommissaris.

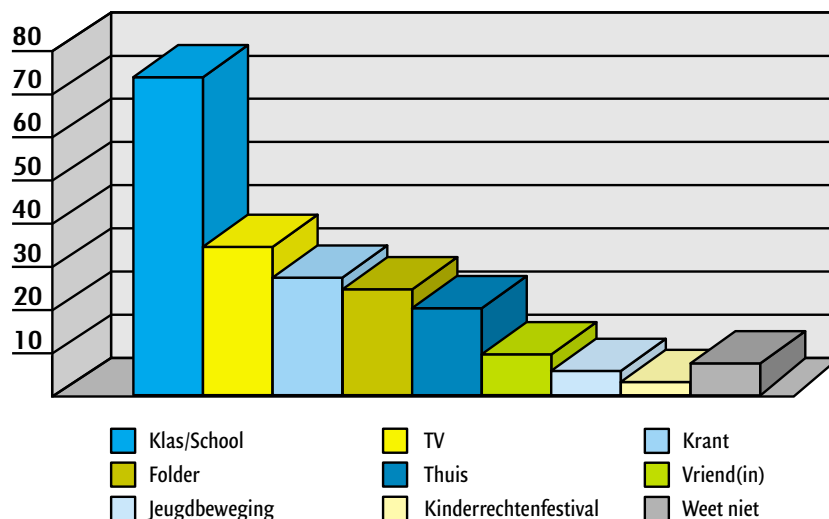
Figuur 17: Procentuele verdeling: Heb je al gehoord of gelezen over kinderrechten? (n=1955)

In tegenstelling tot de persoon van Kinderrechtencommissaris heeft de overgrote meerderheid (1477 respondenten of 75.7%) al over kinderrechten gehoord of gelezen. Slechts 369 kinderen en jongeren (19%) hebben er nog nooit over gehoord. De rest twijfelt.

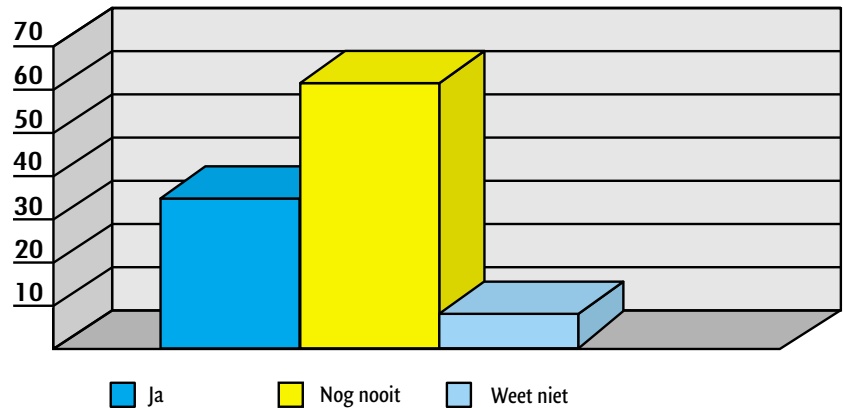
Op de vraag hoe ze erover gehoord hebben, blijkt eveneens hoe belangrijk de school als informatiekanal is. Het overgrote deel van de kinderen en jongeren (72.7%) geeft dit kanaal aan als informatiebron. Verder valt uit Figuur 18 af te leiden dat ook hier TV (33.9%), kranten en tijdschriften (25.8%) en folders (24%) de belangrijke informatiekanalen zijn.

Figuur 18: Procentuele verdeling: Hoe heb je al over kinderrechten gehoord? (n=1477)

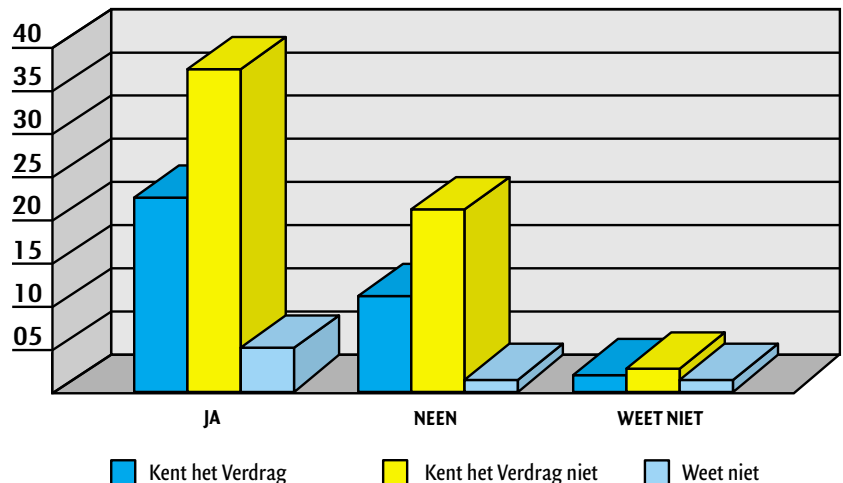

3. Kennis over het bestaan van het Verdrag

Het is dan ook verrassend te moeten vaststellen dat wanneer gevraagd wordt of men al gehoord of gelezen heeft over het Kinderrechtenverdrag; er slechts 646 leerlingen (33.1%) ja antwoorden (zie Figuur 19). 1162 (59.4%) van de totale steekproef beweert nog nooit van het Verdrag gehoord te hebben. De informatiekanalen zijn vergelijkbaar aan die van algemene informatie over kinderrechten (Figuur niet weergegeven).

Figuur 19: Procentuele verdeling:*Hoe heb je al gehoord of gelezen over het Kinderrechtenverdrag? (n=1955)*

Als verder gevraagd werd of ze meer over het Verdrag wensen te weten antwoordde het merendeel van de respondenten positief (1221 respondenten of 62.6% van de totale steekproef). Van deze 1221 kinderen en jongeren gaven er 415 (34% van 1221; eerste staafje bij de ja-antwoorden in Figuur 20) aan dat ze reeds van het Verdrag gehoord hadden en dus bijkomende informatie wensten 719 respondenten (58.9% van 1221 respondenten) die bijkomende informatie vroegen hadden nog nooit over het Verdrag gehoord. Door deze manier van voorstellen valt op dat bij de tweede staafjesgroep (de nee-antwoorden) een grote groep (397 respondenten of 63.7% van de nee antwoorden) die niet over het Verdrag wenst geïnformeerd te worden, ook nog nooit over het Verdrag gehoord heeft. Zij vertegenwoordigen 20.4% van de totale steekproef; een aanzienlijk aantal. Verdere analyses tonen aan dat het vooral om de oudste jongeren gaat.

Figuur 20: Procentuele verdeling opgesplits naar kennis Verdrag:*Wens je meer over dit Kinderrechtenverdrag te weten? (n=1955)*

4. Geslachts- en leeftijdsverschillen in kennis.^[47]

Geslachtsverschillen

Opgesplitst naar geslacht blijken er een aantal significante kennisverschillen^[48] te bestaan tussen jongens en meisjes. Enerzijds geven meer jongens (50.4%) dan meisjes (47.5%) aan er zeker van te zijn dat er iemand opkomt voor hun rechten; anderzijds twijfelen meer meisjes en weten het niet goed (44% tegenover 36.1% jongens). Bij de kennis over kinderrechten hebben er significant meer jongens nog nooit over kinderrechten gehoord. Ook in de kennis van het Verdrag blijken er significante geslachtsverschillen te zitten. Meer meisjes dan jongens hebben er nog nooit over gehoord. Vandaar ook dat er een behoorlijk hoger aantal meisjes (68.2%) dan jongens (57.1%) meer over het Verdrag wensen te weten te komen.

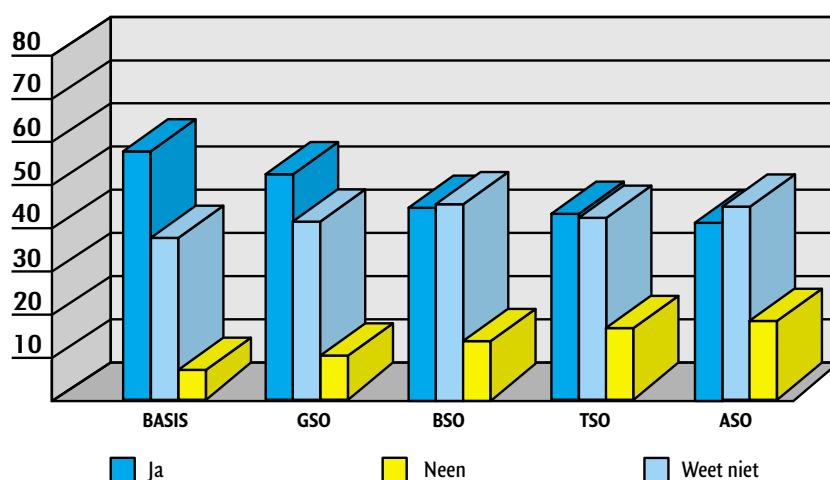
Leeftijdsverschillen

Als we dezelfde kennisvariabelen in leeftijdscategorieën onderverdelen valt direct op dat de jongste leeftijdscategorie het best op de hoogte is. Zowel naar de kennis over het bestaan van een persoon (als van de naam Kinderrechtencommissaris; niet weergegeven), van kinderrechten als van het Verdrag zijn de jongste respondenten het best op de hoogte. Kinderen van deze leeftijdscategorie behoren tot de specifieke doelgroep van meerdere kinderrechtenorganisaties. Het is dan ook niet verrassend dat het percentage verkeerde en 'weet-niet' antwoorden stijgt naargelang de leeftijd van de respondenten stijgt. Opmerkelijk is wel dat deze jongste groep ondanks het feit dat ze het best op de hoogte zijn, ook nog het meest wensen geïnformeerd te worden over het Verdrag.

5. Verschillen naar richting

Een gelijkaardig beeld krijgen we te zien als we een opsplitsing maken naar richting. Hierbij worden de jongste leeftijdscategorieën met name de basisschool en eerste twee gemeenschappelijke jaren (Gso) opgenomen ter vergelijking. Opmerkelijk is hier dat de leerlingen uit het Algemeen Secundair Onderwijs het minst goed (39.4%) op de hoogte zijn van het bestaan van een persoon die opkomt voor hun rechten. (Figuur 21). Leerlingen uit het Beroeps- (43.4%) en het Technisch Onderwijs (42.2%) blijken beter aan te geven op de hoogte te zijn.

Figuur 21: Procentuele verdeling opgesplitst naar richting:
Kennis van persoon die opkomt voor kinderen (n=1955)

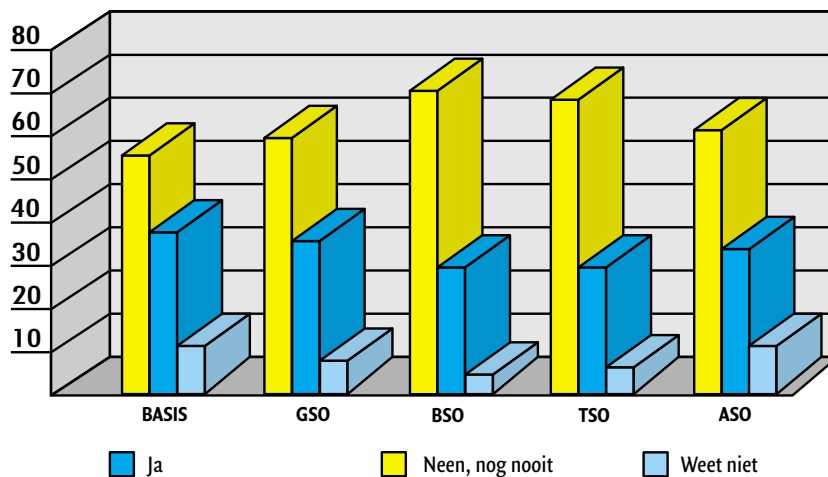

[47] Om reden van overzichtelijkheid worden voor geslachts- en leeftijdsverschillen geen figuren weergegeven.

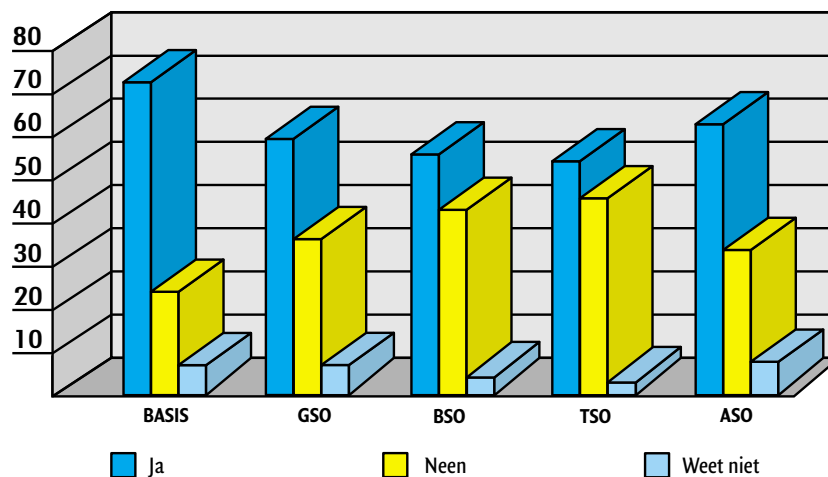
[48] Alle gevonden resultaten zijn significant met een vooropgestelde waarschijnlijkheid van 99% ($p < 0.0001$). Dit betekent dat de kans dat het gevonden verband zich op toevallige wijze voordoet kleiner is dan 1 op 1000.

Anderzijds geven leerlingen uit het Algemeen Secundair (32,5%) wel aan beter op de hoogte te zijn van het Verdrag dan de leerlingen uit het Beroeps- of het Technisch Onderwijs (beiden 27,5%) (Figuur 22). Ook wensen ze meer geïnformeerd te worden over het Verdrag (Figuur 23).

Figuur 22: Procentuele verdeling opgesplitst naar richting:
Kennis van het Verdrag (n=1955)

Figuur 23: Procentuele verdeling opgesplitst naar richting:
Wens tot informatie over het Verdrag (n=1955)

g. Besluit

Uit het onderzoek komt naar voren dat ongeveer de helft van de ondervraagde kinderen en jongeren weet heeft van het bestaan van een persoon die opkomt voor wat zij belangrijk vinden. Dat dit bemoedigende aantal, goed anderhalf jaar na het opstarten van het Kinderrechtencommissariaat, enigszins moet gerelativeerd worden blijkt uit het feit dat slecht 1/3 hiervan ook met zekerheid weet dat het over de Kinderrechtencommissaris gaat. Er is dus nog werk aan de winkel om het Kinderrechtencommissariaat in het algemeen en de Kinderrechtencommissaris in het bijzonder meer bekendheid te geven bij de doelgroep. Uit het onderzoek blijkt dat hierbij de school een zeer belangrijke rol kan spelen. In onze informeringsstrategie hebben we ook duidelijk voor deze basisvoorziening gekozen. De school blijkt veruit het belangrijkste informatiekanaal te zijn voor de ondervraagden. Ook al dient de media niet veronachtzaamd te worden.

Wat de kennis van kinderrechten betreft, geeft de enquête aan dat reeds een opmerkelijk hoog aantal (3/4) van de respondenten op de hoogte is van het bestaan van hun rechten. Ook dit dient gerelativeerd te worden als men de cijfers van de kennis van het Verdrag er tegenover plaatst: slecht 1/3 van de kinderen en jongeren heeft hier weet van. Alhoewel een groot aantal, 2/3 van de ondervraagden om precies te zijn, graag meer over het Verdrag wenst te weten te komen. Minder heuglijk daarentegen is dat 1/5 van de steekproef niet verder geïnformeerd wil worden. Niet toevallig zijn dit in meerderheid oudere jongeren. Blijkbaar slaat de naam 'Kinderrechten' in het algemeen en 'het kinderrechtenverhaal' meer in het bijzonder minder goed aan bij de oudere leerlingen. Wellicht is de spreiding van de leeftijdscategorie van 'kinderen', zijnde 0 tot 18 jaar, hier eveneens niet vreemd aan. Communiceren met jongeren met de naam kinderrechten is niet zo evident. Vandaar wellicht ook dat ook oudere jongens minder interesse vertonen. Andere mogelijke verklaring kan gezocht worden in het feit dat in de uitgevoerde campagnes de jongere kinderen specifiek als doelgroep werden gevisieerd; omdat juist deze leeftijdscategorie vaak over het hoofd wordt gezien. Of m.a.w. de cijfers tonen aan dat onze geleverde inspanningen vruchten beginnen af te werpen: kinderen staan open voor de campagnes omdat die sterk aansluiten bij hun leefwereld. Hoopvol is tevens dat ook hier de school een als belangrijke informatiekanal erkend wordt. Anderzijds geeft het aan dat we in onze sensibilisatie meer aandacht zullen dienen te besteden aan jongeren. We hopen met onze pas opgestarte website hieraan tegemoet te komen. U vindt hierover meer in het deel 1 van dit hoofdstuk 'Informeren en sensibiliseren'.

4.2... PARTICIPATIEPROJECT

a. Leerlingen als gesprekspartners

Bij de aanvang van het schooljaar 1999-2000 startte het Kinderrechtencommissariaat een samenwerkingsverband met 2 klassen om op kleine schaal een structurele dialoog op gang te trekken. Dit kleinschalige participatieproject diende gesitueerd te worden in een experimentele fase om met kinderen (10 à 11 jarigen) en jongeren (15 jarigen) via het internet te communiceren.

Het participatieproject had een dubbele doelstelling. Enerzijds kon het Kinderrechtencommissariaat rechtstreeks een (beperkte) groep kinderen en jongeren consulteren over gangbare thema's en onderwerpen; anderzijds had deze deelgroep zelf de mogelijkheid om het Kinderrechtencommissariaat vlug en doelmatig te berichten over onderwerpen die hen aanbelangen.

Na zes maanden werd dit pilootproject kritisch geëvalueerd. Er werd vastgesteld dat het initiële engagement van één coördinerende leerkracht zoek raakte en dat leerlingen niet altijd vrije toegang konden krijgen tot het internet in hun klas of school. Op vraagstellingen van het Kinderrechtencommissariaat kwamen te weinig reacties en de leerkracht gaf zelf aan dat andere (schoolse) activiteiten de aandacht opeisten.

Bovendien werd binnen dit participatieproject de school of klas beschouwd als een inperkende en te dwingende context om met kinderen of jongeren (in casu leerlingen) te gaan communiceren.

Maar ook vanuit het Kinderrechtencommissariaat gebeurde te weinig actieve sturing om dit participatieproject voldoende levendig te houden.

Er werd besloten om het participatieproject onder deze modaliteit, met name de samenwerking met beide klassen als gesprekspartners, af te ronden. Het Kinderrechtencommissariaat overhandigde bij de afsluiting aan beide klassen een samenwerkingscertificaat.

b. Individuele kinderen en jongeren als gesprekspartner

Er werd gezocht naar een andere modus om met kinderen en jongeren een langdurige dialoog op te zetten en om hoger genoemde beide doelstellingen te kunnen realiseren. Met het oog op de toekomstige ontwikkeling en de uitbouw van een eigen website van het Kinderrechtencommissariaat werd er geopteerd voor een integratie van het participatieproject in deze website.

Het internet wordt aldus behouden als communicatiemiddel bij uitstek om met kinderen en jongeren (leeftijdsgroep van 9 tot 16 jarigen) in dialoog te treden.

Op de website worden kinderen en jongeren via een aparte ingang doorheen de site geleid. Naast de informerende en sensibiliserende functie van de website, is het ook de bedoeling om via deze website actief de doelgroep te kunnen consulteren en ook receptief van hen berichten te kunnen ontvangen.

Deze laatste doelstelling wordt gerealiseerd door aan beide doelgroepen een e-mail-formulier aan te bieden waarmee ze het Kinderrechtencommissariaat rechtstreeks kunnen contacteren met een vraag, een klacht of een suggestie.

Wil het Kinderrechtencommissariaat ook kunnen fungeren als megafoon voor kinderen en jongeren, dan dient structureel voeling gehouden te worden met wat deze beide subgroepen belangrijk vinden, hoe ze denken of wat hen bezighoudt.

Daarom is er binnen de website ook een interactieve manier ontwikkeld om kinderen en jongeren actief te kunnen consulteren met een maandelijks vraagstelling.

Zo kunnen kinderen en jongeren, die dat wensen, via een paswoordprocedure toegang krijgen tot deze maandelijkse vraagstelling.

Ze kunnen dan hun persoonlijke reacties op een digitaal prikbord plaatsen en nalezen wat anderen reeds op de vraagstelling geantwoord hebben. Maandelijks worden tevens de binnengekomen antwoorden verwerkt en wordt aan de bezoeker een grafisch overzicht geboden van het antwoordprofiel.

Om een paswoord te verkrijgen dienen kinderen en jongeren een aantal persoonsgegevens, waaronder ook een e-mailadres, in te vullen. Zo verkrijgt het Kinderrechtencommissariaat de bijkomende mogelijkheid om deze (betrokken) groep op eigen initiatief aan te spreken en desgewenst te consulteren.

Dit participatieproces gaat van start bij de bekendmaking van de website en zal vanzelfsprekend tussentijds geëvalueerd dienen te worden op zijn mogelijkheden en beperkingen.

hoofdstuk 3

AANBEVELINGEN EN SUGGESTIES

inhoud

101	1. ADVIEZEN AAN HET VLAAMS PARLEMENT
101	1.1. Reclame en kinderprogramma's op televisie
103	1.2. De non-discriminatieverklaring in het onderwijs
104	1.3. Kinderen in de wielersport
105	1.4. Rechten van gebruikers in welzijnsvoorzieningen
106	1.5. Enoc 'Call for action'
107	1.6. Opvoedingsondersteuning
108	1.7. Kinderopvang
109	1.8. Sperperiode grote kinderfeesten
110	1.9. Thuisopvang van zieke kinderen
110	1.10. Interlandelijke adoptie
111	1.11. Scheidingsbemiddeling
113	2. ADVIEZEN AAN DE VLAAMSE REGERING
113	2.1. Knelpunten bij de bevoegdheidsverdeling
113	2.2. Het Jeugdwerkbeleidsplan en het jeugdbeleid
114	2.3. De dialoog inzake kinderrechten
114	2.4. De kindeffectenrapportage
115	2.5. Vorming aanspreekpunten kinderrechten
115	2.6. Leerlingenstatuut
116	2.7. Leerlingenraden en-participatie
116	2.8. Jeugdhulpverlening
116	2.9. Recht op informatie en toegang tot de media
117	2.10. Afvalverbrandingsovens
118	3. ADVIEZEN OP FEDERAAL NIVEAU
118	3.1. Jeugdadvocaten
118	3.2. Spreekrecht van minderjarigen
119	4. SUGGESTIES
119	4.1. Comprehensiviteit van het Verdrag
119	4.2. Informatie inzake kinderrechten
120	4.3. Rechtspositie van de minderjarige

Om de naleving van het Verdrag te stimuleren adviseert het Kinderrechtencommissariaat de overheid, hetzij naar aanleiding van schending van bepaalde rechten, hetzij in het teken van de promotie van kinderrechten. Telkens gaat het hierbij vooral om het vragen van aandacht voor kinderrechten op het maatschappelijk-politieke vlak.

Gezien de plaats van het Kinderrechtencommissariaat worden de meeste adviezen^[49] gericht aan het Vlaams Parlement, doorgaans naar aanleiding van voorstellen van decreet die op de agenda staan. Het Kinderrechtencommissariaat kan ook op eigen initiatief advies verlenen aan het Vlaams Parlement of aan andere overheden, wanneer dit gevraagd wordt.

Vooraleer een advies wordt uitgewerkt, wordt het betrokken thema getoetst aan enkele criteria:

- Het thema valt binnen de toepassingsfeer van het Verdrag;
- Het thema valt binnen de bevoegdheid van het Kinderrechtencommissariaat;
- Het thema is in overeenstemming met de visie van het Kinderrechtencommissariaat;
- De relevantie van het thema;
- De urgentie van het thema;
- De beschikbaarheid van ondersteunend materiaal.

Hieronder gaan we eerst in op de adviezen die aan de parlementaire commissies werden gericht^[50]. Daarna volgen de adviezen die gericht werden aan andere overheden, de Vlaamse regering of overheden op federaal niveau.

1 ADVIEZEN AAN HET VLAAMS PARLEMENT

1.1... RECLAME EN KINDERPROGRAMMA'S OP TELEVISIE^[51]

Om kinderen te beschermen tegen de mogelijke nadelige invloed van reclame, geldt in Vlaanderen een reclameverbod in de onmiddellijke buurt van kinderprogramma's. Meer bepaald mogen vijf minuten voor en na uitzendingen voor kinderen op radio en TV geen reclameboodschappen uitgezonden worden.

De uitvoering en naleving van deze verbodsbepaling stellen in de praktijk wel problemen:

- Niet enkel via reclame worden kinderen, al dan niet nadelig, beïnvloed. Ook via technieken als merchandising, product placement en reclame buiten radio en TV worden kinderen warm gemaakt voor bepaalde producten.
- De Vlaamse regelgeving geldt niet voor de buitenlandse zenders die ook in Vlaanderen te bekijken zijn en kunnen zo voor een concurrentieel nadeel zorgen voor de Vlaamse zenders.
- Het toezicht en de sanctionering is in de praktijk nagenoeg onbestaand, ondanks duidelijke overtredingen.

^[49] In het eerste jaarverslag werd een onderscheid gemaakt tussen aanbevelingen (ingediende parlementaire stukken als reacties op thema's die op de politieke agenda staan) suggesties (ingediende parlementaire stukken op thema's die nog niet op de politieke agenda staan) en adviezen (vertrouwelijke antwoorden op vragen van individuele leden van het Vlaams Parlement of andere overheidsinstanties). Op praktische vraag van het Vlaams Parlement werd dit onderscheid verlaten. Vandaar dat vanaf heden alle formele stukken onder de gemeenschappelijke noemer 'adviezen' vallen. Deze stukken verschijnen ook op de website van het Vlaams Parlement.

^[50] In dit hoofdstuk wordt de essentie van deze adviezen weergegeven. De volledige adviezen, met alle overwegingen die tot het advies geleid hebben, vindt u terug in bijlage.

^[51] Voorstel van decreet van De Heer Carl Decaluwe c.s. houdende wijziging van artikel 82 van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 25 januari 1995, *Parl.St.*, Stuk 92 (1999-2000)-nr.1 (voorstel van decreet), nr.2 (advies Kinderrechtencommissariaat) en nr. 5 (verslag hoorzitting van 3 feb. 2000).

Deze vijfminutenregel staat dan ook ter discussie. Enerzijds wordt, steunend op de eventueel schadelijke invloed van reclame op kinderen, gepleit voor een uitbreiding van deze regel naar 15 minuten. Anderzijds wordt, vanuit overwegingen van concurrentiële aard tussen de commerciële zenders, gepleit voor een afschaffing van de verbodsregel. In het voorstel van decreet wordt de uitbreiding van het verbod gevraagd naar 15 minuten voor en na kinderprogramma's.

In de commissie Media werd aan dit vraagstuk een hoorzitting gewijd, waarbij verschillende media-experten, televisiezenders en -producenten aan het woord kwamen. Ook het Kinderrechtencommissariaat werd om advies gevraagd. Het voorstel van decreet werd niet goedgekeurd. Wel werd deze problematiek een tijd later behandeld in een resolutie^[52], waarbij ook het advies van het Kinderrechtencommissariaat opnieuw ter sprake kwam. In deze resolutie wordt aan de regering gevraagd om tot een Europese regelgeving te komen, waarbij de vijfminutenregel zou veralgemeend worden. Deze resolutie werd wel goedgekeurd.

Advies

Art. 3 van het Verdrag stelt dat bij beslissingen het belang van het kind de eerste overweging moet zijn. Art. 17 voorziet in het recht op toegang tot informatie en media en vraagt richtlijnen inzake materiaal en informatie die schade kunnen berokkenen voor het welzijn van het kind.

Op grond van wetenschappelijk onderzoek is het niet duidelijk of reclame een schadelijke invloed uitoefent op kinderen. Dat er een beïnvloeding is, staat vast. Dat geldt net zozeer voor kinderen als voor volwassenen, dat is uiteindelijk ook de essentie van reclame. Of dergelijke beïnvloeding de belangen van kinderen schaadt is echter een andere vraag. Zolang hierover geen zekerheid is, stelt het Kinderrechtencommissariaat dat de overheid in deze een zorgvuldigheidsplicht heeft ten aanzien van jonge Tv-kijkers en dat de overheid in deze dan ook regulerend moet optreden.

Het is duidelijk dat de reclamesector het kind voornamelijk als consument beschouwt en dat daarbij de belangen van kinderen niet op de eerste plaats staan. Deze belangen dienen door de overheid bewaakt te worden. Het Kinderrechtencommissariaat is dus geen voorstander van een afschaffing van het reclameverbod.

Tegelijk wijst het Kinderrechtencommissariaat op de ruimere context. Kinderen worden niet enkel door Tv-reclame beïnvloed, maar zeker ook en in grote mate door andere strategieën als merchandising, product placement, reclame buiten de Tv en de druk van de leeftijds-genoten. Zij zullen dus niet van de druk of het mogelijk nadeel gered worden enkel door een reclameverbod op Tv. De boodschappen die hen tot aanschaf van een product moeten stimuleren, bereiken hen namelijk ook via vele andere kanalen. Daarbij dient ook te worden opgemerkt dat het kijkgedrag en het geloof in reclame bij kinderen ook sterk beïnvloed wordt door de wijze waarop hun ouders daarmee omgaan.

De overheid kan echter niet op al deze factoren controlerend inspelen. Bij Tv en radio kan ze dat voor een deel wel en dat dient dan ook te gebeuren. Daarbij is het van belang dat een deugdelijk sanctiesysteem ingevoerd wordt. Nu wordt het bestaande verbod nog te vaak overtreden zonder dat daartegen opgetreden wordt. Naast het uitvaardigen van verbodsbepalingen heeft de overheid daarbij ook een positieve verplichting om toe te zien dat voor kinderen een kwalitatief en veilig aanbod van Tv-programma's gegarandeerd wordt.

.....
[52] Voorstel van resolutie van de heren Jo Vermeulen en Peter Gysbrechts, mevrouw Margriet Hermans en de heer Tuur Van Wallendaal betreffende een Europese regelgeving in verband met reclame rond kinderprogramma's, Parl. St., stuk 254 (1999-2000) – nr. 1 (voorstel), nr. 3 (verslag) en nr. 4 (goedgekeurde tekst). Onder Zweeds EU-voorzitterschap zou dit thema op de agenda geplaatst worden.

1.2... DE NON-DISCRIMINATIEVERKLARING IN HET ONDERWIJS^[53]

Bij de aanvang van een nieuw schooljaar komen bij het Kinderrechtencommissariaat steeds klachten terecht van leerlingen van allochtone afkomst die niet tot een school worden toegelaten. Deze worden in principe doorverwezen naar de Beoordelings- en Bemiddelingscommissie van de Vlaamse Onderwijsraad, een instantie die specifiek werd opgericht voor de behandeling van dit probleem. Het Kinderrechtencommissariaat stelt echter vast dat ook daar niet steeds een bevredigende oplossing kan worden gevonden. De Minister van Onderwijs onderkent dit probleem en vroeg het Kinderrechtencommissariaat een advies over de toepassing van de non-discriminatieverklaring, een instrument dat sinds '93 gehanteerd wordt om discriminatie- en racismeproblemen op een constructieve wijze aan te pakken.

Over dit advies werd in de commissie Onderwijs een gedachtewisseling gehouden met het Kinderrechtencommissariaat en het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding^[54].

Advies

Art. 2 van het Verdrag formuleert het principe dat alle rechten uit het Verdrag toekomen aan alle kinderen zonder onderscheid op grond van afkomst, geslacht, ethnie, godsdienst of andere criteria. Art. 28 voorziet in het recht op onderwijs terwijl art. 29 in de doelstellingen van het onderwijs het respect voor mensenrechten en kinderrechten als principe stelt.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft in haar advies gepleit voor een decretale verankering van het non-discriminatiebeleid binnen de scholen. Nu gebeurt dit namelijk nog te vaak op een vrijwillige wijze, waardoor het engagement voor de non-discriminatieverklaring in sommige gevallen afglijdt naar een te vrijblijvende optie. Hierdoor blijft het mogelijk dat rechten op en in onderwijs te weinig afdoend beschermd kunnen worden voor leerlingen van allochtone afkomst. Het Verdrag stelt met art. 2 een duidelijk discriminatieverbod. Weigering tot inschrijving dient aldus op wettige redenen te berusten en dit is niet altijd het geval in de praktijk. 'Witte' scholen die zonder wettige redenen allochtone leerlingen weigeren, dienen dan ook gesanctioneerd te kunnen worden.

In proactieve zin is het aangewezen om de toepassing van het Verdrag en meer specifiek de non-discriminatenorm als kwaliteitscriterium te hanteren bij de doorlichting van onderwijsinstellingen.

Tegelijk wordt gevraagd voor een sterkere uitbouw van bestaande lokale overlegstructuren en een uitgebreide ondersteuning voor scholen met grote concentraties doelgroepleerlingen. In de overlegorganen, lokaal en centraal, moeten zowel leden van de grote migrantengemeenschappen als deskundigen op het vlak van kinderrechten vertegenwoordigd zijn.

Tenslotte wordt ervoor gepleit het begrip 'doelgroepleerling' te herdefiniëren en niet in eerste instantie te verbinden aan de etnische afkomst maar veeleer aan de schoolse achterstand.

In recente publieke mededelingen van de minister van Onderwijs^[55] zien we dat verschillende punten van het advies terugkomen in de beleidsplannen:

[53] Parl.St., stuk 220 (1999-2000), nr.1 (verslag van de gedachtewisseling over de nota van het Kinderrechtencommissariaat op 10 feb. 2000).

[54] Dhr. J. Leman, directeur van het CGKR, is nl. voorzitter van de BEOBEMI.

[55] Toespraak van Minister Vanderpoorten op de startdag van de VLOR, 26 sept. 2000, de Schelp, Vlaams Parlement (onuitgegeven).

- Decretaal verankeren van een non-discriminatiebeleid;
- Werk maken van een toegangsbeleid eerder dan van een spreidingsbeleid;
- Herzien van het begrip doelgroepbevolking;
- Meer ondersteuning voor concentratiescholen;
- Versterken van het lokaal overleg;
- Inspraak voor allochtone ouders en leerlingen mogelijk maken.

Dit zal door het Kinderrechtencommissariaat blijvend opgevolgd worden.

1.3... KINDEREN IN DE WIELERSPORT^[56]

Net zoals in de vorige legislatuur werd ook in '99 een voorstel van decreet ingediend om de instapleeftijd van jonge wielrenners in wielervedstrijden en -proeven te verlagen van 12 naar 8 jaar. Reeds in de vorige legislatuur had het Kinderrechtencommissariaat dit voorstel negatief geadviseerd op grond van de mogelijke risico's voor de jonge sporters^[57]. Toen werd dit voorstel niet goedgekeurd.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft nu op eigen initiatief dezelfde bezwaren in een advies overgemaakt. Het voorstel van decreet staat momenteel nog op de agenda, maar intussen heeft de minister Sauwens reeds bij Ministerieel Besluit de instapleeftijd verlaagd.

Advies

Art. 31 van het Verdrag handelt over het recht van het kind op rust, vrije tijd, deelname aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind.

Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat het stimuleren van jonge kinderen in één bepaalde sporttak risico's inhoudt voor de gezondheid van de jonge sportbeoefenaar. Hiermee wordt ook de stellingname van het Vlaams Parlement gevolgd in haar resolutie van '97 over het Strategisch Plan voor de Sport, waarin gewezen werd op de gevaren van een te eenzijdige en te competitieve sportbeoefening voor kinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat is meer voorstander van een globaal jeugdsportbeleid, waarin het welbevinden en de keuzemogelijkheden van de jonge sporter centraal staat en niet zozeer de belangen van grote sportfederaties. Het te vroeg instappen in de competitie-sport houdt risico's in voor het kind op het vlak van het fysieke én het geestelijke welbevinden. De druk op jonge sporters is nu soms al te zwaar. Vroeger kunnen instappen in de competitie vergroot dit risico. Sportbeoefening moet voor het kind in de eerste plaats een aangename, ontspannende vrijetijdsbesteding zijn zonder al te veel prestatiedruk.

[56] Voorstel van decreet van de heren André Denys, Jozef Browaets, Cis Schepens en Peter Gysbrechts houdende de voorwaarden voor deelneming aan wielervedstrijden en wielervedproeven, *Parl.St.*, stuk 102 (1999-2000), nr. 1 (voorstel van decreet) en nr.2 (advies van het Kinderrechtencommissariaat).

[57] KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (1999) *Jaarverslag 1998-1999*. Brussel, p. 93-94, p. 151-155.

1.4... RECHTEN VAN GEBRUIKERS IN WELZIJNSVOORZIENINGEN^[58]

Twee voorstellen van decreet werden ingediend over de rechten van gebruikers van welzijnsvoorzieningen. Vertrekkend vanuit de evoluties binnen het welzijnsrecht en de noodzaak om de relatie gebruiker-voorziening correcter te gaan aflijnen, geven beide voorstellen een goede aanzet tot het verbeteren van de (rechts)positie van de gebruiker in de hulpverlening.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft hier een uitgebreid en gedetailleerd advies rond geformuleerd. Het voorstel werd nog niet behandeld in de commissie Welzijn.

Advies

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een uitgewerkte rechtspositie van de minderjarige cliënt in de hulp- en dienstverlening. Een afdwingbaar recht op hulpverlening wordt in het Verdrag als dusdanig niet vermeld. Een interne regelgeving kan daar dus veel duidelijkheid scheppen. Uit het Verdrag^[59] valt wel een inspanningsverbintenis voor de lidstaten af te leiden om aan kinderen en jongeren die hulp aan te bieden die zij nodig hebben.

In beide voorstellen van decreet wordt niet nadrukkelijk bevestigd dat de minderjarige een recht op hulpverlening heeft, maar kan ook hier wel afgeleid worden, gezien in de toelichting gesteld wordt dat de cliënt ook een minderjarige kan zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een expliciete vermelding in het decreet van het recht op hulpverlening voor de minderjarige én voor een duidelijke bepaling dat de minderjarige een zelfstandige gebruiker kan zijn, met een eigen hulpvraag. Enkel op die manier kan elke verwarring vermeden worden over wie de eigenlijke bezitter van de cliëntenrechten is.

Tegelijk wordt een coherente structuur gevraagd voor alle vormen van hulp- en dienstverlening: vrijwillig, gedwongen, ambulant en residentieel. Voor minderjarige is het in de praktijk trouwens mogelijk dat het verschil tussen de vrijwillige en gedwongen hulpverlening niet duidelijk is en dat zelfs vrijwillige hulpverlening als gedwongen ervaren wordt. De uitwerking van cliëntenrechten mag niet beperkt worden tot de vrijwillige hulpverlening.

In beide voorstellen wordt de hulpverleningsovereenkomst ingevoerd. Voor de minderjarige gebruiker is dit problematisch gezien de inherente handelingsonbekwaamheid van de minderjarige. In de praktijk kan dit voor de minderjarige beter uitgewerkt worden in een protocol, een geheel van wederzijdse afspraken tussen gebruiker en hulpverlener.

Bij de uitwerking van het klachtrecht is het voor minderjarigen van belang een zo transparant mogelijke structuur uit te tekenen. Naast een klachtmogelijkheid bij de betrokken voorziening zelf moet de minderjarige ook steeds terecht kunnen bij het Kinderrechtencommissariaat. Tussenniveaus van klachtenbehandeling dienen vermeden te worden ter wille van de klantvriendelijkheid.

[58] Voorstel van decreet van mevrouw Sonja Becq c.s. houdende de regeling van de rechten van gebruikers in de welzijnsvoorzieningen Parl.St., stuk 99 (1999-2000)- nr. 1 (voorstel van decreet) en nr.2 (advies Kinderrechtencommissariaat).

Voorstel van decreet van mevrouw Ria Van Den Heuvel houdende de rechtsbescherming en de inspraak van gebruikers van welzijnsvoorzieningen, Parl.St., Stuk 104 (1999-2000)-nr.1 (voorstel van decreet) en nr. 2 (advies Kinderrechtencommissariaat).

[59] Meer bepaald de artikelen 3 (belang van het kind), 18 (verantwoordelijkheden van de ouders), 19 (bescherming tegen mishandeling en verwaarlozing), 20 (bescherming van kinderen buiten hun gezin), 23 (recht van gehandicapte kinderen op zorg), 25 (recht op periodieke herziening van een plaatsing), 27 (recht op een passende levensstandaard) en 37 (verbod op foltering en vrijheidsberoving).

De voorgestelde verslaggeving zou voor wat betreft de klachten van minderjarigen ook moeten overgemaakt worden aan het Kinderrechtencommissariaat teneinde zicht te hebben op de inbreuken op hun gebruikersrechten.

1.5... ENOC 'CALL FOR ACTION'^[60]

Het Kinderrechtencommissariaat is lid van het European Network for Ombudsmen for Children. Op de jaarlijkse vergaderingen van ENOC wordt onder meer gewerkt rond specifieke, grensoverschrijdende thema's. Van de leden van ENOC wordt verwacht dat ze deze thema's onder de aandacht brengen van hun bevoegde overheid.

Gevolggend aan de afspraken die gemaakt werden op de ENOC-vergadering in Madrid in oktober '99 bracht het Kinderrechtencommissariaat de besproken knelpunten onder de aandacht van de bevoegde overheden in Vlaanderen en België. Op vraag van de commissie Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen werd hierover in een advies één en ander verduidelijkt.

Advies

In de ENOC 'call for action' van '99 wordt politieke aandacht gevraagd voor de volgende punten:

- Het doorvoeren van de participatierechten van minderjarigen op alle relevante beleidsdomeinen, meer bepaald de jeugdhulpverlening, gezondheidszorg, onderwijs en lokaal beleid^[61]. Grondvoorwaarde voor een gedegen uitoefening van participatierechten door de minderjarige zelf is dat de minderjarige in eerste instantie ook geïnformeerd wordt over zijn/haar rechten;
- Het recht van de minderjarige op fysieke en psychische integriteit, niet enkel op papier^[62], maar ook in de praktijk. Dit vereist de nodige instrumenten voor de minderjarige om waar nodig zelf te kunnen instaan voor de afdwinging van dit recht. Dit is vooral vereist omdat uitgerekend in deze gevallen het recht op integriteit precies door de wettige vertegenwoordiger van de minderjarige geschonden wordt en de minderjarige uiterst machteloos staat;
- Het garanderen van alle rechten uit het Verdrag aan minderjarigen in de context van de asiel- en vreemdelingenwetgeving;
- De strijd tegen de kinderporno en -handel als politieke prioriteit;
- Het recht van het kind op contact met de ouder(s) (art. 9 van het Verdrag) ook wanneer de ouder gedetineerd is.

[60] Niet gepubliceerde nota overgemaakt aan de Commissie Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen, April 2000.

[61] De eigen activiteiten van het Kinderrechtencommissariaat inzake lokaal beleid vindt u terug in Hoofdstuk 2: 1. Informeren en Sensibiliseren.

[62] In februari 2000 werd dit recht ingeschreven in de Belgische Grondwet onder het nieuwe artikel 22bis.

1.6... OPVOEDINGSONDERSTEUNING^[63]

Met het voorstel van decreet houdende opvoedingsondersteuning wordt een antwoord gezocht voor een bestaande nood bij ouders. Anno 2000 is het al lang niet meer zo dat de ouders alleen instaan voor de opvoeding van hun kinderen. Ook de school, de leefomgeving, de media, het jeugdwerk hebben hun rol bij de ontwikkeling en groei van het kind. Kinderen opvoeden is lang geen vanzelfsprekendheid meer.

Dit voorstel zal worden besproken op een hoorzitting in oktober 2000, waar ook het Kinderrechtencommissariaat zal aan deelnemen.

Advies

Het Verdrag legt in art. 5 en art. 18 de opvoedingsverantwoordelijkheid nadrukkelijk bij de ouders, doch voert tegelijk een ondersteuningsplicht voor de overheid in. Het Verdrag stelt echter geen welafgelijnd opvoedingsmodel als zaligmakend voor. Wel vinden we in het Verdrag enkel duidelijke indicaties terug: kinderen dienen respectvol behandeld en bejegend te worden, elke vorm van misbruik dient vermeden te worden, in de opvoeding van het kind is het kind zelf ook een actieve partner.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft in haar advies vooral een invulling willen geven aan het begrip opvoedingsondersteuning en een aansporing om de inhoudelijke afbakening van het begrip zorgvuldig te bewaken. In het geheel van ondersteunende en begeleidende maatregelen dient de opvoedingsondersteuning vooral opgevat te worden als een geheel van aanbodgestuurde preventieve maatregelen in hoofdzaak gericht tot de collectiviteit van ouders. Daarenboven betreft het lichte, kortdurende en laagdrempelige maatregelen gericht op de dagelijkse opvoedingssituatie, waar nog geen sprake is van een echte opvoedingscrisis of -nood. De grens met de diverse hulpverleningsvormen dient duidelijk afgebakend te worden.

Het heersende overlegmodel in de huidige opvoedingspraktijk stelt de ouders voor de uitdaging een respectvolle dialoog aan te gaan met hun kinderen. Dit vereist een bepaalde mentaliteit en handelwijze in de verhouding ouders-kinderen, die niet altijd even duidelijk is voor de ouders. In het belang van een evenwichtige integrale ontwikkeling van kinderen dienen de ouders met hun vragen en zorgen hieromtrent terecht te kunnen bij deskundige ondersteunende instanties.

Daarnaast kan opvoedingsondersteuning preventief, tijdig en reducerend inspelen op de mogelijke ontwikkeling van gedrags- en emotionele problemen, zodat die niet escaleren.

De opvoedingsondersteuning is dermate belangrijk dat dit voorbehouden moet worden voor organisaties en diensten die praktijkervaring hebben met de thematiek van opvoedingsproblemen. De uitvoering ervan dient bovendien te voldoen aan de eisen gesteld in het kwaliteitsdecreet.

De initiatieven tot opvoedingsondersteuning worden bij voorkeur gesitueerd in een lokaal meersporenbeleid en verbonden aan een preventieproject.

Deze nieuwe werkvorm en dienstverlening aan gezinnen zal bovendien baat vinden in de uitbouw van een (aantal) steunpunt(en) voor opvoedingsondersteuning binnen de bestaande socio-pedagogische infrastructuur.

.....
^[63] Voorstel van decreet van mevrouw Patricia Ceysens c.s. houdende de inrichting van opvoedingsondersteuning, Parl.St., stuk 183 (1999-2000)- nr.1 (voorstel van decreet) en nr.2 (advies Kinderrechtencommissariaat).
 Voorstel van resolutie van mevrouw Sonja Becq c.s. betreffende opvoedingsondersteuning, Parl.St., stuk 408 (1999-2000) - nr.1. Hierover werd geen advies geformuleerd.

1.7... KINDEROPVANG^[64]

In het voorjaar 2000 werd tijdens een hoorzitting het beleidsplan Kinderopvang van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen behandeld in de bevoegde commissie. Ook het Kinderrechtencommissariaat gaf daarover haar advies. Het Kinderrechtencommissariaat beoordeelt het beleidsplan overwegend positief maar vraagt specifieke aandacht voor enkele fundamentele uitgangspunten. Het Kinderrechtencommissariaat ziet de kinderopvang in de eerste plaats als een basisvoorziening voor kinderen. Het belang van deze gebruiker dient dan ook te allen tijde centraal gesteld te worden. Algemeen dienen in de uitbouw van het kinderopvanglandschap de drie verdragspeilers 'basisaanbod, bescherming en betrokkenheid' gerealiseerd te worden.

Advies

Art. 3 van het Verdrag stelt dat het belang van het kind bij alle maatregelen m.b.t. kinderen de eerste overweging moet zijn. Bij het aanbieden van kinderopvang staat de overheid in voor de zorg en het welzijn van kinderen, rekening houdend met de rechten en de plichten van de ouders. De art. 5 en art. 18 handelen over de opvoedingsverantwoordelijkheid van de ouders en de ondersteuningsplicht van de overheid daarbij. Uit art. 18 volgt een verplichting voor de staten om te voorzien in instellingen en diensten voor kinderopvang, meer specifiek voor kinderen van werkende ouders.

Opvoeding is niet langer een uitsluitend privaat gebeuren. Ook de overheid komt door het aanbieden van voorzieningen als onderwijs, kinderopvang, hulpverlening e.d. meer en meer tussen.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt dat kinderopvang een basisvoorziening voor kinderen is, vergelijkbaar met bijvoorbeeld onderwijs. Dit heeft als onmiddellijke consequentie dat de overheid dient te voorzien in een ruim en aangepast aanbod, gefinancierd door gemeenschapsmiddelen. Dit betekent ook dat de uitbouw en de kwaliteit van deze sector rekening moet houden met het kind zelf, de eerste gebruiker.

Binnen een dergelijke basisvoorziening moeten ook alle rechten van het kind gewaarborgd worden en dit in functie van de toenemende capaciteiten van het kind. Naast het recht op voorzieningen spelen hier dus ook de inspraak- en de beschermingsrechten een belangrijke rol.

Tegelijk houdt dit in dat kinderopvang op zich maatschappelijk belangrijk is. Momenteel wordt kinderopvang nog te vaak als een instrument voor tewerkstelling gehanteerd, enerzijds door het creëren van tewerkstelling, anderzijds doordat ouders door kinderopvang aan het werk kunnen blijven. Maar de kinderopvang verdient in eerste instantie politieke aandacht als voorziening voor kinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat geeft in haar advies een kindgerichte invulling aan van het kwaliteitsbegrip, dat in het beleidsplan terecht een zeer belangrijke plaats inneemt. De invulling van het kwaliteitsbegrip moet in eerste instantie gebeuren aan de hand van de ontwikkelingsbehoeften van het jonge kind zelf: de behoefte aan zorg, veiligheid, vertrouwde, spel, contact enz... In het beleidsplan wordt het kwaliteitsbegrip nog teveel ingevuld in termen van betere regelgeving, een uitgewerkte(rechts)positie van de opvangpersonen en -instellingen, de flexibilisering van het aanbod e.d.

.....
[64] Parl.St., stuk 237 (1999-2000)-nr. 1 (beleidsplan Kinderopvang) en nr.2 (verslag hoorzittingen van 23 en 30 maart, 6 en 27 april 2000).

Ook begrippen als flexibilisering, atypische opvang, capaciteit moeten permanent aan het kind zelf getoetst worden qua effecten. Opvang van 's morgens vroeg tot 's avonds laat kan een oplossing zijn voor werkende ouders en voor de arbeidsmarkt als dusdanig maar is daarom niet automatisch in het belang van het kind.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een verhoging van de pedagogische professionaliteit op de werkvloer en in de begeleidende functies, het verder uitbouwen van een verantwoord sociaal-pedagogisch klimaat en het verbinden van de verwachtingen van kinderen aan het aanbod. Nog meer dan de aandacht voor de belangen van ouders en van de opvangsector als dusdanig, dient de aandacht voor het kind en zijn/haar behoeften centraal te staan.

1.8... SPERPERIODE GROTE KINDERFEESTEN^[65]

De laatste jaren hebben de reclamesector en de commercie belangrijke symbolische figuren als sinterklaas, de kerstman en de paashaas ontdekt. Dit heeft onder meer geleid tot sinten die in oktober al de straten en winkels bevolken en begin november al hun collega-kerstmannen tegenkomen.

Bij kleine kinderen zou dit nadelige gevolgen kunnen hebben. Zij kunnen zich nog moeilijk oriënteren in de tijd en raken daardoor onnodig in de war. Door de grote commercialisering die daarmee gepaard gaat, ligt ook de verwenning op de loer. De wensen en verlangens van kinderen worden overmatig gestimuleerd en ouders kunnen noch willen op al die wensen steeds positief ingaan.

Ouders en opvoeders maken zich dan ook zorgen en wensen dat dergelijk commercieel misbruik van belangrijke figuren voor kinderen begrensd zou worden.

Belangrijk in deze is dat kinderen zelf al aangestuurd hebben op een regulering. Zo heeft de Kinderprovincieraad van Limburg in 1998 reeds richtlijnen uitgevaardigd over het tijdstip, de verschijningsvorm en de activiteiten van sinterklaas, kerstman en paashaas^[66].

Advies

De bevoegdheid om in deze materie regulerend op te treden ligt op federaal vlak. Het Kinderrechtencommissariaat heeft deze problematiek dan ook aangekaart bij de bevoegde Minister^[67].

Vanuit de zorgplicht van de overheid is een tussenkomst of minstens een signaal niet overbodig. Tegelijk is er naast de controle door de overheid of vormen van zelfregulering van de sector, ook nood aan sensibilisatie van de opvoedende volwassenen. Kinderen moeten, net als volwassenen, leren leven met de druk die op hen gelegd wordt vanuit de consumptie-maatschappij waarin we leven. Zij zijn hierin ook zelfstandige en zingevende partners, die mits informatie en ondersteuning, in staat zijn om fictie van realiteit te leren onderscheiden.

[65] Voorstel van resolutie van mevrouw Riet Van Cleuvenbergen c.s. betreffende het vrijwillig respecteren van een sperperiode voor de grote kinderfeesten, *Parl.St.*, stuk 77 (1999-2000)-nr.1 (voorstel van resolutie), nr.2 (advies Kinderrechtencommissariaat) en nr. 4 (verslag).

[66] Kinderprovincieraad Limburg, 22 december 1998, doc. 221/98KD.

[67] zie ook Hoofdstuk 2: 3. Netwerking.

1.9... THUISOPVANG VAN ZIEKE KINDEREN^[68]

Waar de zoektocht van ouders naar geschikte kinderopvang in gewone omstandigheden al geen evidentie is, wordt dit nog problematischer wanneer het kind ziek is. Binnen een zeer korte tijdspanne dient dan een geschikte oplossing gevonden te worden, rekening houdend met zowel de werkende ouder als het zieke kind. De eisen die aan de opvang gesteld worden zijn daarbij nog uitgebreider gezien de bijkomende behoeften (vertrouwdheid, troost, nabijheid...) van het kind zelf.

Het voorstel van decreet wil hiervoor een afzonderlijke regelgeving uitwerken.

Advies

Volgend op de stellingen van het Kinderrechtencommissariaat in het kader van de kinderopvang, steunt het Kinderrechtencommissariaat de basisuitgangspunten van dit voorstel.

Het Kinderrechtencommissariaat ziet deze vorm van atypische opvang echter liever geregeld in het globale opvangbeleid en dan als uitzonderingsmodaliteit.

Het Kinderrechtencommissariaat gaat er van uit dat het uitgerekend voor zieke kinderen mogelijk moet zijn om door hun eigen ouder(s) opgevangen te worden. Thuisopvang door derden moet als een absolute uitzondering beschouwd worden, uit te werken binnen een verijnd kader voor de reeds bestaande voorzieningen. Een afzonderlijk decretaal kader zou het signaal kunnen geven dat de thuisopvang van zieke kinderen door derden gewoon één van de vele opvangvormen is, waardoor het uitzonderlijk karakter ervan niet meer zo duidelijk blijkt.

Het Kinderrechtencommissariaat is tevens van mening dat voor deze opvangnood ook initiatieven vanuit de tewerkstellingssector moeten komen (familiaal verlof e.d.) eerder dan opnieuw de opvang steeds flexibeler te moeten maken ter wille van de arbeidsvereisten die aan de ouders gesteld worden.

1.10... INTERLANDELIJKE ADOPTIE^[69]

In het kader van interlandelijke adoptie is niet enkel de eigen wetgeving van belang, maar worden fundamentele principes ook vastgelegd in internationale verdragen, i.c. het Verdrag en meer specifiek het Verdrag van Den Haag (29 mei 1993) inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het gebied van interlandelijke adoptie. In het Vlaams Parlement werd een resolutie ingediend en goedgekeurd om de regering ertoe aan te zetten dit laatste verdrag snel te ratificeren.

[68] Voorstel van decreet van mevrouw Sonja Becq en mevrouw Veerle Heeren c.s. houdende regeling van de thuisopvang van zieke kinderen, *Parl.St.*, stuk 123 (1999-2000)-nr.1 (voorstel van decreet) en nr.2 (advies Kinderrechtencommissariaat).

[69] Voorstel van resolutie van mevrouw Patricia Ceysens betreffende de ratificatie van het Verdrag van Den Haag inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het gebied van interlandelijke adoptie, ondertekend in Den Haag op 29 mei 1993, *Parl.St.*, stuk 264 (1999-2000)-nr. 1 (voorstel van resolutie), nr. 2 (advies Kinderrechtencommissariaat), nr. 3 (verslag) en nr. 4 (goedkeuring). Inzake interlandelijke adoptie heeft mevrouw Ceysens een voorstel van decreet klaar. Dit werd nog niet behandeld. Een advies van het Kinderrechtencommissariaat is in voorbereiding.

Advies

Het Haags Verdrag benadrukt en verduidelijkt de belangen van het kind in het adoptie gebeuren. Daarmee geeft het een meer specifieke invulling aan wat in de artikelen 20 en 21 van het Verdrag als principe staat. Beide verdragen hebben, in tegenstelling tot de vroegere praktijk, het kind en zijn/haar rechten nadrukkelijk centraal gesteld en prioriteit gegeven boven de rechten van de adoptie-ouders. In het Haags Verdrag werd de interlandelijke adoptie als ultimum remedium voorgesteld en wordt de opvoeding in het eigen milieu als meest wenselijk geacht, in navolging van de principes van het Verdrag.

De Vlaamse overheid heeft de voorbije jaren inspanningen geleverd om haar adoptiebeleid af te stemmen op de vereisten van het Haags Verdrag, zodat ratificatie ervan niet langer dan nodig moet uitgesteld worden. Dit zou bovendien een belangrijk signaal kunnen zijn naar de federale overheid.

Het Kinderrechtencommissariaat onderschrijft deze resolutie dan ook volledig en stelt met tevredenheid vast dat deze op 5 juli 2000 goedgekeurd werd door het Vlaams Parlement. Voorlopig is op het niveau van de Vlaamse bevoegdheden alles geregeld inzake interlandelijke adoptie en blijft het nu nog wachten op de vereiste wijzigingen van de federale wet.

1.11...SCHEIDINGSBEMIDDELING^[70]

Bemiddeling bij familiale conflicten als alternatief voor een gerechtelijke afhandeling zit de laatste jaren in de lift. Reeds in de vorige legislatuur en ook op federaal niveau^[71] werden hierover voorstellen van decreet ingediend en ook in het federale parlement wordt deze vorm van conflictafhandeling door sommigen voorgesteld.

Tijdens de vorige legislatuur diende het Kinderrechtencommissariaat een advies in ter gelegenheid van een hoorzitting in de commissie Welzijn, doch de voorstellen inzake scheidingsbemiddeling werden nooit gestemd. Ook nu heeft het Kinderrechtencommissariaat een advies ingediend naar aanleiding van twee voorstellen van decreet inzake scheidingsbemiddeling.

Advies

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een regeling inzake scheidingsbemiddeling omdat dit positief inwerkt op het welzijn van het kind in een moeilijke gezinssituatie en omdat dit in de lijn ligt van enkele belangrijke artikelen uit het Verdrag. We denken dan met name aan de artikelen 3 (belang van het kind), 5 (verantwoordelijkheid van de ouders), 9 (recht op contact met beide ouders en op inspraak), 12 (recht op een eigen mening en om die te uiten) en 18 (passende bijstand aan ouders in de uitoefening van hun opvoedingstaak).

[70] Voorstel van decreet van Mevrouw Sonja Becq houdende scheidingsbemiddeling, Parl. St., stuk 223 (1999-2000)- nr. 1 (voorstel) en nr. 2 (advies Kinderrechtencommissariaat).

Voorstel van decreet van De Heer Guy Swennen houdenden de organisatie van scheidingsbemiddeling, Parl. St., stuk 340 (1999-2000)-nr. 1 (voorstel) en nr. 2 (advies Kinderrechtencommissariaat).

[71] Wetsvoorstel van 14 april 2000 van de heren J. Vandeuren, S. Verheirstraeten en T. Van Parys betreffende de echtscheidingsbemiddeling, Parl. St., Kamer, doc. 50 0067/011 en /012.

Voor de kinderen is de scheiding van de ouders een ingrijpende gebeurtenis. Vaak hebben zij het gevoel niet betrokken te worden bij de afhandeling van de scheiding. Nochtans is uit onderzoek en ervaring reeds gebleken dat een scheiding geen al te groot probleem hoeft te zijn voor de kinderen, zolang maar aan bepaalde randvoorwaarden voldaan wordt.

Zo is het voor het kind belangrijk dat beide ouders ouder kunnen blijven ook al oefenen zij die ouderrol niet langer samen uit in gezinsverband. De scheidende volwassenen dienen dan ook te leren inzien dat zij hun rol van (ex-)partner moeten loskoppelen van die van ouder.

Problemen voor de kinderen kunnen ook vermeden worden wanneer het conflictgehalte laag blijft en wanneer de kinderen niet in het conflict uitgespeeld worden door de ouders. De ouders moeten leren verstaan dat zij beiden een belangrijke rol kunnen spelen in de ondersteuning van het kind bij de verwerking van de scheiding en de gevolgen daarvan. Kinderen dienen in het hele gebeuren rond de gezinsontbinding een plaats te krijgen en betrokken te worden indien zij dat zouden wensen.

Binnen de context van bemiddeling kunnen deze voorwaarden beter vervuld worden dan in een gerechtelijke procedure. In de gerechtelijke context waar de ouders als tegenpartijen tegenover elkaar staan is het risico van een ‘vechtscheiding’ veel groter. Bovendien geeft een succesvolle bemiddeling meer kansen op een blijvend contact van het kind met beide ouders na de scheiding.

Het succes van de bemiddeling staat of valt met de kwaliteit en de professionaliteit van de bemiddelaar. Momenteel is hieromtrent weinig geregeld en ontbreekt elke vorm van kwaliteitscontrole.

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van de praktijk van bemiddeling bij familiale conflicten als scheiding en benadrukt het belang van een regulering ervan.

Gezien de bevoegdheden ook in deze materie verdeeld liggen zal een overleg tussen de Vlaamse en federale overheid vereist zijn.

2 ADVIEZEN AAN DE VLAAMSE REGERING

2.1... KNELPUNTEN BIJ DE BEVOEGDHEIDSVERDELING

Op 22 maart 2000 had het Kinderrechtencommissariaat een onderhoud met de Minister van Jeugd. Daarin werd onder meer gesproken over kinderrechtenthema's die niet volledig binnen de Vlaamse bevoegdheidssfeer vallen en dus in overleg met de federale overheid dienen behandeld te worden. In de vorige legislatuur werd een Interministeriële Conferentie voor de Rechten van het Kind opgericht. Dit overlegforum was echter niet legislatuuroverschrijdend en is tot op heden nog niet opnieuw samengekomen.

Het Kinderrechtencommissariaat vroeg hiervoor de aandacht van de Minister. Op vraag van de Minister gaf het Kinderrechtencommissariaat de belangrijkste knelpunten aan:

- De rechtspositie van de minderjarige. Kinderen hebben rechten en beginnen dit ook meer en meer te beseffen. Rechten hebben is echter onvoldoende. De minderjarige moet ook de nodige instrumenten en bekwaamheden krijgen voor zelfstandige rechtsuitoefening en rechtsafdwinging waar nodig;
- De noodzaak aan een integraal kinderrechtenbeleid. Nu wordt de invulling van kinderrechten en de implementatie van het Verdrag te fragmentair doorgevoerd^[72]. Op die manier kan de comprehensiviteit van het Verdrag aangetast worden in de rechtspraktijk;
- De noodzaak aan een degelijk rechtsbijstandstelsel voor de minderjarige;
- De precaire toestand van kinderen in de asielcontext en van kinderen zonder papieren;
- De invoering van de praktijk van bemiddeling in familiale geschillen;
- Het ontbreken van een 'aanspreekpunt' of overlegforum inzake kinderrechten op federaal niveau. Hier zouden de Kinderrechtencommissaris en Le Délégué général de la Communauté française aux droits de l'enfant terecht kunnen met bevoegdheidsoverschrijdende vraagstukken inzake kinderrechten;
- De uitbreiding van het ledenaantal van het VN-Comité voor de rechten van het Kind te Genève. Een voorstel om dit aantal te verhogen van 10 naar 18 leden werd reeds ingediend, maar vereist een instemming van twee derde van de lidstaten om uitgevoerd te kunnen worden. Dergelijke uitbreiding zou de vertraging in het rapportageproces kunnen opvangen. Deze vertraging hypothekeert namelijk het toezicht op de uitvoering van het Verdrag door de diverse lidstaten.

2.2... HET JEUGDWERKBELEIDSPAN EN HET JEUGDBELEID

De Kinderrechtencommissaris is lid van de reflectiegroep 'Jeugdbeleid' van het kabinet van de Minister van Jeugd. In haar memorandum aan de nieuwe regering had het Kinderrechtencommissariaat reeds gepleit voor een jeugdbeleid vertrekkend vanuit een rechtsdenken en vanuit de stelling dat jeugdbeleid geen luxetopic is, maar een basisvoorziening voor kinderen en jongeren.

Het Kinderrechtencommissariaat verheugt zich in de expliciete en systematische aandacht voor kinderen en jongeren, zoals dit blijkt uit de aanstelling van een Minister van Jeugd en

[72] Vb. de onvolledige vertaling van het art. 12 (recht op eigen mening) van het Verdrag in het Ger. Wb., art. 931. De toevoeging aan de Grondwet (nieuw art. 22 bis) van enkel één soort recht, het beschermingsrecht.

uit de beleidsopties van deze Minister. Het Kinderrechtencommissariaat blijft voortdurend aandringen op het vermelden van het Verdrag als legitimerende basis voor de plannen inzake jeugdwerk en jeugdbeleid. In het nieuwe ontwerpdecreet voor het lokaal jeugdbeleid werd het Verdrag ook expliciet aangehaald in de aanhef en ook bij het verder uittekenen van een globaal jeugdbeleid zal het Verdrag de rode draad vormen.

2.3... DE DIALOOG INZAKE KINDERRECHTEN^[73]

Elk jaar brengt de Kinderrechtencommissaris verslag uit aan het Vlaams Parlement (art. 12§1 van het decreet). De Vlaamse regering is op haar beurt een jaarlijks verslag verschuldigd aan het Vlaams Parlement en aan de Kinderrechtencommissaris over het door haar gevoerde kinderrechtenbeleid^[74].

Het verslag van de Kinderrechtencommissaris werd besproken in de plenaire zitting van 1 december 1999^[75]. De Kinderrechtencommissaris zelf kon niet aan de bespreking deelnemen gezien enkel volksvertegenwoordigers het woord kunnen nemen in parlementaire vergaderingen. Zowel het Kinderrechtencommissariaat als enkele leden van het Vlaams Parlement zouden dergelijke bespreking liever in een context van dialoog zien. Ook bij de bespreking van het regeringsverslag ontbreekt de mogelijkheid om hierover in gesprek te treden tijdens de behandeling ervan in het parlement (Commissie Welzijn).

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt het Vlaams Parlement om na te gaan wat de mogelijkheden zouden kunnen zijn om de verslaggeving inzake kinderrechten, zowel vanuit het Kinderrechtencommissariaat als vanuit de regering, gezamenlijk te kunnen behandelen en daarover een tegensprekelijk debat te organiseren. Het is daarbij van belang om dit los te koppelen van de Commissie Welzijn, gezien ook andere beleidsdomeinen aan bod moeten kunnen komen.

2.4... DE KINDEFFECTENRAPPORTAGE

Bij decreet van 15 juli 1997 werd op Vlaams niveau het systeem van kindeffectrapportage ingevoerd. Dit decreet was een primeur op wereldvlak. De uitvoering ervan laat echter al te lang op zich wachten. Tot op heden werd welgeteld één kindeffectrapport^[76] door de regering opgemaakt terwijl intussen reeds verschillende beleidsdomeinen onder het toepassingsveld van dit decreet werden gebracht^[77].

[73] Eenzelfde vraag wordt gesteld in het laatste regeringsrapport inzake het kinderrechtenbeleid.

[74] VLAAMSE REGERING (2000) *Jaarlijkse verslaggeving van de Vlaamse Regering aan het Vlaams Parlement en het Kinderrechtencommissariaat omtrent de implementatie van het VN-Verdrag van 20 nov. 1989 inzake de Rechten van het Kind*. Brussel, 61 p.

[75] *Beknopt verslag*, nr. 13, zitting 1999-2000, 1 dec. 1999, p. 4-10.

[76] Het KER bij het ontwerpdecreet tot wijziging van het decreet van 3 maart 1993 houdende het statuut van de terreinen voor openlucht-recreatieve verblijven, goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 26 jan. 1999 (VR/PV/1999/3-punt 6)

[77] BVR van 15 sept. 1998 tot bepaling van de bevoegdheden waarvoor de verplichting tot opmaak van een kindeffectrapport wordt opgelegd (B.S., 15 okt. 1998) en de bespreking daarvan, *Parl. St.*, stuk 1088 (1997-1998) -nr. 2.

Al te vaak wordt het gebrek aan methodiek naar voor geschoven als verantwoording voor het uitblijven van kindeffectrapporten. Dergelijke methodiek is inderdaad nog niet voorhanden, maar dit is geen reden om deze niet al doende te gaan opbouwen en verwerven. De belangrijke boodschap van het decreet inzake de kindeffectrapportage ligt niet zozeer in de verplichting van het opmaken van wetenschappelijke, uitgebreide rapporten. Het gaat veeleer om het verwerven van een reflex om bij beslissingen die de belangen van kinderen kunnen raken, vooraf te gaan stilstaan bij de mogelijke gevolgen op kinderen. Het is met andere woorden een opgelegde denkoefening in kindgerichtheid.

2.5... VORMING AANSPEEKPUNTEN KINDERRECHTEN

In de Vlaamse administraties en de Vlaamse Openbare Instellingen (VOI's) werden aanspreekpunten kinderrechten aangesteld, die moeten instaan voor de jaarlijkse verslaggeving van de regering over het gevoerde kinderrechtenbeleid. Deze ambtenaren zijn daarvoor ook perfect geplaatst om binnen hun administratie de aandacht voor kinderrechten te verhogen.

Om hun taak tot een goed einde te brengen, zou het nuttig zijn deze ambtenaren een vorming aan te bieden. De kennis over kinderrechten en het belang daarvan is niet in alle administraties en VOI's even groot. Bij een vormingsaanbod zal daarmee ook rekening moeten gehouden worden.

2.6... LEERLINGENSTATUUT

Meer en meer worden de verhoudingen binnen de onderwijscontext in juridische vorm gegoten. Zo werd de voorbije jaren decretaal vorm gegeven aan participatiestructuren voor ouders enerzijds en leerlingen in het secundair onderwijs anderzijds. Daarnaast hebben de schoolreglementen een intern bindende kracht.

De juridisering van het onderwijs merken we ook aan de toename van rechtszaken van leerlingen/ouders tegen de school. Deze procedures handelen bijvoorbeeld over weigering tot inschrijving, over een betwiste schorsing of uitsluiting, over orde- en tuchtmaatregelen. Dergelijke discussies zouden kunnen vermeden worden indien de verhoudingen en de wederzijdse rechten en plichten vooraf duidelijk zouden zijn.

Op grond van deze evoluties en mede in het licht van het Verdrag, waarin rechten op, in en door onderwijs beschreven staan, is het dan ook evident dat een duidelijke rechtspositie voor de leerling uitgewerkt moet worden.

Het Kinderrechtencommissariaat ondersteunt in dit verband het ontwerp van leerlingenstatuut van de Vlaamse Scholierenkoepel. In dit statuut worden de rechten en de plichten van leerlingen neergeschreven.

Samen met de VSK dringt het Kinderrechtencommissariaat er op aan bij de Minister van Onderwijs om het nodige te doen om een leerlingenstatuut in te voeren tegen het begin van het schooljaar 2000-2001. Uit de beleidsbrief Onderwijs en publieke mededelingen van de Minister is reeds gebleken dat dit ook voor haar een prioriteit is.

2.7... DE KINDEFFECTENRAPPORTAGE

Naast de formele inspraakmogelijkheden in het secundair niveau, de leerlingenraden, pleit het Kinderrechtencommissariaat ook voor de verdere uitbouw van andere participatiemodellen, zowel voor het lager als het secundair onderwijs. Participatie is veel meer dan het creëren van een institutioneel overlegorgaan. Participatie verwijst naar een cultuur van zingeving en communicatie^[78], die procesmatig dient ingevoerd te worden in de school. Voor ondersteuning kunnen scholen hiervoor terecht bij het pas opgerichte Steunpunt Leerlingenparticipatie.

Meer concreet met betrekking tot de leerlingenraden dringt een decreetswijziging zich op. Het Kinderrechtencommissariaat herhaalt hier het advies van 1998^[79]:

- Decretaal vastleggen van een minimum aan basisdomeinen en aangelegenheden waarover de leerlingenraden bevoegdheid moeten hebben: het schoolreglement, het inrichten van de speelplaats, sociale activiteiten, kledij e.d.;
- Invoeren van een informatieplicht voor de directie over de structuur, de inrichting en de bevoegdheden van de leerlingenraad alsook over hangende beslissingen of voorstellen waarover de leerlingenraad zich moet kunnen uitspreken;
- Invoeren van een antwoordplicht voor de directie ten overstaan van de adviezen van de leerlingenraad;
- Invoeren van een motiveringsplicht voor de directie wanneer zij de adviezen van de leerlingenraad niet wenst op te volgen.

2.8... JEUGDHULPVERLENING

Het spreekt vanzelf dat het Kinderrechtencommissariaat de verder evolutie opvolgt van de opmaak van de integrale jeugdhulpverlening.

Elementair is daarbij de decretale en ondubbelzinnige bepaling dat de minderjarige recht heeft op aangepaste en adequate hulpverlening en dat de zelfstandige toegang tot de hulpverlening gegarandeerd kan worden. Dit zal tegelijk consequenties inhouden op het vlak van informatieverstrekking naar kinderen en jongeren.

2.9... RECHT OP INFORMATIE EN TOEGANG TOT DE MEDIA

In art. 17 van het Verdrag wordt het recht op toegang tot passende informatie omschreven. De massamedia nemen in de huidige samenleving een belangrijke plaats in, ook voor kinderen en jongeren.

Het Verdrag garandeert de toegang van minderjarigen tot de media en stelt dat de media een rol kunnen spelen in het bevorderen van het sociale, psychische en morele welzijn en de fysieke en geestelijke gezondheid van minderjarigen.

.....
^[78] Toespraak van Dr. J. Van Gils op de startdag van de VLOR, 26 sept. 2000, de Schelp, Vlaams Parlement (onuitgegeven).

^[79] KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (1999). *Jaarverslag 1998-1999*. Brussel, p. 91-93 en 148-149.

De media worden tevens aangemoedigd om informatie en materiaal te verspreiden dat tot cultureel en sociaal nut van kinderen en jongeren moet strekken. Tegelijk wordt gevraagd richtlijnen uit te vaardigen om het kind te beschermen tegen media-inhouden die schadelijk zijn voor het welzijn van de minderjarige.

De overheid kan hier vooral tussenkomen met betrekking tot de openbare radio en televisie door middel van de beheersovereenkomst met de openbare omroep, die in 2001 zal vernieuwd worden. Het Kinderrechtencommissariaat pleit hier voor een voldoende ruim aanbod van kinderprogramma's, inspelend op de ontwikkelings- en ontspanningsbehoeften van de diverse leeftijdsgroepen. De publieke media dienen zich ook bewust te zijn dat zij erg doeltreffend kunnen zijn in de uitvoering van de verplichting uit art. 42 van het Verdrag, namelijk het algemeen bekend maken van de beginselen van het Verdrag, zowel aan volwassenen als aan kinderen. De samenwerking tussen het Kinderrechtencommissariaat en Ketnet is hiervoor een goed voorbeeld en dient verder uitgebouwd te worden.

2.10...AFVALVERBRANDINGSOVENS

Naar aanleiding van een concreet ombudsdossier heeft het Kinderrechtencommissariaat de Minister van Leefmilieu en Landbouw als de provinciale overheid aangeschreven over de problematiek van de afvalverbrandingsovens.

Zolang het causaal verband tussen de uitstoot van afvalverbrandingsovens en gezondheidsproblemen van omwonenden niet ondubbelzinnig kan vastgesteld worden, pleit het Kinderrechtencommissariaat voor de grootste voorzichtigheid.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt ook voor om de normen inzake emissie en immissie aan te passen aan de verwerkingscapaciteiten en de tolerantie van kinderen. Bij kinderen ligt deze grens namelijk lager dan bij de gemiddelde man, die nu als referentiepunt wordt genomen. Op die wijze wordt de gezondheid en de ontwikkeling van kinderen te weinig gegarandeerd.

3 ADVIEZEN OP FEDERAAL NIVEAU

3.1... JEUGDADVOCATEN

In de senaat werd een voorstel ingediend tot het vormen en inzetten van gespecialiseerde jeugdadvocaten^[80]. Het Kinderrechtencommissariaat zat in een informele werkgroep ter voorbereiding hiervan. Het aanstellen van jeugdadvocaten is een noodzakelijk onderdeel in de uitbouw van een gedegen rechtsbijstand voor minderjarigen. Dit lost echter niet alle problemen voor minderjarigen op, gezien zij pas van het voordeel van de eigen rechtsbijstand zullen kunnen genieten wanneer een procedure werd ingeleid. Tot op heden kunnen zij dat nog steeds niet zelf doen en blijven ze dus afhankelijk van de goodwill van een volwassene of van het parket.

In dit kader wijst het Kinderrechtencommissariaat op de noodzaak om daarnaast ook een eigen rechtsingang voor minderjarigen mogelijk te maken. Dit is in eerste instantie nodig voor die gevallen waar de belangen van de minderjarige niet samenvallen met die van de wettige vertegenwoordiger, bijvoorbeeld inzake mishandeling of conflicten inzake omgangsrecht. In dergelijke gevallen zal de wettige vertegenwoordiger, de ouder (of voogd), niet geneigd zijn om op te treden ten behoeve van het kind. De minderjarige moet daar dan zelf de nodige stappen kunnen ondernemen, met behulp van zijn/haar advocaat. Omtrent de burgerlijke en procesrechtelijke rechten van de minderjarige is het belangrijk om een coherente regeling van de rechtspositie van de minderjarige op te maken, dit om de comprehensiviteit van het Verdrag te behouden.

3.2... SPREEKRECHT VAN MINDERJARIGEN

Bij de knelpunten die aan de Minister van Jeugd werden overgemaakt om op federaal niveau aan te kaarten, werden ook de tekortkomingen van art. 931 Ger. Wb. vermeld. Het Kinderrechtencommissariaat stelt dat dit artikel een onvolledige vertaling is van art. 12 (recht op een eigen mening) van het Verdrag. De meest opvallende tekortkomingen zijn de volgende:

- Het gebrek aan informatie over het spreekrecht;
- Het feit dat het artikel enkel een spreekmogelijkheid invoerde en geen afdwingbaar spreekrecht;
- De discrepantie tussen art. 931 Ger. Wb. en art 56 bis van de Wet op de Jeugdbescherming en mogelijke ongelijke behandeling van minderjarigen daardoor.

Bij de invoering van art. 931 Ger. Wb. werden deze kritiekpunten reeds in 1996 geformuleerd door de Werkgroep art. 12, waar ook de Kinderrechtencommissaris toen lid van was^[81].

Nu wordt in de senaat een wetsvoorstel ingediend tot wijziging van art. 931 Ger. Wb.^[82], waarin die lacunes aangepakt worden. Het spreekt vanzelf dat dit voorstel de ondersteuning van het Kinderrechtencommissariaat geniet.

[80] Wetsvoorstel van mevr. Kathy Lindekens van 22 dec. 1999 tot instelling van jeugdadvocaten voor minderjarigen, *Parl. St.*, Senaat, stuk 2-256/1.

[81] VAN GILS, J. (red) (1996) *Mogen wij nu iets zeggen?* Brugge: Die Keure, p.7-29.

[82] Wetsvoorstel van Mevr. S. de Bethune houdende wijziging van art. 931 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende het spreekrecht van minderjarigen (nog niet gedrukt).

4 SUGGESTIES

Het voorbije werkjaar zijn opnieuw heel wat thema's aan bod gekomen. Als afronding wil het Kinderrechtencommissariaat hierover enkele overkoepelende beschouwingen meegeven.

4.1... COMPREHENSIVITEIT VAN HET VERDRAG

Het Verdrag is een allesomvattend document: alle levensdomeinen van de minderjarige komen er in aan bod. Bovendien is het Verdrag een geheel van protectie-, provisie- en participatierechten. Vanuit de opstellers van het Verdrag, alsook vanuit het toezichthoudend Comité voor de Rechten van het Kind, wordt duidelijke en krachtig gesteld dat deze drie onderdelen, (de zogenaamde drie P's) steeds tegelijk en samenhangend dienen beschouwd te worden. Bescherming, aanbod van voorzieningen en participatie van de minderjarige daarbij spelen met andere woorden continu op elkaar in en versterken elkaar op die manier.

Het Kinderrechtencommissariaat schat het belang van de drie P's hoog in en hanteert dit concept als leidraad binnen de werking. In een welvaartstaat als de onze worden door de (volwassen) publieke opinie participatierechten nog steeds meer in vraag gesteld dan de protectie- en provisierechten. Gezien de drie rechtscategorieën echter even bindend en waardevol zijn, opteert het Kinderrechtencommissariaat ervoor een 'inhaalbeweging' uit te voeren inzake de participatierechten. Zeker in de communicatie naar minderjarigen toe voeren deze rechten dan ook vaak de hoofdtoon.

Bij de aanmeldingen uit het ombudswerk bleek dat in vele gevallen een combinatie van rechten aan de orde was en dat er een gelijkmatige verdeling merkbaar is over de drie P's. Dit bewijst dat de verschillende kinderrechten interafhankelijk zijn en voortdurend op elkaar inwerken. Het geeft tevens aan dat de toepassing van kinderrechten zelden over één P kan gaan, maar dat er steeds een wisselwerking is tussen de drie rechtscategorieën. Uit de registratie blijkt ook dat minderjarigen het Kinderrechtencommissariaat in eerste instantie bevragen over hun participatierechten, terwijl bij volwassenen de vragen inzake protectierechten het hoogst scoren. *Deze vaststellingen uit de praktijk ondersteunen enerzijds de stelling dat het Verdrag comprehensief van aard is en tonen anderzijds aan hoe belangrijk participatierechten zijn voor minderjarigen.*

4.2... INFORMATIE INZAKE KINDERRECHTEN

Art. 42 van het Verdrag stelt dat de lidstaten de beginselen en de bepalingen van het Verdrag op passende en doeltreffende wijze bekend moeten maken, aan kinderen en volwassenen. Het Kinderrechtencommissariaat werkt aan de uitvoering van deze taak mee, in eerste instantie naar minderjarigen toe. Ook de overheid zelf heeft hieromtrent verplichtingen uit te voeren.

De Vlaamse overheid beschikt over verschillende kanalen, die ze kan aanwenden om kinderrechten en het gedachtegoed daarrond verspreid te krijgen. Het Kinderrechtencommissariaat kan daar zeker een sterke, inhoudelijke bijdrage aan leveren.

In het onderwijs dient ervoor gezorgd te worden dat kinderrechten systematisch aan bod komen in de opleiding van leerkrachten en kan kinderrechteneducatie via de eindtermen ingevoerd worden.

Ook in *jeugdwerk en vrijetijdsbesteding* van kinderen en jongeren moet deze informatieve taak meer en meer doorgevoerd worden, bijvoorbeeld via JIP's, jeugdbibliotheken, e.d.

Minderjarigen dienen te weten wat hun rechten zijn m.b.t. de *hulpverlening*. Dit gaat zowel over de toegangsmogelijkheden tot de Jeugdhulpverlening als de rechten in de hulpverlening.

De *media* moeten in de uitvoering van art. 42 een belangrijke rol gaan spelen. Dit geldt in eerste instantie voor de openbare omroepen.

Naast informatie en vorming inzake kinderrechten, blijkt tevens dat er een nood bestaat aan *bruikbare en laagdrempelige bronnen* in de directe leefomgeving van minderjarigen.

Het Kinderrechtencommissariaat heeft hier in de loop van 2000 een aanzet toe gegeven met het Megafoonproject. We durven dan ook te hopen dat dergelijke informerende initiatieven door lokale én Vlaamse overheden zullen opgezet dan wel ondersteund worden.

4.3... RECHTSPOSITIE VAN DE MINDERJARIGE

Alle inspanningen en wijzigingen in regelgeving m.b.t. kinderen en jongeren zullen aan het eind van de rit onvoldoende effect creëren zolang de rechtspositie van de minderjarige niet integraal herschreven wordt. De uitvoering van het Verdrag impliceert niet enkel dat vorm gegeven wordt aan alle daarin vermelde rechten, maar tevens dat de minderjarige zelf in staat moet zijn deze ook uit te oefenen en af te dwingen.

Dit vereist dat er naast de erkende rechtsbekwaamheid ook een verruimde handelingsbekwaamheid en een eigen rechtsingang voor de minderjarige uitgewerkt wordt.

Het Kinderrechtencommissariaat is zich terdege bewust van het feit dat dit thema zich volledig op het *federale niveau* situeert. Toch is het te fundamenteel om niet te behandelen in het kader van de toepassing van het Verdrag.

Al te vaak stellen we vast dat de geproclameerde kinderrechten in de praktijk geen oplossing garanderen voor de minderjarige in kwestie. Dit is vooral problematisch in die situaties waar de wettige vertegenwoordiger van de minderjarige nalaat om op te komen voor de legitieme belangen van de minderjarige. We zien dit bijvoorbeeld in de vele vragen en problemen van kinderen in het kader van de uitoefening van het omgangsrecht na scheiding, in het kader van kindermishandeling, in het kader van rechtsbescherming op school...

Het Kinderrechtencommissariaat kan geen procedures inleiden voor een minderjarige en kan evenmin tussenkomen in lopende procedures. Dit is ook niet de bedoeling. Wel wil het Kinderrechtencommissariaat erop wijzen dat de minderjarige in het kader van lopende procedures beroep moet kunnen doen op een *eigen belangenbehartiger* om niet langer afhankelijk te zijn van de goodwill van volwassenen, hetzij de ouder(s), hetzij het parket.

Tot op heden is de zelfstandige rechtsuitoefening voor minderjarigen slechts fragmentair geregeld en worden er verschillende leeftijdsgrenzen gehanteerd (vb. 12 jaar in het kader van het spreekrecht voor de jeugdrechter, 15 jaar in het kader van het afstammingsrecht). Een coherente visie hierachter ontbreekt echter. *De rechtspositie van de minderjarige dient dan ook eenvormig uitgewerkt te worden voor alle levensdomeinen: het gezin, de school, de hulp- en dienstverlening e.d.*

Er dient werk gemaakt te worden van *een gedegen rechtsbijstandstelsel voor minderjarigen en van een gegarandeerd spreekrecht*, in tegenstelling tot de huidige regeling die uiteindelijk neerkomt op een spreekmogelijkheid.

Meer bepaald met de rechtspositie van de *minderjarige in het onderwijs* vraagt het Kinderrechtencommissariaat de invoering van een volwaardig leerlingenstatuut alsook de vereiste inzet van middelen in het kader van de problematiek inzake discriminatie in het onderwijs.

Voor wat betreft *de jeugdhulpverlening* is het essentieel dat het recht op hulpverlening voor de minderjarige decretaal verankerd wordt en dat zij hun gebruikersrechten gegarandeerd weten in de uitvoering van het hulpverleningsaanbod.

bijlagen

bijlage 1

125

Decreet van 15 juli 1997 houdende de oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en de instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris.

bijlage 2

129

Media-output oktober 1999 tot en met september 2000

bijlage 3

139

Aanbevelingen aan het Vlaams Parlement

bijlage 4

189

Aanbevolen literatuur

Decreet van 15 juli 1997 houdende de oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en de instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris.

HET VLAAMS PARLEMENT HEEFT AANGENOMEN EN WIJ, REGERING, BEKRACHTIGEN HETGEEN VOLGT:

ARTIKEL 1

Dit decreet regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

ARTIKEL 2

In dit decreet wordt verstaan onder:

1. het Verdrag: het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen in New York op 20 november 1989;
2. het Kinderrechtencommissariaat: de Kinderrechtencommissaris en het personeel dat hem bijstaat in de uitoefening van zijn opdrachten;
3. het Kind: elke minderjarige;
4. de administratieve overheid: de administratieve overheid in de zin van artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, afhankelijk van de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest;
5. de voorzieningen: alle door de Vlaamse regering of door de Vlaamse openbare instellingen erkende particuliere organisaties.

ARTIKEL 3

1. Het ambt van Kinderrechtencommissaris, hierna Commissaris genoemd, wordt ingesteld.
2. De Commissaris wordt benoemd door het Vlaams Parlement.
3. De personeelsformatie en het statuut van het personeel van het Kinderrechtencommissariaat worden door het Vlaams Parlement vastgesteld op voorstel van de Commissaris.

ARTIKEL 4

De Commissaris verdedigt de rechten en behartigt de belangen van het kind.

Daartoe:

1. ziet hij toe op de naleving van het Verdrag;
2. staat hij in voor de opvolging, de analyse, de evaluatie en de bekendmaking van de levensomstandigheden van het kind;
3. treedt hij op als vertolker van de rechten, de belangen en de noden van het kind.

ARTIKEL 5

Bij de uitoefening van de in artikel 4 bepaalde opdrachten besteedt de Commissaris, met het Verdrag als leidraad, in het bijzonder aandacht aan:

1. de dialoog met het kind en met de organisaties actief rond individuele en collectieve dienstverlening aan of belangenbehartiging van het kind;
2. de maatschappelijke participatie van het kind en de toegankelijkheid voor het kind van alle diensten en organisaties die met het kind te maken hebben;
3. het toezicht op de conformiteit met het Verdrag van de wetten, decreten, besluiten en verordeningen, met inbegrip van de procedurele regels welke een aangelegenheid regelen waarvoor de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest bevoegd is;

4. de verspreiding van informatie over de inhoud van het Verdrag, in het bijzonder ten behoeve van het kind.

De Commissaris kan hiertoe onder meer een beroep doen op de wetenschappelijke expertise en ervaring van het Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen, voor zover geen afbreuk gedaan wordt aan het geheel van de opdrachten van het Centrum.

ARTIKEL 6

Bij de uitoefening van de in artikel 4 bepaalde opdrachten is de Commissaris bevoegd om:

1. op eigen initiatief of op verzoek van het Vlaams Parlement een onderzoek in te stellen met betrekking tot de naleving van het Verdrag;
2. klachten die betrekking hebben op de niet-naleving van het Verdrag, te onderzoeken en zo mogelijk gericht door te verwijzen naar de voorzieningen.

Het onderzoek van een klacht wordt opgeschort wanneer omtrent die klacht een beroep bij de rechtbank of georganiseerd administratief beroep wordt ingesteld.

De administratieve overheid stelt de Commissaris in kennis van het ingesteld beroep. De indiening en het onderzoek van de klacht schorsen noch stuiten termijnen voor het instellen van beroepen bij de rechtbank of van georganiseerde administratieve beroepen. De Commissaris informeert de klager omtrent het gevolg dat aan de klacht werd gegeven.

ARTIKEL 7

§ 1. Bij de benoeming en de verdere uitoefening van zijn mandaat moet de Commissaris voldoen aan de volgende voorwaarden:

1. de Belgische nationaliteit bezitten, zijn woonplaats hebben in het Vlaamse Gewest of het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad en in het bezit zijn van een Nederlandstalig diploma;
2. van onberispelijk gedrag zijn;
3. de burgerlijke en politieke rechten genieten;
4. in het bezit zijn van een universitair of daarmee gelijkgesteld diploma;
5. minstens vijf jaar nuttige beroepservaring hebben, die dienstig is voor de uitoefening van het ambt;
6. beantwoorden aan het profiel zoals omschreven door het Vlaams Parlement.

§ 2. Het Vlaams Parlement benoemt de Commissaris voor een éénmalige hernieuwbare termijn van 5 jaar.

§ 3. Alvorens in functie te treden, legt de Commissaris in handen van de Voorzitter van het Vlaams Parlement de volgende eed af:

“Ik zweer getrouwheid aan de Koning, gehoorzaamheid aan de Grondwet en aan de wetten van het Belgische volk.”.

ARTIKEL 8

§ 1. Het ambt van de Commissaris is onverenigbaar met elk ander mandaat, of ambt of elke andere functie, ook als die onbezoldigd zijn.

Drie jaar voor zijn benoeming mag de Commissaris geen bij verkiezing verleend openbaar mandaat hebben vervuld. Het is de Commissaris verboden, door het feit van zijn benoeming, om gedurende 3 jaar na het uitoefenen van zijn ambt, kandidaat te zijn voor een bij verkiezing verleend openbaar mandaat. Voor de toepassing van deze paragraaf wordt met een bij verkiezing verleend openbaar mandaat gelijkgesteld: het ambt van buiten de gemeenteraad benoemde burgemeester, een mandaat van bestuurder in een instelling van openbaar nut, het ambt van regeringscommissaris, het ambt van gouverneur, adjunct-gouverneur of vice-gouverneur.

§ 2. De Commissaris geniet hetzelfde statuut als een raadsheer van het Rekenhof. De wedde-regeling van de raadsheeren van het Rekenhof, vervat in de wet van 21 maart 1964 betreffende de wedden van de leden van het Rekenhof, is van toepassing op de Commissaris.

§ 3. Binnen de grenzen van zijn bevoegdheid ontvangt de Commissaris van geen enkele overheid instructies. De Commissaris werkt in de uitoefening van het ambt volledig onafhankelijk. De Commissaris kan niet van zijn ambt worden ontheven voor meningen geuit of daden gesteld in de uitoefening van zijn ambt.

ARTIKEL 9

Het Vlaams Parlement kan in één van de volgende gevallen een einde maken aan het mandaat van de Commissaris:

1. op verzoek of met akkoord van de betrokkene;
2. wanneer de betrokkene de leeftijd van 65 jaar bereikt;
3. in een geval van onverenigbaarheid, zoals bepaald in artikel 8, § 1;
4. om zwaarwichtige redenen, onverminderd artikel 8, § 3.

ARTIKEL 10

§ 1. De overheid stelt de Commissaris alle informatie ter beschikking die voor het volbrengen van zijn opdrachten vereist is. Op eenvoudig verzoek van de Commissaris verstrekt zij alle dienstige inlichtingen en documenten.

§ 2. De Commissaris kan, in de uitvoering van zijn opdrachten, het advies inwinnen van de overheid.

§ 3. Onverminderd artikel 15 van de Grondwet, heeft de Commissaris vrije toegang tot alle overheidsgebouwen en tot de voorzieningen. De verantwoordelijken en de personeels-leden zijn ertoe gehouden aan de Commissaris de stukken en de informatie die hij noodzakelijk acht, mee te delen, met uitzondering van die welke door het medisch geheim beschermd zijn of waarvan ze kennis hebben genomen in hun hoedanigheid van noodzakelijke vertrouwenspersoon.

ARTIKEL 11

Art. 458 van het Strafwetboek is van toepassing op de Commissaris en zijn personeelsleden.

ARTIKEL 12

§ 1. De Commissaris brengt aan de Voorzitter van het Vlaams Parlement jaarlijks verslag uit over de opdrachten zoals bepaald in artikel 4. Het verslag wordt door het Vlaams Parlement in plenaire vergadering besproken. Het verslag wordt openbaar gemaakt. Bovendien kan de Commissaris, wanneer hij dit nuttig acht, tussentijdse verslagen bezorgen aan de Voorzitter van het Vlaams Parlement met het oog op een bespreking in plenaire vergadering.

§ 2. De Commissaris bezorgt zijn verslagen aan de federale overheid opdat deze ermee rekening zou kunnen houden bij het opstellen van het rapport dat België om de vijf jaar moet indienen bij het Comité voor de rechten van het kind, met toepassing van artikel 44 van het Verdrag. De Commissaris evalueert dat rapport.

ARTIKEL 13

Het Vlaams Parlement stelt jaarlijks op voorstel van de Commissaris de kredieten vast die nodig zijn voor de werking van het Kinderrechtencommissariaat.

ARTIKEL 14

Binnen zes maanden na zijn benoeming, stelt de Commissaris een voorstel van huishoudelijk reglement op. Dat reglement en de wijzigingen erin worden goedgekeurd door het Vlaams Parlement en bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad.

Media-output oktober 1999 tot en met september 2000

NATIONALE ACTUALITEITSMEDIA

AUDIOVISUELE MEDIA

- 19/11/1999 **Radio1 (journaal)**
jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- 19/11/1999 **Radio1 (actueel)**
jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- 19/11/1999 **Radio1 (de wandelgangen)**
jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- 19/11/1999 **TV1 (journaal)**
jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- 19/11/1999 **VTM (journaal)**
jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- 20/11/1999 **Radio1 (journaal)**
jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- 21/11/1999 **Radio Vlaanderen Internationaal**
jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- 22/11/1999 **Radio Vlaanderen Internationaal**
jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- 4/1/2000 **Radio1 (voor de dag)**
Kinderrechtencommissariaat op Ketnetcool
- 25/2/2000 **TV1 (journaal)**
kinderrechten in de grondwet
- 11/3/2000 **Radio3 (het wereldbericht)**
10 jaar kinderrechtenverdrag
- 23/3/2000 **Radio1 (de wandelgangen)**
spreekrecht voor jongeren
- 29/3/2000 **Radio Vlaanderen Internationaal**
Kinderrechten in Vlaanderen: Het Kinderrechtencommissariaat

AUDIOVISUELE MEDIA

- 31/8/2000 **TV1 (journaal)**
Voorstel leerlingenstatuut van de Scholierkoepel wordt volmondig gesteund door de kinderrechtencommissaris

- 11/9/2000 **Radio Vlaanderen Internationaal (het dak van de wereld)**
Stem-biljet-actie van het Kinderrechtencommissariaat

- 12/9/2000 **Radio1 (de wandelgangen)**
Stem-biljet-actie van het Kinderrechtencommissariaat

- 13/9/2000 **Radio2 (Met Twee)**
Campagne 'rechten in je buurt en gemeente' van het Kinderrechtencommissariaat

- 18/9/2000 **TV1 (journaal)**
Stem-biljet-actie van het Kinderrechtencommissariaat

- 19/9/2000 **Radio2, Antwerpen**
Kinderrechtenfestival

- 21/9/2000 **ATV**
Kinderrechtenfestival

- 22/9/2000 **Radio Vlaanderen Internationaal**
Kinderrechtenfestival

- 22/9/2000 **Radio2 Vlaams Brabant**
Kinderrechtenfestival

- 23/9/2000 **Vitaya TV**
Kinderrechtenfestival

- 26/9/2000 **Radio1 (journaal)**
'vondelingenluik onaanvaardbaar'

- 26/9/2000 **TV1 (journaal)**
'vondelingenluik onaanvaardbaar'

PRINTMEDIA

- 7/10/1999 **De Morgen**
'Had VRT meisje niet tegen zichzelf moeten beschermen?'

- 9/11/1999 **De Standaard**
Ankie gaat Europees

- 9/11/1999 **De Morgen**
Kinderrechtencommissaris Vandekerckhove maakt Europese promotie

- 17/11/1999 **Wablieft**
Ankie Vandekerckhove over de 'Rechten van het Kind'. Kinderen hebben een mening

PRINTMEDIA

- 18/11/1999 **Libelle**
En als kinderen nu eens mogen meebeslissen?
- 20/11/1999 **De Standaard**
Jongeren moeten niet per se gelijk krijgen
- 20/11/1999 **Financieel Economische Tijd**
Tien jaar VN-Verdrag kinderrechten
- 20/11/1999 **Het Nieuwsblad**
Kinderen moeten niet altijd gelijk krijgen. Alle klachten over pestende leerkrachten waren gegrond.
- 20/11/1999 **Het Laatste Nieuws**
Commissariaat stelt eerste verslag voor na een jaar werking. Kinderrechten zijn niet genoeg bekend.
- 20/11/1999 **Het Volk**
Kinderrechten tien jaar later
- 20/11/1999 **De Morgen**
Kinderrechtencommissariaat stelt eerste jaarverslag voor: ook leerkrachten pesten
- 23/11/1999 **De Standaard**
Tegenspraak. Ankie Vandekerckhove en Mia De Schampelaere.
- 24/11/1999 **Knack**
Uit het nieuws: Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat
- 17/12/1999 **De Morgen**
Ankie Vandekerckhove terug naar school
- 17/12/1999 **De Morgen**
Ankie Vandekerckhove terug naar school
- 24/2/2000 **TV Family**
Kinderrechtencommissaris Ankie Vandekerckhove: 'het toebrengen van slagen en verwondingen is strafbaar.'
- 26/2/2000 **De Morgen**
Kinderrechten in de grondwet
- 26/2/2000 **Het Laatste Nieuws**
Kinderrechten in de grondwet
- 2/3/2000 **De Morgen**
'Schorsing te zware straf voor piercings op school'.
Kinderrechtencommissaris vindt dat leerlingen recht hebben op eigen identiteitsbeleving
- 15/4/2000 **Het Nieuwsblad**
Ankie Vandekerckhove: 'weigeren discriminerend'

PRINTMEDIA

- 22/4/2000 **De Standaard**
Vraag van de week: is onze jeugd ontspoord?
Ankie Vandekerckhove, Kinderrechtencommissaris
- 22/4/2000 **Het Nieuwsblad**
Vraag van de week: is onze jeugd ontspoord?
Ankie Vandekerckhove, Kinderrechtencommissaris
- 26/4/2000 **De Standaard**
Kinderen hebben verantwoordelijkheden
- 20/7/2000 **De Standaard**
De vakantie van Ankie Vandekerckhove, commissaris voor kinderrechten
- 29/8/2000 **Gazet van Antwerpen**
Verwilghen sleutelt aan omstreden adoptiewet
- 29/8/2000 **Het Belang van Limburg**
Adoptie te weinig vanuit rechten van kind
- 1/9/2000 **De Morgen**
Vlaamse Scholierenkoepel vraagt leerlingenstatuut
- 1/9/2000 **Gazet van Antwerpen**
Leerlingenstatuut middelbaar
- 1/9/2000 **Het Volk**
Scholieren eisen rechten op
- 6/9/2000 **Fit en Gezond, Kids&Co**
Kinderrechtenfestival en Schaffen we alle huiswerk af?
- 11/9/2000 **De Standaard**
citaat Kinderrechtencommissaris
- 12/9/2000 **De Morgen**
Kinderen kunnen voor het eerst kiezen. Kinderrechtencommissariaat bevroegt
210.000 kinderen over buurt, verkeer en speelruimte
- 12/9/2000 **Het Nieuwsblad**
Kinderen krijgen eigen stembiljet
- 12/9/2000 **De Standaard**
Kinderen krijgen eigen stembiljet
- 12/9/2000 **De Standaard**
Kinderen aan de macht in Kitsegem
- 12/9/2000 **Het Belang van Limburg**
Gemeenteraadsverkiezingen belangen ook Ketnet aan

PRINTMEDIA

- 12/9/2000 **Gazet van Antwerpen**
Ketnet geeft kinderen stemrecht
- 13/9/2000 **Het Volk**
Kinderen krijgen eigen stembiljet
- 15/9/2000 **De Morgen**
Ketnet informeert over kinderrechten
- 20/9/2000 **Knack-Focus**
De burgers van Kitsegem
- 21/9/2000 **De Morgen / Metro**
Fight for your rights
- 22/9/2000 **Het Laatste Nieuws**
Kinderen baas in Kitsegem: derde Kinderrechtenfestival in Boom
- 23/9/2000 **De Gentenaar**
Kinderen willen inspraak
- 23/9/2000 **Het Volk**
‘Een stukje wilde natuur, alsjeblief’
- 23/9/2000 **Het Volk**
Kinderen op bezoek in Kitsegem
- 23/9/2000 **Het Nieuwsblad**
Kinderen op bezoek in Kitsegem
- 25/9/2000 **De Standaard**
Kinderen één dag lang de baas
- 25/9/2000 **Het Nieuwsblad**
Kinderen spelen met kinderrechten
- 25/9/2000 **Gazet van Antwerpen**
Tienduizend kinderen eisen hun rechten op
- 25/9/2000 **Het Volk**
Kinderrechten in de praktijk
- 25/9/2000 **De Morgen**
‘De grote mensen waren heel ambetant’. Het tweede Kinderrechtenfestival
- 25/9/2000 **Het Laatste Nieuws**
Derde Kinderrechtenfestival laat kleintjes hun ding doen in Kitsegem
Volwassenen niet toegelaten
- 25/9/2000 **Het Nieuwsblad**
Kinderen willen inspraak

PRINTMEDIA

- 27/9/2000 **De Morgen**
'Vondelingenluik' brengt ons terug naar de Middeleeuwen
- 27/9/2000 **Gazet van Antwerpen**
Invoering vondelingenschuif lokt gemengde reacties uit
- 27/9/2000 **De Standaard**
Na 140 jaar weer vondelingenschuif in Antwerpen
- 27/9/2000 **Het Nieuwsblad**
Een Mozesmandje voor vondelingen. Uitlokking
- 27/9/2000 **Financieel Economische Tijd**
'Vondelingenluik' in Antwerpen wekt commotie
- 28/9/2000 **De Standaard**
Kinderschuif brengt debat op gang
- 30/9/2000 **De Standaard**
Is een kinderschuif aanvaardbaar?
- 30/9/2000 **Het Nieuwsblad**
Is een kinderschuif aanvaardbaar?

KIND- EN JONGERENMEDIA

AUDIOVISUELE MEDIA

- 3/10/1999 **Ketnet (mijn gedacht!)**
Rechten van kinderen bij echtscheiding
- 16/11/1999 **Ketnet (mijn gedacht!)**
Rechten van kinderen, huiswerk
- 23/11/1999 **Ketnet (mijn gedacht!)**
Rechten van kinderen, godsdienst
- 29/10/1999 **Ketnet (Ket&Co)**
lancering spreekbuis
- 29/10/1999 (tot 20/11/1999) **Ketnet**
*Elke dag afsluiting Ketnet-uitzendingen met opnamen spreekbuis
Kinderrechtenfestival*
- 6/1/2000 **Ketnet (mijn gedacht!)**
Straffen

- 10/2/2000 **Ketnet (mijn gedacht!)**
Rechten van kinderen, betogen/manifesteren
- 15/9/2000 **Ketnet (Ketnetwrap)**
Stem-biljet-actie Kinderrechtencommissariaat
- 19/9/2000 **Ketnet (Ketnetwrap)**
Stem-biljet-actie Kinderrechtencommissariaat
- 25/9/2000 **Ketnet (Ketnetwrap)**
Verslag Kinderrechtenfestival

PRINTMEDIA

- 6/10/1999 **Stipkrant**
In elke klas een kinderrechtenposter
- 6/10/1999 **Ketnetkrant**
Spaar die poster
- 13/10/1999 **Stipkrant**
in elke klas een kinderrechtenposter
- 13/10/1999 **Ketnetkrant**
Spaar die poster
- 20/10/1999 **Stipkrant**
In elke klas een kinderrechtenposter
- 20/10/1999 **Ketnetkrant**
Spaar de poster
- 27/10/1999 **Stipkrant**
Themanummer kinderrechten en afdruk poster '10 jaar Kinderrechtenverdrag'
- 27/10/1999 **Ketnetkrant**
Dossier kinderrechten en afdruk poster '10 jaar Kinderrechtenverdrag'
- 12/11/1999 **Zonnestraal**
Ankie let op je rechten
- 17/11/1999 **Jommekeskrant**
10 jaar kinderrechten 'Kinderen verdienen respect'
- 1/3/2000 **Stipkrant**
Kinderrechten in de grondwet
- 13/9/2000 **Jommekeskrant**
Stembiljetactie Kinderrechtencommissariaat

- 15/9/2000 **Ketnetkrant**
speciale bijlage Kinderrechtenfestival
- 20/9/2000 **Jommekeskrant**
Alles kits in Kitsegem
- 20/9/2000 **Ketnetkrant**
beroep: Kinderrechtencommissaris

TIJDSCHRIFTEN VAN PROFESSIONELE ORGANISATIES

- 1/10/1999 **De Bond**
Kinderrechtencommissaris in de Factorij
Om kinderen echt te leren kennen, moet je door de knieën gaan
- 10/1999 **Klasse voor Leerkrachten**
Kinderrechten-poster ook in jouw klas en Geef kleur aan je rechten (achterflap)
- 10/1999 **Provinciale Jeugddienst Antwerpen Nieuwsbrief**
Kinderrechtenfestival in de Schorre: u was weer geweldig!
- 11/1999 **Ons Recht**
Kinderen over hun rechten
- 26/11/1999 **De Bond**
Een titanic vol kinderen
- 12/1999 **Tijdschrift voor de Rechten van het Kind**
Klachtenbehandeling
- 1/2000 **Terzake**
Inspraak is ook kinderrecht
- 1 & 2/2000 **Kink**
Nog geen 18 ... jouw rechten in België
- 1, 2 & 3/2000 **Kinderen Wereldwijd**
Jaarverslag kinderrechtencommissariaat
- 1-3/2000 **VSK**
'Op het strafbankje' en 'Het traditionele rollenpatroon omgekeerd: leerkrachten pesten leerlingen!' en 'Kinderrechten'
- 2/2000 **Agora**
Lezersbrief op de visietekst van Jongerenbegeleiding
- 3/2000 **Tijdschrift voor de Rechten van het Kind**
Jongeren vinden de weg naar Brussel...en dan?

- 4/2000 0/25
‘Kinderrechten in Vlaanderen nog weinig bekend’

- 5/2000 **Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten**
Vanuit het Kinderrechtencommissariaat. Geringeloord?!

- 6/2000 **Tijdschrift voor de Rechten van het Kind**
Blij met een dooie mus?

- 7, 8 & 9/2000 **Kinderen Wereldwijd**
Kinderrechtenfestival

- 8/2000 **Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten**
Enkele reflecties over het weigeren van leerlingen naar aanleiding van de nota ‘Advies betreffende de non-discriminatieverklaring in het onderwijs’ van het Kinderrechtencommissariaat en Vanuit het Kinderrechtencommissariaat: Taboe or not Taboe? en Boekbespreking: Jaar één van het Kinderrechtencommissariaat

- 9/2000 **Amnesty Nieuws**
Kinderrechtencommissaris Ankie Vandekerckhove. Kinderrechten zijn van een verpletterende logica

- 9/2000 **Klasse voor Leerkrachten**
Kinderen(en)stemmen en Een stemhok in de klas en Rechten van kinderen

- 9/2000 **Klasse voor Ouders**
200.000 kinderen krijgen een stembiljet en Kinderrechtenfestival: Kinderen maken Kitsegem

- 9/2000 **Tijdschrift voor de Rechten van het Kind**
Jongerenfestival en voetbaltornooien

- 29/9/2000 **De Bond**
Ook Kinderrechtencommissariaat geeft kinderen een stem in de gemeente

Adviezen aan het Vlaams Parlement

1. KINDEREN EN RECLAME OP TV

Commissie voor cultuur, media en sport.

1. Situering: de vijf-minutenregel

De discussie gaat over de regel in het Vlaamse omroepdecreet, art. 82, par. 6 dat volgende bepaling inzake reclame bevat:

“...in kinderprogramma’s mag geen reclame worden ingelast. In de onmiddellijke omgeving van kinderprogramma’s mag geen reclame worden uitgezonden. Met onmiddellijke omgeving wordt bedoeld binnen een tijdsbestek van 5 minuten voor en na het kinderprogramma.”

Art 82 bis specificeert de onmiddellijke omgeving op 15 minuten voor wat betreft het telewinkelen. Voorliggend voorstel^[1] wil ook voor de reclame de reclamevrije zone uitbreiden naar 15 minuten. Tegelijk gaan er stemmen op om deze specifieke verbodsbepaling af te schaffen, o.m. bij de Minister voor Media Van Mechelen. De mogelijkheden in deze discussie zijn m.a.w. de afschaffing, het behoud of de uitbreiding van de vijf-minutenregel.

Een advies hierover werd o.m. aan het Kinderrechtencommissariaat gevraagd.

2. Overwegingen

Inzake het vraagstuk van kinderen en reclame op televisie spelen voor het Kinderrechtencommissariaat volgende bedenkingen en overwegingen een rol.

- In deze context is het belangrijk een onderscheid te maken tussen enerzijds het belang van het kind en de mogelijke inbreuken daarop en anderzijds de beïnvloeding van het kind. Het Kinderrechtencommissariaat gaat er van uit dat beïnvloeding als dusdanig niet per definitie moet ingaan tegen de belangen van het kind. Kinderen, net zoals volwassenen, worden sowieso beïnvloed door wat ze via de media horen en zien. Op zich hoeft dat niet negatief te zijn. Naar reclame toe dient dus ook dit onderscheid voor ogen gehouden te worden. Reclame is in essentie persuasief in die zin dat de beïnvloeding van wat mensen denken te willen of nodig te hebben centraal staat. Reclame is prioritair gericht op het inwerken op de eigen wil van i.c. de kijker, in tegenstelling tot bijvoorbeeld informatieve programma’s. Bijkomende aandacht en toezicht in deze zijn dan ook niet ongewenst.
- Wanneer we het wetenschappelijk onderzoek erop naslaan kunnen we geen uitsluitend vinden of reclame op TV nu al dan niet zou indruisen tegen het belang van het kind. Er zijn geen harde bewijzen dat reclame schadelijk zou zijn voor kinderen of negatieve effecten zou hebben op kinderen, mede doordat de inhoud van reclame reeds gereguleerd is (geen tabaksreclame, geen geweldscènes e.d.). Wat betreft beïnvloeding liggen de zaken anders. Reclame heeft een onmiskenbaar beïnvloedende werking. De beïnvloeding is met name het hoofddoel van reclame en dit doel wordt in wisselende mate bereikt naar kinderen zowel als naar volwassenen toe.

[1] Voorstel van decreet van de heer Carl Decaluwe c.s. houdende wijziging van artikel 82 van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 25 januari 1995. (Stuk 92 - 1999-2000 - Nr. 1)

In tegenstelling tot de mogelijke schade aan het belang van het kind, staat het dus wel vast dat reclame kinderen kan beïnvloeden. De reclamesector is zich daar ook terdege van bewust en gebruikt die kennis ook^[2]. Het feit dat kinderen bijvoorbeeld melden dat reclame ook leuk is, komt grotendeels doordat reclamemakers reclamespots aantrekkelijk maken voor die doelgroep.

- Kinderen worden als specifieke doelgroep door de reclamesector benaderd en gebruikt. Deze sector bekijkt het kind in eerste instantie als consument. Voor producten voor kinderen zelf is het kind een actuele of toekomstige consument. Daarnaast worden kinderen ook gebruikt als verkoopconcept in reclame gericht op volwassenen. Blijkbaar stimuleren kinderen in reclame ook de verkoop van producten voor volwassenen. Tufte verwijst in dit kader naar een onderzoek waaruit blijkt dat kinderen ondervertegenwoordigd zijn op televisie behalve in reclame^[3], precies omdat ze zo'n overtuigend effect kunnen hebben op het doelpubliek.
Kinderen zijn echter meer dan enkel consumenten.
- Kinderen zijn vatbaar voor reclame en andere strategieën, zoals merchandising en product placement alsook voor de druk van de peergroup om producten van een welbepaald merk te kopen^[4]. Kinderen worden dus niet enkel via reclame op televisie benaderd. Wel is het zo dat de overheid het kanaal televisie, in tegenstelling tot andere kanalen, kan en mag reguleren.
- Uit onderzoek, aangehaald door Tufte (1999), blijkt dat kinderen in staat zijn het verschil te begrijpen tussen TV-programma's en reclameboodschappen vanaf een jaar of 7. Dit wordt aangehaald als absoluut gemiddelde gezien sommige onderzoeken aantonen dat sommige kinderen reeds vanaf 3-4 jaar dit onderscheid maken, terwijl anderen dat pas rond een jaar of 10 beginnen te doen. Deze bekwaamheid zou te maken hebben met het begrip dat kinderen hebben voor het doel van reclame. Vanaf het ogenblik dat ze de doelstellingen van reclame begrijpen, kunnen ze veel beter het onderscheid maken tussen reclame en andere programma's. Hoe dan ook komt het echte en volledige doorzicht in wat reclame is pas op latere leeftijd, zo rond 12 jaar. Belangrijk is echter ook het gegeven dat het verwerven van dit doorzicht sterk samenhangt met andere factoren. De houding binnen het gezin tegenover reclame, het opleidingsniveau van de ouders en de vorming op school spelen hier ook een belangrijke rol.
- In deze context dient gewezen te worden op het feit dat het kijkgedrag van kinderen sterk beïnvloed wordt door dat van hun ouders, ook voor wat betreft de manier waarop reclame wordt bekeken en al of niet geloofd. Een kritische houding van de ouder inzake reclame kan hierbij nuttig zijn voor het kind. Wanneer ouders betrokken zijn bij het kijkgedrag van het kind, kunnen zij ook aangeven dat reclame bijvoorbeeld een product mooier voorstelt dan dat het in werkelijkheid is en kunnen ze hun kinderen selectiever leren omgaan met het medium. Doch niet alleen op het vlak van kijkgedrag kunnen ouders sturend of filterend werken, ook door hun aankoopgedrag kunnen ouders de invloed van reclame afzwakken of versterken, naarmate zij zelf in mindere of meerdere mate beïnvloedbaar zijn door de reclame.
- In het debat over reclame rond kinderprogramma's wordt door tegenstanders van het reclameverbod soms gesteld dat de inkomsten van reclame onontbeerlijk zijn voor het maken van die kinderprogramma's. Het Kinderrechtencommissariaat stelt dat dit argument niet op gaat: hoe groot of hoe klein de budgetten ook zijn, steeds moet een deel van het budget vrijgemaakt worden voor programma's voor kinderen en jongeren^[5]. Het probleem is veeleer dat deze groep niet altijd een prioriteit vormt voor de

[2] Tufte, p. 48-54.

[3] Tufte, p. 18-19.

[4] In onze consumptiemaatschappij is reclame, in al haar vormen, niet meer weg te denken. Naast verbodsbepalingen is het dus ook nodig om kinderen op te voeden tot kritische consumenten, doch dit valt buiten het bestek van deze bespreking.

zenders. Dit kunnen we in de praktijk op verschillende manieren merken^[6]. Kinderprogramma's worden soms al te gemakkelijk afgevoerd voor bijvoorbeeld grote sportmanifestaties. In de globale programmatie krijgen specifieke kinderprogramma's qua tijdsinvestering een klein deel toegewezen. Vaak ontbreekt een vaste, parallelle timing van kinderprogramma's (bijvoorbeeld elke dag van 17-18 uur) hetgeen voor die doelgroep soms moeilijk te volgen is.

- Enige zin voor realiteit en de vaststelling dat de reclamesector zeer inventief en creatief is in het omzeilen van reeds bestaande verbodsbepalingen doen het geloof in zelfregulering vanuit de sector sterk afnemen. Bovendien zijn de (overigens rechtmatige) doelstellingen van de reclamesector van een andere aard dan de bescherming van belangen van kinderen. Hier heeft de overheid een verantwoordelijkheid naar kinderen toe. Reglementering vanuit de overheid kan dan ook meer effect sorteren, op voorwaarde dat dit samen gaat met een afdoende sanctionering van overtredingen.
- In een ruimer kader merken we een duidelijke trend om reclame tijdens of in de buurt van kinderprogramma's te verbieden of te beperken. Dit is duidelijk merkbaar in de Scandinavische landen, waar bijvoorbeeld in Zweden^[7] geen reclame mag uitgezonden worden die gericht is op kinderen tot 12 jaar. Meer bepaald geldt in Zweden ook een verbod voor personen die een belangrijke rol spelen in kinderprogramma's om op te treden in reclamespots. Ook in discussies binnen ENOC^[8] is het verbod op reclame naar kinderen toe een duidelijke stelling van de Scandinavische kinderombudsdiensten.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een verbod op reclame op televisie tijdens en in de buurt van kinderprogramma's. En wel om volgende redenen:

- Gezien de reclamesector het kind voornamelijk als consument beschouwt en gezien voor deze sector de belangen van kinderen geen prioritaire overweging zijn, is het aan de overheid om uitvoering te geven aan haar (zorgvuldigheids)plicht om op te komen voor de belangen van het kind. De overheid heeft als dusdanig de plicht om de actieradius van de commercie als geheel te beperken naar de doelgroep kinderen ter bescherming van hun belangen. Dit kan onder meer door het invoeren, behouden of uitbreiden van een reclameverbod. In de geest van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is het legitiem voor een overheid om in deze beschermend op te treden.
- Beïnvloeding van (koop)gedrag gebeurt op diverse manieren die echter niet even hanteerbaar en controleerbaar zijn door de overheid. Bij televisiereclame kan dat wel en is het dus ook aangewezen om alvast dit kanaal nader te reguleren. Dit is vooral van belang wanneer we weten dat televisie een sterke impact kan hebben op kinderen, zelfs al is de grootte van die impact niet duidelijk af te lijnen uit het bestaande onderzoek ter zake.
- Zolang het niet zeker is dat ouders in deze een corrigerende en sturende rol spelen, is het verantwoord voor de overheid om op te treden. Zeker wanneer we weten dat de meeste programma's voor jonge kinderen uitgezonden worden op momenten dat het voor ouders niet evident is daarbij continu aanwezig te zijn. Bovendien is de voortdurende aanwezigheid van ouders niet eens gewenst. Een kind moet namelijk ook de

[5] Bij de openbare omroep is dit één van de opdrachten uit de beheersovereenkomst met de overheid, maar ook de commerciële omroep is een investering aan kinderen verschuldigd o.m. op grond van art. 13 en 17 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, die aan kinderen het recht op informatiegaring en het recht op toegang tot de media garanderen.

[6] Tufte, p. 33-34. Bij deze voorbeelden moet wel gesteld worden dat de VRT met de invoering van Ketnet hieraan grotendeels verholpen heeft.

[7] Tufte, p. 35.

[8] European Network for Ombudspersons for Children.

mogelijkheid hebben om in alle vrijheid en zelfstandig naar zijn of haar televisieprogramma's te kunnen kijken zonder daarbij voortdurend sturing door de ouders nodig te hebben. Televisie kijken moet voor kinderen m.a.w. veilig en zonder al te veel risico's mogelijk zijn.

- In deze materie is de regelgeving op het niveau van de EU niet onbelangrijk en daar zien we vanuit sommige lidstaten dat een reclameverbod zeer duidelijk gewenst wordt. Zweden heeft ter zake reeds aangekondigd daar één van de prioriteiten van te willen maken tijdens het komend EG-voorzitterschap

Het Kinderrechtencommissariaat wil nadrukkelijk de aandacht vestigen op het feit dat een dergelijk verbod pas effectief zal kunnen zijn wanneer ook de afdwingbaarheid mogelijk is door middel van een deugdelijk sanctioneringsstelsel en wanneer het omzeilen van het verbod feitelijk en/of technisch zo goed als onmogelijk gemaakt wordt. Wanneer hier zou blijken dat dit verbod beter te hanteren is door middel van een tijdsbestek van vijftien minuten voor en na kinderprogramma's, dan door vijf minuten, heeft het Kinderrechtencommissariaat geen bezwaar tegen de uitbreiding naar vijftien minuten.

4. Literatuur

OLESEN, J.(1998)

Children and media risks, *Working paper*, Department of Contemporary Cultural Studies, Odense University.

TUFTE, B.(1999)

Children and TV-commercials, Royal school of Educational Studies, Denemarken.

UNICEF(1998)

Implementation handbook on the rights of the child, Unicef: Genève.

VN (1996)

Verslag van de discussion day "the child and the media", Comité Voor de Rechten van het Kind 13e zitting.

VOORHOOF, D.(1998)

Media(recht) en kinder(recht)en In VERHELLEN, E. e.a.(ed.), *Kinderrecht en iDS*, Gent, deel 1, 1.9., p.3-84

2. DE NON-DISCRIMINATIEVERKLARING IN HET ONDERWIJS

Commissie voor Onderwijs en Vorming

1. Situering: (non-) discriminatie in het onderwijs

Hoewel de Vlaamse samenleving een interculturele samenleving is geworden, klagen allochtone kinderen nog vaak over discriminatie. Het Vlaamse onderwijs ontsnapt hier niet aan. Het Kinderrechtencommissariaat ontving sinds begin dit schooljaar meerdere klachten aangaande dit probleem. Dit leidde tot verder onderzoek. In de loop van dit onderzoek verzocht het Kabinet van Vlaams Minister van Onderwijs het Kinderrechtencommissariaat een advies te formuleren m.b.t. de evaluatie van de Non-discriminatieverklaring^[9] van 15 juli 1993.

Naast literatuurstudie en de behandeling van de klachten, had het Kinderrechtencommissariaat in de rand van dit dossier meerdere gesprekken met minderjarigen^[10], onderwijsmensen, academici, zelforganisaties van migranten, welzijnswerkers en beleidsverantwoordelijken. Het Kinderrechtencommissariaat had gesprekken met 36 ‘doelgroep-leerlingen’ uit verschillende scholen en regio’s.

Individuele klachten, die sloegen op concrete dossiers, werden doorverwezen (sedert 15/10/1999) naar de BEOBEMI, waarin sinds die datum het Kinderrechtencommissariaat als neutrale waarnemer zetelt^[11].

Bij de evaluatie van een protocol als de non-discriminatieverklaring, kan men niet anders dan dit te toetsen aan bestaande rechtsmiddelen. Hierbij wil het Kinderrechtencommissariaat er op wijzen dat de rechtsorde dient gerespecteerd te worden. Door het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind te ondertekenen en te ratificeren heeft België zich geëngageerd om de bepalingen uit dit Verdrag in de praktijk om te zetten.^[12] Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind heeft, als geratificeerd internationaal verdrag een grote juridische en morele betekenis. Bij de evaluatie van de non-discriminatieverklaring kan men hieraan niet voorbij gaan.

2. Klachten m.b.t. discriminatie op basis van etniciteit.

2.1. Aanmeldingen van klachten m.b.t. discriminatie (schooljaar 1999 - 2000)

- 7 klachten m.b.t. weigering van inschrijving, waarin een tussenkomst^[13] werd gevraagd.
- 206 klachten m.b.t. weigering van inschrijving die ons ter informatie werden gemeld.

[9] VLOR. Gemeenschappelijke verklaring inzake een non-discriminatiebeleid in het onderwijs, 15 juli 1993.

[10] Art.12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind voorziet dat kinderen het recht hebben hun mening te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen en dat aan deze mening passend belang moet worden gehecht.

[11] Naar aanleiding van een onderzoek door het Kinderrechtencommissariaat m.b.t. mogelijke schendingen van de Rechten van het Kind, waarbij een klacht werd behandeld die eveneens bij de BEOBEMI aanhangig werd gemaakt, werd een overeenkomst gesloten tussen de BEOBEMI en het Kinderrechtencommissariaat, die bepaalt dat het Kinderrechtencommissariaat klachten in eerste instantie doorverwijst naar de BEOBEMI, zonder evenwel haar decretaale bevoegdheden prijs te geven. Het Kinderrechtencommissariaat fungeert op de vergaderingen van de BEOBEMI als neutrale waarnemer en kan desgevallend haar onderzoeksbevoegdheid opnemen indien de klacht niet naar tevredenheid zou zijn behandeld.

[12] Art. 4 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind: De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken (...)

[13] Vragen om informatie, standpunt of onderzoek.

- 11 klachten m.b.t. discriminatie in het onderwijs, waarin een tussenkomst werd gevraagd.
- 9 klachten m.b.t. discriminatie in het onderwijs, die ons ter informatie werden gemeld.

2.2. De non-discriminatieverklaring

Bij de totstandkoming van de non-discriminatieverklaring werd deze gezien en toegejuicht als een eerste stap in de richting van een Vlaamse onderwijswereld, waarin racisme en discriminatie ongewenst waren. De non-discriminatieverklaring betekende een stap in de richting van een onderwijsveld waarbinnen elk kind gelijke onderwijskansen krijgt, waarin segregatie vermeden zou worden en zou worden gewerkt aan een niet discriminerende leeromgeving (J. Leman, 1999)^[14]. De maatschappelijke realiteiten van 1993 waren anders dan deze waarmee wij vandaag worden geconfronteerd. Deze veranderde samenleving dient mee in rekening te worden genomen bij de evaluatie van de non-discriminatie-verklaring. De objectieve vaststelling van discriminatie kan gebeuren aan de hand van uitspraken of handelingen, getoetst aan hun bedoelingen of gevolgen. Wanneer deze uitspraken of handelingen blijken geven van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur, die tot doel heeft, of ten gevolge heeft of kan hebben dat de erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel terrein of op andere terreinen van het maatschappelijk leven, wordt tenietgedaan, aangetast of beperkt^[15], spreken we van discriminatie.

De non-discriminatieverklaring ontstond als een instrument dat over de netten heen een dialoog tot stand bracht over het fenomeen van discriminatie in het onderwijs. Zij heeft er in veel gevallen toe geleid dat er minder 'witte' en meer 'grijze' scholen ontstonden. De non-discriminatieverklaring heeft het taboe van de discriminatie in het onderwijs doorbroken. Men moet de non-discriminatieverklaring als beleidsinstrument dan ook naar waarde schatten. De non-discriminatieverklaring erkent dat elke jongere, ongeacht zijn ras of etnische afkomst, werkelijke gelijke onderwijskansen moet krijgen^[16]. Tevens erkent de non-discriminatieverklaring de principiële gelijkheid van elke potentiële gebruiker. Zij vermeldt uitdrukkelijk dat de vrije schoolkeuze uit hoofde van de gebruiker gerespecteerd moet worden^[17]. Hierin sluit de non-discriminatieverklaring zich aan bij de tekst van de preambule, art. 2, art. 28 en art. 29 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

De non-discriminatieverklaring is een instrument dat haar kracht ontleent aan een vrijwillig engagement door de ondertekenende partijen. Dit vrijwillig engagement (dat na de ondertekening niet vrijblijvend is) bleek noodzakelijk, omdat dit voor sommige inrichtende machten een voorwaarde zou kunnen zijn om al dan niet mee te werken aan de voorgestelde doelstellingen. Dit lijkt vreemd, vermits op het moment van ondertekening het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind reeds door België was geratificeerd en ook in Vlaanderen rechtsgeldigheid had verkregen. Dit zou kunnen verklaard worden doordat de non-discriminatieverklaring in de eerste plaats geen juridisch instrument is, maar een uiting van sociaal engagement^[18]. Door een vrijwillig non-discriminatie engagement als wettelijke norm te aanvaarden, blijft men echter wel onder de wettelijke norm

[14] Leman, J. (1999) *Moedertaalonderwijs bij alloctonen, tussen toelatings- en spreidingsbeleid, Een visie van binnenuit op de non-discriminatieverklaring en de plaats van het OETC*. Leuven: Acco.

[15] Wet van 30 juli tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden. (B.S., 8 augustus, 1981)

[16] VLOR, Gemeenschappelijke verklaring inzake een non-discriminatiebeleid in het onderwijs, Inleiding, 15 juli 1993.

[17] VLOR, Gemeenschappelijke verklaring inzake een non-discriminatiebeleid in het onderwijs, (1993) II / 1

[18] VAN DEN BOSSCHE, L. (1999) Non-discriminatie in het onderwijs, scholen maken het verschil. In: VERSTEGEN, R. (editor) *De non-discriminatieverklaring in het onderwijs, Moeilijkheden en mogelijkheden*. Antwerpen: Kluwer Rechtswetenschappen.

zoals die is vastgelegd in het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind en afgeleide wetgeving. De non-discriminatieverklaring kan dus wel dienen als werkinstrument, maar nooit in de bestaande vorm als minimumnorm worden gehanteerd.

2.3 Non-discriminatie in de wetgeving

In de bespreking van discriminatie in het onderwijs, moeten wij er op wijzen dat discriminatie van groepen of individuen verboden is voor alle onderwijsnetten. K. Hanson (1994) verwijst hiervoor naar het arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak *Costello-Roberts vs. Het Verenigd Koninkrijk* van 25 maart 1993^[19]. Hier komt de doorwerking van grondrechten in de relatie met een private onderwijsinstelling uitdrukkelijk aan bod. In hun arrest verwijzen de rechters o.m. naar art. 28, 2° lid van het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind. Niettegenstaande de vrijheid om onderwijs in te richten op basis van een eigen pedagogisch project, dient ook een vrije school rekening te houden met een aantal minimumeisen inzake de wijze waarop dit onderwijs wordt ingericht. Door de toenemende juridische erkenning van de horizontale doorwerking van grondrechten dient elke school de vrijheidsrechten van haar leerlingen te eerbiedigen.

Tegelijk verwijzen we naar het gelijkheidsbeginsel, zoals dit o.m. is opgenomen in het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind, Art. 2. In art 28 en 29 van datzelfde verdrag, wordt de gelijkheid van elk kind expliciet benadrukt door het gebruik van termen als 'elk kind', en 'ieder kind'.

Dit betekent niet dat elke ongelijkheid in behandeling kan worden uitgesloten. We verwijzen hiervoor naar het arrest van het Arbitragehof van 27 januari 1994, waarin het Arbitragehof de voorwaarden uiteenzet waaronder positieve discriminatie of 'corrigerende ongelijkheden' bestaanbaar zijn met het gelijkheidsbeginsel (Hanson, 1999)^[20]. Positieve discriminatie kan, wanneer zij een wettelijk doel dient, dat gestoeld is op een objectief en redelijk criterium en dat bovendien de aangewende middelen evenredig zijn met het beoogde doel. Bij positief discriminerende maatregelen is vooral de evenredigheidstoets van belang, en het evenwicht van de gelijkheid van het individu en de gelijkheid van de groep^[21].

2.4. Weigering van inschrijving

Spijts de vele inspanningen die werden geleverd op diverse beleidsniveaus worden leerlingen regelmatig geweigerd op school omwille van hun etnische origine en de mogelijke invloed die dit heeft op autochtone ouders. Scholen vrezen de 'witte vlucht' en het ontstaan van concentratiescholen. Niemand is gebaat bij het ontstaan van concentratiescholen. Toch moeten we bij deze praktijken ernstige vraagtekens plaatsen. Enerzijds komt deze redenering in conflict met de vrije schoolkeuze, anderzijds met het gelijkheidsprincipe en de internationale wetgeving ter zake^[22].

De etnische origine van leerlingen, vanaf een bepaald percentage accepteren als criterium voor weigering is een discriminerende maatregel. Niemand zou ooit aanvaarden dat een gelijkaardig beleid zou worden gevoerd ten aanzien van bijvoorbeeld kansarme kinderen. Terecht zou men aanvoeren dat hier de menselijke waardigheid wordt aangetast. Het gebruik van het percentage als absoluut gegeven, waarmee men verwijst naar de boven-

[19] HANSON, K. (1994) Over het hoofd van Fatima, *Tijdschrift voor de Rechten van het Kind*, p 2-7

[20] HANSON, K. (1999) Fundamentele rechten van leerlingen en hun recht op toegang tot het onderwijs, *Tijdschrift voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, p 2-7

[21] Arbitragehof nr. 9/94, 27 januari 1994, overweging B.6.2.

[22] LAQUIÈRE, M. Een echt non-discriminatiebeleid : een garantie voor de toekomst van onze kinderen, *Schoolleiding en -begeleiding*, afl. 19, okt. 1997 - 53

grens uit de non-discriminatieverklaring^[23], is in strijd met de non-discriminatieverklaring zelf en het gelijkheidsprincipe van het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind. Immers, wanneer ouders niet akkoord gaan met de voorgestelde alternatieven voor inschrijving, blijkt dat de school waar de leerling zich aanbood desondanks de leerling kan weigeren zonder gesanctioneerd te worden. De bovengrens wordt regelmatig gehanteerd als een wettelijke norm, wat zij niet is. Leerlingen kunnen klacht indienen bij de BEOBEMI, die zal pogen te bemiddelen, maar zich houdt aan diezelfde bovengrens. De BEOBEMI kan niet sanctionerend optreden, hoewel sommige leden van diezelfde BEOBEMI opperen dat zij bij discussies meermaals tot hun spijt moesten vaststellen dat zij dit niet konden^[24].

In het basisonderwijs dienen weigeringen te worden gemotiveerd binnen een termijn van vier kalenderdagen^[25]. In heel wat gevallen gebeurt dit gewoonweg niet. Dit is ook niet verwonderlijk, gezien het decreet Basisonderwijs in geen sancties voorziet bij weigering zonder schriftelijke motivatie^[26] (R. Verstegen, 1998).

2.5. De Beoordelings- en bemiddelingscommissie

Klachten die door lokale bemiddeling niet worden opgelost, kunnen worden voorgelegd aan de BEOBEMI. Het aantal klachten dat effectief wordt ingediend bij de BEOBEMI is maar een fractie van de klachten die worden gemeld bij de steunpunten onderwijs, meldpunten etnische discriminatie en de lokale integratiecentra^[27].

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt van alle geledingen aan de basis het signaal dat mensen geen klacht neerleggen omdat zij zich te afhankelijk voelen van de school of het onderwijsnet. Deze afhankelijke positie maakt de drempel naar een klachtenbehandeling vrij hoog. Het valt op dat leerlingen en ouders vaak hun rechten niet kennen, wanneer zij menen in aanraking te komen met discriminerende maatregelen. In dit verband willen wij wijzen op recente klachten betreffende het niet verdelen van de informatiebrochure: 'Gids voor ouders met kinderen in het basisonderwijs'^[28].

Veel ouders en leerlingen zeggen geen vertrouwen te hebben in de werking van de BEOBEMI. Dit kan verklaard worden doordat zij de BEOBEMI ervaren als een orgaan met juridisch bindende uitspraken^[29]. In de BEOBEMI zetelen bovendien vertegenwoordigers van de koepel waarbij de scholen die worden aangeklaagd, zijn aangesloten. Ouders klagen aan dat zij hun klacht moeten laten behandelen door de mensen tegen wie zij klacht indienen. De leerlingen of hun ouders zijn bij de beraadslaging niet vertegenwoordigd en hebben geen toegang tot hun dossier, noch inzage in het verloop van de debatten. Dit is absoluut in strijd met art.12 van het Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind^[30] en de Algemene Beginselen van Behoorlijk Bestuur.

[23] VLOR, Gemeenschappelijke verklaring inzake een non-discriminatiebeleid in het onderwijs, 15 juli 1993.

[24] Vergadering BEOBEMI d.d. 22/12/1999

[25] Decreet basisonderwijs, 27 februari 1997, (B.S. 17 april 1997) Art. 31 § 2

[26] VERSTEGEN, R. (1998) *De non-discriminatieverklaring in het onderwijs, moeilijkheden en mogelijkheden*. Antwerpen: Kluwer Rechtswetenschappen.

[27] Deze klacht was opvallend aanwezig, waarbij verschillende diensten hun eigen rapporten hebben opgesteld, telkens verwijzend naar meldingen die bij hen zijn binnengekomen. Gezien deze cijfers niet steeds op dezelfde wijze werden verzameld, kunnen zij niet als dusdanig in deze evaluatie worden opgenomen.

[28] Vraag van de heer André Van Nieuwkerke tot mevrouw Marleen Vanderpoorten, Vlaams Minister van Onderwijs en Vorming, Plenaire vergadering Vlaams Parlement 1 december 1999.

[29] Vermits de BEOBEMI klachten ontvankelijk of onontvankelijk, gegrond of ongegrond kan verklaren en er geen beroepsmogelijkheid bestaat, krijgt zij een eerder absoluut gezag, waardoor de schijn kan worden gewekt dat het om een juridisch orgaan handelt.

[30] Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind, art. 12

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.

2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

2.6. Discriminatie in het onderwijs.

Naast klachten over weigering tot inschrijving, maakte men ook melding van discriminatie in het onderwijs. Hierbij wordt melding gemaakt van discriminerende opmerkingen, het negeren of belachelijk maken van religieuze of culturele gebruiken van migrantenleerlingen, ongelijke behandeling door klassenraden, het gebruik van een onaangepast diagnostiserend instrumentarium door PMS centra, ...^[31] H. Deley merkt op dat het recht op neutraliteit soms wordt vertaald in het recht op intolerantie^[32]. In heel wat gevallen wordt eenzijdig tolerantie verwacht vanwege de allochtone medemens ten overstaan van de dominante bevolkingsgroep. Op wederkerigheid hoeft hij vaak niet te rekenen. De getuigenissen van jongeren zijn te eensluidend om genegeerd te worden.

2.7. Het begrip 'doelgroepleerlingen'.

Verschillende betrokkenen voeren aan dat de omschrijving van het begrip doelgroepleerling niet is gekoppeld aan schoolse prestaties of problemen, maar aan etniciteit. De non-discriminatieverklaring wil de vorming van concentratieklassen of -scholen ontmoedigen. Niemand is een voorstander van concentratieklassen, net zomin als men een voorstander is van homogene klassen waar het de socio-economische situatie van het gezin betreft. Hoe groter de homogeniteit van een bepaalde doelgroep, hoe groter de kansen zijn, dat de zwakheden of problemen van die bepaalde groep zich scherper zal aftekenen. Zo is het ook met de taalvaardigheidsproblemen van allochtone leerlingen. Dit vraagt, gezien het gelijkheidsbeginsel, de nodige ondersteuning voor klassen die een dergelijk homogeen publiek bereiken, teneinde kwaliteitsvol onderwijs aan te kunnen bieden. Bovendien blijkt dat scholen, die inspanningen leveren om in hun concentratieschool kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden, spoedig ook weer autochtone leerlingen uit de buurt kunnen aantrekken^[33]. Daarbij blijft het gegeven overeind dat alle ouders bij voorkeur zoeken naar een goede buurtschool voor hun kind. Onderwijs in de buurt versterkt bovendien het sociaal netwerk van een buurt.

Het is opvallend hoe verwijzingen naar het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, niettegenstaande de volgehouden inspanning op beleidsniveau, binnen het onderwijsveld nog al te vaak geringschattende reacties teweeg brengen, alsof kinderrechten een vrijblijvende optie zouden zijn. Niets is minder waar. Op de vergadering van de BEO-BEMI d.d. 22/12/1999 werd een voorstel van het Kinderrechtencommissariaat om ook leerlingen te bevragen voor de interne evaluatie van het non-discriminatieverklaring door meerdere leden smalend ontvangen op bemerkingen als: "dat is jullie winkel" of werd afgedaan als onmogelijk met de opmerking dat men niet beschikt over de kennis van methodieken om dit te doen. Er kan niet genoeg gewezen worden op de juridische consequenties van de ratificatie van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

[31] Het Kinderrechtencommissariaat had gesprekken met jongeren uit verschillende regio's en scholen over deze problematiek. Hierbij verwijzen we naar gesprekken in de rand van het Ecpat jongerencongres, Heverlee 5 november 1999 en jongeren aanwezig bij de viering van 10 jaar Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, Jeugdhuis El Paso, Gent, 20 november 1999.

[32] DE LEY, H. (1999) Fogi - dossier Moslim zijn in de lekenstaat. Gent: Fogi. Zie hierover ook het opiniestuk van T. Fraihi, Gedeelde verantwoordelijkheid, De Morgen 20/12/1999

[33] Ter illustratie verwijzen wij naar de VBS De Mozaïek te Gent, die een zgn. historische concentratieschool een nieuw elan placht te geven door consequent en gedreven te werken aan een eigen profiel en een nieuw project. Op vier jaar tijd wijzigde de leerlingensamenstelling zich ingrijpend. LAMOTE, J. (1997) De Mozaïek : een multicultureel opvoedingsproject. Tijdschrift voor welzijnswerk, 21, nr. 205, p. 18 - 30

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor het bestendigen van een non-discriminatiebeleid in het onderwijs. Gezien de zich wijzigende maatschappij en de juridische ontwikkelingen meent het Kinderrechtencommissariaat dat non-discriminatie in het onderwijs een algemeen bindend werkingsprincipe moet worden. Daarom pleit het Kinderrechtencommissariaat voor de versterking en ondersteuning van een non-discriminatiebeleid op twee niveaus, het lokale en het centrale, gesteund door een decretale basis.
- De non-discriminatie en het toelatingsbeleid dienen decretaal vast te liggen, teneinde actuele ontwikkelingen m.b.t. de mensenrechten / kinderrechten in te schrijven in de Vlaamse decreetgeving. Het decreet dient te voorzien in de mogelijkheid om overtredingen effectief te sanctioneren. Hierbij moet de vrije schoolkeuze -met respect voor de reglementering betreffende inschrijving en weigering van leerlingen- als individueel grondrecht gerespecteerd worden.
- Het lokaal overleg dient sterker te worden uitgebouwd, zodat klachten en problemen m.b.t. discriminatie kunnen worden besproken met de verschillende scholen en netverantwoordelijken op lokaal vlak. Klachten worden bij voorkeur behandeld op lokaal vlak. Lokaal overleg dient te worden georganiseerd zodra een bepaald aantal klachten of problemen wordt gemeld bij het centraal overleg.
- Het centraal overleg fungeert als beroepsmogelijkheid voor klachten op het lokaal vlak (zonder evenwel te raken aan de mogelijkheid om gelijk wanneer een zaak aanhangig te maken bij de rechtbank). Tevens kan het centraal overleg een coördinerende en stimulerende rol spelen ten overstaan van het lokaal niveau.
- Op beide niveaus dienen de leerlingen of hun wettelijke vertegenwoordiger bij de behandeling van hun klachten aanwezig te kunnen zijn en gebruik te kunnen maken van hun spreekrecht, indien gewenst bijgestaan door hun vertrouwenspersoon^[34].
- Teneinde de individuele casuïstiek te overstijgen, worden vertegenwoordigers van de verschillende grote migrantengemeenschappen aangeduid die zetelen in het lokaal en centraal overleg.
- Er dienen deskundigen op het gebied van kinderrechten aangeduid te worden die permanent zetelen in het lokaal en centraal overleg^[35].
- Het begrip 'doelgroepleerling' verdient een andere omschrijving dan op basis van etniciteit, zoals dit momenteel het geval is. Het Kinderrechtencommissariaat pleit er voor doelgroepleerlingen te omschrijven op basis van schoolse achterstand.
- Scholen die met grote concentraties doelgroepleerlingen werken en door middel van zorgverbreding de kwaliteit van hun aanbod verhogen, dienen hiervoor de nodige ondersteuning te krijgen in de vorm van personeelsomkadering, tijd en middelen.
- Lerarenopleidingen moeten mensenrechten- en kinderrechteneducatie in hun lessenspakket opnemen. Dit werd tevens aanbevolen door het comité voor de rechten van het Kind in Genève, na neerlegging van het eerste Belgische rapport in 1995^[36].
- Onderwijsinstellingen moeten verplicht worden om hun leerlingen op een begrijpelijke wijze te informeren over hun rechten^[37].

[34] Zie noot 31

[35] Het Kinderrechtencommissariaat pleit er voor deze rol niet zelf op te nemen, omdat dit kan leiden tot een belangenconflict wanneer het als onafhankelijk orgaan de procedures van het centraal overleg zou moeten toetsen aan de conformiteit met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

[36] Slotbeschouwingen van het Comité voor de Rechten van het Kind: België, Voorstellen en aanbevelingen 18, 9 juni 1995, negende zitting.

[37] Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, art.42

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe de beginselen en de bepalingen van dit Verdrag op passende en doeltreffende wijze algemeen bekend te maken, zowel aan volwassenen als aan kinderen. Bovendien zitten we midden in het VN decennium van de mensenrechteneducatie.

- De verschillende participatieorganen binnen het onderwijs, dienen aldus samengesteld te worden, dat zij effectief alle kinderen vertegenwoordigen.
- Bij doorlichtingen door de inspectie zou de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in het algemeen en de non-discriminatie in het bijzonder, als een kwaliteitscriterium moeten gelden.
- Tenslotte pleit het Kinderrechtencommissariaat voor een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van het non-discriminatiebeleid dat wordt (zal worden) gevoerd.

3. DEELNEMING AAN WIELERWEDSTRIJDEN EN -PROEVEN

Commissie voor Cultuur, Media en Sport

Voorstel van decreet van de heren André Denys, Jozef Browaeys, Cis Schepens en Peter Gysbrechts houdende de voorwaarden voor deelneming aan wielervedstrijden en wielervedproeven. (Stuk 102 (1999-2000) - Nr. 1)

1. Situering

1.1. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Reglementering in de sportsector dient in eerste instantie de belangen van kinderen (0-18 jaar) te behartigen en pas in tweede instantie die van de sector zelf. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bevat verschillende principes die hierbij als basis moeten genomen worden. Naast het principe van het belang van het kind (art.3) zijn ook de volgende artikelen hier zeker van toepassing:

- **Art. 5 en art. 18** handelen over de verantwoordelijkheid van ouders in de opvoeding en de rol van de overheid ter ondersteuning daarvan.
De rol van ouders in de sportbeoefening van hun kinderen is n.l. een beïnvloedende factor op het welbevinden van kinderen in hun sportbeleving. Het komt voor dat kinderen teveel onder druk worden gezet door hun ouders om prestaties te leveren of een dermate niveau te halen, dat eerder voldoet aan de wensen van de ouders dan aan de sportbehoefte van de kinderen zelf. Het fundamentele verschil tussen prestatiedruk en gezond stimuleren dient duidelijk te blijven.
Trainers en de sportclubs zelf moeten mee toezien op mogelijke prestatiedruk vanwege ouders en moeten eerlijk zijn ten aanzien van de jongere en de ouders over de haalbare prestaties en de capaciteiten van de jonge sporters.
- **Art. 12** stelt dat kinderen hun mening moeten kunnen geven in alle zaken die hen aanbelangen.
- **Art. 13** geeft aan kinderen het recht om zich te informeren en om juiste en volledige informatie te krijgen. (Dit recht maakt ook de meningsuiting mogelijk). Het Kinderrechtencommissariaat stelt hier dan ook de vraag of over dit concrete thema, leeftijdsgrenzen in de wielersport, ook met de minderjarige sporters zelf werd gesproken en hoe zij dit ervaren. Wensen zij een leeftijdsregeling? Zoja, welke?
- **Art. 31** handelt over het recht van het kind op rust, vrije tijd, deelneming aan spel en recreatieve bezigheden, passend bij de leeftijd van het kind. Sport hoort hier zeker bij, kinderen moeten kunnen sporten maar dit moet een vrijetijdsbesteding blijven.

Sport mag daarom wel een ernstige vrijetijdsbesteding zijn maar mag geen te grote druk op minderjarigen leggen, fysisch noch psychisch. De vraag blijft echter hoe en wie deze grenzen bepaalt?

- **Artikelen 32, 35 en 36** voorzien in bescherming van kinderen tegen ongeoorloofde arbeid, exploitatie en activiteiten die schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid en ontwikkeling van het kind. Tevens dient het kind beschermd te worden tegen vrijheidsberoving (i.c. het “vasthangen” aan een bepaalde club of vereniging).

Jonge wielrenners mogen niet onbeperkt met contracten vastgelegd worden: geen te langdurige termijnen, niet op eender welke leeftijd, niet zonder de nodige toestemmingen... Zij moeten uit de club kunnen stappen zonder al te veel complicaties. Het zijn en blijven kinderen die wel eens van idee kunnen veranderen.

- **Art. 24** handelt over gezondheid, curatief én preventief, en pleit ook voor gezondheidsverbetering. Het spreekt vanzelf dat sport een grote en belangrijke bijdrage kan leveren in de gezondheidsontwikkeling van jonge mensen. Een te doorgedreven beoefening van één bepaalde sport, en wielrennen in het bijzonder, zorgt voor een te éénzijdige ontwikkeling.
- **Art. 33** stelt dat kinderen beschermd moeten worden tegen o.m. het illegale gebruik van verdovende middelen.

We dienen hier goed te letten op de formulering: niet het gebruik van illegale middelen wordt aangehaald, wel het illegale gebruik van, eventuele legale, verdovende middelen. Specifiek dient hier gewezen te worden op de gevaren van stimulerende middelen (doping). Een probleem dat zeker ook in de wielersport aanwezig is en niet mag onderkend worden.

Daarnaast is er nog het minder afdwingbare maar inspirerende Europees Handvest voor de Rechten van het Kind (resolutie A3-0172/92) waarin punt 8.28 spreekt over het recht van het kind op vrije tijd en vrijwillige deelneming aan sportactiviteiten.

1.2. Sportbeleid in Vlaanderen

Meer specifieke sportreglementering dient tevens in de lijn te liggen van het *Strategisch Plan voor Sportend Vlaanderen* (1997)^[38].

Onder de hoofding “Doelgroepenbeleid voor de jeugd” staat o.m. het volgende te lezen (p.87-88):

“Voor de sportieve begeleiding van de jongeren moeten de beste pedagogische krachten worden ingezet. Bij het organiseren van competities moet, om hoger vermelde gevaren te vermijden, vooral voor kinderen jonger dan 12 jaar, aan de volgende voorwaarden voldaan worden:

- pedagogische en medische begeleiding,
- competitiereglementen die aangepast worden op maat van de kinderen,
- polyvalente sportopleiding met de nadruk op het spelelement.”

(overgenomen in de hieronder vermelde resolutie van het Vlaams Parlement)

Ook hier wordt het belang benadrukt van “initiatie en omnisport”, het kennis maken met verschillende vormen van sport- en bewegingscultuur. Het bewegen, het leren kennen en het onderhouden van het eigen lichaam is belangrijker dan het zich eenzijdig richten tot één bepaalde sport. Eén van de uitgangspunten is ook dat de sport moet aangepast zijn aan de mogelijkheden van elk kind en dat elke sporttak moet werken vanuit een pedagogisch verantwoorde aanpak. Het Vlaams Parlement stelt in haar resolutie betreffende de krachtlijnen voor een Strategisch Plan voor de Sport^[39] o.m. het volgende:

“Kinderen moeten kind kunnen zijn. Competitie is voor het kind pas zinvol als die aansluit bij hun leefwereld en psychische en fysieke mogelijkheden. Wetenschappers waarschuwen

[38] MARTENS, L. (1997) *Strategisch plan voor sportend Vlaanderen*, Brussel.

[39] Handelingen Vlaams Parlement, 10 juli 1997

immers voor de impliciete en expliciete negatieve consequenties van doorgedreven en eenzijdige competitie sport bij jonge kinderen. Klassements- en competitie sport voor kinderen jonger dan 12 jaar kan op verschillende vlakken gevaren inhouden, die moeten vermeden worden:

- a. sportmedisch: er is gevaar voor overbelasting door eenzijdige trainingen en gevaar voor overtraining;
- b. sportpedagogisch: het spelelement vervalt bij te grote competitie en prestatie-gerichtheid van trainingen; de kindvriendelijkheid komt in gevaar doordat bij competitie kinderen moeten presteren, volgens volwassenen-normen en spelregels; minder getalenteerde kinderen vallen uit de boot;
- c. sporttechnisch: kinderen leren slechts 1 sporttak beoefenen.

De overheid, de federaties en de clubs moeten hiermee rekening houden bij het bepalen van de aansluitingsleeftijd en de wijze waarop sport wordt aangeboden.”

1.3. Wetenschappelijk onderzoek

Sport is nodig voor een harmonieuze fysieke en mentale ontwikkeling. Men moet echter steeds voor ogen houden wat voor kinderen zelf van belang is in de sportbeleving.

Uit een belevingsonderzoek van Jan Van Gils^[40] en anderen^[41] blijkt dat meer dan de helft van de bevraagde kinderen lid is van één of andere sportclub, deels vanuit een gevoel “erbij te horen”, deels vanuit de belangstelling van de clubactiviteit zelf. Motivatie en enthousiasme zijn dus erg belangrijk. Hun engagement is er één van langer dan één dag, terwijl het ook wel zo is dat ze er mee willen stoppen wanneer ze het “niet graag meer doen”. Misschien nog meer dan een positief effect op de eigen ontwikkeling vinden kinderen in de sport een antwoord op hun behoeften aan beweging, teamgeest, grenzen verleggen voor zichzelf, leren omgaan met spelregels.

Ook Prof.Dr.P. De Knop^[42] stelt vast dat er, eerder dan aan de kwantiteit van de sportbeoefening, vooral aan kwaliteit- en kwaliteitscontrole moet worden gedaan.

Als kwaliteitscriteria voor minderjarige sporters somt hij onder meer op:

- de keuzevrijheid voor de jongere, hetgeen ook inhoudt dat men het kind niet te snel aan één bepaalde sporttak mag binden;
- de wil en de wens van de jonge sporter zelf;
- het plezier dat het kind aan de sport beleeft, en blijft beleven, en de haalbaarheid van de gestelde doelstellingen;
- de afwezigheid van te grote druk;
- de kwaliteitsvolle bewegingsactiviteit;
- de voldoende gezondheidsvoorlichting.

Als huidige problemen haalt hij onder meer aan:

- de te grote gerichtheid op enkel de getalenteerde jongeren (voor de middelmaat is er weinig plaats);
- het te grote overwicht van keuzes door volwassenen, zonder al te veel na te gaan wat de jongere zelf vindt;
- de focus op prestatie, winnen en competitie, meer dan op ontspanning en plezier (het spel wordt bijna arbeid);
- het gebrek aan kwaliteitsvolle begeleiding;
- de grote druk: emotioneel, fysiologisch en familiaal.

Uit deze selecte onderzoeksresultaten blijkt opnieuw dat vrijetijdsbesteding en een vrijwillige deelname hand in hand dienen te gaan.

[40] VAN GILS, J.(1992) *Wie niet weg is, is gezien. Hoe beleeft het kind zijn gezin, zijn school en zijn vrije tijd.* Brussel, Koning Boudewijnstichting, p.117-122. In het strategisch plan wordt vermeld dat 60,6% van de kinderen tussen 12 en 18 lid is van tenminste één club. De gemiddelde instapleeftijd is 9,2 (p.52).

[41] UIA, Departement Politieke en Sociale Wetenschappen (1995) *Sportbeleving bij kinderen.* UIA: Antwerpen

[42] DE KNOP P.(1998) *Jeugdsportbeleid, quo vadis? De noodzaak van kwaliteitszorg.* Zeist: Jan Luitingfonds.

2. Voorstel van decreet van dhr. A. Denys c.s. houdende de voorwaarden voor deelneming aan wielervedstrijden en wielervedproeven.

Wanneer we deze specifieke sporttak bekijken, moeten we de bestaande realiteit voor ogen houden:

- de wielersport is een fysiek zware sport;
- de (sport)media berichten regelmatig over doping;
- te ver doorgedreven training en wedstrijden kan een belasting vormen voor kinderen die fysiek nog in volle ontwikkeling zijn.

In de toelichting wordt gesproken van discriminatie met andere sporten. Dit gaat niet altijd op, gezien we moeten kijken hoe het in de diverse sporttakken zit met de risico's op fysieke en mentale overbelasting van kinderen. Wanneer zou blijken dat dit risico hoger ligt bij het wielrennen, is een hogere instapleeftijd te verantwoorden. Ook waar vergeleken wordt met andere landen of met Wallonië, dient de vraag gesteld te worden of Vlaanderen hier niet een "gezond" voorbeeld kan stellen in plaats van de standaard te verlagen naar de grootste gemene deler. Het Kinderrechtencommissariaat heeft zelf te weinig medische informatie om hier een uitsluitsel over te geven, maar vraagt enkel of dit punt wel voldoende medisch onderbouwd is.

Het Kinderrechtencommissariaat is, met het decreet, voorstander van een kindvriendelijke opleiding, gericht op kwaliteit vanuit zowel een sportmedische, pedagogische, technische als sportpsychologische invalshoek (art.6).

Over de inhoud van de opleiding kan weinig gezegd worden gezien deze niet in dit decreet uitgeschreven wordt.

Opvallend is wel dat er nadrukkelijk gesteld wordt dat de ouders betrokken worden bij de uitvoering van het opleidingsprogramma.

Het Kinderrechtencommissariaat had hierbij ook graag een duidelijke verwijzing naar de inbreng van de sporter zelf gezien: is de opleiding te zwaar of niet, blijft de sporter het graag doen, kan de sporter aangeven wat hij/zij ervan vindt...?

Het is nodig om aan geïnteresseerde kinderen op een volledige en degelijke wijze uit te leggen wat er allemaal bij de wielersport komt kijken, inclusief de informatie over het waarom van een vereiste opleiding om competitief te sporten.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit in elk geval voor een duidelijke en volledige informatie naar kinderen toe. Wat houdt wielrennen in, wat zijn de risico's, hoever gaat het gezag van de trainer, hoe worden de opleiders zelf opgeleid, hoe zit het met gebruik en misbruik van stimulerende middelen... Rond dit laatste punt is het Kinderrechtencommissariaat bijzonder bezorgd over de geruchten die de ronde doen: ondanks de controle worden er toch middelen toegediend aan jonge beloften.

Ongeacht de leeftijdsgrens pleit het Kinderrechtencommissariaat ook voor een frequente toetsing van het welbevinden van de jonge sportbeoefenaar. Het is n.l. niet omdat een 10-jarige enthousiast en met goede resultaten zich op de wielersport gooit, dat dit 4 jaar later nog steeds het geval is. De druk van de ouders of de wielersclub kan echter op dat ogenblik dermate groot zijn geworden dat de jongere amper nog durft te zeggen dat hij het toch niet meer zo leuk vindt. Het blijft van kapitaal belang dat sporten moet gebeuren met de volle wil en inzet van de sporter zelf en dat het tot op oudere leeftijd een echt vrijetijdsgebeuren blijft. Kinderen kunnen m.a.w. op geen enkele wijze, hetzij emotioneel hetzij fysiek, gedwongen worden tot "miniprofessionals".

Het Kinderrechtencommissariaat kan op dit ogenblik ook geen oordeel geven over de in art.7 vermelde reglementen omdat ook die niet nader uitgeschreven zijn.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Het uitschrijven van een reglementering m.b.t. jonge sporters gericht op één sporttak in het bijzonder, gaat in tegen voorgaande stellingname van het Vlaams Parlement in haar resolutie over het Strategisch Plan voor de Sport. Dit voorstel houdt voor kinderen onder 12 jaar mogelijkwerijs de gevaren in, die in de resolutie aangehaald worden. In die zin volgt dit voorstel de eerder geformuleerde beleidslijnen niet.
- Voor jonge kinderen is een te eenzijdige sportbeoefening af te raden.
- Eerder dan een decreet inzake één specifieke sport uit te werken, pleit het Kinderrechtencommissariaat voor een meer globaal jeugdsportbeleid, waarin kinderen en jongeren, fysieke en geestelijke ontplooiingskansen krijgen en uit de sportbeleving die voldoeningen kunnen halen waar zij zelf (en niet zozeer hun ouders, sportfederaties of anderen) behoefte aan hebben.
- Hoe dan ook geeft dit voorstel op zich onvoldoende garanties voor het welbevinden van kinderen in de wielersport.
Ofwel kunnen kinderen onder de 12 jaar niet deelnemen aan de competitie en is bijkomende bescherming als dusdanig overbodig. Ofwel geeft dit aan dat ook de “niet-uitsluitende competitieve” wielersproeven mogelijks schadelijk zijn voor kinderen, gezien decretale bescherming vereist wordt. Daarom wijst het Kinderrechtencommissariaat een verlaging van de leeftijd af.
- Het nader reglementeren van de opleiding van kinderen in de sport is positief, maar over de eigenlijke inhoud blijft dit voorstel vaag.
- In de opleiding dienen niet enkel de ouders, maar zeker ook het kind zelf betrokken te zijn.

3. RECHTEN VAN GEBRUIKERS VAN WELZIJNSVOORZIENINGEN

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

Voorstel van decreet van Mevr. S. BECQ c.s. houdende de regeling van de rechten van gebruikers in de welzijnsvoorzieningen, stuk 99 (1999-2000), nr. 1.

Voorstel van decreet van Mevr. R. VAN DEN HEUVEL houdende de rechtsbescherming en de inspraak van gebruikers van welzijnsvoorzieningen, stuk 104 (1999-2000), nr. 1.

1. Situering

In het Vlaams Parlement werden twee voorstellen van decreet ingediend die handelen over de rechtsbescherming van cliënten in het welzijnsveld:

- Voorstel van decreet van Mevr. S. BECQ c.s. houdende de regeling van de rechten van gebruikers in de welzijnsvoorzieningen, stuk 99 (1999-2000), nr. 1.
- Voorstel van decreet van Mevr. R. VAN DEN HEUVEL houdende de rechtsbescherming en de inspraak van gebruikers van welzijnsvoorzieningen, stuk 104 (1999-2000), nr. 1.

Beide voorstellen kaderen in een zelfde geheel van inspanningen tot het verbeteren van de positie van de gebruikers van hulpverlening en passen in het klimaat dat bewerkstelligd werd door het Kwaliteitsdecreet^[43], waarbij de gebruiker centraal gesteld wordt. Dergelijke initiatieven geven tegelijk een meer concrete invulling aan een onderdeel van het welzijnsrecht^[44], een nieuwe en zich snel ontwikkelende rechtstak. In deze rechtstak krijgt de verhouding gebruiker-voorziening meer en meer aandacht, naast de reeds in detail geregelde verhouding voorziening-overheid. Vertrekpunt is het recht op hulpverlening. Binnen deze context is men ook de inhoud van de hulpverlening nader gaan bepalen: wat is goede hulpverlening, wat speelt in op de ware behoefte, hoe legitimeert de hulpverlening zich voor haar ingrepen? Stilstaan bij de rechten van de hupvrager is dan een volgende logische stap^[45].

Het Kinderrechtencommissariaat ziet in het algemeen toe op de naleving van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, inclusief dus op de inhoud van het recht op hulpverlening. Meer in het bijzonder krijgt het Kinderrechtencommissariaat zicht op de rechtsbeleving van minderjarigen in de hulpverlening, onder meer door de behandelde klachten van minderjarige gebruikers van welzijnsvoorzieningen. Ook voor de minderjarige gebruiker moeten regels inzake rechtsbescherming gelden^[46].

In het eerste jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat werden thema's als het recht op hulpverlening en kwaliteitswaarborgen in de hulpverlening reeds aangekaart^[47]. Vandaar de wens vanuit het Kinderrechtencommissariaat om bij beide voorstellen enige bedenkingen mee te geven voor de verdere bespreking van deze voorstellen.

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind staat een expliciet en ondubbelzinnig recht op hulpverlening niet vermeld^[48]. Veeleer wordt aan de lidstaten een inspanningsverbintenis opgelegd om aan kinderen en jongeren de hulp te bieden die zij nodig hebben (art. 3, art. 18, art. 19, art. 20, art. 23, art. 25, art. 27, art. 37). Uit het Verdrag kan men afleiden dat de overheid de plicht heeft een systeem van jeugdzorg en jeugdhulpverlening op te zetten, dat kwantitatief en kwalitatief aan de behoeften, rechten en noden van het cliënteel beantwoordt. De rechten en vrijheden^[49] van het Verdrag dienen echter ook gevrijwaard te worden binnen de hulpverleningscontext.

Hoewel deze voorstellen van decreet niet nadrukkelijk bevestigen dat ook de minderjarige wel degelijk een recht op hulpverlening heeft, kan dit er wel uit afgeleid worden, gezien gesteld wordt in de toelichtingen dat ook minderjarigen "cliënt" kunnen zijn. Wanneer ook zij in deze decreten rechten toegekend krijgen binnen de hulpverleningsrelatie, kunnen we

[43] Decreet inzake de kwaliteitszorg in de welzijnsvoorzieningen van 29 april 1997. Hierin worden vooral verplichtingen opgelegd aan welzijnsvoorzieningen zelf, zonder daarbij afdwingbare rechten op kwaliteit voor de gebruiker van die diensten in te voeren.

[44] In SCHEPERS, J. (1996) *Inleiding tot het welzijnsrecht*, Die Keure, p.87, vinden we de volgende definitie van welzijnsrecht: "het geheel van de rechtsregels die betrekking hebben op de werking van de welzijnsvoorzieningen, op het overheidsbeleid ten aanzien van welzijnsvoorzieningen en op de specifieke rechtsverhoudingen die ontstaan tussen de welzijnsvoorziening en de overheid enerzijds en tussen de welzijnsvoorziening en de welzijnscliënt anderzijds."

[45] SCHEPERS, J., o.c., p. 367-368: "In aansluiting hiermee valt het bovendien te verwachten dat de overheid de rechtsverhouding tussen de welzijnsvoorziening en de welzijnscliënt steeds meer op rechtstreekse wijze zal gaan reguleren: terwijl de rechtsbescherming van de welzijnscliënt in het verleden bijna altijd via erkennings- en subsidiëeringsnormen is gebeurd, waardoor er van een echte rechtsbescherming eigenlijk geen sprake kon zijn, zal dit in de toekomst hopelijk kunnen gebeuren via rechtsnormen die aan de welzijnsvoorziening zonder meer worden opgelegd..."

[46] In Vlaanderen is voor de minderjarige hulpvrager een model van rechtsbescherming uitgewerkt voor de Bijzondere Jeugdbijstand: het Minorius-project van het VVJG, beschreven in BOSMANS, J. e.a. (1998) *Protocol jongerenrechten in de jeugdbijstand*. Brussel: VVJG.

[47] KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (1999) *Jaarverslag 1998-1999*, p.89-91.

Een visie op de positie van de minderjarige hulpvrager werd door het Kinderrechtencommissariaat uitgewerkt in LOOSVELDT, G. & VAN BUGGENHOUT, B. (eds.) (2000) *Clïentgerichte Perspectieven in de Welzijnszorg*, Leuven: Garant, p. 190-198.

[48] De vraag of er een recht op hulpverlening als dusdanig is, is momenteel in Nederland aan de orde van de dag in het kader van de opmaak van een Wet op de Jeugdzorg. Meninge van juristen, beleidsmakers e.a. werden onlangs meegedeeld in het *Tijdschrift voor de Rechten van het Kind* (1999), jg. 9, nr. 4, dec., p. 2-8.

[49] Bijvoorbeeld: recht op een eigen mening, recht op privacy, recht op een menswaardige behandeling e.d.

er van uitgaan dat zij in eerste instantie reeds recht hebben op die hulp als dusdanig. (Dit geeft echter nog geen afdoend antwoord op de vraag of dit dan ook inhoudt dat de minderjarige een subjectief, afdwingbaar recht op hulpverlening heeft.)

Bovenvermelde voorstellen willen de kwaliteit binnen de welzijnssector, inclusief dus de kind- en jongerenvoorzieningen, verhogen en aan de gebruikers ervan meer afdwingbare rechten toekennen, en dit via het nader bepalen van rechten op inspraak en op informatie en via het uitwerken van een klachtrecht^[50].

Naast dergelijke concrete rechten blijven de meer fundamentele rechten^[51] ook gelden binnen de hulpverlening. Het is niet omdat de fundamentele rechten in deze voorstellen niet nadrukkelijk vermeld worden, dat deze zouden komen te vervallen. De voorstellen dienen eerder als verdere concretisering van rechten en positieversterking van de gebruiker en als middel om fundamentele rechten meer afdwingbaar te maken.

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van een regeling ter zake in één coherent decreet, eerder dan via meerdere decreten de rechtspositie van de gebruiker te willen regelen. Dit is op zich meer gebruiksvriendelijk en zal de duidelijkheid ten goede komen.

Nu echter twee aparte voorstellen ter bespreking voorliggen zullen we onze bedenkingen omtrent beide voorstellen afzonderlijk meedelen. Sommige opmerkingen zijn eerder fundamenteel van aard en komen dan ook bij beide voorstellen terug.

2. Voorstel van decreet van mevr. S. Becq

2.1 Algemene opmerkingen

Het Kinderrechtencommissariaat beoordeelt dit voorstel positief waar het bepaalt dat de minderjarige^[52] inderdaad een zelfstandige gebruiker kan zijn en waar het als doel heeft de rechtszekerheid voor gebruikers van welzijnsvoorzieningen te vergroten.

Globaal gezien maakt dit voorstel een coherente aanpak mogelijk binnen de hele welzijnssector (ambulant, semi-residentieel en residentieel) en is het van toepassing op zowel de vrijwillige als de gedwongen hulpverlening.

Dit onderscheid is echter vooral een theoretisch onderscheid. In de praktijk is het verschil tussen beide soorten hulpverlening niet altijd zo duidelijk. Een hulpaanbod kan door een minderjarige op een zelfde wijze aan gevoeld worden, ongeacht of dat aanbod gedwongen of vrijwillig is. Bij minderjarigen is het namelijk vaak zo dat het een derde is die voor de minderjarige besluit dat hulpverlening zich opdringt. Er is m.a.w. niet altijd sprake van een (subjectief) gevoel van vrijwilligheid. In deze context is het dan ook niet realistisch om te spreken over een relatie tussen “gelijken”, wanneer de hulpvrager in het algemeen en de minderjarige in het bijzonder zich wel degelijk afhankelijk voelt. Ook de vereiste invoering van het recht om toe te stemmen kan in de gedwongen hulpverlening problematisch worden.

Hoe dan ook is het van belang om ook de positie van deze gebruikers te versterken, ongeacht of zij vooraf toestemden met de hulpverlening. Het is precies zelfs omwille van dit gebrek aan toestemming dat dergelijke rechtsbescherming door de decreetgever opgelegd moet worden, omdat de gebruiker hier in een afhankelijkheidspositie zit en moeilijk zelf voor zijn rechten kan opkomen.

[50] Dergelijke rechten werden ook binnen de Raad van Europa reeds besproken in de ruimere context. In het “Final communiqué: Towards a child-friendly society”, doc. MMF-XXVI(99)4, wordt daarover het volgende gesteld: “giving children the right to participate in the planning and delivery of care services including the right to complain about quality”.

[51] Participatierechten, zelfbeschikkingsrechten, recht op privacy, recht op menswaardige behandeling, recht op contact met ouders, bescherming tegen inbreuken op de fysieke en psychische integriteit enz. Een overzicht van deze rechten vinden we terug in SCHEPERS, J., o.c., p. 302-357. Hierin wordt ook de problematiek uitgelegd inzake fundamentele rechten en het verschil daarvan met subjectieve, afdwingbare rechten. Precies omwille van een mogelijk afdwingbaar maken van fundamentele rechten zijn deze decreten van belang.

[52] De toelichting vermeldt “jongere”.

■ Wie is “de gebruiker”?

In de toelichting worden jongeren expliciet vermeld als gebruiker. De overweging dat “ouders en jongeren in de Bijzondere Jeugdbijstand immers niet altijd dezelfde perceptie hebben van de situatie en daarom van mening kunnen verschillen” is zeer relevant. In de eigenlijke tekst van het decreet komt de minderjarige als dusdanig echter niet terug. Dat kan onduidelijkheden creëren (cfr. infra) bijvoorbeeld wanneer de toestemming behandeld wordt of wanneer men over de groep gebruikers^[53] spreekt. Hoe de groep minderjarige gebruikers zich kunnen organiseren is met name niet evident.

Het dient hier dan ook in het decreet zelf duidelijker gesteld te worden dat de minderjarige een zelfstandige gebruiker kan zijn. De vermeldingen “de gebruiker of zijn wettige vertegenwoordiger” dienen verfijnd en nader omschreven te worden. Beide personen, de minderjarige en zijn/haar vertegenwoordiger, zijn niet zomaar inwisselbaar. De minderjarige dient rechten in eigen hoofde te hebben, ongeacht het standpunt of de positie van de wettige vertegenwoordiger. In welke gevallen kan de minderjarige zelf handelen, zelf zijn/haar recht (bijvoorbeeld op informatie) uitoefenen? In welke gevallen dient de wettige vertegenwoordiger op te treden? Wat bij een belangenconflict tussen de minderjarige en de wettige vertegenwoordiger? Hier zal ook rekening moeten gehouden worden met de handelingsbepalende bepalingen uit het burgerlijk recht^[54].

Het beantwoorden van deze kwestie zal fundamenteel inwerken op de mogelijke effecten van dit decreet op de minderjarige in het welzijnsveld. Afhankelijk van het al of niet erkennen van de minderjarige als rechthebbende gebruiker, zal dit decreet een wezenlijke versterking kunnen betekenen van de (zwakke) positie van de minderjarige hulpvrager, voor deze categorie hulpvragers een lege doos blijven.

■ De hulpverleningsovereenkomst

De hulpverleningsovereenkomst is in principe een burgerrechtelijk contract dat onder de toepassingsregels van het verbintenissenrecht valt. Belangrijke vereiste voor een geldig contract^[55] is dat het afgesloten wordt (1) door handelingsbekwame partijen die in eigen persoon hun (2) toestemming verlenen. Voor minderjarigen is dit een probleem^[56] gezien hun juridische handelingsonbekwaamheid.

Een contractualisering^[57] van de relatie hulpvrager-hulpverlener wordt bovendien niet door de hele welzijnssector toegejuicht. De steeds verder doorgedreven juridisering in dit veld past niet altijd bij de inhoud van de hulpverleningsrelatie en het hele hulpverleningsproces is niet steeds te vatten in een juridisch-contractuele band. Vandaar dat in de praktijk met minderjarigen eerder gewerkt wordt met hulpverleningsprotocols, waarin de gemaakte afspraken worden opgenomen. Dergelijke protocols, eigenlijk een schriftelijke neerslag van de wederzijdse “afspraken”, vereisen geen juridische handelingsbekwaamheid en kunnen dan ook door een minderjarige afgesloten worden.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt dan ook voor deze mogelijkheid in te voeren voor de minderjarige gebruiker^[58].

■ Opportuniteit van diversifiëring van klachtendiensten en ombudsdiensten

Bij de concrete klachtenbehandeling dient opgelet dat de gebruiker niet gaat verdwalen in het woud van klachteninstanties. Het is inderdaad opportuun om zo direct mogelijk, met de

[53] Vermeld in de art. 12 en 13 van dit voorstel.

[54] Wijzigingen in het stelsel van de handelings(on)bekwaamheid dringen zich op als gevolg van de verplichtingen uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind doch dit is federale materie.

[55] De vier vereisten zijn: toestemming van beide partijen, handelingsbekwaamheid van beide partijen, een geoorloofd voorwerp en een geoorloofde oorzaak (B.W., art. 1108).

[56] B.W., art. 388 en 1124 en SCHEPERS, J., o.c., P. 340-342.

[57] Zie hierover ook SCHEPERS, J., o.c., p. 344.

[58] Het probleem blijft evenwel bestaan inzake afdwingbaarheid. De minderjarige kan zelf niet procederen en bovendien zal de rechter ook een protocol naar de echte waarde inschatten. Indien blijkt dat het eigenlijk om een contract zou gaan, blijft het probleem van handelingsonbekwaamheid toch bestaan.

betrokken partijen binnen een sector, een vorm van klachtrecht uit te bouwen met een getrapt systeem. Anderzijds zijn er reeds verschillende kanalen, in tweede lijn na de voorziening zelf, waar een vorm van klachtenbehandeling mogelijk is (de ombudsbemiddelaar bij Kind en Gezin, de JO-lijn bij de Bijzondere Jeugdbijstand) en het geheel mag niet te verwarrend worden voor de gebruiker. Zullen in deze context de bestaande klachtenlijnen de functie van sectorale bemiddelingscommissie gaan opnemen of komt er ook daar een niveau bij?

■ *Plaats van het Kinderrechtencommissariaat*^[59]

Het voorstel van decreet wil een trapsgewijs systeem van klachtenbehandeling invoeren. Dit principe voldoet aan de gangbare werkwijze in het ombudswerk, waarbij steeds zo rechtstreeks en zo dichtbij mogelijk naar een oplossing gezocht wordt.

Wanneer dit op het dichtstbijzijnde niveau niet lukt, dient men verder te kunnen gaan.

Dit voorstel heeft drie niveaus voor ogen: de interne klachtmogelijkheid binnen de voorziening, de sectorale bemiddelingscommissie en de gerechtelijke afhandeling.

In de context van het welzijnswerk missen we voor minderjarigen een mogelijke tussenstap na de sectorale bemiddelingscommissie. Het lijkt nuttig om hier het Kinderrechtencommissariaat in te voegen wanneer een bemiddelingscommissie er niet in slaagt een oplossing te bereiken die voor beide partijen bevredigend is. Het is zo dat de gebruiker ongeacht de stand van de zaak in principe altijd de gerechtelijke afhandeling kan kiezen, maar precies voor de minderjarige gebruiker ligt dit moeilijker. De minderjarige heeft namelijk geen initiatiefrecht om een procedure te starten, hetgeen problematisch is, zeker in die gevallen waar de wettige vertegenwoordiger dat niet voor de minderjarige wenst te doen. Vandaar dat het uitgerekend voor minderjarigen nuttig kan zijn om een bijkomende mogelijkheid te hebben waar hij of zij zelfstandig kan optreden binnen het bemiddelingskader.

Het Kinderrechtencommissariaat kan daarbij nadere afspraken maken met elk van de sectorale bemiddelingscommissies, om te vermijden dat het Kinderrechtencommissariaat op hun terrein komt nog vooraleer zij zelf de kans gekregen hebben een zaak te behandelen^[60].

Een andere optie bestaat er in vooral werk te maken van een directe, onmiddellijke klachtmogelijkheid binnen elke voorziening. Op dat niveau kunnen gebruikers hun rechten daar waar het vereist is opeisen en tekortkomingen daarbij aanklagen. Wanneer dit onvoldoende resultaat geeft, zou men kunnen overwegen geen tussenniveaus per sector te installeren, maar aan de minderjarige gebruiker onmiddellijk de mogelijkheid te geven naar het Kinderrechtencommissariaat te stappen.

2.2 Artikelsgewijze opmerkingen

Artikel 4

In het hele decreet wordt geen leeftijdsgrens gesteld bij het begrip “gebruiker”. Dit impliceert dat dus ook de minderjarige gebruiker hieronder bedoeld wordt. Binnen de jeugdhulpverlening heerst al lang de discussie over wie nu precies de gebruiker, de cliënt is: de minderjarige op zich of de minderjarige met zijn/haar gezin. Om hierover duidelijkheid te verschaffen zou het niet overbodig zijn om bij het recht op hulp- en dienstverlening de minderjarige expliciet te vermelden als gebruiker in eigen hoofde. Dit zal dan consequenties kunnen hebben voor de uitvoering en afdwinging van de in het decreet geregelde gebrui-

[59] Dezelfde redenering kan gevolgd worden voor de Vlaamse Ombudsdienst, m.b.t. volwassen gebruikers van diensten waarover de Vlaamse Ombudsdienst bevoegdheden bezit in het kader van klachtonderzoek.

[60] Het Kinderrechtencommissariaat heeft zo bvb. reeds afspraken gemaakt met de JO-LIJN en de Beoordelings- en Bemiddelingscommissie van de VLOR. Voor klachten inzake resp. Bijzondere Jeugdbijstand en non-discriminatie in het onderwijs werd afgesproken dat deze eerst in behandeling genomen worden door die instantie die daarvoor specifiek werd opgericht. Bij een niet bevredigend resultaat kan alsnog het Kinderrechtencommissariaat ingeroepen worden.

kersrechten. Een basis voor dit recht vinden we terug in diverse internationale rechtsbronnen^[61].

Artikel 5

Het recht op informatie dient voor de minderjarige in te houden dat zijn/haar wettige vertegenwoordigers niet per definitie een even ruim informatierecht hebben als de minderjarige zelf. Als gebruiker moet de minderjarige de mogelijkheid hebben om te verhinderen dat alle informatie doorgegeven kan worden aan de wettige vertegenwoordigers.

Artikel 6

De vereiste toestemming die “vrij en bewust” gegeven moet worden zal binnen de gedwongen hulpverlening moeilijk haalbaar zijn.

Waar voor de minderjarige een grens ingevoerd wordt van 16 jaar doet dat vragen rijzen naar consistentie. In het burgerlijk recht wordt op verschillende plaatsen reeds afgeweken van de principiële grens van 18 jaar. In afstamming en adoptie wordt er bijvoorbeeld een grens gelegd op 15 jaar. In de Bijzondere Jeugdbijstand (Vlaamse materie) wordt dan weer de leeftijdsgrens voor toestemming op 14 jaar^[62] gelegd. Waarom hier een nu alweer een andere grens wordt ingevoerd, is ons onduidelijk. Het Kinderrechtencommissariaat stelt hier dan ook voor om de grens op 14 jaar te leggen om alzo tenminste een consistent geheel te vormen met de Bijzondere Jeugdbijstand.

Artikel 8

De invoering van de notie vertrouwenspersoon kan vragen oproepen in het kader van de Bijzondere Jeugdbijstand. Daar geldt n.l. als principe dat de consulent van het CBJ de functie van vertrouwenspersoon vervult. Indien hier een ander persoon beoogd wordt als vertrouwenspersoon, zal dit duidelijk bepaald moeten worden. Waar de consulent vertrouwenspersoon is binnen het hele hulpverleningsproces, is het aangewezen om dit niet door te trekken naar de klachtenbehandeling. De minderjarige kan n.l. ook klachten hebben over de consulent zelf. Het is daarnaast ook zo dat de minderjarige de consulent niet altijd zelf als vertrouwenspersoon ervaart. Elke begripsverwarring moet hier m.a.w. uitgeschakeld worden.

Artikel 9

In het licht van art. 458 SW is de vermelding van beroepsgeheim overbodig, gezien dit geldt voor alle personen die in hoofde van hun beroep kennis krijgen van geheimen (begrip dat in de rechtspraak ruim geïnterpreteerd wordt). Bovendien is het beroepsgeheim niet zozeer een recht van de gebruiker, dan wel een plicht van de professional en is het artikel in de Strafwet van openbare orde. Dit houdt in dat zelfs een gebruiker daar niet aan kan tornen. De professional heeft een zwijgplicht waaraan hij zich dient te houden, zelfs al zou de gebruiker hem daarvan willen ontslaan.

Waar we verder op ingaan op mogelijke linken naar het Kinderrechtencommissariaat, is het wel van belang om i.v.m. het beroepsgeheim duidelijk te bepalen dat het Kinderrechtencommissariaat een ruime onderzoeksbevoegdheid heeft. Instanties waarover klachten ingediend worden kunnen dan niet verhinderen dat het Kinderrechtencommissariaat^[63] inzage in een dossier mag vragen in het kader van het klachtonderzoek.

Het is niet overbodig om in dit kader nogmaals te wijzen op die onderzoeksbevoegdheid.

.....
^[61] SCHEPERS, J., o.c., p.305-312.

^[62] Art. 9§2 van de gecoördineerde decreten inzake Bijzondere Jeugdbijstand van 4 april 1990.

^[63] Art. 5,3°, art.6 en art. 10 van het decreet van 15 juli 1997 tot oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris.

Artikel 11

Dit voorstel van decreet heeft betrekking op zowel de vrijwillige als de gedwongen hulpverlening. Voor wat betreft deze laatste vorm van hulpverlening stellen zich juridische vragen in het kader van de voorgestelde hulpverleningsovereenkomst. Om rechtsgeldige contracten af te sluiten is de toestemming van partijen n.l. een essentiële vereiste, waaraan per definitie niet kan voldaan worden binnen de relatie van gedwongen hulpverlening^[64].

Artikel 13

De term “bemiddelingscommissie” is verwarrend gezien de reeds gebruikte benaming in de sector van de Bijzondere Jeugdbijstand. Daar vervult de bemiddelingscommissie een soort bufferfunctie tussen de vrijwillige (CBJ) en de gedwongen (Jeugdrechtbank) hulpverlening. Minderjarigen zien de bemiddelingscommissie dan ook als mogelijk voorportaal naar de jeugdrechtbank. Voor de gebruiker kan dit hier dus misverstanden creëren gezien de term dan zou verwijzen naar twee instanties met een volledig verschillende doelstelling en verschillende bevoegdheden.

In de toelichting wordt bepaald dat de bemiddelingscommissies onafhankelijk en neutraal moeten zijn. De samenstelling van deze commissies zou echter overgelaten worden aan de regering, waardoor deze samenstelling op dit ogenblik onduidelijk blijft. Om voldoende gezag te kunnen hebben als bemiddelende instantie, is een juiste samenstelling van belang. Deze zal n.l. zo moeten ingevuld worden dat zowel de gebruiker als de voorziening voldoende vertrouwen kan hebben in de commissie. Ervaring in het ombudswerk leert dat het voor gebruikers niet eenvoudig is om vertrouwen te hebben in een instantie waarin tevens vertegenwoordigers zitten van de voorziening waarover geklaagd wordt. Hierop zal moeten toegezien worden bij de samenstellingcriteria

In de toelichting wordt eveneens gesteld dat de bemiddelingscommissies informatie kunnen verstrekken aan gebruikers “of hun familie”. Hierbij moeten garanties ingebouwd worden dat dit niet gebeurt zonder instemming van de (minderjarige) gebruiker.

Tevens wordt daar bepaald dat de leden uit de drie groepen zullen moeten komen (een soort paritaire samenstelling): gebruikers, hulpverleners en overheid. Door wie en op welke wijze de minderjarige gebruikers hierbij vertegenwoordigd zullen worden, is niet duidelijk en zal evenmin eenvoudig in te vullen zijn, gezien precies het feit dat minderjarigen zich omwille van hun handelingsonbekwaamheid moeilijk kunnen organiseren en personen mandateren.

Artikel 14

De vaste termijn van 30 dagen om alle betrokkenen te horen is niet altijd haalbaar in de praktijk. Misschien moet in een afwijking voorzien worden mits afdoende motivering.

Artikel 16

Om zicht te krijgen op de dossiers van klachten van minderjarigen is het nuttig de verslaggeving ook aan het Kinderrechtencommissariaat over te maken.

3. Voorstel van decreet van mevr. R. Van Den Heuvel**3.1. Algemene opmerkingen**

Dit voorstel heeft als grote sterkte dat het vertrekt vanuit een rechtsvisie: vertrekkend vanuit de fundamentele mensenrechten wordt de positie van de gebruiker versterkt^[65]. Dit houdt een sterke erkenning van het individu als rechtssubject in, waardoor zijn/haar afhan-

.....
^[64] SCHEPERS, J., o.c., p.340.

^[65] Zie voor een uitgewerkte theorie hierover ook het te verschijnen werk van LOOSVELDT, G. & VAN BUGGENHOUT, B., o.c., p. 15-29.

kelijkheidspositie verzwakt wordt. Die afhankelijkheid is n.l. vaak een probleem in de relatie hulpvrager/hulpverlening. Zoals hierboven reeds gesteld is er in realiteit zelden sprake van een relatie tussen “gelijken”, gezien de hulpvrager doorgaans te afhankelijk is van de hulpverlener. De concrete invulling van deze relatie vanuit een mensenrechtenvisie gaat daarmee verder dan de hulpverlening “als gunst”^[66].

Het Kinderrechtencommissariaat stelt in haar visie eenzelfde rechtsdenken voorop^[67]. Kinderrechten zijn in deze context emancipatie-instrumenten bij uitstek.

Positief in dit voorstel is ook het ruimer kader waarin het individuele klachtrecht gesitueerd wordt. Het klachtrecht wordt hier een onderdeel van een geheel, naast het hebben van rechten als dusdanig en de meer collectieve behandeling van belangen en rechten van een bepaalde groep. Dit laatste element, de zogenaamde (collectieve) rechten op medezeggenschap worden door het Kinderrechtencommissariaat zeer sterk onderschreven en zeer belangrijk geacht, precies omdat dit luik voor minderjarigen vaak nog zo problematisch is. Dit blijkt onder meer uit belevingsonderzoek bij minderjarigen in de Bijzondere Jeugdbijstand^[68].

Daarnaast voldoet deze vorm van rechtsbescherming aan de principes van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind waarin naast provisierechten (het bestaan van hulpverlening en toegang daartoe) ook participatierechten een belangrijke plaats innemen.

Verder kan hier nog verwezen worden naar de algemene opmerkingen bij het voorstel van Mevr. S. Becq inzake :

- de bepaling van de gebruiker;
- de samenstelling van de sectorale/provinciale klachteninstantie;
- de diversifiëring van klachtendiensten en -niveaus;
- de plaats van het Kinderrechtencommissariaat en de notie vertrouwenspersoon.
- de notie vertrouwenspersoon.

3.2. Artikelsgewijze opmerkingen

Artikel 2

Hierin wordt de cliënt omschreven als “elke” burger..., ook de minderjarige burger dus. Ook de toelichting stelt duidelijk dat minderjarigen als volwaardig cliënt beschouwd worden. Uiteraard kan het Kinderrechtencommissariaat zich hierin vinden. Zeker in het licht van hun principiële juridische handelingsonbekwaamheid om bijvoorbeeld zelfstandig in rechte op te treden, kan een decretaal vastleggen van bepaalde rechten hun positie versterken.

In dezelfde definitie van cliënt wordt echter een beperking, en mogelijke discriminatie, ingevoerd door het woord “vrijwillig”. Uitgerekend voor de minderjarige kan dit nadelige gevolgen hebben.

Bij minderjarigen kan de vrijwilligheid op twee manieren in vraag gesteld worden.

Vooreerst is het vaak zo dat voor hen hulpverlening opgestart wordt op initiatief van een ander (doorgaans een volwassene) zonder dat zij dat zelf, uit vrije wil, vragen. Het zou te ver gaan te stellen dat zij dan tegen hun wil in geholpen worden, maar van echte vrijwilligheid is toch niet altijd sprake. Vaak wordt door de minderjarige op het hulpverleningsaanbod ingegaan om erger te vermijden (een “stok achter de deur” systeem).

Daarnaast kan de hulpverlening aan minderjarigen in het kader van de Bijzondere Jeugdbijstand ook gedwongen zijn, n.l. na een maatregel van de jeugdrechtsbank. Hier is dan, feitelijk noch formeel, geen sprake van vrijwilligheid. In beide gevallen kan dit echter

[66] Zie hierover ook SCHEPERS, J., o.c., p. 305, nr. 325.

[67] In de toelichting wordt dezelfde evolutie van gunsten naar rechten geïllustreerd door de verwijzingen naar het rechtsdiscours binnen de kansarmoede. Ook daar zijn rechten de garantie voor de ontvoogding.

[68] BOSMANS, J., e.a., o.c., p. 35-89.

tot een gelijksoortige hulpverlening leiden, waarbinnen de rechten van de minderjarige steeds gegarandeerd moeten worden, ongeacht de hulpverlening gedwongen of vrijwillig opgezet wordt.

De formulering “gebruik maken van”, zonder een vereiste van vrijwilligheid, lijkt dan ook voldoende om de rechten vermeld in dit decreet toe te kennen aan de gebruiker.

Het is niet omdat de hulpverlening gedwongen is dat daarom de inhoud van de hulpverlening niet aan de fundamentele rechtsprincipes zou moeten voldoen^[69]. De vereiste van vrijwilligheid zou bovendien een verschil van behandeling kunnen inhouden naar minderjarigen die bijvoorbeeld door de jeugdrechter geplaatst worden en zij die vrijwillig residentieel opgenomen worden^[70].

Artikel 15

Een klacht dient wel in behandeling genomen te worden binnen de 30 dagen, maar men kan moeilijk garanderen dat er al het nodige gevolg, laat staan een oplossing, aan gegeven werd binnen deze termijn. Indien onmiddellijke behandeling of afhandeling niet mogelijk is, dient dit wel gemotiveerd ter kennis gebracht worden van de gebruiker.

Artikel 17

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van dergelijke cliëntenraad. Bij voorzietingen voor hulpverlening aan minderjarigen, moet dan ook een vertegenwoordiging van de minderjarigen die raad zetelen. Hun wettelijke vertegenwoordigers kunnen daar pas in zetelen op grond van duidelijke en vooraf bepaalde criteria. We kunnen hierbij denken aan leeftijdsgrenzen (pragmatisch), mentale competentie e.d.

Artikel 23

In de toelichting wordt nadere uitleg gegeven bij het voorgestelde trapsgewijze systeem van klachtenbehandeling. Ook hier vinden we drie niveaus terug.

Op de eerste lijn staan de voorzieningen zelf, in tweede orde zouden dan de provinciale welzijnsombudsdiensten komen, gevolgd door, in derde orde, de gerechtelijke instanties. We blijven hier wijzen op de moeilijke toegang voor minderjarigen bij deze laatste.

Opnieuw stellen we ons hier de vraag of het gebruikerspubliek nood heeft aan een steeds verdergaande differentiëring in klachten- en ombudsdiensten.

Een klager moet dan echter al goed weten bij welke instantie welk soort klacht ingediend moet worden. De vraag is dan ook of er nog veel klachtendiensten moeten bijkomen. Dit is echter een vraag die door het Vlaams Parlement beantwoord dient te worden. Ook hier stellen we een mogelijk alternatief voor. Ofwel wordt in de voorgestelde volgorde nog een (reeds bestaande) trap toegevoegd, zodat een minderjarige cliënt na de provinciale welzijnsombudsdienst, ook nog bij het Kinderrechtencommissariaat terecht kan.

Ofwel wordt dit provinciale niveau geschrapt en kan de minderjarige zich tot het Kinderrechtencommissariaat richten wanneer hij/zij vindt dat de klacht in de voorziening op een niet-bevredigende wijze werd afgehandeld.

Dit laatste geeft aan het Kinderrechtencommissariaat ook de kans om dichter toe te zien op de hulpverlening in het veld. Concreet worden contacten tussen de hulpverleningsvoorzieningen en het Kinderrechtencommissariaat dan ook directer (bijvoorbeeld n.a.v. een onderzoek), hetgeen in het algemeen de verhoudingen positief zal kunnen beïnvloeden.

Artikel 23, 3°

Ook hier zou het nuttig zijn om die verslagen aan het Kinderrechtencommissariaat over te maken, zodat het Kinderrechtencommissariaat zicht kan krijgen op de gemelde thema's en problemen van minderjarige cliënten.

[69] BOSMANS, J. e.a., o.c., p.13.

[70] Enig verschil in behandeling van minderjarigen kan enkel wanneer de Jeugdrechter specifieke voorwaarden toevoegt aan de (plaatsings-)maatregel, zoals bvb. het verbod om contact te hebben met bepaalde personen.

4. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

- Principeel dient in dergelijk decreet de minderjarige als gebruiker/cliënt in eigen hoofde duidelijk omschreven te worden, zodat geen verwarring kan bestaan over wie de eigenlijke bezitter van de toegekende rechten^[71] is. Zo is bijvoorbeeld het recht op informatie van de wettige vertegenwoordiger van de minderjarige niet per definitie zo ruim als dat van de minderjarige zelf.
- Een coherente rechtsregeling dient ingevoerd te worden voor alle mogelijke hulpverlening in de welzijnssector: de vrijwillige en de gedwongen hulpverlening, de ambulante, semi-residentiële en residentiële hulpverlening.
- Voor minderjarigen verdient het aanbeveling eerder met “protocollen” of “afspraken” te werken dan met burgerrechtelijke contracten, gezien hun burgerrechtelijke handelingsonbekwaamheid.
- Men dient voor minderjarigen een meer transparante klachtenstructuur te overwegen: een klachtrechtsysteem bij de voorziening zelf^[72] in eerste instantie, en een “beroepsmogelijkheid direct bij het Kinderrechtencommissariaat, zonder andere tussenniveaus.
- Nieuw in te voeren leeftijdsgrenzen dienen bij voorkeur consistent te zijn met de reeds bestaande grenzen.
- In het kader van beroepsgeheim dient duidelijk gewezen te worden op de decretale onderzoeksbevoegdheid van het Kinderrechtencommissariaat naar alle voorzieningen van de Vlaamse Gemeenschap, van zodra deze hetzij door de Gemeenschap opgericht, hetzij erkend en/of gesubsidieerd zijn^[73].
- Teneinde goed zicht te kunnen houden op (inbreuken op) de gebruikersrechten van minderjarigen is het nuttig om de jaarlijkse verslaggeving ook aan het Kinderrechtencommissariaat te richten.

5. ADVIES M.B.T. DE “CALL FOR ACTION” VAN ENOC

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

1. Situering

ENOC^[74] is een netwerk van kinderrechtendiensten in Europa. Het werd in ‘97 opgericht en heeft als doelstellingen: het onderhouden van contacten en de informatiedoorstroom tussen bestaande diensten, alsook de inhoudelijke ondersteuning van dergelijke diensten in oprichting. Op dit ogenblik werken de leden nog voornamelijk in de eigen, nationale/ regionale context maar voor de toekomst wordt tevens gedacht aan activiteiten op Europees vlak (EU en Raad van Europa). ENOC heeft een jaarlijkse vergadering met op de agenda de verslaggeving van de eigen activiteiten van elke dienst, alsook de bespreking van enkele grensoverschrijdende kinderrechtenthema’s. Om hieraan meer ruchtbaarheid te geven werd

[71] Inzage in dossier, inspraak, informatie, klachtrecht...

[72] Enkel gevolgd door een “tussenniveau” waar dit nu reeds bestaat, bijvoorbeeld de JO-lijn.

[73] Decreet 15 juni 1997 tot oprichting van het Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris, art. 6 en 10 § 3.

[74] European Network of Ombudsmen for Children.

ervoor geopteerd om vanuit die vergadering een “call for action” op te stellen, die dan door alle leden in eigen land zou worden doorgegeven aan de eigen bevoegde autoriteiten. De voorzitter van ENOC^[75] bezorgt de “call for action” ook aan de Europese overheden.

De keuze van thema's ligt voornamelijk bij de voorzitter, die de agenda bepaalt, en houdt niet per definitie in dat alle thema's even prioritair geacht worden door alle leden. Voor Vlaanderen zijn bijvoorbeeld niet alle thema's even relevant omdat ze buiten de bevoegdheidssfeer vallen van het Kinderrechtencommissariaat^[76]. Het blijft desondanks belangrijk om de bezorgdheid van ENOC over dergelijke thema's duidelijk te uiten.

De “call for action” werd o.m. aan de Voorzitter van het Vlaams Parlement overgemaakt en kwam zo op de agenda van de Commissie Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen terecht. De commissievoorzitter vroeg daarop meer verduidelijking en die kan u hieronder vinden, voor zover het de Vlaamse materies betreft.

2. Participatierechten

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind stelt, zowel naar de letter als naar de geest, heel duidelijk dat minderjarigen actieve deelnemers moeten zijn in de samenleving. Zij worden dit niet door de loutere ratificatie van dit Verdrag doch wel door actief overheidsoptreden op dit vlak.

De participatiegedachte dient dan ook ingang te vinden op alle maatschappelijke domeinen. In Vlaanderen is men daarin al voor een stuk gevorderd, maar er blijven nog domeinen over waar minderjarigen nog te vaak over het hoofd gezien worden. We halen hier enkele belangrijke knelpunten aan.

In sectoren als de jeugdhulpverlening en de gezondheidszorg is het nog steeds niet ondubbelzinnig duidelijk wie de cliënt is (de minderjarige of zijn/haar gezin) en is de zelf-standige toegang tot de hulpverlening voor de minderjarige hulpvrager niet altijd gegarandeerd^[77]. Dit ligt niet steeds aan de regelgeving, maar vaak aan het gebrek aan kennis over bestaande hulpverlening bij de hulpzoekende zelf. Diensten die zich richten naar kinderen en jongeren dienen dan ook aangezet te worden en voldoende middelen te krijgen om hun werking voor te stellen aan een ruim publiek.

Daarnaast zorgt deze onduidelijkheid ook voor praktische problemen inzake het recht op inzage van iemands dossier, het recht om al of niet toe te stemmen in een voorgestelde therapie, behandelingsplan of ander hulpverleningsaanbod.

M.b.t. de Bijzondere Jeugdbijstand en de te verwachten hervormingen hierin, verwijzen we naar ons advies aan de Commissie Ad Hoc^[78] en herhalen we dat ook schending van participatierechten aanleiding kan geven tot een gelegitimeerde tussenkomst van de overheid.

De “call for action” van ENOC heeft het ook over participatie in het onderwijs en in het lokaal beleid.

Met betrekking tot onderwijs, heeft het Kinderrechtencommissariaat in de beleidsnota van Minister Vanderpoorten kunnen lezen dat zij van leerlingenparticipatie één van de prioriteiten wil maken. Sinds vorig jaar bestaat het decreet op de leerlingenraden, hetgeen

[75] De voorzitter wordt jaarlijks gekozen door de leden. De voorzitter staat in voor het organiseren van de jaarlijkse vergadering en de representatie voor ENOC. Hij/Zij werkt daarbij samen met de voorzitter van het vorige jaar en de opvolger voor het volgende jaar. Vanaf oktober 2000 wordt deze functie vervuld door de Vlaamse Kinderrechtencommissaris.

[76] Vandaar dat we niet ingaan op het thema kindsoldaten.

[77] Momenteel liggen in het Vlaams Parlement twee voorstellen van decreet voor inzake de rechten van gebruikers van welzijnsvoorzieningen (van resp. mevr. S. Becq en mevr. R. Van Den Heuvel). In haar advies heeft het Kinderrechtencommissariaat ook hier op dit probleem gewezen, alsook op de burgerrechtelijke handelingsonbekwaamheid van de minderjarige, waardoor het onmogelijk wordt om bijvoorbeeld een hulpverleningsovereenkomst aan te gaan met de minderjarige als cliënt. (zie advies Kinderrechtencommissariaat 2000/4, Parlementair Stuk 99 (1999-2000), nr. 2).

[78] KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT (1999) Jaarverslag 1998-1999, p. 139-147.

een belangrijke eerste stap betekende. Opnieuw geldt hierbij echter dat initiatieven van de overheid inzake participatie onvoldoende effect zullen kunnen creëren wanneer de minderjarigen zelf niet deugdelijk geïnformeerd worden over hun rechten, participatierechten inclusief.

Het informeren van kinderen en volwassenen over kinderrechten is nochtans een overheidspllicht (art. 42 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind). De overheid kan opteren om hier zelf op te treden of om de info- en sensibiliseringstaak deels te delegeren^[79]. Hoe dan ook kan aan de eigen verplichting van de lidstaat bij het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind niet dusdanig afbreuk gemaakt worden dat zij zelf niet langer zou actief zijn op dit vlak. In elk geval dient hiervoor in voldoende communicatiebudgetten voorzien te worden. De gemeenteraadsverkiezingen van dit najaar vormen de perfecte aanleiding om het lokaal beleid in de kijker te plaatsen. Niet enkel omwille van de verkiezingen maar vooral omdat het participeren door kinderen en het effectief opkomen voor hun rechten doorgaans beter lukt in de eigen, directe leefomgeving en aldus kan inspelen op de lokale mogelijkheden en behoeften.

Het Kinderrechtencommissariaat en het kinderrechtenveld zijn de jaarlijkse kinderrechten-campagne dan ook gaan invullen rond het thema “Rechten in de buurt”. Zonder de autonomie van steden en gemeenten aan te tasten, zou het Kinderrechtencommissariaat aan het Vlaams Parlement willen vragen om na te gaan hoe steden en gemeenten vanuit het Vlaams Parlement kunnen gestimuleerd worden om kinderrechten concreet vorm te geven in het lokaal beleid.

Algemeen gesteld blijft de uitoefening van participatierechten door minderjarigen zelf een probleem zolang zij niet of te weinig weten en beseffen dat zij deze rechten hebben. Vandaar het belang van een praktische invulling van hun recht op informatie en meer concreet het recht om geïnformeerd te worden over de bestaande of mogelijks op te richten participatiekanalen.

3. Recht op fysieke en psychische integriteit

Recent werd het recht op integriteit opgenomen in onze Grondwet. Uiteraard is dit een belangrijke, zij het vooral symbolische, stap vooruit.

Toch willen we hierbij wijzen op het volgende:

- Het aangehaalde recht op psychische, fysieke, seksuele en morele integriteit, vormt slechts een onderdeel van alle grondrechten van kinderen. Het is niet omdat het recht op integriteit nu uitdrukkelijk opgenomen is in onze hoogste rechtsnorm dat daarmee de andere grondrechten komen te vervallen. Op zich heeft het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind reeds (10 jaar) gelding in ons recht en was een “vertaling” in de Grondwet niet vereist. Dergelijke vertaling kan wel een antwoord bieden in de discussie over de directe werking van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind^[80].
- Rechten toekennen op papier is onvoldoende. De rechthebbende, i.c. de minderjarige, moet ook de technische en praktische mogelijkheid hebben om die rechten waar nodig, af te dwingen. Voor minderjarigen wordt dit vooral problematisch wanneer de eventuele vertegenwoordiger niet voor de rechten van de minderjarige wenst op te komen (in concreto: te procederen waar nodig).

[79] I.c. werd het Kinderrechtencommissariaat decretaal belast met o.m. het informeren en sensibiliseren inzake kinderrechten. Deze taak wordt ingevuld door de overheid en de voorzieningen aan te sporen om elk op hun domein de kinderrechten bekend te maken en te implementeren.

[80] De vraag of een vertaling in de Grondwet van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, of een deel daarvan, vereist is, werd behandeld in een hoorzitting over de Grondwetswijziging in de Senaat op 2 december 1999 (Senaat, 1999-2000, 2-21/4).

Het Kinderrechtencommissariaat zit inzake federale thema's gekneld in de bevoegdheidsverdeling^[81]. Vandaar dat we hier ook extra aandacht voor vragen.

4. Kinderen en asiel

Dit is een federaal thema met Vlaamse "uitlopers". Momenteel zijn in uitvoering van de federale asielnota van minister Duquesne verschillende werkgroepen opgericht m.b.t. de specifieke problemen van minderjarige asielzoekers. Voor Vlaanderen werd een werkgroep opgericht binnen het Departement Onderwijs waar het Kinderrechtencommissariaat bij betrokken is.

Essentieel is de vaststelling dat kinderen in de asielcontext meteen zouden moeten kunnen genieten van alle fundamentele kinderrechten: toegang tot hulpverlenings- en gezondheidsvoorzieningen, recht op onderwijs, bescherming tegen onwettige detentie, e.d.m. Dit wordt ook voorgeschreven door de richtlijnen van het VN Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen^[82], maar al te vaak moeten we vaststellen dat dit in de praktijk niet zo gebeurt. Sommige alleenstaande minderjarige asielzoekers kunnen niet eens het basisrecht uitoefenen om asiel aan te vragen, anderen blijven "gedetineerd" in de gesloten centra, nog andere krijgen geen toegang tot het onderwijs of de gezondheidszorg.

5. Kinderporno en -handel

In België werd hiervoor Child Focus opgericht en is eveneens de Niet Gouvernementeale Organisatie ECPAT op het terrein actief. Omwille van de federale context zijn de contacten van het Kinderrechtencommissariaat met beide instanties hoofdzakelijk informeel.

6. Kinderen en detentie van ouders

Art. 9 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind stelt dat kinderen recht hebben op contact met beide ouders, tenzij dit zou indruisen tegen hun belang. Hier moet tegelijk ook stil gestaan worden bij de vaststelling dat sommige kinderen ook expliciet laten weten geen contact te willen met de gedetineerde ouder^[83]. Aan de mening van het kind moet in dergelijke gevallen, zoals steeds, passend belang gehecht worden en geïnterpreteerd worden in het kader van het belang van het kind, zoals hij/zij dat inschat. Terwijl ook strafuitvoering een federale bevoegdheid is, kan dit voor een deel opgenomen worden binnen het Vlaamse Justitieel Welzijnswerk en de welzijnsteams. In deze context wordt reeds lang gewerkt aan de uitvoering van het principe dat een vrijheidsberovende straf inderdaad beperkt moet blijven tot de vrijheidsberoving en dat verdere negatieve gevolgen zoveel mogelijk vermeden moeten worden. Verlies van contact met familie is daar een voorbeeld van. In verschillende gevangenissen lopen projecten m.b.t. contact tussen gedetineerde ouder en zijn/haar kind(eren).

Voor gedetineerde vrouwen met baby's (voornamelijk in het penitentiair centrum te Brugge), wordt voorzien in dienstverlening in het kader van het bijzonder zorgaanbod van Kind & Gezin.

[81] Dit wordt ook vermeld in ons jaarverslag. Hieraan koppelt het Kinderrechtencommissariaat geenszins een communautair standpunt of verwachting, maar stelt dit enkel vast. De bevoegdheidsverdeling is een realiteit waar het Kinderrechtencommissariaat rekening mee dient te houden.

[82] UNHCR, *Refugee children - Guidelines on Protection and Care*, UNHCR, Geneva, 1994.

[83] In concreto heeft het Kinderrechtencommissariaat hierover reeds meldingen van kinderen ontvangen. Doorgans hangt dit samen met de reden van de detentie, vb. kindermishandeling.

Momenteel wordt ook binnen de samenwerking Welzijn & Justitie een Strategisch Plan opgemaakt inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Dit plan zou afgewerkt worden tegen eind juni 2000, en dient goedgekeurd te worden door de Vlaamse Regering. Ondersteuning vanuit het Vlaams Parlement voor de meer planmatige regeling van contacten tussen gedetineerde ouders en hun kinderen is wenselijk.

7. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

In Vlaanderen werd de voorbije jaren meer en meer werk gemaakt van kinderrechten. De pijnpunten blijven echter bestaan op het vlak van participatierechten, op het vlak van de kennis inzake kinderrechten en op het vlak van de rechtsuitoefening.

Concreet vraagt het Kinderrechtencommissariaat werk te maken van :

- Het onderzoeken hoe het Kinderrechtencommissariaat (alsook de tegenhanger in de Franse Gemeenschap) kinderrechten thema's op federaal niveau kan aankaarten. Nagaan in hoeverre eerder bestaande fora, zoals de Interministeriële Conferentie Kinderrechten of de Interkabinettenwerkgroep, opnieuw geactiveerd kunnen worden. Hiervoor dient de uitvoerende macht op haar verantwoordelijkheden gewezen te worden via de geëigende middelen en procedures waar het Vlaams Parlement over beschikt.
- Het stimuleren en faciliteren van de infoverspreiding, via de meest geëigende kanalen (kinder- en jongerenmedia, school...), inzake participatiemogelijkheden. Onderzoeken op welke wijze het beleid vorm kan geven aan de idee van de zogenaamde "kinderrechtenvrijplaatsen", een concept dat tijdens de vorige legislatuur reeds werd uitgewerkt.
- Een verdere invulling en uitbreiding mogelijk maken van de opvang en begeleiding van minderjarigen in een asielcontext. De bestaande specifieke opvang ('t Huis in Aalst) werkt goed, maar is op zich onvoldoende qua capaciteit.
- De bestaande kinder- en jongerenvoorzieningen in de nulde- en eerste lijn dienen in hun werking de nodige budgetten te krijgen voor de eigen bekendmaking aan de doelgroep.
- Met respect voor de gemeentelijke autonomie moeten de lokale overheden aangesproken worden om op hun terrein een kinderrechtenbeleid uit te schrijven en uit te voeren. Daarbij kan verwezen worden naar 'good practices'.
- De (nog te behandelen) opvoedingsondersteuning mede aanwenden als een kanaal waarlangs aan ouders kan verduidelijkt worden wat het recht op integriteit, het recht op participatie in de opvoedingspraktijk kan betekenen.
- Binnen het Justitieel Welzijnsbeleid specifiek aandacht vragen voor de plaats en de rechten, behoeften en noden van kinderen wiens ouders met Justitie in aanraking komen.

6. INRICHTING VAN OPVOEDINGSONDERSTEUNING

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

Voorstel van decreet van Mevr. Patricia Ceysens, stuk 183 (1999-2000), nr. 1.

Voorstel van decreet van Mevr. R. VAN DEN HEUVEL houdende de rechtsbescherming en de inspraak van gebruikers van welzijnsvoorzieningen, stuk 104 (1999-2000), nr. 1.

1. Situering

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind wordt in art. 18 gesteld dat in principe de ouders de eerste opvoedingsverantwoordelijken zijn van het kind en dat de overheid passende maatregelen dient te nemen ter ondersteuning van deze ouderlijke taak.

In deze zin komt het voorstel van decreet betreffende de inrichting van ‘opvoedingsondersteuning’ in sterke mate tegemoet aan deze overheidstaak.

Artikel 5 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind beschrijft daarnaast ook het recht van het kind op een opvoedingscontext die niet te herleiden valt tot een welbepaalde opvoedingswijze. Dit betekent dat de opvoeding van een kind niet dient te verlopen volgens een vastgelegd handelingsscenario. Het Verdrag geeft in bepaalde artikels wel een aantal (negatieve) tegenindicaties aan.

Ouders respecteren als eerste opvoedingsverantwoordelijken en hen daarbij effectief ondersteunen in het opvoedend handelen is een complexe uitdaging voor de overheid. De overheid kan hierbij diverse benaderingswijzen hanteren. Immers deze meerdere mogelijke ondersteunende en begeleidende maatregelen dienen op een continuüm geplaatst te worden van enerzijds algemene collectief aanbodgestuurde preventieve acties tot anderzijds specifieke individuele curatieve vraaggestuurde acties.

Het installeren van een vorm van opvoedingsondersteuning is één van deze vele maatregelen en dient volgens het Kinderrechtencommissariaat vooral gesitueerd te worden als een aanbodgestuurde preventieve maatregel.

Een opvoedingsondersteunende maatregel wordt door het Kinderrechtencommissariaat gezien als een lichte, kortdurende en laagdrempelige maatregel waarbij zowel opvoedingsvragen en -zorgen als opvoedingsspanningen het object van ondersteuning vormen en waarbij deze maatregel zich in hoofdzaak richt naar een collectiviteit (bijv. een groep van ouders). Het verlenen van opvoedingsondersteuning ten aanzien van individuele ondersteuningsbehoevenden leunt reeds sterk aan bij specifieke hulpverlening over opvoedings- en gedragsproblemen.

Om een duidelijk onderscheid te kunnen aanbrengen tussen opvoedingsondersteuning en hulpverlening, hanteren we de volgende driedeling^[84]:

- Primaire preventie als collectieve acties gericht op het voorkomen van opvoedings- en gedragsproblemen (= aanbodgestuurd);
- Secundaire preventie als collectief en individueel gerichte acties naar vroegtijdige onderkenning en ondersteuning van opvoedings- en gedragsproblemen (= aanbodvraaggestuurd);
- Tertiäre preventie als individueel gerichte actie naar een afgebakende risicogroep om de gedragsproblematiek te reduceren (= vraaggestuurd).

[84] VOETS, J., J. LUYSS & H. HAERDEN (1999) *Pedagogisch Advies en Stimulering (PAS)*, Geïntegreerd Pedagogisch Preventieproject, Projecttekst, Genk

Deze indeling in preventieniveaus passen we toe op het schema van Kousemaker^[85] die vier opvoedingssituaties onderscheidt :

1. Gewone opvoedingssituatie met dagdagelijkse opvoedingsvragen en zorgen;
2. Opvoedingsspanning als vragen die dreigen over te gaan in een probleem; er is behoefte aan informatie en/of advies;
3. Opvoedingscrisis als een beklemmende situatie voor de ouders waarbij de opvoedingsaanpak zeer incidenteel en inconsequent verloopt; er is nood aan effectieve hulp;
4. Opvoedingsnood als een situatie met complexe en hardnekkige (chronische) problematiek; er is nood aan deskundige en intensieve hulp.

Volgens de visie van het Kinderrechtencommissariaat is opvoedingsondersteuning een maatregel die zich richt naar de gewone dagelijkse opvoedingssituatie en naar de opvoedingspraktijk die door de betrokkenen als gespannen en enigszins bedreigend wordt aanvoeld.

Het inrichten van opvoedingsondersteuning beantwoordt zeker aan een bestaande nood. Het opvoeden van kinderen en jongeren verloopt niet (meer) vanzelfsprekend. Ouders en andere (professionele) opvoeders stellen zich vragen over de eigen opvoedingsaanpak of worden geconfronteerd met negatieve berichten over een toenemende gedragsproblematiek in het gezin, de school, ... Het opvoeden verliest hiermee zijn natuurlijke vanzelfsprekendheid.

Uit studies^[86] blijkt onder meer dat 5 tot 15% van de Vlaamse jeugd gedragsproblemen vertoont en dat een klein procent daarvan uitgroeit tot jongeren met delinquent gedrag. Tegelijkertijd toont onderzoek aan dat het vroegtijdig nemen van maatregelen een reducerend effect heeft op het aantal en op de ernst van het probleemgedrag. Algemeen kan gesteld worden dat hoe eerder men ingrijpt, hoe gemakkelijker (= minder intensieve hulp) gedragsproblematiek kan afgeremd worden en hoe economischer (= goedkoper) de hulpverlenende maatregelen zijn. Als men echter later ingrijpt, dan verhogen de ingrijpkosten en dalen de kansen op succes aanzienlijk.

Het uittekenen van zowel opvoedingsondersteunende als hulpverlenende maatregelen dient multimodaal te gebeuren. Dit betekent dat maatregelen pas effect zullen sorteren als ze verlopen binnen een meersporenbeleid. Het gefragmenteerd en solitair aanbieden van opvoedingsondersteunende initiatieven zal niet ten gunste komen van de bestaande behoeften.

In deze context dient bij het aanbieden van initiatieven van opvoedingsondersteuning een aantal vragen gesteld te worden :

- Heeft men zicht op de collectieve subdoelgroep?
- Is de vorm van deze opvoedingsondersteunende maatregel passend?
- Is de maatregel aanvullend op bestaand aanbod van opvoedingsondersteunende sporen?
- Is deze opvoedingsondersteuning verankerd in de laagdrempelige socio-pedagogische infrastructuur?
- Past deze opvoedingsondersteuning binnen een coherent preventieproject?

Het Kinderrechtencommissariaat steunt dit voorstel van decreet tot het inrichten van opvoedingsondersteuning als een verplichte taak van de overheid ten aanzien van gezinnen in een opvoedingsverlegenheid. Maar tegelijkertijd wil het Kinderrechtencommissariaat ook aansporen tot een zorgvuldige inhoudelijke bewaking van het begrip 'opvoedingsondersteuning'.

[85] KOUSEMAKER, N.P.J. et al. (1987) *Pedagogische Preventie in de Jeugdgezondheidszorg voor 0 tot 4 jarigen*, Leiden

[86] HELLINCKX, W. et al. (1991) *Gedrags- en emotionele problemen bij kinderen*. Deel 1 & Deel 2., Leuven: Garant.

Tevens dienen er volgens het Kinderrechtencommissariaat een aantal basisprincipes gevolgd te worden die de kans op het welslagen van preventieve ondersteunende maatregelen verhogen.

2. Opvoedingsondersteuning en het belang van het kind

Het Kinderrechtencommissariaat is van mening dat goed en coherent uitgebouwde initiatieven voor opvoedingsondersteuning de belangen van kinderen en jongeren (en hun opvoedingsverantwoordelijken) verdedigen.

Binnen het opkomende opvoedingsmodel van de ‘onderhandelingshuishoudens’ (= overlegmodel) worden ouders (en alle andere opvoedingsverantwoordelijken....) meer voor de uitdagende taak gesteld om in voortdurende dialoog het samenleven met de kinderen en de jongeren mogelijk te maken. Dit overlegmodel is niet het product van meer dwingende en eisende opgroeiende kinderen, maar is de resultante van een conglomeraat van maatschappelijk veranderde factoren waardoor immers aan kinderen en jongeren andere verantwoordelijkheden gegeven worden. Deze dagelijkse onderhandelingspraktijk vraagt van alle betrokkenen een andere perspectiefneming op het samenleven en dwingt hen tot een andere handelswijze. Dit vertroebelt zeker de opvoedingsvan-zelfsprekendheid en roept mogelijks tal van zorgen en vragen op. In het belang van een evenwichtige integrale ontwikkeling van het kind of de jongere dienen opvoedingsverantwoordelijken op dergelijke vragen en zorgen een deskundige ondersteuning (informatie, handelingsgericht advies...) te kunnen ontvangen.

In het licht van het preventief en reducerend optreden ten aanzien van opkomende gedrags- en emotionele problemen is het inrichten van opvoedingsondersteuning een sterke maatregel in het belang van kinderen en jongeren.

3. Artikelsgewijs bespreking

3.1 Artikel 2:

2° opvoedingsondersteuning

Opvoedingsondersteuning dient niet alleen begrepen te worden als een geformaliseerde wijze van opleiding, vorming of training, maar ook als een informeel open en vrijblijvend aanbod.

3° initiatiefnemer

Hierbij wordt de mogelijkheid gelaten dat een privaat persoon de initiatiefnemer wordt van het inrichten van opvoedingsondersteunende initiatieven.

Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat enkel organisaties en verenigingen die reeds professionele werkervaring hebben met kinderen, jongeren en hun ouders in aanmerking kunnen komen als initiatiefnemers.

4° opdrachthouder

De opdrachthouder kan een deskundige in persoon betekenen, maar ook een organisatie of vereniging waaraan een aantal basisvoorwaarden dienen gekoppeld te worden. Immers de impact van opvoedingsondersteunende maatregelen is zeker niet uitsluitend te koppelen aan de inhoudelijke kracht van een professioneel. In die zin dienen ook lokale weefsels opdrachthouder te kunnen worden. Hierbij worden dan ook deze automatisch gekoppeld aan de vereisten van het bestaande kwaliteitsdecreet.

3.2. Artikel 3

§2 Opvoedingsondersteuning

De opsplitsing in algemene en bijzondere opvoedingsondersteuning is volgens het Kinderrechtencommissariaat een aanzet tot verwatering van het begrip opvoedingsondersteuning en in feite in contradictio in terminis. In de toelichting werd reeds uitgebreid gesteld dat opvoedingsondersteuning zich binnen het primaire en secundaire preventieeliek richt op algemene opvoedingsvragen en behoeften aan informatie en advies.

Tevens is de verwijzing naar leeftijdsgroepen (jonge kinderen) geen zinvolle inhoudelijke afbakening. Immers opvoedingsvragen kunnen bij ouders nu juist komen bovendrijven naar aanleiding van leeftijdsfasegebonden gedrag.

In de toelichting bij het voorstel van decreet wordt in dit verband nogal onzorgvuldig de problematiek van pubers binnen de bijzondere jeugdbijstand en drugs gekoppeld. Ouders van pubers en adolescenten kunnen ook gewone opvoedingsvragen hebben, zonder dat deze vragen om intensieve begeleidende maatregelen.

De decreetgever stelt in art. 3 dat de Vlaamse Regering de minimale inhoud dient vast te leggen van de diverse opvoedingsondersteunende activiteiten. Zoals reeds eerder gesteld moet het installeren van initiatieven van opvoedingsondersteuning in een ruimere context uitgetekend te worden dan uitsluitend te vertrekken vanuit een 'lespakket' met zogenaamd minimaal vastgelegde 'eindtermen'.

3.3 Artikel 4

§2 aantal activiteiten per initiatiefnemer

Het vastleggen van een quota per initiatiefnemer dient wellicht te voorkomen dat de initiatiefnemer het inrichten van opvoedingsondersteunende activiteiten financieel kan misbruiken.

Anderzijds is het geen pleidooi voor het professionaliseren van bestaande knowhow en van bestaande netwerken die reeds jarenlang expertise trachten te ontwikkelen rond de thematiek van opvoedingsondersteuning.

Het lijkt het Kinderrechtencommissariaat meer opportuun om vanuit de overheid een aantal centra, organisaties,... in het bijzonder financieel te gaan ondersteunen zodat ze praktijkervaring, onderzoeksgegevens en methodiekontwikkelingstrajecten kunnen vergaren en als het ware een inhoudelijk steunpunt kunnen vormen voor andere initiatiefnemers.

4. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt aan het Vlaams Parlement bij de opmaak van dit voorstel van decreet rekening te houden met de volgende bedenkingen:

- Opvoedingsondersteuning richt zich binnen de primaire en secundaire preventie op algemene opvoedingsvragen en behoeften aan informatie en advies.
- Opvoedingsondersteuning mag niet alleen begrepen worden onder de vorm van 'opleiding, vorming en training'.
- Het initiatief tot het inrichten van opvoedingsondersteunende maatregelen dient voorbehouden te worden aan organisaties en diensten met praktijkervaring ten aanzien van de thematiek van opvoedingsproblemen.
- Het kwaliteitsdecreet en de daaraan verbonden voorwaarden dient gekoppeld te worden aan opdrachthouders.
- Een initiatief tot opvoedingsondersteuning dient te passen in een (lokaal) meersporenbeleid en bij voorkeur verbonden in een preventieproject.
- De overheid stimuleert binnen de bestaande socio-pedagogische infrastructuur de uitbouw van een aantal steunpunten voor opvoedingsondersteuning.

7. HOORZITTING KINDEROPVANG

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

Hoorzitting 23 maart 2000 - 14u

1. Situering

1.1. Decretale opdracht

Het Kinderrechtencommissariaat heeft als hoofdopdracht toe te zien op de uitvoering van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in Vlaanderen. Om deze hoofdopdracht te realiseren is het noodzakelijk dat Kinderrechtencommissariaat zicht houdt op de wijzigende levensomstandigheden van kinderen en jongeren. Het is de taak van het Kinderrechtencommissariaat om deze wijzigende levensomstandigheden zorgvuldig op te volgen, te analyseren en ze te toetsen aan het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

De neergelegde blauwdruk voor een toekomstgerichte uitbouw van het kinderopvanglandschap in Vlaanderen is in dit geval zeker het voorwerp van analyse en evaluatie.

1.2. IVRK als toetssteen

Zoals gesteld vormt het Verdrag hierbij dan ook de ultieme toetssteen. Het Kinderrechtencommissariaat heeft de taak elk onderdeel van het beleid waar de belangen van kinderen en jongeren in beeld komen en zoals dat door de Vlaamse overheden vorm gegeven wordt, te wegen en te beoordelen naar de conformiteit met de Verdragstekst.

Het beoordelen van een beleidsplan kinderopvang valt dan ook onder de bevoegdheid van het Kinderrechtencommissariaat.

Kinderrechten vormen één comprehensief geheel, maar zijn tegelijk op te delen in drie grote groepen rechten: provisie-, protectie- en participatierechten. Het benoemen van kinderopvang als basisvoorziening geeft op het eerste zicht vooral een invulling aan het luik provisie, maar we zullen verder zien dat ook protectie en participatie hier hun plaats in kunnen, en moeten, vinden. Een kindbeleid kan pas geslaagd en geïntegreerd genoemd worden, wanneer daarin de principes van het Verdrag als geheel gerespecteerd worden.

In die zin kunnen we stellen dat in de uitbouw van het kinderopvanglandschap ook deze drie peilers van 'basisaanbod, bescherming en betrokkenheid' dienen gerealiseerd te worden.

1.3. De betekenis van Artikel 3 en 18 van de Verdragstekst

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind legt meer specifiek voor de opvangcontext verschillende verplichtingen op aan de lidstaten:

- **Art.3** schuift het belang van het kind als eerste overweging naar voor bij alle maatregelen betreffende kinderen. De overheid staat hier in voor de zorg en het welzijn van kinderen, rekening houdend met de rechten en plichten van de ouders. Par. 3 is dusdanig relevant voor de kinderopvang dat we het hier volledig opnemen: " de staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht."

- **Art.18** bevestigt het principe dat de ouders de eerste verantwoordelijken zijn voor de opvoeding van hun kinderen maar legt aan de lidstaten de verplichting op hen in deze opvoedingstaak te ondersteunen en, meer specifiek, te voorzien in kinderopvang voor kinderen van werkende ouders.

Het spreekt vanzelf dat hiernaast alle andere kinderrechten (bijvoorbeeld: recht op bescherming tegen misbruik, recht op gezonde voeding, recht op ontwikkeling en ontplooiing...) hier ook blijven gelden.

1.4. Kinderrechten en pedagogiek

Ouders staan al lang niet meer alleen in voor de opvoedende taak. Scholen worden al langer erkend als partner in de opvoeding van kinderen. De laatste jaren kwamen daar steeds meer instanties bij: de media, de dienst- en hulpverlening en inderdaad ook de kinderopvang. Het netwerk rond opvoeding door de ouders breidt zich uit onder invloed van de veranderende maatschappelijke context: uit huis werkende ouders, onderhandelingshuishouding, het kerngezin dat de uitgebreide familie vervangt... Opvoeden is niet langer een uitsluitend het domein van het private gezin, maar het publieke domein dringt daarbij vanzelfsprekend naar binnen. Vanuit dat perspectief dient ook het belang van een kwaliteitsvolle uitbouw van het kinderopvanglandschap bekeken te worden. Het is de taak van de overheid om voorzieningen en diensten voor kinderopvang aan te bieden die de ouder en andere opvoeders ondersteunen in hun opvoedende taak, én die op een dergelijke wijze functioneren dat ze effectief een betekenisvolle bijdrage leveren aan de verruimde opvoeding van het kind. In die zin hecht het Kinderrechtencommissariaat een belang aan deze verbreding en horizonverruiming van de opvoedingscontext.

2. Bespreking beleidsplan kinderopvang

2.1. Een ambitieuze blauwdruk

De voorliggende blauwdruk geeft een duidelijk en volledig overzicht van de gegevens binnen de kinderopvang (kwantitatieve gegevens, knelpunten, organisatie...), van de doelstellingen en van de geplande uitbreiding in de komende jaren, zowel kwalitatief als kwantitatief. We mogen stellen dat deze blauwdruk een ambitieus plan in zich draagt en op een positieve wijze werk wil maken van een integraal kinderopvanglandschap.

Vanuit haar opdracht zal het Kinderrechtencommissariaat in de volgende bedenkingen inzoomen op deze kinderopvang vanuit het belang van het kind.

In deze zin is het enigszins spijtig dat meerdere deskundigen uit de sector hier vandaag op zeer korte termijn een gebalanceerde uitspraak hebben moeten klaarstomen met het oog op deze hoorzitting.

2.2. Fundamenten van kinderopvang

■ Kwaliteitsbegrip

Kwaliteit houdt in de eerste plaats in dat men rekening houdt met de behoeften, noden en vragen van de gebruiker. De eerste gebruiker in deze is het kind. Binnen de opvangsector hebben we echter te maken met kinderen die nog niet of onvoldoende voor zichzelf kunnen spreken en opkomen. (Dit is op zich al een legitimering voor de overheidstussenkomst inzake kwaliteitscontrole.) Kwaliteitsvolle opvang houdt voor kinderen in dat ingespeeld wordt op hun ontwikkelingscapaciteiten en op hun noden aan zorg, veiligheid, vertrouwdheid, contact, spel e.d.m. Zoals art. 3 voorschrijft zijn dit de belangen die moeten primeren.

Er wordt wel verwezen naar het kind als gebruiker maar dit gebeurt slechts minimaal. Meer aandacht gaat naar de regelgeving, de uitbouw van kwaliteitsinstrumenten, het verbeteren van de positie van de opvangpersonen en -instellingen e.d.m.

Doorheen de hele blauwdruk vormt “kwaliteit” de rode draad. Dit begrip wordt vooral ingevuld door bijvoorbeeld het verbeteren van de organisatie en de werkingssituatie, het transparanter en eenvoudiger maken van de regulering, het flexibeler maken van de opvang e.d.m. Het gaat hier m.a.w. vooral over meer ondersteuning van opvangpersonen en ouders en in mindere mate over het duidelijk vastleggen wat kwaliteit voor de opgevangen kinderen betreft. Voor de buitenschoolse opvang is dit al beter uitgewerkt in het kwaliteitscharter, maar een dergelijk document ontbreekt vooralsnog voor de voorschoolse opvang.

Waar bijvoorbeeld de verdere flexibilisering wordt aangekaart, kunnen we daarbij toch de vraag stellen of dit een meerwaarde betekent voor het kind zelf. De atypische opvang bijvoorbeeld, mag in die zin niet resulteren in de mogelijkheid om kinderen van ‘s ochtends vroeg tot ‘s avonds laat aan de kinderopvang toe te vertrouwen. Ook voor zieke kinderen is het nog maar de vraag of het in hun belang is om juist op die momenten door derden opgevangen te worden. De vereiste van een gezins- en kindvriendelijk tewerkstellingsbeleid mag hier zeker krachtiger gesteld worden.

In deze context stellen we ons ook vragen i.v.m. de gelijkstelling van de capaciteitsregels voor POG en de DOG. Het bestaande onderscheid is er n.l. niet zonder reden. Gezinnen die bij een dienst aangesloten zijn genieten meer inhoudelijke en materiële ondersteuning en worden intenser begeleid dan zelfstandige onthaalgezinnen. Men kan dus vermoeden dat een grotere bezetting daar beter te dragen is dan in de particuliere sector. Reeds in ‘94 werd door het VBJK in dit Parlement gewezen op de mogelijke risico’s van een capaciteitsverhoging, toen van 3 naar 4 kinderen. Dhr. J. Peeters had het toen al over de moeizaam verworven kwaliteitsvereisten die daardoor op de helling konden gezet worden. (Parl. St., Vlaamse Raad, Advies over de problematiek van de kinderopvang, zitting 1993-’94, 30 maart 1994, stuk 518, nr.1, p.48)

Om die kwaliteit te garanderen kan het opvangen van kinderen enkel toevertrouwd worden aan personen die kennis hebben van (kleine) kinderen en hun ontwikkeling en die een grote empathie en gevoeligheid hebben naar kinderen toe. Terecht wordt in de blauwdruk dan ook een accent op vorming gelegd. Kinderen in de voorschoolse opvang zitten in een leeftijdsfase die cruciaal is voor hun ontwikkeling en ze kunnen dan ook niet overgelaten worden aan opvangpersonen waarvan niet gegarandeerd kan worden dat ze aan de vereisten hiervoor voldoen. Kinderopvang is een zaak voor professionals. Net zoals we dit bijvoorbeeld van leerkrachten verwachten, dient een professionele vorming en regelmatige navorming van opvangpersonen een evidentie te worden. Wat inspectie van die kwaliteit betreft zal niet alleen een aanpassing van de vorm en de attitude van inspectie moeten doorgevoerd worden, maar tevens een substantiële toename van inspectiepersoneel.

■ Basisvoorziening

Het Kinderrechtencommissariaat onderschrijft volledig de stelling dat kinderopvang een basisvoorziening voor kinderen moet zijn. In de beleidsnota wordt deze stelling uitgewerkt aan de hand van vier invalshoeken: de noodzaak van kwantitatieve groei, de kwaliteit, de flexibiliteit en de toegankelijkheid. Hoewel in de inleiding de voorwaarde van “werkende ouder” niet langer gesteld wordt, staat dit wel bij de meer concrete invulling over de kwantitatieve uitbouw, waar gesteld wordt dat de bijkomende plaatsen moeten garanderen dat elk kind met een werkende ouder een plaats moet kunnen hebben in de opvang. Opvang blijft voornamelijk gelinkt aan de situatie van de ouder.

Daar valt op zich niets op aan te merken, doch dient aangevuld te worden wil men voldoen aan de idee van basisvoorziening. Kinderopvang moet n.l. ook nadrukkelijk openstaan voor kinderen van niet-werkende ouders. Ouders hebben inderdaad de keuze al of niet zelf in te staan voor de opvang van hun kinderen. Soms kiezen ze daar zelf bewust voor, soms niet door bijvoorbeeld werkloosheid of onvoldoende financiële middelen. Ook hun kinderen moeten kunnen genieten van dergelijke basisvoorziening omdat dit kan beantwoorden aan ontwikkelingsbehoeften die binnen het gezin niet altijd kunnen waargemaakt worden.

Gezinnen worden steeds kleiner waardoor kleine kinderen onvoldoende contactmogelijkheden kunnen hebben met leeftijdsgenootjes. Niet alle gezinnen kunnen voldoende voorzien in speelruimte, zowel fysisch als psychisch. Niet alle ouders voelen zich ten allen tijde voldoende pedagogisch uitgerust om in te spelen op de diverse behoeften van een jong kind. Opvang kan in dergelijke gevallen ondersteunend werken.

■ Kinderen als actieve partners

Rekening houdend met de leeftijd zal vooral in de buitenschoolse opvang een verder doorgedreven erkenning moeten gewaarborgd worden van het kind als partner in het opvanggebeuren. Zij moeten mee kunnen bepalen wat kwaliteit voor hen betekent, wat het aanbod aan activiteiten kan zijn, wat zij verwachten van opvang. Zo waarderen kinderen vooral het gegeven dat zij zelf hun bezigheden tijdens de opvang kunnen bepalen: spelen, huiswerk maken, creatief bezig zijn of zelfs “niets doen”.

En ook in de voorschoolse opvang geven baby's en peuters duidelijke signalen, zij het niet altijd verbale, over wat zij aangenaam en wenselijk vinden en wat niet. Met dergelijke signalen dient ook rekening gehouden te worden.

■ Lokale inbedding

Een bijzondere bouwsteen bij de uitbouw van het kinderopvanglandschap in Vlaanderen is volgens het Kinderrechtencommissariaat de lokale inbedding.

Deze verbinding met het lokale weefsel is immers een voorwaarde om voor ouders én voor kinderen een context van ontmoeting te creëren. Het op elkaar afstemmen van de sociaal-pedagogische infrastructuur (opvang, onderwijs, buurtproject,...) in functie van de lokale noden en behoeften is hierin een zeer belangrijke opdracht.

In de wijzigende definitie van opvoeding als het samengaan van het private met het publieke domein is het net van fundamenteel belang dat kinderen kunnen opgroeien binnen een openheid voor diversiteit. Deze verscheidenheid dient te kunnen plaatsvinden binnen een verankering met de lokale situatie.

De functie van kinderopvang is niet alleen verruimd in termen van een ontmoetingsplaats voor ouders (met positieve gevolgen voor gezins- en opvoedingsondersteunende impulsen), maar ook houdt dit een belangrijke verruiming in voor de kinderen zelf: hun opvoeding vindt plaats vanuit een open en heterogene blik op verscheidenheid.

2.3. Waarborgen

■ Vorming en opleiding

Het Kinderrechtencommissariaat beoordeelt de bijkomende inspanningen inzake vorming en opleiding als uitermate positief. Kinderopvang zal moeten uitgroeien tot een domein overheidszorg voor de minderjarige bevolking, een invulling van een overheidsverplichting, net zoals onderwijs dat is geworden in de loop van de vorige eeuw.

■ Tewerkstellingsbeleid

Het invullen en uitbouwen van kinderopvang is een overheidsopdracht an sich. Daarom vragen we een blijvende alertheid inzake de prioriteit: kinderopvang is er in de eerste plaats voor kinderen, als basisvoorziening en mogelijke stimulans voor hun ontwikkeling. Kinderopvang mag dan ook niet beschouwd worden als een instrument van het tewerkstellingsbeleid. Verwijzend naar de voormelde artikelen 3 en 18 is opvang meer dan een louter antwoord op evoluerende maatschappelijke behoeften; het is een uitvoering van een verdragsplicht zonder meer. Indien de uitbouw van kinderopvang positieve consequenties heeft voor tewerkstelling, zowel in de zin van bijkomende arbeidsplaatsen in de opvangsector als in de zin van meer mogelijkheden voor ouders om buitenshuis te werken, is dit mooi meegenomen. Dit kan echter niet het doel als dusdanig zijn, doch enkel een secundaire meerwaarde betekenen.

■ Kwaliteitscontrole

De kwaliteitsinstrumenten dienen blijvend geëvalueerd te worden op hun werkzaamheid en dienen tevens informerend te werken naar de gebruikers toe. Instrumenten die nu al bestaan zoals de kwaliteitsschalen en de KWAPOI bevatten n.l. belangrijke informatie voor ouders die opvang zoeken voor hun kind. Door een inzicht te krijgen in de verschillende opvangmogelijkheden kunnen zij dan een keuze maken die het best aansluit bij hun visie op opvoeding en bij de behoeften van hun kind.

Nu gepland wordt het particuliere aanbod maximaal moet opgenomen worden in het kwantitatieve groeiproces zal het toezicht op de geboden kwaliteit ook in deze sector verder moeten uitgebouwd worden dan dat tot op heden het geval was. Het louter argument van “privé” te zijn kan geen reden zijn om minder opgevolgd te worden daar waar het de kwaliteit van de geboden opvang betreft.

■ Schaalvergroting

Het Kinderrechtencommissariaat stelt zich de vraag in hoeverre er bij mogelijke ‘schaalvergrotingen’, in het kader van het opvoeren van de capaciteitsregels, nog voldoende waarborgen kunnen geboden worden die het belang van het kind voor ogen houden.

Immers het optrekken van capaciteitsnormen is inderdaad vooral geconcipieerd vanuit het motief van economische rendabiliteit en komt waarschijnlijk ook tegemoet ook tewerkstellingsmaatregelen.

De bouwsteen van de lokale inplanting en verankering mag onder geen voorwaarde opzij geschoven worden in functie van een dergelijke vergroting van een kinderopvangvorm.

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat zet zeker het licht op groen voor een verdere operationalisering van deze nota over het kinderopvangbeleid.

Zoals reeds gesteld is voor het Kinderrechtencommissariaat de essentie te vatten in het begrip ‘het belang van het kind’.

Daarom pleiten wij er voor om bij de operationalisering in doelstellingen en objectieven telkens voor ogen te houden dat dé gebruiker van de kinderopvang in de eerste plaats het kind is, en wel als volwaardige en actief betrokken partner.

Daarom is een verdere en grotere investering vereist in het verhogen van de draagkracht van de opvang door onder meer het verhogen van de professionaliteit op de werkvloer en in de begeleidende functies, het verder uitbouwen van een verantwoord sociaal-pedagogisch klimaat en het naadloos verbinden van de verwachtingen van kinderen zelf met het activiteitenaanbod...

Het Kinderrechtencommissariaat is van mening dat binnen deze blauwdruk het accent echter meer ligt op het verminderen van de draaglast van de ouders, met name maatregelen rond kosten, flexibiliteit, regulering... en dus inspeelt op de belangen van de ouders en de opvangsector als dusdanig.

8. SPERPERIODE KINDERFEESTEN

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

Voorstel van resolutie van Mevr. Riet Van Cleuvenbergen c.s. - betreffende het vrijwillig respecteren van een sperperiode voor de grote kinderfeesten - stuk 77 (1999-2000), nr. 1.

1. Situering

Dat we in een consumptiemaatschappij leven, is geen nieuws meer. Steeds meer stemmen gaan echter op om sommige uitwassen daarvan aan banden te gaan leggen. Eén van de vragen die momenteel spelen, zowel op Vlaams als op federaal^[87] niveau, is deze naar de mogelijks nadelige invloed van de commercie rond de grote kinderfeesten als Sinterklaas, Kerstmis en Pasen.

We kunnen vaststellen dat de betekenis van deze feesten grondig gewijzigd is: waar vroeger het religieuze of het symbolische nog de overhand had, gaat het nu vooral om feesten met veel geschenken en verwennerijen voor de kinderen en veel lekker eten en drinken voor de volwassenen. Op zich is daar natuurlijk niets mis mee, ware het niet dat het commercieel gebruiken (misbruiken?) van figuren als Sinterklaas en Zwarte Piet, de Paashaas, de Kerstman verwarrend kan werken naar kleine kinderen toe.

Naast de traditionele feesten zien we daarenboven ook nog andere nieuwe feesten opduiken, zwaar gepromoot en ingevoerd door de commerciële sector, veeleer dan door de eigen Vlaamse culturele of religieuze achtergrond, zoals Valentijn en Halloween.

Sinten, Paashazen e.d. verschijnen steeds vroeger ten tonele en de commercialisering van dergelijke feesten gaat steeds maar verder. Kinderen zijn nog maar net “terug naar school”^[88] en daar lopen de eerste Sinten alweer rond. Zij stellen dat vooral kleuters het daar zeer moeilijk mee kunnen hebben doordat zij een heel ander tijdsbesef hebben en soms de spanning van het afwachten niet aankunnen. Daarnaast is het risico van verwenning en “nooit genoeg” niet denkbeeldig wanneer men de reclamefolders ziet die specifiek op kinderen gericht zijn.

Deze vaststellingen vinden we ook terug in de toelichting bij het voorstel van resolutie. Het Kinderrechtencommissariaat kan zich daar volledig in vinden.

2. Overwegingen

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind geeft in deze concrete materie weinig aanknopingspunten. Het kind als consument was bij de redactie van dit verdrag blijkbaar geen al te grote bezorgdheid. Toch vinden we in het Verdrag steeds weer een algemene zorgplicht terug, die ook hier richtinggevend moet zijn voor het beleid.

Art. 3 stelt het algemene principe dat bij alle acties m.b.t. het kind diens belangen de eerste overweging moeten vormen.

Daarnaast is er ook art. 36: “de staten die partij zijn, beschermen het kind tegen alle vormen van exploitatie die schadelijk zijn voor enig aspect van het welzijn van het kind.” Dit artikel dwingt de bescherming af voor kinderen tegen alle mogelijke vormen van misbruik, die niet nader gespecificeerd worden in andere artikelen van het Verdrag^[89].

[87] Een petitie voor een dergelijke sperperiode werd onlangs aan Minister Aelvoet overhandigd en momenteel ligt deze vraag ter advies bij de Raad voor Verbruik.

[88] Bij wijze van spreken reeds aangekondigd aan het begin van de grote vakantie!

[89] Vb: art. 19 (kinder mishandeling en -verwaarlozing), art. 33 (drugmisbruik), art. 34 (seksuele exploitatie), art. 35 (kinderhandel).

Hoewel de term “exploitatie” misschien hard kan overkomen, wijst dit artikel toch op de kwetsbaarheid van, i.c. vooral kleine, kinderen.

Kijken we maar naar de huidige Pokémon-rage om te weten hoe snel kinderen gevat kunnen worden door een doordachte marketingstrategie zonder al te veel diepere inhoud. Ineens moet er Pokémonbadschuim gekocht worden en gaan kinderen zelfs met elkaar op de vuist over een pakketje Pokémonkaarten.

In deze context moeten we toch aanvaarden dat enig optreden ter bescherming verantwoord kan zijn.

Het is opvallend hoe kinderen in onze consumptiemaatschappij bijna eerder als consument dan als burger erkend en dus ook benaderd worden. Waar de onbekwaamheid als hoofdkenmerk geldt voor de minderjarige, is dit amper nog te zien in het commerciële circuit^[90]. Producenten, reclamemakers, verdelers en verkopers vinden meer en meer hun weg naar het minderjarige publiek en weten ook maar al te goed hoe dit “segment” te bewerken is. Dit is een logisch gevolg van het vrije marktsysteem, dat wij aanhangen. Vraag is in hoeverre de overheid corrigerend kan en moet optreden binnen dit systeem.

Met de art. 3 en 36 voor ogen, is hier toch wel een verplichting tot zorg en bescherming aanwezig in hoofde van de overheid. Twee strategieën dienen zich aan.

Op politiek niveau zou men beperkingen kunnen invoeren via wetten en/of decreten. Het voordeel hierbij is dat duidelijk aangegeven wordt dat er wel degelijk grenzen zijn en dat kinderen (en hun gezinnen) niet onbeperkt ge-/misbruikt kunnen worden voor louter commerciële en winstgevendende doeleinden.

Nadelig is anderzijds dat de controle op dergelijke beperkingen ofwel zeer kost- en arbeidsintensief is (soms quasi-onhaalbaar), ofwel deels haar doel mist, gezien de winstdrijfveer bedrijven dusdanig inspireert tot het zoeken en vinden van omwegen van dergelijke beperkende bepalingen. De reeds ingevoerde beperking op de koopjesperiode illustreert dit.

De afdwingbaarheid van dergelijke regelgeving is dus niet zo groot.

De sector zelf zou hier ook zelfregulerend kunnen gaan optreden, via bijvoorbeeld een ethische code of “gentleman’s agreement”. Gezien de uiteenlopende belangen, verkoop- en winstcijfers versus welzijn van kinderen, valt hier echter weinig te verwachten. In de vrije markteconomie is het logisch dat bedrijven vooral het eigen voortbestaan en de eigen groei nastreven dan de belangen van kinderen.

We moeten echter ook erkennen dat dit probleem zich in een ruimere context situeert. We leven nu eenmaal in een consumptiemaatschappij en we bewijzen kinderen een grotere dienst wanneer we hen met de eisen en verlokkingen van dergelijke maatschappij leren omgaan, dan dat we hen daar enkel angstvallig voor beschermen. Volgens het Kinderrechtencommissariaat dient dan ook een dubbel spoor gevolgd te worden.

Niet onbelangrijk in deze discussie is de mening van kinderen zelf. De Limburgse Kinderprovincieraad formuleerde in december ‘98 reeds een advies^[91].

3. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat acht het opportuun dat dit debat gevoerd wordt, ook al ligt de regelgevende bevoegdheid terzake vooral op federaal vlak.

Enige overheidstussenkomst lijkt ons, op grond van haar zorgplicht, niet overbodig gezien de commerciële sector zich tot op heden nog niet echt als verdediger van kinderbelangen heeft laten kennen. Dit belet niet dat er samengewerkt kan worden met de sector en ande-

[90] Het Kinderrechtencommissariaat stelt niet zozeer deze vaststelling aan sich in vraag, wel het achterwege blijven van bekwaamheden voor de minderjarige op andere, zelfs belangrijker, vlakken, zoals bijvoorbeeld de burgerrechtelijke bekwaamheden.

[91] Kinderprovincieraad, zitting 22 dec. 1998, doc. 221/98KD

re relevante groepen (consumentenbescherming e.d.) om zo tot haalbare afspraken te komen die dan bij wet/decreet bekrachtigd zouden kunnen worden.

Naast controlerende ingrepen door de regelgever, pleit het Kinderrechtencommissariaat ook voor sensibilisering naar ouders en andere opvoedende volwassenen toe. Kinderen moeten kunnen opgroeien tot kritische consumenten die niet klakkeloos volgen wat hen door ragebedenkers of reclame wordt opgelegd. De volwassenen dienen dat desnoods zelf eerst in te zien. Kinderen zijn in deze ook zelfstandige zingevende partners, die, mits informatie en ondersteuning, in staat zijn om fictie en realiteit van elkaar te leren onderscheiden.

In concreto kan van een sperperiode inzake kinderfeesten niet alle heil verwacht worden, maar een signaal is zeker en vast welkom.

9. THUISOPVANG VAN ZIEKE KINDEREN

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

Voorstel van decreet van mevrouw Sonja Becq en mevrouw Veerle Heeren c.s. - houdende regeling van de thuisopvang van zieke kinderen, stuk 123 (1999-2000), nr. 1.

1. Situering

Dit voorstel van decreet richt zich naar de zogenaamde nieuwe behoeften in de kinderopvang; met de name de opvang van zieke kinderen en acute opvangnoden naar aanleiding van de tijdelijke onbeschikbaarheid van de ouder...

De initiatiefnemers van dit voorstel van decreet gaan uit van de vrije keuze van de ouder om de opvangmodaliteit van hun kind zelf in te vullen. Zo houden zij een pleidooi voor de uitbreiding van de mogelijkheden voor ouders om hun kind in geval van nood (ziekte...) zelf op te vangen.

Inderdaad is het vinden van geschikte kinderopvang een ware opdracht voor werkende ouders. Een goede zorg verzekeren voor een kind wordt in die context nog moeilijker wanneer het een ziek kind betreft. Doorgaans dient dan snel en creatief naar oplossingen gezocht te worden, waarbij grootouders, familieleden of burens vaak een doorslaggevende rol spelen. Maar ook de flexibiliteit van de werksituatie en het begrip van de werkgever bepaalt dikwijls in hoge mate of de ouder zelf voor de zorg van het zieke kind kan instaan.

2. Overwegingen bij de uitgangspunten en de kwaliteitsvereisten

Uit de voorliggende cijfergegevens blijkt dat, in geval van ziekte van een kind, de ouder doorgaans grijpt naar opvangmogelijkheden in eigen beheer en in het nabije informele netwerk van directe familieleden. Bij ziekte van een kind gaan ouders met andere woorden aan de opvang van hun kind andere kwaliteitscriteria verbinden. Door de eigenheid van de situatie van het zieke kind gaan zowel de ouders en in het bijzonder het zieke kind zelf immers de opvang vanuit een ander perspectief waarnemen. Kwaliteitscriteria verbonden aan het reguliere opvangnet kunnen niet zonder meer doorgetrokken worden naar de opvang van zieke kinderen. Voormelde cijfergegevens tonen aan dat ouders de bestaande professionele opvangvoorzieningen in hun huidige vorm als secundaire oplossing beschouwen, wat

tevens wijst op een reële nood aan initiatieven voor de opvang van zieke kinderen. Het Kinderrechtencommissariaat is van mening dat in de uitbouw van opvangmodaliteiten het belang van het kind centraal dient te staan.

Ook in dit voorstel van decreet wordt gesteld dat de opvang van het zieke kind op maat moet gesneden worden van de draagkracht van het kind. In het belang van het kind wordt bovendien het begrip 'opvang' niet uitsluitend gedefinieerd in termen van 'beschikbaarheid' (= fysieke aanwezigheid), maar ook in termen van 'betrokkenheid' (= emotionele en psychische interactie door zorg, tijdsbesteding, enz.).

In dezelfde gedachtegang, m.n. het belang van het kind^[92], gaat het voorstel van decreet er van uit dat de doelgroep 'zieke kind' dient gedefinieerd te worden als elk acuut ziek kind tussen 0 en 12 jaar. Het Kinderrechtencommissariaat wenst hier te wijzen op de beperkingen en valkuilen van dergelijke definiëring. Volgens het Verdrag dient het begrip kind in zijn juridische betekenis begrepen te worden en sluit deze afbakening van 0 tot 12 jaar aldus een potentieel grote groep kinderen (12 tot 18 jarigen) uit. Bovendien laat deze leeftijdsbeperking aan ouders en hun zieke kind ouder dan 12 jaar geen ruimte om opvangmogelijkheden aan elkaar af te wegen. Zij kunnen immers geen gebruik meer maken van de reguliere opvangvoorzieningen, noch bestaan er voldoende oplossingen vanuit de tewerkstellingssector.

Ook ten overstaan van de term 'acuut' stelt het Kinderrechtencommissariaat enkele bedenkingen. Het voorstel van decreet geeft geen duidelijkheid omtrent de criteria van acute ziektebeelden. Wie bepaalt immers of de ziekte waaraan het kind lijdt al dan niet acuut is. Mogelijks kan dit opgevangen worden door de verplichting van een geneeskundig getuigschrift. De vraag dient hierbij gesteld of de term 'acuut' niet eerder dreigt te gaan slaan op de ervaren opvangnoden van de ouder.

Het voorstel van decreet gaat er waarschijnlijk van uit dat een acute ziekte kortstondig en occasioneel is en dat de ziekte een stabiel verloop zal kennen. Het voorstel zegt verder niets over de mate van ernst van de ziekte en de mogelijkheid dat de ziekte uitbreiding neemt.

In het voorstel van decreet wordt terecht gewezen op de belangrijke rol van de ouder als eerste opvoedingsverantwoordelijken. Vandaar dat deze ouders zelf een kernrol dienen te vervullen bij de opvang van hun zieke kind. In het licht van voorgaande paragrafen ligt hier ook de essentie voor het Kinderrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtencommissariaat verwijst hier naar de actuele beleidsnota^[93] van de Minister van Welzijn en Gelijke Kansen waarin een aantal gelijkgestemde uitgangspunten zijn terug te vinden. In deze beleidsnota wordt kinderopvang als een essentiële basisvoorziening voorgesteld waar de belangen van het kind centraal gezet worden. Er gaat ook aandacht uit naar de zogenaamde atypische opvang (buiten de gangbare uren en dagen, opvang voor zieke kinderen...), welke georganiseerd dient te worden vanuit de bestaande opvangstructuren.

Ten aanzien van deze beleidsnota bracht het Kinderrechtencommissariaat al eerder de bedenking in of een kwaliteitsvolle uitbouw van het kinderopvanglandschap wel hand in hand kan gaan met tewerkstellingsoverwegingen^[94]. Ook in dit voorstel van decreet dient dezelfde vraag gesteld te worden. De inpassing van de opvang van zieke kinderen in de bestaande voorzieningen heeft onmiskenbaar een tewerkstellingseffect. Maar in welke mate wordt het belang van het kind gediend door de uitbouw van een uiterst flexibel netwerk van opvangvoorzieningen. Zodat de ouder eigenlijk steeds méér tegemoet kan komen aan de werksituatieverwachtingen.

[92] Artikel 3 (Het belang van het kind) uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

[93] VOGELS, M. (2000) *Blauwdruk voor een toekomstgerichte uitbouw van het kinderopvanglandschap in Vlaanderen*. 85pp.

[94] Hoorzitting Kinderopvang, 23 maart 2000, Stuk 237 (1999-2000) n§ 2, p. 58-59.

De ruime tijdspanne van opvang (van 6.30u tot 19u) beantwoordt in zekere zin aan de behoeften en noden van tal van ouders die thans geconfronteerd worden met te beperkte openingstijden en daardoor onder onaangename sociale werkdruk komen te staan wanneer zij tijdig de werkplaats dienen te verlaten om hun (ziek) kind op te halen.

Volgens het Kinderrechtencommissariaat dient daartegenover de vraag gesteld te worden of de ouder nu net niet moet worden aangezet om gedurende een zo kort mogelijke tijdspanne afwezig te blijven en dus effectief vroegtijdiger naar het zieke kind dient te kunnen terugkeren.

Het Kinderrechtencommissariaat is van mening dat binnen de huidige maatschappelijke context er een onvermijdelijke professionalisering plaatsvindt van de opvoeding. De opvoeding van kinderen komt hoe dan ook meer in handen van professionele derden. In dit voorstel van decreet wil men deze professionalisering terecht kaderen binnen allerhande kwaliteitsvereisten (opleidingskwalificaties, controle K&G, erkenningvoorwaarden,...). Specifiek naar zieke kinderen ligt de kwaliteit toch vooral in het verzorgd kunnen worden door ouders of naaste derden, waarmee het kind een affectieve band heeft.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt zich de vraag of dit voorstel van decreet wel voldoende inzoomt op het uittekenen van de echte thuisopvang van het zieke kind door de ouder zelf? Het geeft uitsluitend een reglementerende invulling aan thuisopvang voor zieke kinderen via bestaande voorzieningen die dan aan bijkomende voorwaarden dienen te voldoen. Op deze wijze worden de eigen gestelde uitgangspunten enigszins ondermijnd. De oorspronkelijke stelling dat de ouder zelf dient te kunnen zorgen voor het zieke kind wordt hierdoor niet ondersteund. Integendeel.

Men legt zich aldus neer bij de nog ontbrekende oplossingen voor ouders met zieke kinderen en het tekort aan maatregelen vanuit de sector arbeid wordt hier ingevuld door een uitbreiding van maatregelen in de sector opvang. Het Kinderrechtencommissariaat pleit eerder voor een verder afdwingen van antwoorden op de combinatie werk en (zieke) kinderen ten laste van de arbeidssector in plaats van dit te doen ten laste van het kind zelf.

Met een nadrukkelijk en specifiek decreet voor de thuisopvang van zieke kinderen, vreest het Kinderrechtencommissariaat dat de opvang door derden bijna uit noodzaak de regel zal worden en dat niet verder zal gezocht worden naar mogelijkheden voor de ouders zelf om bij hun zieke kinderen thuis te kunnen blijven, indien zij dat wensen of indien dit het best bij de wens van het kind aansluit.

3. Advies van het kinderrechtencommissariaat

- Het Kinderrechtencommissariaat steunt de basisuitgangspunten van dit voorstel van decreet en de gestelde kwaliteitsvereisten aan professionalisering van kinderopvang.
- Het Kinderrechtencommissariaat steunt echter niet een afzonderlijke decretale regeling van de thuisopvang van zieke kinderen omdat het principieel als een tegenindicatie kan beschouwd worden van de modaliteiten van opvang van zieke kinderen door de ouder zelf. Echter de reële noodzaak om hier en nu te voldoen aan kwalitatieve opvang voor zieke kinderen en aangezien er nu nog onvoldoende mogelijkheden bestaan voor ouders om thuis te blijven bij hun zieke kinderen, dient aan dit soort opvang wel de nodige aandacht besteed te worden. Dit kan dan best gebeuren binnen het te verfijnen regelgevend kader voor de bestaande voorzieningen.
- Het Kinderrechtencommissariaat stelt vanuit het belang van het kind dat zieke kinderen het meest gebaat zijn met een opvang door de eigen ouder of door andere sociaal relevante personen waarmee er een emotionele binding is.
- Het Kinderrechtencommissariaat is van mening dat er hieromtrent ook initiatieven vanuit de tewerkstellingssector kunnen aangebracht worden; eerder dan de flexibele opvang hier als oplossing aan te bieden.

10. INTERLANDELIJKE ADOPTIE

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

Voorstel van resolutie - van mevrouw Patricia Ceysens c.s. - betreffende de ratificatie van het Verdrag van Den Haag inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het gebied van interlandelijke adoptie, ondertekend in Den Haag op 29 mei 1993, stuk 264 (1999-2000), nr. 1.

1. Situering

Adoptie is een specifieke rechtsfiguur waarvan de doelstellingen doorheen de jaren sterk veranderd zijn. Waar adoptie aanvankelijk de patrimoniale belangen van kinderloze gezinnen diende, wordt dit vandaag de dag vooral gebruikt als invulling van meer humane en emotionele noden. Kinderloze koppels kunnen via adoptie hun kinderwens alsnog vervullen, anderen zien in adoptie de mogelijkheid om aan een kind een kans te geven op een levensloop die ze in het land van herkomst nooit hadden kunnen hebben. Tot enkele jaren terug werd adoptie vooral bekeken vanuit de belangen van de adopterende volwassenen.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, met in het kielzog het Haags Verdrag^[95] heeft hierin verandering gebracht. Beide verdragen hebben het kind en zijn/haar rechten heel nadrukkelijk centraal gesteld. Uit de teksten van deze verdragen blijkt dat de focus verlegd werd: adoptie betekent niet langer het zoeken en vinden van een kind voor een ouderpaar, maar wel het zoeken en vinden van een gezin voor een kind, wanneer dat in zijn/haar belang zou zijn. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind hanteert als één van de hoofdprincipes dat het kind namelijk best in het eigen gezin opgroeit (art.9) en dat hier slechts uitzonderlijk kan van afgeweken worden.

Het Haags Verdrag combineert de eerder technische regels inzake de internationale samenwerking met fundamenteel inhoudelijke bepalingen over het belang van het te adopteren kind. In deze inhoudelijke bepalingen zien we heel duidelijk de visie van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind weerspiegeld.

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind behandelt de adoptie meer bepaald in art. 20 en 21^[96]. In deze artikelen vinden we de volgende principes terug.

De lidstaten zijn verplicht om de nodige bescherming en bijstand te bieden aan kinderen die, al of niet tijdelijk, niet in hun gezinsmilieu kunnen leven. Dit kan o.m. via adoptie. Bij het zoeken naar oplossingen wordt rekening gehouden met de wenselijkheid van de continuïteit van de opvoeding en met de achtergrond van het kind op het vlak van cultuur, religie, taal en afkomst.

Adoptie zal altijd in de eerste plaats in het belang van het kind gebeuren, zal enkel kunnen uitgevoerd worden door de daartoe bevoegde instanties en met de informed consent van de betrokkenen.

Voor het eerst wordt ook het principe van de subsidiariteit wettelijk vastgelegd: adoptie, a fortiori de interlandelijke, zal enkel worden overwogen wanneer geen oplossing gevonden kan worden binnen de eigen omgeving van het kind of binnen het land van herkomst. Het Comité voor de Rechten van het Kind stelde dat “intercountry adoptions should be

[95] Verdrag van Den Haag inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het gebied van interlandelijke adoptie van 29 mei 1993.

[96] Zoals steeds betekent dit geenszins dat andere artikelen van het Verdrag dan niet van tel zouden zijn, integendeel. Art. 20 en 21 dienen samen gelezen te worden met bijvoorbeeld art. 3 (belang van het kind), art. 12 (mening van het kind), art. 2 (non-discriminatie), art. 19 en 34 (bescherming tegen misbruik en uitbuiting) e.a.

considered... as a measure of last resort”^[97]. Dit is van belang voor kinderen en vermindert het risico van totale ontworteling uit hun eigen cultuur en leefomgeving. Adoptie wordt niet langer beschouwd als mirakeloplossing. De wens om een kind een thuis te geven is in de uitvoering namelijk niet zo evident gebleken. Men is meer en meer gaan inzien dat men een kind niet zomaar van gezin en omgeving kan gaan verhuizen en dat adoptie daarom ook ten allen tijde een uitzonderingsmaatregel moet blijven.

Verder wordt bepaald dat de waarborgen bij de interlandelijke adoptie niet minderwaardig zijn dan deze bij de adoptie in eigen land en worden de staten verplicht het nodige te doen om enig ongepast geldelijk gewin voor de betrokkenen uit te schakelen.

Deze basisregels worden tot in detail uitgewerkt in het Haags Verdrag. Dit is op zich al een reden om ook dit Verdrag te ratificeren.

Een bijkomende, eveneens belangrijke reden tot ratificatie putten we uit de complexe bevoegdheidsverdeling inzake adoptie in België. Op federaal vlak wordt momenteel de hervorming van het Burgerlijk Wetboek behandeld met het doel de adoptiewetgeving in overeenstemming te brengen met het Haags Verdrag. Het federale niveau heeft verkozen om de ratificatie van het Haags Verdrag uit te stellen tot wanneer de interne wetgeving aangepast zou zijn. Naast een verfijning van de toestemming van de minderjarige (vereist vanaf 12 jaar), wordt via het systeem van beginseltoestemming ook een link gelegd naar de Vlaamse bevoegdheden.

Het Vlaams beleid en het decreet inzake interlandelijke adoptie tonen aan hoe ernstig de Vlaamse overheid haar taak in deze heeft opgenomen. Met een wijziging van de federale wet en de ratificatie van het Haags verdrag kan de implementatie van het decreet vervolledigd worden en worden de rechten van de (te adopteren) kinderen nog beter gewaarborgd.

Tot slot vermelden we het feit dat het Haags Verdrag op dit ogenblik reeds door 29 landen geratificeerd werd en dat meer en meer landen van oorsprong terechtstellen dat zij niet meer samen zullen werken met ontvangende landen die het Haags Verdrag niet ratificeerden.

2. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

Gezien het doorslaggevend belang van het kind in adoptieprocedures,
gezien de verplichting uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (art. 20 en 21) om het kind centraal te stellen bij adoptie,
gezien de vereisten voor een verdere uitvoerbaarheid van het Vlaams beleid inzake interlandelijke adoptie,
gezien het principe van de subsidiariteit van adoptie,

ondersteunt het Kinderrechtencommissariaat de vraag om het nodige te doen voor de ratificatie van het Verdrag van Den Haag van 29 mei 1993 inzake de internationale samenwerking en de bescherming van kinderen op het gebied van interlandelijke adoptie.

.....
[97] Commentaar op het rapport uit Mexico, IRCO, add. 13, para. 18, vermeld in UNICEF (1998) *Implementation handbook for the Convention of the Rights of the Child*. Geneva: Unicef

11. SCHEIDINGSBEMIDDELING

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen

Voorstel van decreet van dhr. G. Swennen en mevr. S. Becq houdende scheidingsbemiddeling (stuk 953 (1997-1998), nr. 1).

1. Situering

In de toelichting bij voorliggend voorstel van decreet (Becq en Swennen) alsook in de tussenkomsten van anderen die tijdens deze hoorzitting aan bod komen wordt voldoende ingegaan op de problematiek rond (echt)scheiding en op het belang van (echt)scheidingsbemiddeling op zich. Op cijfers van echtscheidingen als dusdanig hoef ik hier ook niet verder in te gaan. Het is wel een teken aan de wand dat we inderdaad geen relevant cijfermateriaal hebben vanuit het perspectief van kinderen zelf. Het Kinderrechtencommissariaat zal daar via de studieopdracht aan moeten gaan verhelpen.

Gezien de bevoegdheden van het Vlaams Parlement is het logisch dat hier enkel gewerkt kan worden aan erkenningcriteria en niet aan de (al of niet verplichte) invoering van bemiddeling in de echtscheidingsprocedure. Het ene kan echter niet zonder het andere en daarom verheugt het Kinderrechtencommissariaat zich ook in initiatieven op federaal vlak. Ook daar zou een hoorzitting nuttig zijn. Daar zou tevens een debat kunnen gevoerd worden over de al dan niet verplichte invoering van bemiddeling als stap in de procedure.

Wat betreft het voorstel van decreet ingediend door Mevr. Ceysens wil het Kinderrechtencommissariaat vermelden dat het inderdaad opportuun is een duidelijk onderscheid te maken tussen de inhoud van bemiddeling enerzijds en begeleiding anderzijds. Er is echter duidelijkheid vereist omtrent de inhoud van die begrippen. De hulpverlening zelf werkt al jaren met een onderscheid tussen deze twee vormen van tussenkomst. Waar de bemiddeling draait om een globale benadering van alle betrokkenen in een scheiding, rond de meerpartijdigheid dus, wordt onder begeleiding verstaan: het bijstaan van één der betrokken personen bij het verwerken van de scheiding. Doorgaans wordt dan ook gesteld dat het deontologisch onjuist zou zijn dat een zelfde hulpverlener optreedt als bemiddelaar in een gezin, terwijl hij tegelijk begeleider is van één der gezinsleden.

Wat in dit voorstel te betreuren is, is dat er zo'n scheiding tussen beroepscategorieën gemaakt wordt. Als het verdedigbaar is dat "niet-juristen moeten afblijven van het recht", geldt dat evenzeer in de omgekeerde richting, n.l. dat juristen moeten afblijven van de hulpverlening. Het aantrekkelijke en het nuttige aan (echt)scheidingsbemiddeling en -begeleiding is precies de bundeling van krachten van verschillende beroepsgroepen, elk met hun eigen, evenwaardige inbreng van expertise. De vraag blijft ook of juristen en meer specifiek advocaten, zelfs na een opleiding, zich snel genoeg zullen kunnen aanpassen aan de meervoudige partijdigheid, hetgeen toch een heel andere attitude vereist dan die zo eigen is aan advocaten, n.l. optreden voor één cliënt in het bijzonder. Het is ook nog maar de vraag of juristen voldoende vertrouwd kunnen raken met zware thema's als loyaliteit e.d., thema's die zelfs voor vele, meer psychologisch geschoolde, professionals nog niet altijd even goed uitgeklaard zijn. Daarnaast zullen advocaten in dergelijk geval ook moeten wennen aan het hebben van kinderen als cliënten. Eigenlijk zouden zij dan moeten werken met een cliëntstelsel, hetgeen toch niet evident is.

2. Advies van het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich volledig vinden in de inhoud van de toelichting bij voorliggend decreetvoorstel, vooral voor wat betreft de impact van scheiding op kinderen en het belang van het behoud van een goed contact met beide ouders. Dit belang wordt

door geen enkel discipline meer onderschat en werd inmiddels ook in de regelgeving overgenomen (wet van 13 april 1995 inzake het co-ouderschap).

2.1. Erkenningcriteria

Het Kinderrechtencommissariaat is zeker voorstander van erkenningcriteria voor bemiddelars. Veel zal echter afhangen van de inhoudelijke invulling daarvan, die grotendeels door de Regering zal gebeuren (de inhoud van de te volgen opleiding, de werkingsvereisten, de kwaliteitsbewaking, het aanstellen van de kwaliteitscommissie...) In de opleiding en in de praktijk moet er voortdurend aandacht zijn voor wat het *effect van de scheiding op de kinderen* is. De inhoud van de erkenningcriteria moet gericht zijn op het belang van het kind. Kinderen wensen doorgaans niet dat hun ouders scheiden. Indien dit dan toch gebeurt, moeten zij uit het gevecht gehouden worden en moeten zij de zekerheid krijgen van *blijvend contact met beide ouders* te kunnen behouden. In geen geval mogen zij in de rol van bliksem-aflaider of scheidsrechter geduwd worden.

2.2. Inhoudelijke criteria

Bij deze inhoudelijke invulling dient het *Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind* nadrukkelijk ingevoerd te worden. Meer bepaald zijn zeker de volgende artikelen van belang:

- **Art. 3.1:** Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze genomen worden door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door gerechtelijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen *de belangen van het kind* de eerste overweging.
- **Art. 3.2:** De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de *bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn*, rekening houdend met de *rechten en de plichten van zijn of haar ouders*, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.
- **Art. 3.3:** De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde *normen*, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.
- **Art. 5:** De Staten die partij zijn, eerbiedigen de *verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders (...)* voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.
- **Art. 9.1:** De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind *niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil*, tenzij de bevoegde autoriteiten onder voorbehoud van de mogelijkheid van gerechtelijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijk recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen t.a.v. de verblijfplaats van het kind.
- **Art. 9.2:** In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen *aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen*.
- **Art. 9.3:** De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of van beide ouders is gescheiden, *op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders* te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

- **Art. 12.1:** De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar mening te vormen, het recht die *mening vrijelijk te uiten* in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind *passend belang* wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.
- **Art. 12.2:** (toepassing in gerechtelijke en bestuurlijke procedures)
- **Art. 18.1:** De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders (...) hebben de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.
- **Art. 18.2:** Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn *passende bijstand* aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderzorg.
Scheidingsbemiddeling op zich kan een middel zijn, naast het principe van co-ouderschap bijvoorbeeld, om optimaal te voldoen aan de verplichtingen van het Verdrag. Voormelde artikelen zullen dan ook een belangrijke plaats moeten innemen binnen de opleiding en de werking van bemiddelaars doorheen de bemiddelingsprocedure.

2.2. Belang van het kind - Participatie en eigen mening

Bij art. 3 dient men te beseffen dat *niet enkel volwassenen dit belang van het kind kunnen invullen*. De artikelen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind hangen allemaal samen, moeten ook samen gelezen worden. Het belang van het kind kan dan ook niet bepaald worden zonder enige inbreng van het kind zelf, hetgeen voortvloeit uit art. 9 en 12. Het betrekken van kinderen (niet enkel vereist in probleemsituaties) houdt niet enkel een *fundamentele erkenning in van het kind als persoon* maar kan daar bovenop ook nog preventief inwerken op mogelijke problemen op een later tijdstip. Net zoals het voor de ouders geldt, is het voor de kinderen ook zo dat zij zich makkelijker aan afspraken zullen houden en zich daar ook beter bij voelen wanneer zij betrokken werden bij het maken van die afspraken.

2.3. Het kind als betrokken partij

Over de situatie van kinderen bij (echt)scheiding en op grond van art.9 stelt het Kinderrechtencommissariaat nadrukkelijk dat, hoewel kinderen geen juridische partij zijn en ook geen verantwoordelijke partij bij de scheiding, zij wel degelijk *betrokken partij* zijn. Hun betrokkenheid blijkt o.m. uit cijfers van verzoeken en/of vragen die daarover binnenkomen bij bijvoorbeeld de Kinderrechtswinkel, de Kinder- en Jongerentelefoon en ook reeds bij het Kinderrechtencommissariaat. Het is evident dat kinderen zich betrokken voelen bij het uiteengaan van die twee volwassenen die hun belangrijkste leefomgeving vorm geven, die hun behoeften aan affectie, geborgenheid, veiligheid en warmte het meest vervullen. Algemeen kan gesteld worden dat een scheiding altijd moeilijk is voor kinderen. De graad van moeilijkheid daarbij wordt mede beïnvloed door het conflictgehalte binnen het scheidingsgebeuren. *Wanneer dit conflictgehalte kan afnemen door bemiddeling en begeleiding, dan kan dit enkel positief gevolg hebben voor de betrokken kinderen.*

Tijdens de korte tijd dat het Kinderrechtencommissariaat bestaat, zijn er al een 40tal dossiers binnen, vooral van ouders. De meeste van hun vragen gaan over omgangsrecht na echtscheiding, waarbij de verzoekende ouder doorgaans argumenten aanhaalt om het contact van hun kind(eren) met de andere ouder hetzij te verbreken, hetzij in te korten. Opvallend daarbij is dat niet altijd duidelijk is wat het kind daar zelf bij voelt, of dit ook de wens van het kind zelf is. Ex-partners beoordelen elkaar doorgaans niet zo positief. Dit is ergens ook wel logisch. Echter, het niet langer appreciëren van de vroegere partner, als partner, hoeft niet in te houden dat die dan ook als ouder niet meer zou deugen.

Het kan bovendien een zware last leggen op het kind, dat beide ouders wil behouden en zich verbonden voelt met de ouders, om telkens commentaar te moeten horen van de ene ouder over de andere. In tegenstelling tot de gescheiden ouders, die naar de toekomst toe minder met elkaar willen en zullen te maken hebben, wil het kind doorgaans wel verder banden behouden met beide ouders.

Precies omwille van die steeds aanwezige betrokkenheid is het ook van belang dat de kinderen bij het gebeuren betrokken worden als partner. *Dit wil geenszins zeggen dat de last van beslissingen nemen en keuzes maken op de kinderen dient gelegd te worden, wel dat zij in het hele scheidingsproces een plaats moeten hebben en, indien zij dat wensen, ook gehoord moeten kunnen worden.* Van de bemiddelaar wordt dan ook voldoende kennis verwacht en inzicht in loyaliteit-dynamieken, alsook een kindgerichte instelling. Een bemiddelingsomgeving is bovendien ook meer kindgericht dan de doorsnee rechtbank en vindt plaats op een vroeger tijdstip in het scheidingsverloop. Via bemiddeling kan het voor een kind misschien niet meer nodig zijn om later tijdens de gerechtelijke procedure nog eens tussen te komen.

2.4. Spreekrecht van het kind - modaliteiten

Het spreekrecht (of het recht om gehoord te worden en niet hoorrecht) werd ingevoerd in het Ger. Wb. met de wijziging van art. 931, als (onvolledige) vertaling van bovenstaand artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. (Al te vaak wordt dit artikel enkel van toepassing geacht in echtscheidingsprocedures terwijl het duidelijk moet zijn dat dit “alle” procedures betreft waar zij belangen bij kunnen hebben, maar dit terzijde.) Hoewel sommige argumenten van de tegenstanders van dergelijk spreekrecht zeker valabel zijn, moeten we toch de realiteit onder ogen zien. Het zou inderdaad mooi zijn mochtencheidende partners zelf voldoende oog blijven hebben voor de wensen, noden, rechten en belangen van hun kinderen. Doorgaans toont de realiteit ons dat zij, zeker tijdens het verloop van de echtscheiding, toch vooral vervuld zijn van hun eigen behoeften, frustraties en gevoelens. Dit is geen verwijt, integendeel, maar een loutere vaststelling. In die zin zouden we het spreekrecht van kinderen dan ook kunnen zien als een noodzakelijk kwaad, inroepbaar wanneer zij merken dat er toch niet voldoende rekening gehouden worden met wat hun eigen beleving van het hele gebeuren is. Dit noodzakelijk kwaad kan zeker opgevangen worden door de kinderen ook reeds bij de bemiddeling te betrekken.

Bij de bemiddeling moet er dus ook ruimte zijn voor de kinderen, moet ook gepolst worden wat zij vinden en denken en voelen. Temeer nog daar men voor de partners wel kan stellen dat hun relatie na de scheiding afgelopen is, terwijl de kinderen hun verdere leven de gevolgen van een scheiding zullen voelen en daarmee hun leven moeten zien te organiseren.

Het is ook vereist dat de kinderen gehoord kunnen worden op een *vertrouwelijke* manier, *afzonderlijk* dus, buiten de aanwezigheid van hun ouders. (Ook kinderen hebben recht op hulpverlening en alles wat daarbij hoort: privacy, beroepsgeheim, informatie...)

Bij de gesprekken met de kinderen moet hen ook duidelijk uitgelegd worden waartoe de bemiddeling dient, wie uiteindelijk welke beslissingen zal nemen en dat hen niet gevraagd wordt een keuze te maken.

Belangrijk is tevens dat de *broer(s)-zus(sen) relatie* nauw in het oog gehouden wordt.

(Naast het praten met de kinderen zelf, als zij dat willen, blijft het natuurlijk belangrijk dat de bemiddelaar de ouders blijft aanzetten om dat zelf ook te doen, om zelf alert te blijven voor de signalen die hun kinderen uitzenden en om zelf oog te blijven houden voor de behoeften en gevoelens van de kinderen.)

2.5. Recht op informatie

Kinderen hebben vooral last met een scheiding wanneer zij het gevoel hebben er zomaar bij te hangen zonder dat hen uitgelegd wordt wat er precies staat te gebeuren. Zij gaan dan zelf dingen zien, een verklaring zoeken (vaak bij zichzelf), de toekomst proberen invullen (“als papa weggaat van bij mama, gaat hij mij ook wel verlaten”) enz... Zij kunnen daardoor,

zeker op jonge leeftijd, zaken in de verkeerde context zetten en verkeerde consequenties trekken uit het hele gebeuren. Indien de ouders de scheiding niet zelf in het juiste kader kunnen plaatsen of indien zij het zelf moeilijk aankunnen om daar met hun kind over te praten (deels omdat ze zelf in zo'n verwarrende periode zitten), dan kan de bemiddelaar, als objectieve buitenstaander, aan het kind *duidelijk maken wat er gebeurt*. Hij kan uitleggen waarom de ouders uit elkaar gaan, hij kan benadrukken dat het niet de fout van het kind is dat het gebeurt, dat het eindigen van hun partnerrelatie niet het einde van hun ouderschap betekent...Onnodig te zeggen dat dit verklaren dient te gebeuren op een wijze die overeenstemt met de leeftijd en het begripsvermogen van het kind. Verklaringen kunnen op het kind een kalmerende, geruststellende en beveiligende invloed hebben.

Een zelfde soort verduidelijkende informatie moet aan de kinderen gegeven worden in de gesprekken waarin gepolst wordt naar de beleving van het kind. Het werd reeds gezegd maar het is belangrijk genoeg om nogmaals te herhalen. Het kind moet duidelijk weten dat hij zelf geen keuzes moet maken of beslissingen moet nemen, dat hij *loyaal kan blijven naar beide ouders toe*. Dat anderen, hetzij de ouders zelf, hetzij de rechter, de knopen zullen doorhakken en dit na overweging van de belangen van alle betrokkenen.

2.6. Klimaat voor co-ouderschap

Bemiddeling kan ook positief inwerken op de praktische invulling van het *co-ouderschap*. Nu deze vorm van gedeeld ouderlijk gezag als principe werd ingevoerd, is dit zeker van belang. Uit onderzoek (De Wolf) blijkt dat, de EOT's niet meegerekend, het ingevoerde principe van *co-ouderschap* eerder de uitzondering blijft in de praktijk. Hoewel voldoende is aangetoond dat een echtscheiding beter te verwerken is voor de kinderen wanneer ze voelen en weten dat hun beide ouders ook na de scheiding echt ouder kunnen blijven, hetgeen pleitte voor de invoering van *co-ouderschap*, is de praktijk dus nog altijd anders. Bemiddeling kan bijdragen tot een klimaat waarin *co-ouderschap* beter mogelijk gemaakt wordt, waarbij ouders elkaar blijven erkennen als ouder, hetgeen ten goede komt aan de kinderen. Soms wordt wel eens gezegd dat om goede *co-ouders* te kunnen zijn, de ex-partners eigenlijk nog beter zouden moeten overeenkomen dan voor hun scheiding. Welnu, in dit proces kan bemiddeling zeker positief inwerken. Er wordt n.l. gewezen op de belangen van de kinderen en op het feit dat ex-partners toch altijd ouder blijven en dat hun kinderen niet gebaat zijn met het verder voeren van het partnerconflict binnen het ouder-zijn.

2.7. Multidisciplinariteit

Gezien een (echt)scheiding meer dan enkel een juridisch gebeuren is, dienen bij de begeleiding cq. bemiddeling ervan ook meer dan alleen juristen betrokken te worden. Verschillende vragen komen daarbij naar boven: juridisch, emotioneel, financieel enz. Voor de cliëntgerichtheid en -vriendelijkheid is het raadzaam de diverse professionals in een zelfde circuit bij elkaar te krijgen. Op die wijze kunnen zij ook in samenspraak de uiteenlopende vragen en problemen aanpakken. Het Kinderrechtencommissariaat pleit hier voor een *bundeling* van krachten vanuit de diverse betrokken disciplines, eerder dan voor een opsplitsing per deelfacet van de (echt)scheiding.

De multidisciplinariteit houdt dus ook in dat alle facetten van de bemiddeling (het zoeken naar een bevredigend compromis, het naar elkaar halen van de uiteenlopende gestelde eisen en verwachtingen, het horen van alle betrokkenen, het opmaken van een overeenkomst...) best binnen één dienstverleningspakket aangeboden worden aan de gebruikers. Meer praktisch gezegd: dat de gebruiker niet heen en weer moet gaan lopen om hier de financiën geregeld te krijgen, daar de omgangsregeling en nog eens ergens anders de boedelverdeling. Dit is niet enkel in het belang van de klantvriendelijkheid maar zeker ook met het oog op een zo groot mogelijke *doelmatigheid*.

Na de (al of niet geslaagde) bemiddeling dienen partijen verder zonder tussenstappen de bevoegde rechtbank te kunnen vatten.

3. Besluit

De voordelen voor kinderen zijn legio op voorwaarde dat aan de inhoudelijke vereisten wordt voldaan zoals hierboven beschreven:

- De kinderen voelen zich niet zo geklemd in het conflict tussen hun ouders;
- Er is het voordeel van ont koppeling tussen partner- en ouderrol;
- Er is blijvend contact mogelijk met beide ouders;
- De kinderen kunnen zelf ook opgevangen worden met hun vragen en behoeften;
- De kinderen kunnen zelf ook beluisterd worden, kunnen hun verhaal ook kwijt;

De kinderen kunnen ook een inbreng doen bij de oplossing van het scheidingsprobleem.

Alles bij elkaar genomen geeft bemiddeling de kans aan kinderen om zich betrokken te voelen bij wat er zo dicht bij hen gebeurt. Het gevoel van “gevangen” te zitten in een gezinsbreuk, waar zij zelf geen enkele plaats in krijgen, is tot nu toe n.l. één van de grootste frustraties geweest voor kinderen. Niet de scheiding zelf ligt vaak aan de basis van problemen en afgenomen gevoel van welbevinden bij kinderen, maar wel de wijze waarop die scheiding werd doorgevoerd. Wanneer door bemiddeling gewerkt kan worden aan een meer verteerbare, een meer menselijke manier van scheiden, dient al het mogelijke gedaan te worden om die bemiddeling algemeen ingevoerd te krijgen én om daar de nodige kwaliteitsgaranties bij te voorzien.

Men zou bijna kunnen stellen dat kinderen recht hebben op (echt)scheidingsbemiddeling.

4. Literatuur

- XXX (1996) Scheidingsbemiddeling, Alert Katern p 2-7
- DE WOLF, A.(1997) De wet van 13 april 1995 aangaande het ouderlijk gezag: één jaar toepassing in de praktijk *Echtscheidingsjournaal*, 2, p.21-29
- FJIAC (1992) *Als ouders scheiden...* Brochure
- KINDER- EN JONGERENTELEFOON (1997), *werkingsverslag 1996-97*, Brussel
- KINDER- EN JONGERENTELEFOON (1996) *Kinderen over echtscheiding*, Brussel
- KINDERRECHTSWINKEL (1997) *Je wordt gehoord*. Gent: KRW
- RAAD VAN EUROPA (1999) 4e Conferentie Familierecht, “La médiation familiale en Europe”, 1-2 okt 1998
- RAAD VAN EUROPA, Aanbeveling nr. R(98)1 van het Ministercomité over familiale bemiddeling
- RENDERS, M. (1994) Scheidingsbemiddeling, een alternatief voor hoorrecht? CGSO *Jaarboek* p.139-145
- VAN GILS, J.(1991) *Wie niet weg is is gezien*, Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- VANSTEENWEGEN, A. & K. DEBREMAEKER: *Echtscheidingsbemiddeling: een overzicht* In DUMON, W. & C. DENEFFE, (1993) *Jaarboek 1993 Relaties en Seksualiteit*, Leuven: Gezinswetenschappelijke Informatie Documentatie Serviceverlening (GIDS).

Aanbevolen literatuur

ALLEGAERT, P. e.a. (red.) (1996)

Als een lekker taartje. Jongeren in het interesseveld. Leuven: Acco.

ALLEGAERT, P. & VAN BOUCHAUTE, B. (red.) (1999).

Veer10/acht10. De leefwereld van jongeren. Leuven: Garant.

BOUVERNE-DE BIE, M. e.a. (1999).

Het gezin en de rechten van het kind. DIROO-cahier. Leuven: Acco.

DASBERG, L. (1984).

Grootbrengen door kleinhouden als historisch verschijnsel. Boom: Meppel.

DETRICK, S. (1999).

A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child.

The Hague: Martinus Nijhoff Publishers.

DE WINTER, M. (1987).

Kinderen als medeburgers. Utrecht: de Tijdstroom.

ELCHARDUS, M. (1999)

Zonder maskers. Brussel: VuB-press.

FLEKKOY, M. (1991).

A voice for children. London: Jessica Kingsley.

FLEKKOY, M. (1993).

Children's rights: reflections on and consequences of the use of developmental psychology in working for the interests of children. The Norwegian ombudsman for children: A practical experience. Gent: UG, Centrum voor de Rechten van het Kind.

FRANKLIN, B. (ed.) (1995).

The handbook of children's rights. Comparative Policy and Practice. London: Routledge.

FREEMAN, M. & VEERMAN, P. (eds.) (1992).

The ideologies of children's rights. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

JAFFE, P.D. (ed.) (1998).

Challenging mentalities. Implementing the United Nations Convention on the Rights of the Child.

Ghent papers on children's rights, nr. 4. Gent: UG, Centrum voor de Rechten van het Kind.

KORCZAK, J. (1986).

Hoe houd je van een kind. Utrecht: Bijleveld.

QVORTRUP, J. (1990).

Childhood as a social phenomenon. An introduction to a series of national reports.

Eurosocial report 36/1990. Vienna: European Centre.

QVORTRUP, J., BARDY, M., SGRITTA, G., WINTERSBERGER, H. (eds.) (1994).

Childhood matters. Social theory, Practice and Politics. Vienna: European Centre.

UNICEF (1998).

Implementation Handbook for the Convention of the Rights of the Child. Geneva: Unicef.

VEERMAN, P. (1992)

The rights of the child and the changing image of childhood.

Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

VERHELLEN, E., SPIESSCHAERT, F. & CATRYSE, L. (red.) (1989)

Rechten van kinderen. Tekstbundel van de Rijksuniversiteit Gent naar aanleiding van de UNO-Conventie voor de Rechten van het Kind. Anwerpen: Kluwer rechtswetenschappen.

VERHELLEN, E., CAPPELAERE, G. & SPIESSCHAERT, F. (1994)

Rechtsbescherming van kinderen. Brussel: Federale diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele aangelegenheden.

VERHELLEN, E. (1997)

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Leuven: Garant.

VERHELLEN, E. e.a. (red.) (1997)

De Kinderrechtengids (losbladig) Gent: Mys en Breesch.

VERHELLEN, E. (ed.) (1998)

Understanding Children's Rights. Ghent papers on children's rights, nr. 3.
Gent: UG, Centrum voor de Rechten van het Kind.

VLAAMS CENTRUM VOOR DE BEVORDERING VAN HET WELZIJN VAN KINDEREN EN GEZINNEN (1998) *Gezin en mensenrechten.* Schaarbeek: Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen.

VLAAMS CENTRUM VOOR DE BEVORDERING VAN HET WELZIJN VAN KINDEREN EN GEZINNEN (2000) *Tien jaar Kinderrechtenverdrag: Verwezenlijkingen en uitdagingen.* Schaarbeek: Vlaams Centrum voor de Bevordering van het Welzijn van Kinderen en Gezinnen.

REDACTIE

Peter Brants
Peter Minten
Ankie Vandekerckhove
Dominique van den Akker
Dirk Vos

EINDREDACTIE

Lieven De Rycke

VORMGEVING

Zorra Graphics

DRUK

Drukkerij Schaubroeck - Nazareth

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Ankie Vandekerckhove,
Kinderrechtencommissaris
Hertogstraat 67-71
1000 Brussel